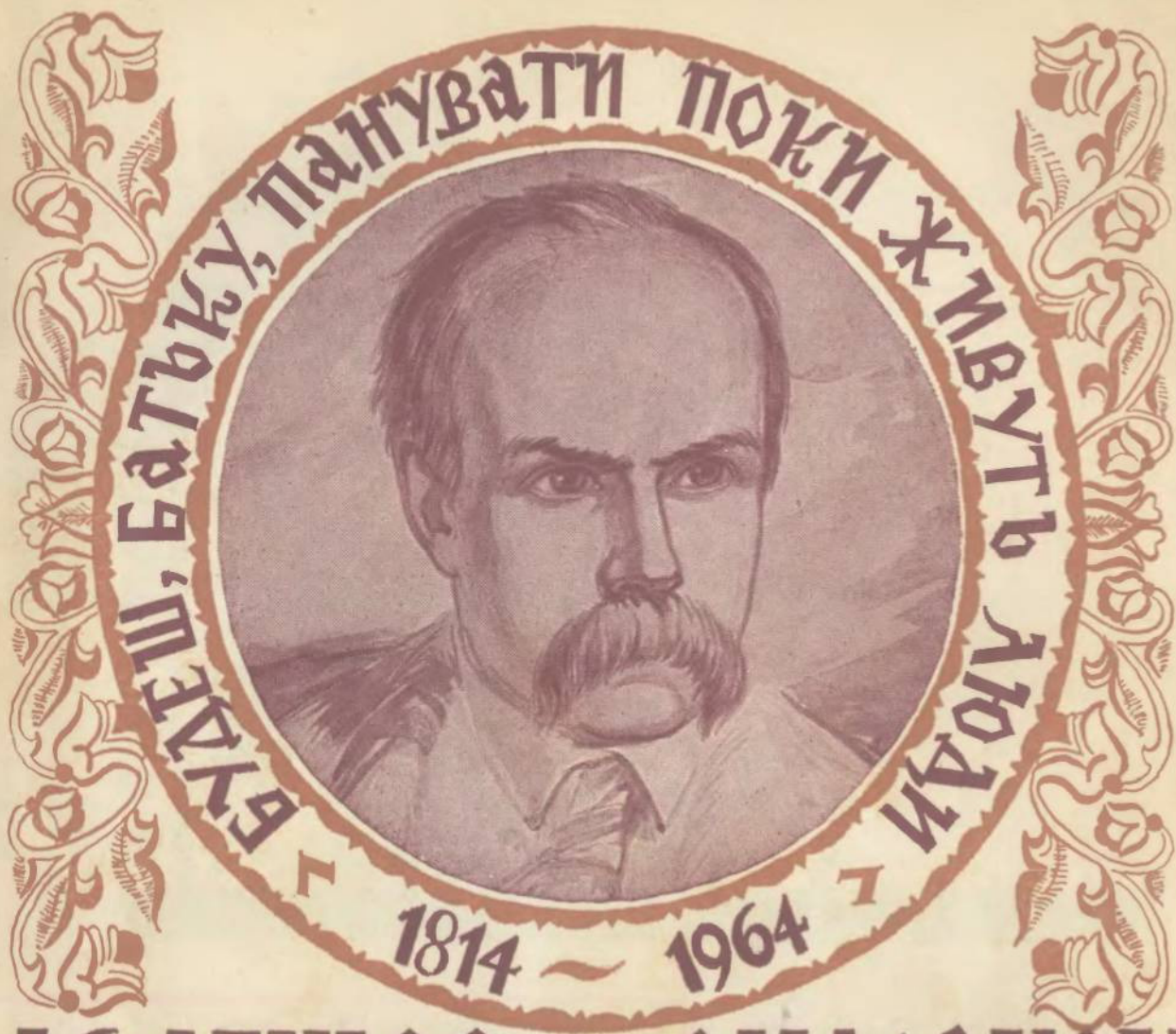

КАЛЕНДАР ~ АЛЬМАНАХ

КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

НА 1964 РІК

**Вас сердечно
повитають у вашому
сусідньому відділі
"Royal"**

Ваш місцевий відділ банку The Royal Bank of Canada пропонує різноманітні і вартісні послуги, які ви можете використати у ваших щоденних фінансових справах. Ось кілька з них:

- **Щадливі й Особисті Чекові Конта**—щоб допомогти вам осяджувати гроші.
- **Безпечні Депозитні Скринки** — для безпечного переховування ваших приватних паперів і цінностей.
- **Грошові Перекази і Дрефти** — для пересилки грошей, безпечно та економічно.
- **Позички** — на будову дому або поліпшення ферми, та на багато інших потреб.

Майно перевищує суму
\$5,000,000,000

ROYAL BANK

Ілюстрований Календар - Альманах

"КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА"

На Переступний Рік

1964

Обкладинка М. Біраковської. Портрет Т. Шевченка Леоніда Молодожанина

ЦІНА \$1.00

НАКЛАДОМ "КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА"
462 HARGRAVE STREET **WINNIPEG 2, MAN.**

PRINTED IN CANADA

ЗМІСТ КАЛЕНДАРЯ

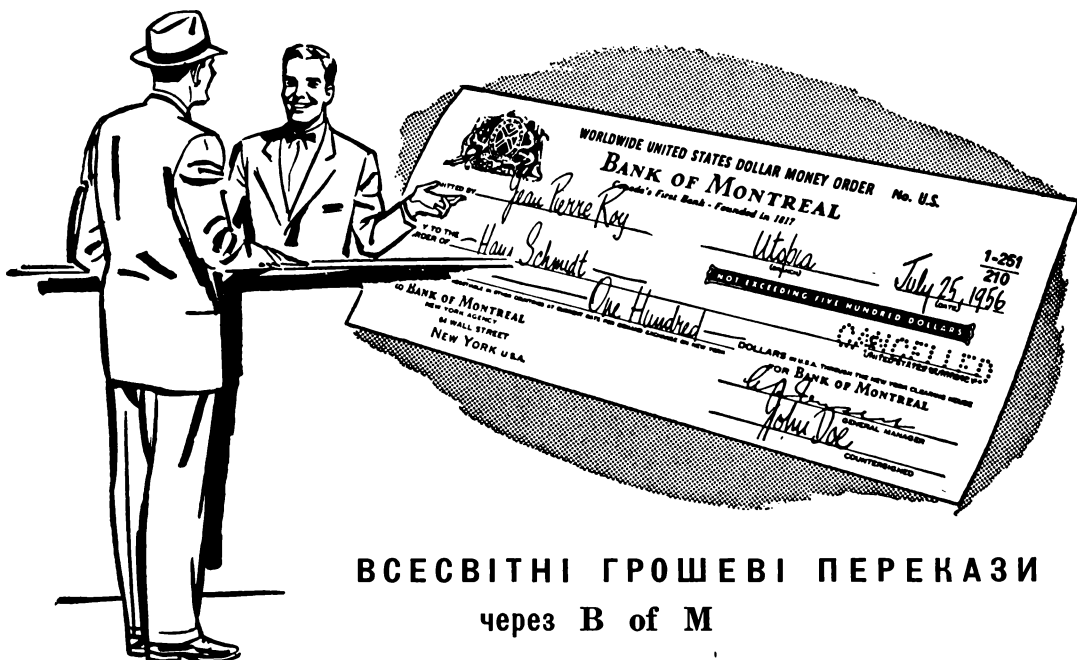
	Стор.		Стор.
Календаріум	5 - 18	І. Брозницький: Скибки хліба (оповідання)	104
Михайло Старицький: На Новий Рік	19	Проф. М. Гадацький: Боротьба СВУ - СУМ	
Дмитро Микитюк: Короткий Нарис		на Україні проти Москви	106
Історії УСС	20	3 поезій О. Олеся	108
О. Зінь: Гуцульська Сотня УСС		І. Чайковський: Олексій Федьченко —	
(Воєнний спомин)	40	Дослідник Туркестану	112
Як розвивалось фармерство в		Д-р В. Сенютович-Бережний: Дещо про	
Західній Канаді	48	Геральдику	116
А. Дідковський: Шпаки	50	Павло Крет: Іван Бодруг	118
В. Т. Склепович: Цей раз виспався		Раїса Мачушенківна: Маму забрали	120
(Канадійське оповідання)	54	Микола Матіїв-Мельник: Система	
о. д-р Ст. Семчук: Легенда чи дійсність	58	(Оповідання)	124
О. Г. Крашевський: Татари на весіллі		Отакі то ми учені (сатирична поема)	128
(Історичне оповідання)	65	Проф. С. Килимник: Старо-Українське	
Мих. Лермонтов: Утікач (поема)	70	Свято Юрія	130
П. Спєка: Голод (поема)	72	Лєся Українка: Мріє, не зрадь (поема)	136
Іван Хмиз: Під Ворожою Рукою (спомин)	74	Кл. В. Гал: Село, що жило по Божому	137
Леонід Глібов: Журба (вірш)	79	Др. Ю. Мулик-Луцик: Патріотизм	140
Р. Л.: Прапори Запорізької Січі	80	Кость Слобідський: Коло стовпа	144
Григорій Скегар: Як я дістався до шпиталю		Й. Г. Лозинський: З мого минулого в	
(гумореска)	81	Канаді	146
Б. Лісовецький: "Жіноче Самопанування"	82	Олекса Зінь: Під "Маланчин Вечір"	
Ганна Сєсь: Бабуся Марва	85	1919 р.	151
Й. Г. Лозинський: Хто перший досягнув		А. Дідковський: На еміграцію	155
таке становище?	90	Ю. Семєнко: Дещо про шахи	160
К. Л.: Причини поширення атеїзму в світі	97	Корисне і цікаве. Сміховинки.	
Волод. Островський: "Безбожник"		Різне 71, 79, 81, 84, 88, 101, 110, 115, 119	
(оповідання)	100	129, 139, 143, 150, 154, 159	
Микола Лазорський: Колоски	102	В тексті 56 ілюстрацій.	

INDEX OF ADVERTISERS

	Page		Page
The Royal Bank of Canada Inside Front Cover		Department of Labour	111
Investors Syndicate		Five Roses Flour	121
Of Canada	Inside Back Cover	Great West Life Assurance Co.	83
Imperial Oil Limited	Back Cover	Hough & Kohler Ltd.	125
Bank of Montreal	3	KLM Royal Dutch Airlines	89
Bank of Nova Scotia	153	National Publishers Ltd.	99, 135
Baby's Own Tablets	157	Sun Life Assurance Co. of Canada	35
British Overseas Airways Corporation	131	Ukrainian Booksellers	5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15
Canada Post Office	27	Dr. Williams Pink Pills	105
Canadian Farmer	11	Western Savings and	
Canadian National Railways	107	Loan Association	95
Children's Own Tablets	117, 141	Winnipeg City Hydro	41
Department of Citizenship		Winnipeg Musical Supply	10, 16
and Immigration	75		

Заощаджуєте собі час

Коли висилаєте гроші заграницю

ВСЕСВІТНІ ГРОШЕВІ ПЕРЕКАЗИ
через B of M

Тепер це забирає вам менше часу ніж колинебудь перед-тим, коли висилаєте гроші заграницю — якщо ви купуєте B of M Всесвітні Грошеві Перекази. Ці грошеві перекази були запроектовані Першим Банком Канади особливо для того, щоб прискіпити заграничну обслугу, заощадити вам вичікування тоді коли ваш час обмежений.

B of M Всесвітні Грошеві Перекази є безпечні, вигідні, недорогі — найновіший спосіб услуги пересилання грошей заграницю. Це є швидкий і добрий спосіб пересилати гроші аж до \$500 в американській валюті, вашій родині, друзям і підприємствам заграницею.

Користайте з цих услуг у своєму місцевому відділі Bank of Montreal. Ви заощаджуєте собі час і клопоти з B of M Всесвітніми Грошевими Переказами.

BANK OF MONTREAL
Canada's First Bank

СПІВПРАЦЮЄ З КАНАДІЙЦЯМИ НА КОЖНОМУ КРОЦІ ЖИТТЯ ВІД 1817

Її Величність Королева Єлисавета II.

Січень

МАЄ 31 ДНІВ

January

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ С В Я Т А	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	19	С	Грудень 1963. Боніфатія	3. 1919 — Народня Рада БУНР ухвалила в Станиславові прилучити Галичину до УНР.
2	20	Ч	Ігнатія свящм.	10. 1646 — Помер київський митрополит Петро Могила.
3	21	П	Юліянії муч.	11. 1888 — Помер буковинсько - український поет Юрій Федькович.
4	22	С	Анастасії вмуч.	13. 1867 — Андрусівська умова.
5	23	Н	Перед Різдом. О. у К.	13. 1906 — Перший український щоденник у Києві "Громадська Думка".
6	24	П	Навечеря Різдва Євген.	14. 1649 — Тріюмфальний в'їзд Б. Хмельницького до Києва.
7	25	В	Різдво Христове	20. 1921 — Помер письменник О. Рудченко — Панас Мирний.
8	26	С	Собор Пр. Б., Йосифа	21. 1803 — Помер останній гетьман України К. Розумовський.
9	27	Ч	Степана первмуч.	21. 1919 — Карпатська Україна бажає злуки з Великою Україною.
10	28	П	20,000 муч. у Нікомидії	22. 1918 — Проголошення самостійности України.
11	29	С	Дітей уб. у Вифлеємі	22. 1919 — Проголошення в Києві злуки всіх українських земель.
12	30	Н	По Р. і п. Прос. Ан. мч.	26. 1915 — Помер Мих. Павлик, український публіцист і письменник.
13	31	П	Меланії прп. муч.	28. 1663 — Помер гетьман Данило Апостол.
14	1	В	Н. Рік 1964. Обр. ГНІХ	29. 1663 — Помер український письменник і вчений Мелетій Смотрицький.
15	2	С	Сильвестра Печерського	29. 1918 — Бій під Крутами.
16	3	Ч	Малахія прор. Гордія	
17	4	П	Собор 70 ап., Феокс.	
18	5	С	Навеч. Богоявл., Теокт.	
19	6	Н	Богоявл. Господне	
20	7	П	Собор Ів. Хрестителя	
21	8	В	Юрія і Еміліяна муч.	
22	9	С	Полієвкта муч.	
23	10	С	Григорія Ниського	
24	11	П	† Теодосія прп.	
25	12	С	Тетяни муч.	
26	13	Н	По просв., Єр. і Страт.	
27	14	П	Отців Синаї убитих	
28	15	В	Павла Фев., Івана куш.	
29	16	С	Покл. оков. св. ап. Пет.	
30	17	Ч	† Антонія Великого	
31	18	П	Атанасія і Кирила св.	

УКРАЇНСЬКО - АНГЛІЙСЬКИЙ ЛИСТІВНИК

ПІДРУЧНИК ДО ПИСАННЯ ЛИСТІВ у двох мовах: українській і англійській — у справах промислових, торговельних і т. п., із залученням взірців різних писем, товариських правил, приписів щоденного життя, контрактів, оголошень, векслів, правних приписів щодо видавання векслів, приповідок і діалектів. Нове третє поправлене видання. Ціна\$1.50
ПІРАДНИК ДЛЯ ЗАЛЮБЛЕНИХ — або "Як писати любовні листи". Ціна35ц.

UKRAINSKA KNYHARNIA

656 MAIN STREET

WINNIPEG, MANITOBA

Лютий

МАЄ 29 ДНІВ

February

НВ. СТ.	СТ. СТ.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	19	С	Січень. Макарія прп.	
2	20	Н	30 по з. св. Д., † Евф.	2. 1936 — Помер поет Євген Плужник.
3	21	П	Максима ісп.	2. 1883 — Помер Волод. Барвінський, публіцист, письменник і основник - редактор "Діла".
4	22	В	Тимофея ап.	3. 1812 — Народився байкар Євг. Гребінка.
5	23	С	Климентя свмуч.	9. 1918 — Берестейський мир.
6	24	Ч	Ксенії прп.	11. 1900 — Заснування Революційної Української Партії — (РУП).
7	25	П	† Григорія Богосл. св.	12. 1924 — Померла Ольга Басарабова.
8	26	С	Ксенофонта прп.	14. 1897 — Помер визначний критик, поет і письмен- ник, Пантелеймон Куліш.
9	27	Н	31 по з. св. Д.	20. 1054 — Помер князь Ярослав Мудрий.
10	28	П	Єфрема прп.	21. 1942 — Розстріляно письменницю Олену Телігу.
11	29	В	Пер. м. Ігн. Богоносця	24. 1608 — Помер український князь Константин Острозький.
12	30	С	Трьох Святителів	24. 1872 — Народилася поетка Леся Українка.
13	31	Ч	Кира й Івана Безр.	25. 1145 — Князь Володимир здобув Галич.
14	1	П	Лютий - Трифона муч.	27. 1664 — Розстріляли українського козацького полковника Богуня
15	2	С	Стрітєння Господне	
16	3	Н	32 по з. св. Д., Сим. і Ан.	
17	4	П	Ізидора прп.	
17	5	В	Агафії прп.	
19	6	С	Вукола прп.	
20	7	Ч	Партенія й Луки прп.	
21	8	П	Федора Страт. вмуч.	
22	9	С	Никифора муч.	
23	10	Н	Про митаря і фар. Хар.	
24	11	П	Власія свмуч.	
25	12	В	Мелетія св.	
26	13	С	Мартиніяна прп.	
27	14	Ч	Авксентія, † Кирила	
28	15	П	Онисима ап.	
29	16	С	Памфила муч.	

УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ АНГЛІЙСЬКО - УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВАР

НОВИЙ СЛОВАР обіймає 448 сторін густого, чіткого друку і містить 19 тисяч слів зі значенням і докладною вимовою. Для початкуючих додано практичні граматичні замітки, чого нема в ніодному попередньому виданні.

НОВИЙ СЛОВАР друкований на гарному книжковому папері й зложений так, що кожна стрічка містить осібне слово. — Величи-
на лише 5% x 3½, гарного кишенькового формату, з тризубом.

Ціна\$1.95
В гарній червоній оправі\$2.75

UKRAINSKA KNYHARNIA

656 MAIN STREET

WINNIPEG, MANITOBA

Березень

МАЄ 31 ДНІВ

March

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ С В Я Т А	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	17	Н	Лютий, Про Блуд. Сина	1. 1918 — Війська УНР зайняли Київ.
2	18	П	Льва папи	3. 1863 — Знесення кріпацтва в Україні.
3	19	В	Архипа ап.	5. 1950 — Згинув трагічною смертю командир УПА ген.-хорунжий Роман Шухевич-Чупринка.
4	20	С	Лева, еп. Катанського	8. 1169 — Князь Андрій Боголюбський зруйнував Київ.
5	21	Ч	Тимоф. прп., Євстафія	9. 1814 — Народився Тарас Шевченко.
6	22	П	Найд. мощ. муч. в Євг.	10. 1861 — Помер Тарас Шевченко.
7	23	С	Полікарпа свмуч.	14. 1923 — Рада Амбасадорів признала Галичину Польщі.
8	24	Н	М'ясоп. † Зн. гол. Ів.Х.	14. 1939 — Бої в Хусті за самостійність Карпат- ської України.
9	25	П	Тарасія св.	15. 1939 — Проголошено самостійність Карпатської України.
10	26	В	Порфірія св.	16. 1664 — Смерть гетьмана Івана Виговського.
11	27	С	Прокопія прп.	18. 1921 — Миро́вий договір Польщі з Советами у Ризі.
12	28	Ч	Василія прп. ісп.	20. 1917 — Створено Українську Центральну Раду в Києві.
13	29	П	Касіяна прп.	20. 1921 — Помер письменник А. Кашенко.
14	1	С	Березень. Евд. прп. муч.	23. 1907 — Помер український історик і археолог Володимир Антонович.
15	2	Н	Сироп. Феод. свмуч.	26. 1909 — Помер український історик і музик Ми- кола Аркас.
16	3	П	Евтропія свмуч.	
17	4	В	Герасима прп.	
18	5	С	Конона муч.	
19	6	Ч	42 муч. в Аморії	
20	7	П	Василія і др. свмуч.	
21	8	С	Феофілакта ісп.	
22	9	Н	І В. Посту.	
23	10	П	Кондрата і др. муч.	
24	11	В	Софронія патр. ерус.	
25	12	С	Феоф. прп. Гр. Двоесл.	
26	13	Ч	Пер. мч. св. Никифора	
27	14	Ч	Венедикта прп.	
28	15	С	Агапія і др. муч.	
29	16	Н	ІІ Вел. Посту Савина м.	
30	17	П	Олексія чолов. Божого	
31	18	В	Кирила еп.	

Любите читати добрі книжки?

Купіть собі захоплюючу повість в 3-ох томах

ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ

ЦІНА \$3.75. ЗМОВЛЯТИ АБО КУПИТИ МОЖНА В

UKRAINSKA KNYHARNIA

660 MAIN STREET

WINNIPEG, MAN.

Квітень

МАЄ 30 ДНІВ

April

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ С В Я Т А	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	18	С	Берез. Хриз. і Дарії м.	2. 1111 — Князь Володимир Мономах побив половців над Сольницею.
2	19	Ч	ОО убит. в обит. св. С.	2. 1918 — Помер письменник І. Нечуй-Левицький.
3	20	П	Якова ісп.	7. 1340 — Отруїли останнього галицького князя Юрія II.
4	21	С	Василія свмуч.	12. 1596 — Наливайко й Лобода побили Жолкевського.
5	22	Н	III Вел. Посту. Хрестоп.	17. 1847 — Арештували Тараса Шевченка.
6	23	П	Захарії прор. Як. прп.	19. 1917 — Перший Всеукраїнський Конгрес у Києві визнав Центральну Раду.
7	24	В	Благов. Пр. Д. Марії	19. 1885 — Помер історик і "Кирило - методіївський" братчик Микола Костомарів.
8	25	С	Собор архист. Гавр.	21. 1910 — Царська влада розв'язала Товариство "Просвіта" в Києві.
9	26	Ч	Матрони муч.	24. 1910 — Помер драматург, батько українського театру, Марко Кропивницький.
10	27	П	Іларіона і Степ. прп.	25. 1913 — Помер новеліст і поет Михайло Коцюбинський.
11	28	С	Марка і Кир. свмуч.	25. 1622 — Помер гетьман Петро Конашевич Сагайдачний.
12	29	Н	IV Вел. Посту. Ів. Ліст.	25. 1927 — Помер талановитий письменник Марко Черемшина.
13	30	П	Іпатія прп.	27. 1904 — Помер драматург, поет і артист Михайло Старицький.
14	1	В	Квітень. Марії егип.	28. 1915 — Бої УСС на Маківці.
15	2	С	Тита прп. Поклони	29. 1848 — Вибір Б. Хмельницького гетьманом.
16	3	Ч	Никити прп. ісп.	29. 1918 — Свято Моря. Чорноморська Фльота піднесла український прапор.
17	4	П	Іосифа і Юрія прп.	
18	5	С	Акафіст. і Феодула муч.	
-9	6	Н	V Вел. Посту. Євтихія	
20	7	П	Юрія св.	
21	8	В	Іродіона і др. ап.	
22	9	С	Євпсихія муч.	
23	10	Ч	Терентія і др. муч.	
24	11	П	Антипи свмуч.	
25	12	С	Лазарева. Василія ісп.	
26	13	Н	Квітень. Артем. свмуч.	
27	14	П	Мартина папи	
28	15	В	Аристарха і др. ап.	
29	16	С	Агапії муч.	
30	17	Ч	Вел. Четвер. Симеона	

НАПРАВА ГОДИННИКІВ

Маємо приємність оповістити, що ми маємо тепер департамент напрями дорожчих цінностей для поштової пересилки. Першенство мають ті, які пришлють до напрями поштою. Оцінку всяких напрям даємо даром. 48-годинна услуга. Найвищі ціни. Робота гарантована і совісна.

UKRAINSKA KNYHARNIA

660 Main St.

Winnipeg, Man.

Травень

МАЄ 31 ДНІВ

May

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ С В Я Т А	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	18	П	Вел. П'ятниця. Івана	2. 1648 — Вибір Богдана Хмельницького гетьманом України.
2	19	С	Вел. Субота. Ів. староп.	2. 1848 — Зорганізовано Головну Руську Раду у Львові.
3	20	Н	Воскрес. Христ. Феод.	4. 1838 — Викуп Шевченка з кріпацтва.
4	21	П	Світ. Понед. Януарія	6. 1910 — Помер суспільно - просвітянський письменник, Борис Грінченко.
5	22	В	Світ. Вівт. Феодора	9. 1920 — Засновано Товариство "Просвіта" в Ужгороді.
6	23	С	† Юрія вмуч. (н. нед.)	12. 1907 — Засновання Українського Наукового Товариства в Києві.
7	24	Ч	Сави Стратилата муч.	14. 1857 — Звільнення Шевченка з 10-літнього заслання.
8	25	П	Марка ап. єв.	15. 1848 — Скасування панщини в Галичині.
9	26	С	Василя свмуч.	18. 1648 — Перемога Б. Хмельницького під Жовтими Водами.
10	27	Н	І Томина. Сим. свмуч.	19. 1917 — Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.
11	28	П	Ясона і Сосипатра ап.	22. 1861 — Похорони Т. Шевченка на Чернечій Горі під Каневом.
12	29	В	9 муч. в Кизиці	25. 1926 — Трагічна смерть Головного Отамана Симеона Петлюри.
13	30	С	† Якова ап.	28. 1938 — Трагічна смерть полковника Євгена Коновальця.
13	1	Ч	Травень. Єр. пр., Ніни	28. 1916 — Помер І. Франко.
15	2	П	Афанасія Вел. патр.	30. 1876 — Царський указ про заборону українського письменства в Росії.
16	3	С	Феодосія Печерського	31. 1223 — Битва над Калкою.
17	4	Н	ІІ Мироносиць. Пелагії	
18	5	П	Ірини муч.	
19	6	В	Йова многострадальн.	
20	7	С	Явлення Чесн. Хреста	
21	8	Ч	Ів. Богосл. ап. єв. (н.н.)	
22	9	П	† Пер. м. Мик. Чудотв.	
23	10	С	† Симеона Зилота ап.	
24	11	Н	ІІІ Про Розслабл.	
25	12	П	Єпіфанія і Германа св.	
26	13	В	Глікерії муч.	
27	14	С	Ісидора муч.	
28	15	Ч	Пахомія Вел. прп.	
29	16	П	Феодора Освященного	
30	17	С	Андроніка і др. ап.	
31	18	Н	Про Самар., Феод. мч.	

Читайте добрі й цікаві книжки

Одна з найцікавіших повістей є

МАКСИМ ЗАЛІЗНЯК

ЦІНА \$2.50. КУПУЙТЕ АБО ЗАМОВЛЯЙТЕ П В

UKRAINSKA KNYHARNIA

660 MAIN STREET

WINNIPEG, MAN.

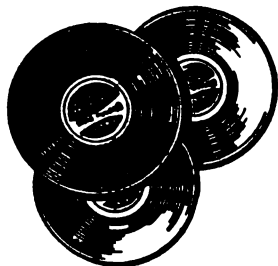
Червень

МАЄ 30 ДНІВ

June

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ С В Я Т А	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	19	П	Травень. Патр. свмуч.	2. 1935 — Помер письменник д-р Андрій Чайковський.
2	20	В	Талалея муч.	5. 1775 — Зруйновано Запорозьку Січ.
3	21	С	† Констант. і Олени	7. 1843 — Помер о. Маркіян Шашкевич.
4	22	Ч	Василіска муч.	8. 1919 — Перемога УГА під Чортковом.
5	23	П	Мих. ісп., Євфросинії	9. 1653 — Перемога Б. Хмельницького під Батогом.
6	24	С	Симеона прп.	10. 1917 — Перший Всеукраїнський Селянський З'їзд у Києві.
7	25	Н	Про Сліпород. ГНІХ р.	11. 1876 — Вийшов царський указ, яким заборонено в Росії друкувати укр. книжки.
8	26	П	Карпа ап.	14. 1569 — Люблинська Унія.
9	27	В	Терапонта свмуч.	15. 1895 — Помер журналіст, критик й історик Михайло Драгоманів.
10	28	С	Никити прп.	17. 1917 — Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.
11	29	Ч	Вознес. Господ. Феод.	18. 1709 — Перше зруйнування москалями Січи.
12	30	П	Ісаакія прп.	22. 1929 — Помер Євген Чикаленко.
13	31	С	Ермія ап. Ермея муч.	23. 1917 — Перший Універсал Центральної Ради.
14	1	Н	Червень VI. ОО. І В. С.	23. 1870 — Помер поет Амброзій Метлинський.
15	2	П	Никифора патр.	25. 1205 — Під Завихостом поляг князь Роман Великий.
16	3	В	Лукиліяна і др. муч.	29. 1938 — Помер Начальний Вождь УГА, генерал Мирон Тарнавський.
17	4	С	Митрофана патр.	30. 1941 — Національні Збори у Львові проголосують відновлення самостійности України.
18	5	Ч	Дорофея свмуч.	
19	6	П	Віссаріона прп.	
20	7	С	Задушна субота. Феод.	
21	8	Н	Зісл. св. Д. Феод. Стр.	
22	9	П	Пресв. Тройці. Кир. Ал.	
23	10	В	Тимофея свмуч.	
24	11	С	† Варфол. і Варнави	
25	12	Ч	Онуфрія Вел. прп.	
26	13	П	Акилини муч.	
27	14	С	Єлисея прор., Методія	
28	15	Н	І по з.св. Д. Всіх Святих	
29	16	П	Тихона св.	
30	17	В	Мануїла і др. муч.	

ТАНКОВА МУЗИКА Й ПІСНЯ В КОЖНУ УКРАЇНСЬКУ ХАТУ!

ПОЛЬКИ — популярна музика — ВАЛЬСИ, класична і народня музика передових українських і американських композиторів. Пишіть сьогодні за нашим новим БЕЗПЛАТНИМ катальогом пластинок.

WINNIPEG MUSICAL SUPPLY

ВІДОМИЙ ТАКОЖ ЯК UKRAINSKA KNYHARNIA
660 MAIN STREET WINNIPEG, MAN.

Липень

МАЄ 31 ДНІВ

July

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ С В Я Т А	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	18	С	Червень. Леонтія муч.	1. 1910 — Вбито студента А. Коцка на львівському університеті.
2	19	Ч	Пресв. Євхар. † Юди ап.	1. 1917 — Створено Український Університет у Кам'янці Подільському.
3	20	П	Методія свмуч.	4. 1919 — Смерть полковника Д. Вітовського, першого міністра військових справ Зах. Української Нар. Республіки.
4	21	С	Юліяна муч.	7. 1569 — Перемога гетьмана І. Виговського над москалями під Конотопом.
5	22	Н	2 по 3. св. Д. Євсевія	8. 1709 — Битва під Полтавою.
6	23	П	Агрипіни муч.	11. 969 — Померла княгиня Ольга.
7	24	В	Різдво Ів. Хрестителя	15. 1015 — Помер князь Володимир Великий.
8	25	С	Февронії прп. муч.	15. 1834 — Відкриття Університету св. Володимира.
9	26	Ч	Давида прп.	16. 1917 — Другий Універсал Центральної Ради.
10	27	П	Іс. Чолов. Серця Хр	16. 1919 — Українська Галицька Армія переходить Збруч.
11	28	С	Страждання Пр. Богор.	21. 1941 — Помер письменник Богдан Лепкий.
12	29	Н	3 по 3. св. Д. Пет. і Пав.	27. 972 — Угода українського князя Святослава під Царгородом.
13	30	П	† Собор 12 апостолів	27. 1657 — Помер гетьман Богдан Хмельницький.
14	1	В	Липень. Косми і Д. без.	30. 1649 — Смерть полковника Мих. Кричевського.
15	2	С	† Полож. Ризи Пр. Бог.	
16	3	Ч	Якинта муч.	
17	4	П	Андрея Крит., Марти	
18	5	С	† Афанасія Афонсь.	
19	6	Н	4 по 3. св. Д. Сісоа	
20	7	П	Томи й Акакія	
21	8	В	Прокопія вмуч.	
22	9	С	Панкратія свмуч.	
23	10	Ч	† Антонія печерськ.	
24	11	П	Ольги княгині України	
25	12	С	Прокла й Іларія муч.	
26	13	Н	5 по 3. св. Д.	
27	14	П	Акили ап.	
28	15	В	† Володимира Вел.	
29	16	С	Антиногена свмуч.	
30	17	Ч	Марини вмуч.	
31	18	П	Якинта й Еміліяна	

ЗІ ВСЯКИМИ ДРУКАРСЬКИМИ РОБОТАМИ ЗВЕРТАЙТЕСЬ ДО

ДРУКАРНІ "КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА"

Нашою спеціальністю є виконувати статuti для товариств, членські книжечки, листовий папір, коверти, квитки і оголошення на балі, пікніки, концерти, представлення, бізнесові афіші продажі і всякі інші друкарські роботи.

РОБОТИ ВИКОНУЄМО СКОРО, ДОБРЕ І ДЕШЕВО

Поручаючи нам роботу не будете розчаровані і не матимете клопоту. —

Пишіть до:

CANADIAN FARMER

462 HARGRAVE ST.

WINNIPEG 2, MAN.

Жовтень

МАЄ 31 ДНІВ

October

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ С В Я Т А	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	18	Ч	Вересень. Євменія прп.	1. 1187 — Помер князь Ярослав Осмомисл.
2	19	П	Трофима і др. муч.	3. 1930 — Померла письменниця О. Косач-Пчілка.
3	20	С	Євстахія свмуч.	5. 1656 — Чигиринський Соїм.
4	21	Н	15 по 3. св. Д. Конд. ап.	10. 1648 — Облога Львова Богданом Хмельницьким.
5	22	П	Фоки свмуч.	12. 1915 — Бої УСС з москалями в Семиківцях.
6	23	В	Зачаття Ів. Хрестителя	13. 1648 — В'їзд Богдана Хмельницького до Києва.
7	24	С	Теклі первомуч.	13. 1866 — Помер український поет - сатирик Петро Артемовський Гулак.
8	25	Ч	Євфросинії прп.	15. 1918 — Початок революції в Західній Україні.
9	26	П	Івана Богослова ап. ісв.	19. 1918 — Українські Національні Збори у Львові проголосили на українських землях Австрії Українську Державу.
10	27	С	Калістрата муч.	20. 1814 — Народився подвижник галицько-українського відродження — Яків Головацький.
11	28	Н	16 по 3. св. Д. † Харит.	21. 1624 — Наскок козаків на Царгород.
12	29	П	Киріяка свмуч.	22. 1596 — Берестейська Унія.
13	30	В	Григорія свмуч.	28. 1894 — Помер український вчений О. Огоновський.
14	1	С	Жовтень. Покров П.Б.	29. 1794 — Помер український філософ Г. Сковорода.
15	2	Ч	Кипріяна свмуч.	
16	3	П	Діонісія свмуч.	
17	4	С	Єрофея свмуч.	
18	5	Н	17 по 3. св. Д. Хар. муч.	
19	6	П	† Фоми ап.	
20	7	В	Сергія і Вакха муч.	
21	8	С	Пелагії і Таїсії прп.	
22	9	Ч	† Якова ап.	
23	10	П	Євлампа і Євлампії муч.	
24	11	С	Филипа ап.	
25	12	Н	Христа Царя. Прова і д.	
26	13	П	Карпа і др. муч.	
27	14	В	Параскевії прп.	
28	15	С	Євтимія прп.	
29	16	Ч	Лонгіна сотника	
30	17	П	Осії прор.	
31	18	С	† Луки ап. і св.	

Увага! —

“ЖІНКА ЯК МАТИ”

— Увага!

Дуже популярна книжка для наших жінок, багато поучаючого матеріалу з образками. ЧАСТИНА I. Гігієна жінки: завагітнення, роди й поліг і інше. — ЧАСТИНА II. Як зарадити недугам: практичний лікарський poradnik для матерей, щоб тримати діти здоровими. 128 сторін. Ціна\$1.00

UKRAINSKA KNYHARNIA

656 Main Street

Winnipeg, Manitoba

Листопад

МАЄ 30 ДНІВ

November

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	С В Я Т А У К Р А І Н С Ь К І	І С Т О Р И Ч Н І Д А Т И У К Р А І Н И:
1	19	Н	19 по 3. св. Д. Йоїла п.	1. 1918 — Проголошення Самостійности З.У.Н.Р.
2	20	П	Артемія вмуч.	1. 1941 — Помер Митрополит Укр. Греко-Кат. Церквн Ексц. граф Андрій Шептицький.
3	21	В	Іларіона Вел.	6. 1912 — Помер найбільший український музик-ком-позитор Микола Лисенко.
4	22	С	Аверкія св.	6. 1872 — Народився М. Шашкевич.
5	23	Ч	Якова ап.	10. 1838 — Помер батько українського національного відродження, перший український поет, автор "Енеїди" Іван Котляревський.
6	24	П	Арети муч.	10. 1708 — Москалі зруйнували Батурин.
7	25	С	Марк. і Март. безср.	14. 1918 — Відкриття Української Академії Наук у Києві.
8	26	Н	20 по 3. св. Д. Димит.	15. 1863 — Народилася бук. письменниця Ольга Кобилянська.
9	27	П	Нестора муч.	19. 1918 — Бій Січових Стрільців під Мотовилівкою.
10	28	В	Параскевії прп. муч.	20. 1917 — Третій Універсал Центральної Ради.
11	29	С	Анастасії прп. муч.	21. 1921 — Розстріл 359 повстанців під Базарем.
12	30	Ч	Зиновія і Зиновії муч.	22. 1918 — Українські війська покидають Львів.
13	31	П	Стахія і др. ап.	23. 1919 — Помер талановитий український критик Федюшка.
14	1	С	Листопад. Косми і Д.	26. 1934 — Помер визначний історик, Голова Центральної Ради, проф. М. Грушевський.
15	2	Н	21 по 3. св. Д. Акин. м.	
16	3	П	Акепсими і др. муч.	
17	4	В	Йоанікія Вел. прп.	
18	5	С	Галактіона муч.	
19	6	Ч	Павла св.	
20	7	П	Єрмона і др. муч.	
21	8	С	Собор архист. Михаїла	
22	9	Н	22 по 3. св. Д. Онисиф.	
23	10	П	Ераста ап.	
24	11	В	Феодора Студита	
25	12	С	Св. Іоана Милос.	
26	13	Ч	† Івана Золотоустого	
27	14	П	† Филипа ап.	
28	15	С	Гурія і др. муч. П. посту	
29	16	Н	23 п. 3. св. Д.	
30	17	П	Григорія чудотв.	

ЯКА БУДЕ ЗАВТРА ПОГОДА?

ГАРНА, ХАТКА ПОГОДИ. Ділає наче ворожбит і предсказувач погоди. Дуже популярна і гарно декорована.

ХАТКА ПОГОДИ

показує 24 години наперед яка буде погода. — Коли має бути погода, то вийдуть хлопець і дівчина, а коли слота, то виходить стара баба-яга. Величина хатки — 6 через 7½ цалів. Добре опакowana. Ціна\$4.25

Наш запас є обмежений — Замовляйте зараз

UKRAINSKA KNYHARNIA

656 Main Street

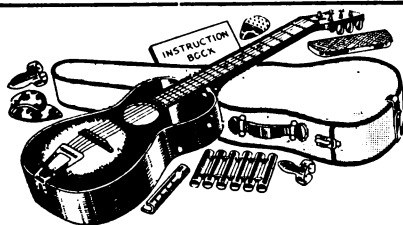
Winnipeg, Manitoba

Грудень

МАЄ 31 ДНІВ

December

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	УКРАЇНСЬКІ С В Я Т А	ІСТОРИЧНІ ДАТИ УКРАЇНИ:
1	18	В	Листопад. Плат. і Ром.	3. 1848 — Помер байкар Євген Гребінка.
2	19	С	Авдія прор.	4. 1803 — Помер останній запорізький кошовий отаман І. Кальнишевський, в'язень на Соловках.
3	20	Ч	Григорія прп. Прокла	7. 1936 — Помер новеліст Василь Стефаник.
4	21	П	Введен. в храм П. Бог.	8. 1868 — Засновано українське культурне Товариство "Просвіта" у Львові.
5	22	С	Филимона і др. ап.	13. 1934 — Смерть Гр. Косинки, Фальківського та Влиська.
6	23	Н	24 по 3. св. Д. Амфіл.	14. 1918 — Війська Директорії УНР зайняли Київ.
7	24	П	Катерини вмуч.	19. 1240 — Татари зруйнували Київ.
8	25	В	Климентія папи	21. 1761 — Царський уряд скасував Гетьманщину.
9	26	С	Алипія прп.	23. 1873 — Оснування Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.
10	27	Ч	Якова прп.	23. 1933 — Поляки замучили бл. п. Біласа і Данилишина.
11	28	П	Степана прп. муч.	25. 1900 — Помер закарпатський український письменник, поет і суспільний робітник Олександр Павлович.
12	29	С	Парамона муч.	29. 1724 — Помер гетьман Павло Полуботок.
13	30	Н	25 по 3. св. Д. Анд. ап.	30. 1264 — Помер Дмитро, король Галицький і Володимирський.
14	1	П	Грудень. Наума прп.	31. 1637 — Смерть отамана повстанців Павлюка.
15	2	В	Авакума прор.	
16	3	С	Софонії прор.	
17	4	Ч	Варвари вмуч. Ів. Дам.	
18	5	П	† Сави Овсаяц.	
19	6	С	Николая Чудотворця	
20	7	Н	26 по 3. св. Д. Амвр. св.	
21	8	П	Патапія прп.	
22	9	В	Зачат. св. Анни	
23	10	С	Мини і др. муч.	
24	11	Ч	Даниїла Стовл.	
25	12	П	Спиридона прп.	
26	13	С	† Євстратія муч.	
27	14	Н	Праотців. Тирса і Лев.	
28	15	П	Єлевтерія свмуч.	
29	16	В	Аггея прор.	
30	17	С	Даниїла прор.	
31	18	Ч	Севастіяна муч.	

Популярні Імпортовані

Harmony & Gibson & Martin

Гітари та мандоліни ціною від \$18.50 до \$250.00. Кожна дитина хоче грати на гітарі або мандоліні. "Найбагатша дитина є вбогою без музичної освіти". Напишіть сьогодні за нашим БЕЗПЛАТНИМ каталогом музичних інструментів до:

WINNIPEG MUSICAL SUPPLY

відомий також як UKRAINSKA KNYHARNIA
660 MAIN STREET WINNIPEG, MAN.

ЗАГАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР НА 1964 РІК

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЕНДАР НА РІК 1964

Рік 1964 є роком переступним, він числить 366 днів. Цей рік є 1964 від народження Господа нашого Ісуса Христа, а 1931 від Його смерті. він є 1106-им від заснування Української Держави, а 976 від часу, коли український народ прий-

няв Віру Христову й охрестився за часів князя Володимира Великого.

Крім цього 1964 рік є роком 6677 Юліанського періоду; жидівської ери роком 5725; ніпонської ери 2624, магометанської ери 1384; грецької ери роком 2276.

ПОРИ РОКУ

Весна — починається 21-го березня, тоді маємо зрівняння дня з ніччю.

Літо — починається 22 червня, літня перемога дня над ніччю.

Осінь — починається 23 вересня, тут приходить осіннє зрівняння дня з ніччю.

Зима — приходить 22-го грудня, зимова перемога ночі над днем.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР

ПАСХАЛІЯ

Ключ граничний "Г", в році літо "З".
Тріодь починається в неділю Митаря й Фарисея 22-го лютого.

М'ясопустна неділя 8 березня.

Сиропустна неділя 15 березня.

Великдень 3 травня.

Вознесення 11 червня.

Зелені Свята (Пресв. Тройця) 21-го червня.

ЗАГАЛЬНИЦІ

Різдвяна: від 7 до 19 січня (крім 18 січня, коли припадає Навеч. Богоявлення). — Між неділями: Про Митаря і Фарисея і Блудного сина, 24 - 29 лютого. — Від Великодня до Томинної неділі: від 3 до 10 травня. — Від Зіслання св. Духа до Неділі всіх святих: від 21 до 28 червня.

М'ЯСНИЦІ

Від Різдва Христового 7-го січня до М'ясопустної Неділі 8 тижнів і 6 днів.

ПОСТИ

У Навечеря Різдва Христового: 6 січня. — У Навечеря Богоявлення: 18 січня. — Сиропустний тиждень: 9 до 14 березня (можна їсти молочні страви). — Великий Піст: 16 березня до 2 травня. — Велика П'ятниця: 1 травня (строгий піст). — Петрівка: 29 червня до 11-го липня. — Спасівка: 14 серпня до 27-го серпня. — Усікновення Чесної Голови Івана Хрестителя: 11 вересня. — Воздвиження Чесного Хреста: 27 вересня. — Пилипівка: 28 листопада до 6 січня 1965 р. — Кожної п'ятниці, крім Загальниць (у середині довільно). — У перший тиждень Великого Посту й Страстного тижня, у понеділок, середу і п'ятницю.

ДЕРЖАВНІ СВЯТА

- День Нового Року.
Велика П'ятниця (латинська).
Вікторія Дей — 20-го травня.
Домініон Дей — 1-го липня.
День праці (Лейбор Дей) — перший
понеділок у вересні.
День Подяки (Тенкsgiving Дей) —
другий понеділок у жовтні.
День Замирення (Армистис Дей) —
11-го листопада.
Різдво Христове (латинське) — 25-
го грудня.

День Подяки (Тенксивинг Дей) —
другий понеділок у жовтні.
День Замирення (Армистис Дей) —
11-го листопада.

- Різдво Христове (латинське) — 25-го грудня.

1. Богоявлення Господнє — 6 січня.
2. Вознесіння Господнє — 31 травня.
3. Св. Івана Хрестителя — 24 червня.
4. Непорочне Зачаття Пречист. Діви Марії — 8-го вересня.
5. Всіх Святих — 1-го листопада.

ВАЖНІ ПОДІЇ У ВАШІЙ РОДИНІ В 1964 РОЦІ:

Михайло Старицький

НА НОВИЙ РІК

Минає рік... нудний, окритий млою,
Без радощів, без ясних навіть днів...
Мов каганець, засвічений без лою, —
Він не горів, а тільки но чадів
І чадом тим давив нам серце кволе,
Знесилював сподіванкам крило...
Несчулися, як рідне наше поле
Мороз скував і снігом занесло...
Але дарма!.. Піднімем чарки вгору,
Щоб пережить цю безпросвітню пору!
Минає рік... ступінь знов до могили,
І постарівсь на рік ще знову світ!
Підпились ми, дасть Бог булої сили, —
Розгублена в дорозі зниклих літ;
Проте, хоч наш припав морозом волос,
Хоч тугою й пригнічене чоло,
А все ж поки тремтить у грудях голос,
Ми крикнемо, як в давні дні було:
“За розвиток народнього утвору.
За слово те — піднімем чарки вгору!”
Ми чесно йшли, любили щиро брата,
Кохалися в добрі його душі,
І вірили, що прийдуть колись свята —
Прогляне світ у цій новій глуші...
Що ж? — хоч думкам не сталося простору,
А за них ми піднімем чарки вгору!
Минає рік... і в темряві безодні
Несе людських багато сліз і мук...
І рідшають все сіячі народні,
На труд тяжкий не вистарчає рук,
І не рясне збиралося нас коло:
Одні лягли в труні нечасовій,
Другі — за те, щоб вище драти чоло,
За ласощі, великопанський гній —
Запродали свою святую віру...
Але знайшлись і куті в криці груди,
З яких біда кришала лиш вогонь:
Вони несли без ляку світло всюди
І в боротьбі не стали осторонь...
Розкидали по нетрях несходимих,
На чужині, в тяжкій самотині —
Вони болять лише за братів родимих,
Вони скорблять по рідній стороні
І думками вітають нас в цю пору...
Піднімем же за них чарки ми вгору!

Дмитро Микитюк

Короткий нарис історії УСС

Дорогим побратимам по зброї, упавшим на полі слави — **Українським Січовим Стрільцям**, — що вірні своїй присязі останню пролили каплю крові за волю України, з приводу 50-літніх роковин їх виступу на світову бойову арену, цей скромний нарис присвячує автор.

1. Початки і розвій стрілецького руху.
2. Січі і Соколи.
3. Великий січово-сокільський здвиг у Львові.

Підхор. УСС і хор. УГА
Дмитро Микитюк

Початків зав'язку Українських Січових Стрільців треба шукати в пожарно-руханкових організаціях славних галицьких "Січей" і "Соколів".

При кінці 19-го століття Галицька Земля зробила величезний поступ на всіх ділянках свого національного, культурного, кооперативного і господарського відродження. Розвинулася українська преса та народне шкільництво. В часі того буйного розквіту Галицька Земля покрилася теж густою сіткою пожарно-руханкових товариств "Січей" і "Соколів".

Перший "Сокіл" заснував у Львові в 1894 р. інж. В. Нагірний, а першу "Січ" заложив в році 1900 організатор січового руху, адвокат з Коломиї—д-р Кирило Трильовський у селі Завалю, снітинського повіту. Перед вибухом 1-ої світової війни було в Галичині біля 900 сокільських гнізд і поверх 1000 "Січей". За добрим приміром Галичини січовий рух дуже скоро поширюється і на Буковині. Тодішні "Січі", зі своїми традиційними назвами, як: отаман, осаул, кошовий, курінний, а далше січові пісні, малинові ленти та топірці приготували добрий ґрунт до стрілецької слави на полі бою за волю України.

В 1912 р. розпочалася перша балканська війна. Тому, що на Балкані перехрещувалися політичні і економічні ін-

тереси і впливи австрійської монархії і Росії, то всі були певні, що скоріше чи пізніше між тими обома суперниками мусить прийти до затяжної війни. З приводу тих подій, дня 7-го грудня 1912 р. відбувся у Львові з'їзд провідників 3-ох найбільших українських партій, який ухвалив резолюцію, що галицькі українці зв'язують свою будучність з перемогою Австрії і Німеччини. Ця постанова стала політичною напрямною лінією галицьких українців на найближчі роки.

В 1912 р. зорганізовано у Львові на з'їзді делегатів всіх "Січей" "Український Січовий Союз", а його старшина, на чолі з головою К. Трильовським видає в січні 1913 р. палку відозву до "Січей", щоб її члени готовилися до кризової розправи з Московщиною. Ця старшина прийшла до переконання, що надходить хвиля, в якій "Січі" треба переорганізувати на чисто військовий зразок. Затвердження статуту такої напіввійськової організації залежало від намісника Галичини, графа Бобжинського і від австрійського генерального штабу. Неприхильна, а то і ворожа галицько-польська влада постійно відкидала ті статuti і робила всякі можливі перешкоди, щоб припинити, а то і цілком здусити наш стрілецький рух. Однак січове завзяття не зменшилося і під найтяжчими ударами. По довгих заходах

посла К. Трильовського намісник Галичини Бобжинський затвердив перший статут стрілецького товариства, що був подібний до статуту тодішнього польського "стшеляца". Таким чином добуто нарешті правну основу для українського військового руху в Галичині.

Перше українське військове товариство, під назвою "Січові Стрільці" засновано у Львові весною 1913 р. Головою стає адвокат д-р В. Старосольський. Опісля постають подібні товариства і по других містах. Вони творилися звичай-

як Олена Степанівна, Софія Галечко, Ганна Дмитерко і другі.

Провід над стрілецькими організаціями перебирає з початку "Український Січовий Союз" і "Сокіл-Батько". Академічна молодь з енергійним, питомим собі розмахом ширить стрілецьку ідею по цілій Галичині. В цей час гарячкової стрілецької діяльності вийшов друком перший український військовий підручник "Правильник піхотинця".

У Львові працюють і енергійно організують стрілецьтво Роман Дашкевич, І.

Емблема УСС.

но як окремі секції при місцевих "Січах" чи "Соколах".

Не остає позаду і наше патріотичне жіноцтво, яке покликала до життя виконний комітет під назвою "Жіночий Організаційний Комітет". Він видає відозву організувати санітарні курси і переводити грошові збірки на потреби стрілецької діяльності. Українське жіноцтво взяло теж активну участь в бойових стрілецьких рядах, бо між У.С.С. відзначилися на фронті такі бойовики,

Чмола, Василь Кучабський, Петро Франко, Осип Яремович, Роман Сушко і Олена Степанівна. В Сокальщині Осип Семенюк і Осип Демчук, в Бориславі — інж. Ф. Левицький, А. Максимович, Лев Лепкий, Клим Гутковський, Гриць Косак і нафтовий робітник Трофим Янів. В Золочені — Ілько Цьохан і В. Сроковський, в Яворові — Микола Загайкевич і Роман Харамбура, в Коломиїщині — Іван Турянський, в в Богородчанах — д-р Михайло Новаковський, а в Чорткові — Іван Коссак.

Стрілецький рух став ширитися стихійно і перенісся теж і на "Соколи". Централь "Сокол-Батько" у Львові почала закладати свої стрілецькі філії по цілому краю. Найбільш активними робітниками стрілецької справи в "Соколі" були проф. Іван Боберський, Сень Горук, д-р Степан Шухевич і д-р Михайло Волошин.

На початку 1914 р. справа стрілецької організації поступила значно наперед так, що вже відбувалися більші польові вправи, як наприклад під Сокалем під проводом Осипа Семенюка і під Дрогобичем під проводом Кліма Гутковського і Гриця Коссака.

Перші військові вправи вже з крісами-Вендлями (старі кріси на одну кулю), які закупив власним коштом осаул "Повітової Січі" у Львові Роман Дашкевич, відбулися під Львовом на полях "Кайзервальду" в квітні 1914 р.

От. Ст. Шухевич

Від весни 1914 р. почалися енергійні приготування до великого здвигу в честь 100-літніх роковин народин Тараса Шевченка. Цей історичний здвиг відбувся у Львові 28-го червня 1914 р. "Сокол Батько" виступив з одним відділом стрільців під командою д-р Ст. Шухевича, а другі стрілецькі товариства виступили з двома відділами, якими командував Клим Гутковський. Того незабутнього дня вулицями столичного міста короля Льва перейшов під звуки орхе-

стр карний 14-тисячний похід "Січей" і "Соколів". Перед великими сокольськими та січовими стрільцями, яких захоплене громадянство вітало грімкими та радісними окликами "слава", та засипувало квітами. На просторій спортивній площі "Сокола-Батька" зібралися непроглядні маси народу. Відбуваються різноманітні вправи

Ком. Коша УСС, Никифор Гіряк

топірцями та лентами. Пописуються "Січи" і "Соколи" обох полів. Одушевлення велике. Аж тут, під захід сонця, виступають на площу озброєні "Січові Стрільці" в одностроях. З появою того першого українського озброєного відділу під командою Кліма Гутковського, як зав'язку майбутньої української армії, виявився між українцями-глядачами неописаний ентузіазм, великий запал, сльози радості. Невмовкаючі оплески. Описати цю хвилю не в силі ніяке людське перо. Вся непроглядна маса глядачів наелектризована. Кожний зрозумів, що оце настає нова доба в історії Галицької України, бо український народ вперше від 250 років готується до рішучого і кривавого бою за волю України зі зброєю в руках із відвічними своїми ворогами. Учасники того здвигу з радості плакали, як малі діти.

1914 РІК

1. Вбивство архикнязя Фердинанда.
2. Початки організації У.С.С. і їх присяга.
3. Перші бої в Карпатах.
4. Стрілецькі двадцятки.

Саме в часі першого прилюдного виступу озброєних відділів стрільців на здвизі у Львові 28-го червня 1914 р., окремий післанець-старшина вручає телеграму присутньому на площі вправ командантові XI-го австрійського корпусу — ген. Кольшварі. Серця всіх мимоволі здригнулися. Вмить розходиться вістка, що в столиці Боснії — Сараєві — сербські революціонери вбили наслідника престолу австрійської монархії — архикнязя Фердинанда. Негайно ген. Кольшварі припоручив вивісити жалібну хоругву і хоч вправи докінчено, однак святочний і радісний настрій зник. Всі учасники і стрільці розходилися у великому напруженні, бо всі були певні, що війна неминуха і що українці мусять видвинути як найсильніше бойовий клич “Самостійна Україна”, та дорогоцінною молодечею кров’ю записати цей клич в нашої історії.

З малої іскри розгорілася страшна і жахлива пожежа першої світової війни. В обороні Сербії виступає збройно царська Росія, найлютіший ворог України.

У Львові, в тому часі, почалася гарячкова праця. Львівські стрілецькі організації заклали 30-го липня спільний комітет, до якого ввійшли: д-р В. Старосольський, Іван Чмола, Михайло Гаврилко (наддніпрянець) і Олена Степанівна, а 2-го серпня українські політичні партії об’єдналися і створили “Го-

Хор. УСС, Олена Степанівка

Ком I Бриг. УСС—Ярослав Вовчидка

ловну Українську Раду” під проводом адвоката д-ра Костя Левицького. Ця Рада перебирає у свої руки дальшу організацію українського війська. По довшій дискусії прийнято 4-го серпня, як назву для наших добровольців “Українські Січові Стрільці”. Далше ця “Головна Рада” покликала до життя “Бойову Управу УСС” під проводом д-ра К. Трильовського. “Бойова Управа” ділиться на дві часті: цивільну і військову. Перша займається вербунком добровольців, збиранням фондів, харчуванням та приміщенням у Львові і на провінції. Друга — дбає про військовий вишкіл та провід над усіма відділами Українського Легіону.

Начальна Команда австрійської армії на бажання “Бойової Управи” згодила-ся з початку звільнити з дієвої армії для організації Українського Легіону 100 старшин-українців, однак звільнила лише 16 та кількох підстаршин. Головна Рада разом з Бойовою Управою видає 6-го серпня мобілізаційний поклик до українського народу в Галичині зголошуватися в ряди УСС. Для побору покликано повітові комітети.

Заворушився цвіт українського народу-молодь і масово почала добровільно зголошуватися до служби военної в українському війську. Рівнож негайно напливали щедри пожертви на це рідне військо чи в грошах чи харчами. Жертвували всі без партійних і соціальних

Ком УСС—сотн. Осип Микитка

різниць. Наприклад, село Гаї біля Львова, в якому перебувала в тому часі перша сотня під командою Івана Чмоли, удержувало своїм коштом стрільців-добровольців цілий місяць даром. Повіти харчували своїх добровольців власним коштом у збірних повітових станицях.

Всіх добровольців, які в місяці серпня 1914-го року зголосилися добровільно у Львові і по повітах було около 28 тисяч, і то зі всіх верств населення. У самому Львові зголосилося 2,000 стрільців. А треба пам'ятати, що Бойова Управа могла приймати до Українського Легіону лише таких добровольців, які не були обняті мобілізаційним державним законом і таких, яких австрійські військові влади uznали за нездібних до польової воєнної служби. Ідея створити рідне військо до боротьби з Московщиною стала дуже популярною і тому мобілізаційний заклик Бойової Управи міг похвалитися такими великими успіхами.

Першим командантом УСС був радник суду і посол до львівського сойму, сотник артилерії д-р Теодор Рожановський (тепер живе в ЗДА). Своє діло трактував він дуже поважно і ставив цілком оправдані вимоги до Бойової Управи і до австрійської команди, яка відносно Українського Легіону грала все нещире, дволичну політику. Деякі пляни цієї команди вказували на те, що існування Українського Легіону є для неї

не на руку, бо хотіла, наприклад, вислати кілька тисяч невишколених і неозброєних українських добровольців за Збруч, на російську територію. Цей хитрий плян міг дуже легко довести до ліквідації УСС. Але тому плянові рішучо спротивився сотник Рожановський і таким чином врятував він в самих початках УСС від загибелі. Той його протест був причиною його резигнації з команди над Українським Легіоном, а Бойова Управа, за почином д-ра Трильовського призначила на його місце запасного старшину з 95-го чортківського полку Михайла Галушинського — директора української гімназії у Рогатині. Заки новому командантові удалося увільнитися з австрійської армії, австрійська Начальна Команда назначила тимчасовим командантом чужинця, полковника кінноти Моліка. Новий командант Михайло Галушинський прибув до Львова 18 серпня, а обидва команданти зробили 24-го серпня на полях "Кайзервальду" під Львовом перегляд УСС.

Бойова Управа наіменувала отаманами перших двох куренів (батальйонів) д-ра М. Волошина і Дмитра Вітовського. Та військова влада не хотіла признати Вітовському старшинського ступня, бо він втратив його при австрійській армії ще в часі мира через політичний процес. Однак Вітовський командував сотнею і носив відзнаки сотника.

Ст. дес. УСС—Ганна Дмитерко (Ратич)

Дм. Вітовський

Тимчасом російська армія почала при кінці серпня 1914-го року побідно входити до Галичини і загрожувати столиці Краю. Організування і дальший вишкіл стрільців у краю припинено. В понеділок, 30-го серпня 1914 р. стрільці вибираються зі Львова до Стрия і сюди прибувають масово добровольці з других повітів. З Чорткова уже під обстрілом російської стежі вивів стрільців Ів. Косак, а з Покуття прибув цілий курінь під командою Е. Коника. Багато стрільців залишилося вже під російською окупацією.

Сот. УСС полк УГА—Дмитро Вітовський

З початком вересня 1914 р. зібралося у Стрию до 10 тисяч стрільців-добровольців, якими з великою посвятою заопікувалося патріотичне стрийське жіноцтво. Тут приходить до першого непорозуміння між австрійською військовою владою і командою Українського Легіону. УСС відмовляються зложити присягу на вірність Австрії без застережень. Свідоміша частина стрільцтва за протестувала проти офіційної присяги і домогалася, щоб у текст тієї присяги вложити слова про вірність Україні. Австрійська Начальна Команда загрозила, що не лише відмовиться від всякої опіки над Українським Легіоном, але і розв'яже цілу формацію, якщо вона не зложить присяги без жодних вставок і застережень. Тому, що грозила небезпека

розв'язання Легіону УСС, більшість стрільців погодилася зложити присягу без застережень. Тимчасом Начальна Команда австрійської армії приказала вибрати всього 2,000 УСС, а решту розпустити додому. Це був дуже прикрий удар для наших добровольців. Здається, що ціла всесвітня історія не може виказати другого приміру такого нерозуму, а рівночасно і злочину, якого допустилися тодішні тупоголові австрійські генерали. Розганяють 5 чи 6 тисяч молодих стрільців, що самі добровільно жертвують своє життя в обороні держави, це щось нечуване і неймовірне.

Дня 3-го вересня 1914 р. вибрано зі всіх добровольців 2,000 стрільців (500 залишилося без відома команди Легіону), переважно інтелігентів і тих, яких родинні сторони були вже зайняті московською армією. З великим болем у серці незареєстровані наші добровольці мусіли вертати додому. Багато з них москалі виловлювали і вішали.

Того самого дня по полудні, на площі за містом, на т. зв. Ланах, зложили УСС присягу і тим самим стали на воєнну службу Австрії, під якої прапором мали піти у кривавий бій за Україну. Дня 4-го вересня переїжджають УСС зі Стрия на Закарпаття і тут стають кошем в селах Страбичів і Горонда, 14 км. на полудне від Мукачеве.

В тих двох селах почали УСС зараз першого дня освідомляючи національну

Пор. УСС — Петро Франко

Підполк. Антін Варивода

працю між змідяризаним українським населенням, за що мали карні доноси від місцевої мадярської жандармерії.

В цих селах сформовано стрільців у два повні курені й один пів-курінь. Перший курінь, під командою сот. Михайла Волошина, мав 4 сотні, а саме: Василя Дідушка, Романа Дудинського, Никифора Гірняка і Осипа Будзиновського. Другий курінь, під командою Г. Коссака мав теж 4 сотні: С. Горука, О. Семенюка, М. Барана і О. Букшованого. Третій півкурінь під командою д-ра С. Шухевича мав дві сотні: Т. Рожанковського і Дм. Вітовського.

Стрільці, одягнені в стару, подерту, військову одіж, зі старими "Вендлями" (стародавні кріси на один набій) на шнурках, робили щодня військові вправи. У цьому подертому однострою і з старими крісами йшли незадовго наші добровольці на фронт. Тут платили мадярським воякам по 10 корон за карабіни "Манліхери" (новий кріс на 5 набоїв).

Вишкіл УСС тривав не цілих два тижні, бо вже 10-го вересня 1914 р. виїшла перша на фронт сотня В. Дідушка у карпатський просмик біля Веречок (шлях Мукачів-Стрий). Після цієї, 17-го вересня виїхала знову одна сотня О. Семенюка під Сянки, боронити переходу через Карпати на Мадярщину в околиці Ужок (шлях Ужгород-Турка). При кінці вересня виїхали на фронт в Карпати останні сотні. У Горонді і Страбичеві

залишилися лише недужі. Туди спрямовувано опісля ранених і хворих. Це був зав'язок пізнішого Коша УСС (кадра).

В тому часі московська армія зайняла всю Східну Галичину і побідоносно посувалася в глибину Карпата, яких боронили старші віком галицькі вояки-ополченці і мадярські гонведи (крайова оборона), які, однак, як не опинилися в полоні, то безсоромно тікали назад. І хто знає, чи не була б московська армія перейшла Карпати і дійшла б аж до мадярської рівнини, як би не заступили їй на цім шляху завзяті і свідомі своєї мети Українські Січові Стрільці.

В перших вже боях під Веречками і Сянками стрільці таки зразу вкрилися славою лицарів. Начальна Команда австрійської армії не находила слів похвали і признання для героїства наших стрільців. Ця неприхильна для нас військова влада (за підшептом страшинопляків, що працювали в генеральному штабі) стала щойно тоді отямлюватися у своїх упередженнях і підозрах до УСС.

Про хоробрий Український Легіон заговорили голосно всі німецькі часописи, в яких часто друкувалися похвали і признання Начальної Команди австрійської армії. Нашим нещасним вигнанцям і інтернованим по різних австрійських таборах смерті стало зразу легше, а світ вперше довідався з офіційних воєнних комунікатів австрійського генерального штабу, що є на світі українці, які стоять

Ком. I бриг. УСС — Осип Букшований

Потрібно лише 6 центів, щоб вашого листа доставити в Європу звичайною поштою

хібащо ви пишете в В. Британію, Ірландію, Францію чи Еспанію.

Нормальна ставка за листа до Європи звичайною поштою вносить 6 центів за першу унцію і 4 центи за кожну додаткову унцію, за виключенням згаданих країн. Якщо ви непевні щодо точної ваги, зверніться на пошту й перевірте.

Завжди адресуйте коверту чітко, правильно й повністю — назву країни до якої спрямовуєте листа — пишіть повністю.

Зворотню адресу пишіть в розі по лівій стороні коверти, подайте число й назву вулиці, число поштової зони (де вона вимагається), назву міста, місцевости й провінцію.

**ЗНАЧОК НА ВІДПОВІДНУ СУМУ, ЧІТКА АДРЕСА —
ПРИСПІШУЮТЬ ДОСТАВУ ВАШОЇ ПОШТИ.**

P O S T E S C A N A D I E N N E S

в нерівній боротьбі з Московщиною за права та волю українського народу.

Українські Січові Стрільці своєю кров'ю окуплювали і привертали потоптану честь свого народу в кривавих боях з москалями, а за це мадари а також поляки повивішували невинно багато українських свідомих громадян як "зрадників" Австрії.

Дня 22-го вересня прибув до команди Легіону поручник генерального штабу Петро Кватернік (хорват) і пропонував плян, затверджений Начальною Командою австрійської армії, після якого 8 сотень стрільців ділиться на двадцятки під проводом старшин та підстаршин. Такі двадцятки мають за завдання перейти тихцем бойовий фронт на зади московської армії і там будуть вести партизанку. Проти такого безглуздного і небезпечного проекту виступив гостро сот. Т. Рожанковський, однак команда Легіону погодилася перевести цей плян в життя. Кожний стрілець отримав 60 корон заслуження, а кожний командант такої двадцятки 200 корон на надзвичайні видатки.

Дня 26-го вересня у Волівці зібралося 600 стрільців, до яких промовив по німецьки поручник Кватернік, який закінчив свою промову по українськи: "А тепер помолімося за Австрію і за Україну". Ці слова (по українськи) викликали між стрільцями велике враження. Опісля пор. Кватернік зловив свою

Ком. лег. УСС — ген. Мирок Тарнавський

шапку, клякнув, а за ним всі стрільці. Тієї самої ночі широким фронтом вирушило 600 стрільців здійснити той небезпечний плян. Але лише деяким двадцяткам пощастилося продертися у запілля ворога. Одна із них загнала аж під Дрогобич, а друга під Надвірну, але більшість повернулася назад і то з тяжкими втратами. Інші блукали якийсь час безцільно в Карпатах.

Повернувшись двадцятки прилучилися знову до своїх сотень, які приділено до 129-ої і 130-ої австрійських бригад, що творили XXV-ий корпус під командою ген. Гофмана.

В місяці жовтні 1914 р. австрійська армія почала офензиву з Карпат на Стрий і Дрогобич і в цій побідній офензиві беруть дуже активну участь теж і УСС. Один курінь під командою сот. М. Волошина, другий під командою от. С. Шухевича, а третій під командою от. Г. Коссака женуть утікаючого ворога з Карпат аж під Дрогобич і Стрий. Цей осінній побідний похід вкрив наших УСС великою славою. Населення всюди вітало стрільців з великою радістю і гостинністю.

До найбільших і найважливіших боїв в тому часі треба зачислити кривавий бій під Дрогобичем, під Бориславом, бій на Лисій горі, під селом Комарницьке і на горі Кобила, а вкінці на горі Ключ під Сколем. В тих осінніх тяжких боях доповнили УСС своє військове

Михайло Гайворонський

Ком. лег. УСС — Гриць Коссак

знання, добули військовий досвід та загартувалися до дальших кривавих змагань з московською армією.

1915 РІК

1. Маківка, Болахів, Галич.
2. Золота Липа, Стрипа.
3. Семиківці.

Після осінньої (в жовтні) офензиви австрійська армія цофнулася перед переважаючими московськими військами в Карпати і стала оборонним муром на самій угорсько-галицькій границі. В тому часі стрільці виконують далекосяглі карколомні стежі, далеко поза московські бойові лінії. В часі тих стеж УСС доказують чудес хоробрости і орієнтації. З кожної стежі приносять вони неоціненої вартости бойові вістки про ворожі позиції так, що австрійська команда називає їх незрівнаними, гірськими стежниками, або оком армії. Як провідники таких стеж вславилися Р. Сушко, А. Мельник, М. Мінчак, Г. Трух, Т. Ковалик, д-р О. Левицький, О. Яремович і другі. На самий Новий Рік (1915) три сотні УСС під командою от. С. Шухевича врятувало від полону команду 55-ої австрійської дивізії.

Після Різдва, 10-го січня 1915 року вийшла на фронт з Коша сотня під командою сот. Кліма Гутковського. В тяж-

ких і завзятих боях коло Вишкова ця сотня так хоробро боронила переходу через Карпати, що про її відвагу і завзятість був окремий бойовий звіт чи комунікат Начальної Команди австрійської армії. Здесятована в тих кривавих боях сотня відходить для доповнення в березні 1915 р. до Коша, а її хоробрий сотник з важких військових трудів їде до лічниці до Будапешту і тут після Великдня вмирає.

В половині січня 1915 р. прийшли в Карпати з допомогою німецькі полки і дня 22 січня почався спільний наступ. Московська армія уступає з мадярської сторони на галицький бік. В тім поході, на горі Явірнику коло Лавочного, загинув в бою, 3-го лютого, четар М. Сух.

Але ця січнева офензива не могла викинути москалів з Карпат. Московська армія отримала значне підкріплення і почала протинаступ. В тому часі сотні Українського Легіону стояли в запасі під горою Маківка, в селі Головецьку, біля Славська. Важкі і завзяті бої почалися в ночі 28-го квітня і тривали чотири дні і ночі. Москалі проломили бойову лінію на мадярському курені й розширили свій пролом так, що грозила небезпека звинення австрійського фронту. Застрівожено УСС, які пішли негайно у бій і прогнали москалів із добутих по-

Ком. сотні УСС — хор. Федь Черник

зицій. Москалі втратили 200 убитих і ранених. На другий день, 30-го квітня повторив ворог знову свій наступ і знову половина Легіону УСС зломилася ворожий удар і взяли 173 полонених.

Третій, найзавзятіший бій за гору Маківку почався 1-го травня. Всі сотні Легіону взяли участь в тих кривавих змаганнях. На бойовому відтинку двох стрілецьких сотень наступав цілий ворожий полк (біля 4 тисячі вояків). Два рази відступала стрілецька лава від ворожого вогню і два рази відкидали наші стрільці москалів на верх Маківки. Аж за третім наступом на багнети москалі покинули верх гори, на якому залишили гори трупів і ранених. УСС мали 42 убитих і 76 ранених. В тім кривавім бою відзначилися понад усіх своєю відвагою четарі: В. Свідерський, Б. Гнатевич, А. Мельник, А. Артимович, І. Каратницький, О. Яремович, і жорунжі: Олена Степанівна, С. Яремкевич, Остап Коберський і інші. Команда 55-ої австрійської армії у своїм деннім наказі висказала своє високе признание і похвалу, бо назвала УСС "вибраним відділом цілої дивізії".

В місяці травні 1915 р. почалася побідна офензива австро-угорських і німецьких військ, які під командою німецького генерала Макензена проломли московський фронт в західній Галичині під Горлицями, а московська армія спішно уступила із зайнятих повітів. В Карпатах теж цофається ворог, а за ним наступають УСС. В побіднім марші УСС

Хор. УСС—Дмитро Палів

через Тухлю, Сколе, Камінку доходять до містечка Болехів. Тут москалі пішли в наступ і 2-го та 3-го червня тривають завзяті бої біля Болехова. Австрійські частини, які стояли по обидвох боках стрільців, під час московського наступу в паніці відступають і відкривають обидва крила стрілецького відтинку. На стрільців вдаряють ворожі фінляндські полки з трьох боків. Стрільці йдуть на багнети і відбивають ворожий наступ, але поносять великі втрати. Ворог бере до неволі раненого чет. А. Артимовича, а дальше сот. Букшованого, чет. Кравса, Свідерського і хор. Олену Степанівну. По кривавих боях стрільці спинили ворожий наступ на залізничім насипі біля самої станції в Болехові. На другий день москалі утікають дальше, а УСС спішним походом переходять жидачівський і калуський повіти і доходять до села Викторова під Галичем і тут спинилися.

Після двотижневої позиційної боротьби у викторівським лісі, де згинув надійний журналіст Т. Мелень, стрільці здобувають 28-го червня Галич і сотня Вітовського входить першою до колишньої княжої столиці. Сотник Вітовський припоручує виставити на вежі ратуша український прапор, за що мав його судити австрійський польовий суд.

Другого дня УСС перейшли по щойно направленім мості ріку Дністер, а 30-го червня виборили приступом на багнети перехід через річку Гнилу Ли-

Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний)

Сотн. УСС — Ярослав Курилюк

пу і пігнали ворога до Золотої Липи. Над цією річкою — Золотою Липою — знову спинився похід стрільців. Тут в лісах мали довший відпочинок від часу бою під Болеховом. Тут відвідав УСС наслідник австрійського престолу архикнязь Карло і наділив багатьох старшин і стрільців високими бойовими відзнаками.

Після одномісячної перерви знову йдуть бої. Другий курінь 27-го серпня добуває в кривавім бою сильно укріплений перехід через Золоту Липу. В бою під селом Заваловом, дня 27-го серпня, упав молодий та надійний наш письменник-четар Іван Балюк.

В п'ятьох наступних днях перейшли УСС подільські села підгаєцького та тербовельського повітів. Над Стрипою розгорілися нові завзяті бої, в яких стрільці знову вкрилися новою славою.

Юліян Буцманюк

Московська армія спинилася в добре укріплених окопах на західнім березі Серету і звідти запланувала проломити австрійський фронт на відтинку 55-ої дивізії. На подільському степу, біля села Панталихи ворог кинув до наступу масу своєї добірної козацької кінноти, яка розбила кілька австрійських полків і прогнала їх аж до річки Стрипи. В нашій кінній протинаступі бере участь в бою з козаками перший раз відділ стрілецької кінноти під командою поручника Романа Камінського, який zorganizував цю кінну стрілецьку сотню ще в Карпатах, в селі Славську.

Сотні УСС, утворивши рухомий чотирикутник, не тільки відбили від себе масу атакуючої козацької кінноти, але теж відступили майже без втрат до села Соколова над Стрипою. Але в цім селі московська піхота прорвалася на ма-

Пор. Ілько Цьокан

дярському відтинку в селі Сокільниках і перейшла на західний беріг Стрипи, і таким чином УСС опинилися в кліщах. З того грізного положення врятував курінь від полону його курінний сот. С. Горук, який вивів стрільців багnistим східним берегом Стрипи до села Соснова. В тім бою попало кільканадцять стрільців до неволі, між ними і чет. Іван Чмола. Від 15-го вересня триває спокій на фронті до половини жовтня. В тому часі всі сотні Легіону перебувають на реорганізації і відпочинку в селі Вівсю, як запас дивізії.

Тимчасом московська армія приго-

товлялась до нового наступу. Їх команда запланувала перейти річку Стрипу коло села Семаковець, бо тут згадана річка є мілкою і вузькою з сухими берегами. Цей наступ приготувало кілька канадців гармат триденним барабанним вогнем. Ворожа піхота рушила до наступу і вдерлася до австрійських окопів. Затрівожено УСС, які поспішно виходять зі села Вівся і враз з братнім 35-им (золочівським) полком боряться з ворожою піхотою у своїх запасних окопах. В цій кривавій бою між іншими гине боевий і хоробрий старшина сотні А. Мельника, хор. С. Яремкевич, якого могила знаходиться на краю села Тудинка, біля Соснова. Московські війська, отримавши значні підкріплення, рушили знову 31-го жовтня до наступу і в завзятих боях розбили австрійський фронт між селами Семиківці і Раковець. Які були в тому часі криваві бої, свідчать московські трупи, які своїми тілами загнали річку Стрипу. Тоді на загрожений відтинок команда 55-ої дивізії кинула свій останній запас, а саме два курені УСС і один курінь баварських стрільців, які любили йти разом з УСС до бою, а на яких наші стрільці завжди могли покладатися. Який завзятий і упертий з обох сторін розгорівся той бій видно з того, що стрільцям і німцям доводилось два рази здавати свої позиції і наново їх відбивати. Тяжкий бій закінчено 3-го листопада. Вся ворожа залога попала в полон. На побоевищі, зриту окопами і гранатами, залишилися тисячі вбитих з обох сторін.

Після Маківки і Болехова Семиківці були третім великим подвигом УСС, які своєю відвагою та рішучістю причинилися до світлої перемоги над ворогом. Але за цю свою криваву перемогу заплатили вони 39 убитими і понад 100 полоненими. В цій бою відзначилися головні сот. Вітовський, четар О. Яремович і чет. Петро Франко.

На пам'ятку семиковецьких кривавих боїв і для вшанування пам'яті поляглих героїв, стрільці, за ініціативою чет. Л. Лепкого, висипали високу могилу, яка ще до вибуху другої світової війни стояла при гостинці, недалеко села Семиковиць, як немов живий свідок стрілецької слави.

По тих кривавих боях стрільці мали заслужений відпочинок, бо на фронті панував спокій. Московські війська доб-

ровільно 20-го листопада покидають окопи над Стрипою і переносяться до нових становищ, що були між Стрипою а Серетом. Стрільці перебувають в евакуованій селі Соснові через зиму, аж до травня 1916 р. Звідти виїжджало багато до Відня покінчити свої студії. Тут повною парою працювала "Пресова Квартира" над безсмертними стрілецькими піснями, споминами і журналом "Шляхи".

В часі побуту в селі Соснові зайшли дві важні події в життя УСС. Першою була злука обидвох бойових куренів у перший полк. Ця злука мала не лише престижове значення, але також і практичне. Між іншим полк УСС отримав таке саме озброєння що й інші австрійські полки, а саме: скоростріли, міномети і піхотні пушки. Але найважливішою подією було це, що від тепер полк УСС став самостійною бойовою одиницею з власною командою. Таким першим полковим командантом став от. Гриць Косак.

1916 РІК

1. Новий Командант Легіону УСС.
2. Відхід знад Стрипи.
3. Золота Липа. Лисоня — український Верден.

З початком травня 1916 р. прибув новий командант Легіону УСС, підполковник австрійської армії — Антін Варивода. Рівночасно приділено ще одного старшину з армії, сот. Омеляна Лесняка, який став згодом командантом куреня. З приходом нового команданта стрільці відходять з села Соснова і займають окопи на східному березі Стрипи, на т. зв. "Веселій". Польова служба була тут легка, бо не було боїв, а фронтове зайняття обмежувалось до служби в окопах, в передпіллію і будові укріплень. В червні 1916 р. почалася на волинському фронті нова московська офензива під командою ген. Брусілова, але на фронті УСС панував далі спокій. Коли на буковинському фронті москалі загналися аж під Галич і цей їх наступ загрожував оточенням XXV корпусу, то Начальна Команда австрійської армії наказала команді корпусу залишити лінію Стрипи і зайняти становища над Золотою Липою. Полк Усс відходить без бою 11-го серпня на нові становища до села Потуптор, коло Бережан.

Дня 13-го серпня зробили москалі

несподівано наступ на окопи ліворуч від окопів УСС, здобули ці окопи і вдарили на ліве крило першого куреня. Сотні загрожені з боку і заду, після короткого але завзятого бою відступили зі своїх становищ і подалися в сторону Бережан. В міжчасі прибув поспішно запас другого куреня, стрільці рушили до протинаступу, відкинули москалів із здобутого горба і зайняли назад свої утрачені позиції. Тут вславився зі своїми двома скорострілами хор. Теодор Черник. У цьому бою поляг чет. Іван Каратницький. Вина за цей несподіваний, а хвиловий прорив впала зовсім незаслужено на УСС, а деякі вороги стрільців кинули демагогічне клеймо “зрадники”. Треба було аж кривавої Лисоні, щоб врятувати добре ім’я Легіону УСС і стрілецьку славу.

На початку вересня 1916 р. 7-ма московська армія повела свій наступ на становища австро-німецької південної армії, яка займала фронт від Галича до Зборова. Москалі рівночасно вдарили на праве крило і на її центр, коло Бережан. Слабі сили 55-ої дивізії, які боронили доступу до Бережан від Потутор не видержали сильного удару москалів і ввечері 2-го вересня залишили фронт на горі Лисоня. Вночі москалі здобували всі запасні окопи на Лисоні, а далі, поширюючи свій пролом, рушили на село Посухів. Затрівожено полк УСС, що стояв як дивізійний запас у Посухові.

Першу відсіч дали москалям дві сотні, а саме: сотня А. Мельника і Р. Сушка. Вони спинили вночі з 2-го на 3-го вересня ворожий розгін, поки не прийшли на поміч другі сотні Легіону УСС. Ранком 3-го вересня 1-ий курінь вдарив на лісок Лисоні, а II-ий курінь пішов в наступ на верхи 327 і 348. Після дуже тяжких і кривавих боїв, проти непомірної переваги ворога, обидва курені відбили втрачені становища і вдержали їх до приходу запасів. В тому бою гинуть геройською смертю хор. Юліан Соколовський, хор. Іван Максимович, хор. Ярослав Кузьмич, хор. Петро Пасіка, підхор. Василь Сторожук і підхор. Богдан Романишин і багато других стрільців.

Криваві бої за гору Лисоню провадили москалі два дні і помимо своїх свіжих сил і підкріплень не могли вдіяти нічого, бо не вдалося їм вдруге стати на Лисоні. Дня 4-го вересня союзні вій-

ська, при допомозі свіжих сил, відзискали всі свої втрачені позиції.

Але москалі не залишили фронту в спокою. Після перерви, вони 16-го вересня вдарили вдруге. Цим разом на праве крило, якого фронт тримала турецька дивізія на “Диких Полях”, на південь від Потутор. І знову УСС рятують загрожену ситуацію. Вони вдарили збоку від села Посухова на праве крило москалів, біля фільварку “Милівка”, змусили москалів відступити назад і взяли 300 до полону.

Але 30-го вересня москалі повели знову третій свій удар на становища 55-ої дивізії і проломили ці становища на горі 327. Тоді останки полку УСС займали позиції в селі Потутори. Кілька годин ішов нерівний бій: Стрільці, окружені зі всіх сторін москалями, боролися доки стало сили і набоїв. Коли не дочекалися заповідженої командою дивізії підмоги, ті, що залишилися при життю, попали в полон. Лиш малий гурток стрільців, під командою чет. Гриця Труха (помер як місіонар оо. Василіян в Канаді) прірвався пробоем на багнети через перстень ворога і добився до Бережан. Так закінчилася геройська, стрілецька оборона Лисоні, того українського Вердену.

1917 РІК

1. Куропатники. Революція в Росії.
2. Конюхи. Похід над Збруч.

Після доповнення новобранцями в Розвадові над Дністром, Український Легіон УСС знову виступає на фронт 17 лютого 1917 р. під командою нового команданта от. Ф. Кікаля. Стрільці займають досить вигідні позиції в лісі під селом Куропатники над річкою Ценівка. На весні запанував цілковитий спокій на цьому фронті, а між бойовими лініями наступає “братання”. Московські во-яки, звичайно українці, виходили на верх окопів, кричали до наших стрільців не стріляти і розказували про революцію в Росії, яка в тому часі почалася. На фронті зачався на добре товаро-обмін, а головні пішли в рух рум, махорка і мило. Часом стрільці діставали навіть українські часописи з Києва, а самі передавали листи до своїх рідних, які були по тамтому боці фронту. Але це “братання” не тривало довго, бо новий

московський “бог” війни, голова Тимчасового Уряду в Росії — Керенський — заплянував нову офензиву. Команда московських військ забрала з цього відтинку український полк, а на його місце прийшли московські “ударні” (пробові”) батальйони.

Після Великодніх свят стрільців перекидають до села Конюх у запас першої лінії. Тут позиції стрілецького полку були дуже погані, бо тут лінія бойова переходила на самому заломі фронту так, що на правому крилі була велика некрита долина, якою ворог міг дуже легко обійти ззаду стрілецькі землянки. Австрійська розвідка заповіла нову московську офензиву. І дійсно, дня 29-го серпня, в годині 5-й вечора, на просторі 30 км. заграло 520 батарей ворожої артилерії. В селі настало пекло, бо горіли селянські хати, запалені ворожими стрільнями. В цьому пеклі бігають стрілецькі телефоністи і направляють перервані дрти. Одну сотню УСС, що скріпила першу бойову лінію, барабанний вогонь перетеребив за кілька хвилин. По землянках, які були в ярузі під горою, отаман Франц Кікаль наказав гостре поготівля. Дня 1-го липня ворожий вогонь дещо ослаб. Стрільці дістають наказ не показуватися із землянок і з “вовчих ям”, щоб не стягати на себе вогню ворожої артилерії, якою кермують літаки.

Тимчасом на лівім крилі піддався разом із своєю дутою орхестрою чеський 81-ий піхотний полк так, що ворожі “курні смерті” вдерлися без бою до наших окопів і почали на ліво і право звивати фронт. Команда Легіону УСС про ці події нічого не знала. Не знала, що ворог зайшов вже далеко на наші зади, що на лівому крилі не було вже жодної оборони, бо тисячі австрійців опинилися в полоні. Стрільці очікували ворога з переду, а тимчасом він наскочив ззаду і відразу опанував зі всіх боків яругу, в якій були землянки УСС.

Перші побачили на своїх задах москалів телефоністи, що вибігли із землянок направляти перервану лінію. Та заки вони встигли повідомити про цю небезпеку свої сотні, москалі окружили землянки і забрали в полон стрільців разом із раненим командантом от. Ф. Кікалем, якого багнетом пробив у бік чеський легіонер (Такий чеський легіон

був зорганізований москалями із чеських полонених). В цьому бою згинув командант стрілецької кінноти пор. Роман Камінський, пор. О. Яремович, хор. В. Загульський і багато інших. Лише небагато стрільців вирвалося з рук москалів. Врятувалася лише половина сотні скорострілів, технічна, будівляна, гуцульська сотня, що саме в тому часі прибула до полку з буковинського фронту (з під Кірлібаби) та відділ мінометів. Разом ці всі недобитки в числі 400 стрільців, при добрій підготові артилерії повели протинаступ і вибили москалів із здобутих окопів.

Три тижні після того кривавого бою і тих тяжких втрат під Конюхами, під могутніми ударами австро-німецьких сил, почався нагальний відворот московської (тепер вже революційної) армії аж до галицької границі, а саме до річки Збруч. В авангарді 55-ої дивізії йдуть останки полку УСС через Козову, Чортків і зближаються до Збруча. Тут біля села Бурдаківці гуцульська сотня виконала бравурний наступ на село Збриж, яке лежить вже по тамтому боці Збруча. Стрільці виконали цей успішний наступ так зразково, що командант того відтинка мав враження, що стрільці “утікають” до москалів, коли він обсервував той наступ через свій далековид. Це був останній побідний наступ УСС на галицькій землі. За ці бойові подвиги стрільці дістають кілька разів подяку і признання вищих команд, а навіть від Начальної Команди південної армії генерала Ботлера.

Потім стягнуто УСС з фронту в дивізійний запас до села Залісся для доповнення. Сюди приходить новий курінь з Коша під командою отамана Мирона Тарнавського. З цим курінем прийшло багато старшин “старої війни”, що втікли були з московського полону. І так наприклад, сот. О. Букшований, що попав був під Болеховом в полон і був засланий аж до далекого Туркестану, утік звідтіля і через Персію, Туреччину, Болгарію прибув назад до своїх УСС.

При кінці листопада вислала команда Легіону УСС до команди XXV корпусу прохання на дозвіл відсвяткувати проголошення Українською Центральною Радою свято і відмічення самостійної України. Команда корпусу відмовила (де шефом штабу був україножер і ненавис-

ник УСС — генерал граф Лямезан) дозволу та відкликала отамана М. Тарнавського з команданта Легіону УСС за те, що він підписав теж враз з іншими старшинами це прохання. Ця неприхильна подія з боку команди корпусу вплинула дуже відемно на стрільців.

1918 РІК

1. Похід на Україну. Кам'янець. Жмеринка. Вапнярка.
2. Одеса. Херсон. Олександрівськ. Єлисаветград.
3. Поворот на Буковину.

Після самих Різдвяних Свят команду над Українським Легіоном перейняв від от. Мирона Тарнавського сотник Осип Микита (пізніший Начальний Вождь УГА), що згодом здобув собі між стрільцями велике довір'я.

В тому часі Українська Центральна Рада підписала у Берестю окремий мир з Австрією і Німеччиною і запросила їх армії на поміч проти большевицьких ватаг, які руйнували вогнем і мечем молоду державу, ще незорганізовану як слід, Україну.

З початком березня 1918-го року вирушають УСС зі Сковятина, борщівського повіту, в похід на Україну. Переходять з Галичини через Окопи Святої Трійці (село, в якому річка Збруч впадає до Дністра), а даліше через Жванець входять до Кам'янця. По короткому відпочинку в цьому історичному місті вирушають до Вапнярки. В тому часі приділено УСС до бойової групи архикнязя Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного), в якій залишилися аж до розпаду Австрії.

Дня 15-го березня з Вапнярки переїжджають вже залізницею до Одеси, в якій перебували до 5-го квітня, бо звідти команда австрійської армії перекидає їх залізницею до Херсону над Дніпром. Тут в Херсоні, побачили перший раз широкий Дніпро, що зробив на них усіх могутнє і незабутнє вражіння.

Побувши два дні в Херсоні, 8-го квітня стрілецькі сотні всіли на два пароплави і подалися горі Дніпром до Олександрівська. Під цим історичним містом звели УСС не дуже удачний бій з великими силами большевицьких військ. В цьому бою гине стрілець Ярема, якого

Зажурені будучністю?

Sun Life асекурація запевнить вам прихід на старість якого ви не можете пережити, а також забезпечить вашу родину якщо ви померли в молодшому віці.

У вашому сусідстві є кваліфікований агент Sun Life, яки й вам радо допоможе у всіх справах життєвого забезпечення.

Чому б то не дозволити йому докати вам як то забезпечення на життя полегшить багато Ваших фінансових клопотів!

SUN LIFE ASSURANCE COMPANY OF CANADA

A MUTUAL COMPANY

поховано козацьким звичаєм на високій горі в селі Біленькім над Дніпром. Був це перший бій Легіону УСС з новим ворогом України, московськими більшовиками, а разом і останній бій УСС у складі австро-угорської армії.

Дня 16-го квітня німецькі частини викидають більшовиків з Олександрівська, які втікають на Крим і того ж дня УСС входять до того міста. Кілька годин прибули до того міста хоробрі частини Запоріжської дивізії, яка під командою полк. Болбочана пігналася за болшвеиками аж до Криму.

В Олександрівську нав'язують УСС дружні зв'язки із запоріжською залогою під командою от. Гемпеля, як рівнож із місцевим свідомим українським громадянством, що відносилось з великою прихильністю і симпатією до стрільців.

По увільненню України австро-німецькою армією від більшовицьких військ, почали австрійці і німці грабувати збіжжя у місцевих селян і відсилати до голодуючої Австрії й Німеччини. Селяни на ці нелюдяні реквізиції відповіли повстанням і винищують карні експедиції ніби-то "союзників" Української держави. Австрійська команда перекидає УСС в найбільш загрожені повстанням околиці, а саме до міста Єлисавету, до якого стрільці прибули 10-го червня. В околицю того міста прибувають також і Кіш і Вишкіл з Галичини, які мали до 1,000 вишколених стрільців.

В кожному місці постою не лише в тому місті, але і по селах, стрільці здобувають собі величезну прихильність і любов місцевого населення через свою людяну і культурну поведінку. Рівночасно і до архикнязя Вільгельма відносяться українці з великими симпатіями, а навіть деякі з провідних діячів думали покликати його на короля України. З тих причин були між командою Українського Легіону й австрійцями дуже часті непорозуміння і гострі тертя. Коли ж дивізійна команда наказала вирушити УСС до бою проти повстанчого загону Шинкаря на Звенигородщині, а УСС відмовилися виконати цей наказ і не пішли у братовбивчий бій, це напруження дійшло до вершка. УСС загрожено польовим судом, від якого стрільців урятував своїм впливом у Начальній Команді австрійської армії архикнязь Вільгельм, якого ця команда покликала до

Відня зложити докладний звіт про цей нечуваний досі військовий непослух.

Після повороту архикнязя Вільгельма з Відня і Берліна, німці зажадали відкликання і архикнязя і Легіону УСС з України, бо під осінь зробився ґрунт ще гарячіший (заносилося на загальне повстання). Австрійський цісар Карло і Начальна Команда австрійської армії мусіли вволити волю свого сильного союзника і дня 8-го жовтня групу архикнязя перенесено на Буковину.

Фронтові сотні Легіону повнять тут граничну сторожу, а нефронтові частини стали постоем в Чернівцях, а Кіш і Вишкіл в Вижниці. В цих містах і на пограниччу Буковинсько - бесарабському застає наших стрільців розпад австро-угорської монархії й історичний Листопадовий Зрив у Львові.

ЛИСТОПАДОВИЙ ЗРИВ

1. Бої у Львові й відворот.
2. Облога Львова.
3. Українська Галицька Армія.

В тому часі, як УСС стоять постоем на Буковині, настає розпад австро-угорської монархії, а українська парляментарна репрезентація робить заходи обняти владу у Сх. Галичині. В місяці жовтні організувався у Львові тайний військовий комітет, який приготував переворот не лише у Львові, але і в цілому краю. До цього тайного комітету, як представники УСС, входять от. Никифор Гіряк, пор. д-р В. Старосольський, от. Сень Горук і підхор. Дмитро Паліїв. Комітет назначує командантом перевороту сот. Д. Вітовського, який за тихою згодою архикнязя Вільгельма приїжджає при кінці жовтня з Черновець до Львова і наказав перепроводити переворот в ночі 1-го листопада 1918 р. Над ранком, біля 4-ої години, столиця Галицької України була в українських руках. В першій штабі Українського Війська з УСС працюють ще пор. Богдан Гнатевич, пор. Ілько Цюкан.

Бойові сотні Легіону УСС приїжджають з Черновець до Львова 3-го листопада, займають в бою з поляками цитаделю і головний двірець, соймовий будинок, головну пошту і інші. Завзяті бої ведуться за касарню Фердинанда, і двірець Підзамче, які УСС тримають у своїх руках аж до відвороту з міста, який наступив в ночі 21-го листопада.

По цім відвороті, в цій несподіваній військовій і політичній катастрофі, одинокі курені УСС, зі всіх військових частин, затримали повну боездатність і всупереч наказові Головної Команди Українських Військ створити бойовий фронт на лінії Красне-Куровичі, zorganizували цей фронт ближче Львова, а саме на лінії Лисиничі-Підбірці-Сороки. Цей новий фронт став основою облоги Львова від Сходу.

Команда УСС, на чолі з новим командантом сот. О. Букшованим, де начальником штабу був сот. Мирон Луцький (помер 10-го березня 1961 р. в Торонті, Канада), zorganizувала в Куровичах бойову частину т. зв. "Групу Схід", яка в часі реорганізації Української Галицької Армії при кінці січня 1919 р. стала зав'язком бойової нової бригади, а саме 4-ої Золочівської.

Так на стрілецьких основах зродилася хоробра та лицарська Українська Галицька Армія. В боях за Львів бойові курені УСС, переорганізовані в 1-шу Бригаду УСС, стають її гвардією. Від того часу 1-ша Бригада УСС стає складовою частиною Укр. Гал. Армії і ділить з нею долю і недолі до кінця її існування, а саме до травня 1920 року.

1919 РІК

1. Бригада УСС. Офензива на лінії Львів - Перемишль.
2. Відворот УГА в травні. Чортківська офензива.
3. Відворот за Збруч. Бої на Вел. Україні.
4. "Чотирикутник Смерти". Ліквідація Бригади УСС.

Коли в січні 1919 р. Начальна Команда Української Галицької Армії за ініціативою і пляном начальника штабу, полковника Мишківського, переводила реорганізацію армії, створивши із всіх бойових окремих груп три корпуси в складі 12 бойових бригад, то курені УСС переходять з фронту під Щирець до села для нової реорганізації.

Полк УСС розгортається в 1-шу Бригаду УСС, якою командує от. О. Букшований, пішим полком сот. Зенон Носковський, полком бригадної артилерії, в складі 5 батерій, сот. д-р Ярослав Воевідка. Командантом скорострілів став пор. Осип Квас, технічну сотню веде чет.

Василь Клим, сотнею кінноти командує чет. Лев Лепкий. Інтендантурою управляє пор. Іван Нагайло, санітарною службою д-р Володимир Щуровський, а польовим духовником був о. Кушлик. Вишкіл, під командою сот. Северина Краснопери, стояв у Розвадові над Дністром, а Кіш в Станиславові під командою сот. Петра Гарасимова, а потім сот. Романа Дудинського.

1-ша Бригада УСС підлягала за цілий час боїв в Галичині безпосередньо і прямо Начальній Команді УГА. Дня 15 лютого почалася українська офензива. Бригада УСС відходить згідно з наказом Начальної Команди на відтинок Рудки і тут з хоробрими коломийськими і гуцульськими куренями, в бравурнім наступі проломили ворожий фронт під селом Вовчухи і зайняли недалеко Городка залізничну лінію Львів - Перемишль. Однак, на жаль, Начальна Команда УГА через переговори з антантськими місіями не використала як слід тієї блискучої перемоги. Через свіжий і сильний протинаступ поляків курені бригади УСС розірвали між собою бойову лучність.

Дня 15-го травня 1919 р. почалася польська офензива при вирішальній допомозі 6 дивізій ген. Галлера (ці новозорганізовані польські дивізії у Франції мали, на припорушення антанти, боротися лише проти большевиків). Наступає відворот УГА. З'єднанні знову курені бригади УСС відступають з боєм як задня сторожа II-го Галицького Корпусу. По боях під Бібркою відступає бригада тим самим шляхом, яким ішли УСС в 1917 році переможним походом за москалями аж до Збруча. Переходять через Бережани, Підгайці, Соснів і степами Панталіхи на Чортків.

В тому часі наступає слава офензива УГА. Дня 8-го червня 1919 р. третя (Бережанська) і сьома (Львівська) бригади, при вирішальній співпраці бригади УСС, проломили ворожий фронт несподіваним сильним наступом під Чортковом. В дальшому побідному поході бригада УСС відзначилася в успішному триденному зав'язаному бою за місто Бережани. Опісля, по здобуттю Бережан, у дальшому поході на Львів, УСС мали ще одну блискучу перемогу під Дунаєвом, але через брак амуніції, наша енергійна офензива затримується, наступає другий відворот УГА з рідної галицької землі,

але цим разом вже за Збруч, на Велику Україну.

Дня 16-го липня 1919 р. переходять УСС річку Збруч і повнять 6 тижнів службу в Кам'янці, як охорона Диктатора д-ра Евгена Петрушевича і запас об'єднаних обох українських армій (Галицької і Наддніпрянської).

Коли славні два галицькі корпуси, 1-ий і 3-ій враз із Запоріжським корпусом, наближалися у побідоносному поході до столиці України Києва, Начальника Команда об'єднаних армій перекидає бригаду УСС під Христинівку, яка спільно з 14-ою галицькою бригадою розбили частини 14-ої большевицької армії і зайняли місто Умань, де зустрінулися із повстанськими загонами Махна. В тім відзначився сот. Михайло Чичкевич зі своїм куренем. Опісля бригада УСС зводить бої зі змінним щастям з новим ворогом України, а саме з денікінською армією.

В тому часі, осіню 1919 р. спадає на цілу Українську Армію велике нещастя у виді страшного і немилосердного тифу, який тисячами (около 40 тисяч) кладе покомом найкращих синів України в сиру могилу. В тім страшнім "Чотирокутнику Смерти" на цій жакливій українській Голготі, складають свої буйні голови чимало старих, загартованих воїків УСС, як старшин так і стрільців. Від цієї страшної і жакливої чуми-тифу гинуть старшини: підпол. Кость Слюсарчук, сот. Осип Будзиновський, пор. Іван Нагайло, сот. Василь Панчак, пор. Іван Чичилович, четарі: Юліян Нестайко, Теофіль Мойсеевич, Осип Телішак, Василь Клим, А. Домаратський, Лесь Гринішак, Л. Новіна-Розлудський і лікар Лесь Перфецький.

1920 РІК

1. Перехід до большевиків.
2. Бої під Чудновом.
3. Катастрофа в Махнівці під Козятином.
4. Ліквідація і кінець бригаді УСС.

Після заключення військового договору з Добровольчеською Армією ген. Денікіна, бригада УСС, здештована страшним ворогом тифом, подається на полудне і остановилася зимувати в селах Берлівці та Ободівці біля Бершаді.

В тому часі, революційний галицький комітет, створений старшинами у Вин-

ниці, наладнав зв'язки з місцевими большевиками і при їх допомозі дійшло до перемиря, а пізніше до заключення військового договору між XII-ою Радянською а Галицькою Арміями, який то договір підписано 12 лютого 1920 року у Києві.

Большевики радо згодилися на співпрацю з Галицькою Армією, але в договорі застерегли собі право реорганізації армії у три самостійні бригади і приділення їх до різних дивізій XII-ої Червоної Армії. В березні 1920 р. переведено таку реорганізацію. У склад нової зреорганізованої 1-ої Бригади Червоних Українських Січових Стрільців, цебто давнього II-го галицького корпусу, ввійшли крім бригади УСС ще і курені 3-ої (Бережанської) та 7-ої (Львівської) бригад. Бригада УСС зведена в 1-ий піхотний полк, яким командував сот. Зенон Носковський, 3-тю бригаду в 3-ий полк з командантом сот. Петром Баківичем, а 7-му бригаду у 7-ий полк під командою сот. Романа Волощука. Полком польових гармат командував сот. Юліян Шепарович.

В часі цієї реорганізації тимчасовим командантом 1-ої бригади Червоних УСС став полк. Алфред Шаманек, а потім Михайло Баран, активний комуніст, кол. командант сотні УСС, що в грудні 1914 р. попав в селі Жупане під Бескидом в московський полон.

Підкріплену виздоровцями, большевики приділяють 1-шу бригаду Червоних УСС до 44-ої радянської дивізії і висилають у березні 1920 року на польський фронт під Чуднів.

В тому часі, 28 березня, большевицький комісар М. Табушкавілі, в цілі грабунку бойового коня, убив кулею одного з найкращих артилеристів УГА і одного найхоробрішого старшину, отамана Ярослава Воевідку в селі Піщанка на Поділлі. Ідучи на фронт, стрільці з 4-го куреня XI-ої бригади (Стрийська), під проводом кол. підхор. УСС Романа Лісковацького, розоружили варту жандармерії, яка везла убійника на суд, вкинули комісаря з вагону і за станцією Вапнярка злінчували.

На весні, 24 квітня 1920 року почалася польська офензива на Київ. Друга і третя галицькі бригади на вістку, що разом з польською армією йде і українська під проводом Головного Отамана

С. Петлюри і що Галичина має отримати широку автономію, зривають військовий союз з більшовиками, покидають фронт і прилучилися до української наддніпрянської армії, але віроломні поляки розоружили ці бригади, інтернують і засилають до табору полонених до Тухолі на Помор'ю. Ця подія стала безпосередньою причиною ліквідації Української Галицької Армії.

Перша Бригада Червоних УСС бореться з поляками під Чудновом, але перед переважаючими ворожими силами цофається враз з більшовицькими військами на схід. Свій цей відворот почала 25-го квітня і, відбиваючи польський наступ під Чудновом, прямує до Бердичева. Цей відворот, у безупинних боях був останнім бойовим походом наших стрільців. Він відбувся у зразковій формі, на який може спомогтися лише військо великої бойової вартості і дисципліни.

Тимчасом поляки зайняли залізничий шлях на лінії Винниця-Козятин і тим самим замкнули дорогу відвороту бригаді УСС і частинам 44-ої червоної дивізії.

Другий курінь полку Червоних УСС перебився завчасу через той перстень, дійшов до Дніпра і перейшов на лівий бік ріки. Кіш УСС перебував в тому часі у Києві.

Третій курінь полку УСС і деякі частини 3-го і 7-го полків, під командою полк. А. Бізанца, подалися на полудне, старалися злучитися з українською наддніпрянською армією, що тоді під командою ген. М. Омеляновича - Павленка вертала з Херсонщини із Зимового Походу, а коли ця злука не вдалася, зложили зброю перед поляками в околиці Гайсина, відійшли до Винниці, стрільців і кілька старшин відіслали поляки до табору полонених в Тухолі, а около 150 старшин забрав ген. Павленко до своєї армії і вони увійшли в склад 5-ої Херсонської дивізії під командою пол. Ан. Долуда.

Найважливіші бої, в тім відвороті з під Чуднова, звів 1-ий курінь полку УСС. Він добився з тяжкими боями разом з кіннотою і бойовим обозом до містечка Махнівки (біля Козятина), де зібралися частини 44-ої радянської дивізії. Тут оточила їх всіх польська кіннота ген. Ромера. УСС пішли під проводом сот.

В. Кривоуса на багнети, прорвали на хвилю перстень ворога, очистили залізничний шлях Винниця-Козятин і взяли ще і полонених. Але команда 44-ої червоної дивізії не вміла використати тієї хвилевої перемоги, а поляки, свіжими силами, замкнули знову перстень. Наші Українські Січові Стрільці боролися тоді лише за військову честь і традицію та гинули як глядітори в хаосі останніх змагань за українську державність. Червоні війська, в силі около 12 тисяч боеків, піддалися і пішли в польський полон. Це вирішило долю і цих останків УСС.

В тій катастрофі пропав неоціненої вартості історичний архів УСС разом з 900 світлинами. Недобитки УСС опинилися в неволі, в таборі полонених в Тухолі на Помор'ю.

Другий курінь червоної бригади УСС, скріплений недобитками і виздоровцями всіх частин кол. Української Галицької Армії, бере участь під командою П. Шеремети і С. Мельничука (обидвох розстріляли поляки в Чорткові 11 жовтня 1922, як провідників українського загону партизанів) в офензиві червоної армії на Варшаву літом 1920 р., здобуває Коростень, Луцьк і підходить під Замость. При відвороті більшовиків з під Варшави, цей останній бойовий курінь кол. славної і лицарської Галицької Армії вертає на Україну. На жадання поляків більшовики розформували його 1922 року біля Уманя.

Пройшло 50 років від часу, коли Українські Січові Стрільці станули до бою на верхах Карпат. Коли тепер дивимося з 50-літньої перспективи на той час, то перед нашими очима стає велика картина поступенного зросту української збройної сили, що за малих початків — двох стрілецьких куренів — виросла до тої величі, якою являється в історії Галицької Землі її Українська 100-тисячна Армія.

І без огляду на остаточний некорисний для України вислід визвольної боротьби, всі жертви Українських Січових Стрільців, а далі всі героїські вчинки і подвиги славної і лицарської Галицької Армії, досягнули своєї мети. Вони воскресили і закріпили нашу славу військову, як князю так і козацьку традицію, та видвинули українську справу на міжнародну арену світової політики.

О. Зінь

Гуцульська сотня УСС

(Военний спомин)

Сорок і сім літ проминуло, коли то на приказ австрійських військових властей, наша Стрілецька Команда була змушена відкомандувати одну боеву сотню в силі 250 стрільців, до так званої “Деташи генерала Русса” в гори Карпати.

Це діялося в осені 1917-го року. Під ту пору у нашому Коші не було вповні вишколеної походової сотні, а було пару сотень не вповні вишколених новобранців і около 200 у відділі виздоровців, тобто тих недобитків, котрі повернули зі шпиталів вилічені цілком, або з браку місця в шпиталях, відісланих до Коша недоліків.

Ми вірили, що тих 250 стрільців, котрі будуть вислані в Карпати поміж чужих, вже ніколи до нас не повернуть, а згинуть в лютих боях під чужою нам командою. Така думка мала повне узаasadнення тому, що тих 250 стрільців мали бути вислані без своїх старшин і підстаршин, а також і те, що під ту пору не було кого іншого вислати, як одну недовихколену сотню новобранців.

Ця справа не могла мати нічого спільного з нашими виздоровцями, бо тим прислужувало право два-три місячного побуту в Коші, в цілі відреставровання свого здоров'я і рівнож кожний мав право до двотижневої відпустки.

Помимо того всі виздоровці, котрі боролись у стрілецьких рядах від перших початків, майже всі ті, котрі брали участь у славному бою на горі Маківці і в поході від Карпат до Серету, та в боях над Стрипою, зрезигнували зі своїх привілеїв та всі зголосились добровільно йти в Карпати.

На те зложилось дві причини: Перша причина була та, що поміж виздоровцями було поважне число гуцулів, котрих тягнуло у свої рідні сторони, а друга, що ми мали досить боевого досвіду і вірили, що не так легко дамо себе зламати, як недовихколені рекрути і через те всі

виздоровці зголосились добровільно йти в Карпати.

Бракуюче число до 250 доповнили з вишколу рівнож добровольцями, поміж котрими більшість була з підкарпатських околиць і з Буковини.

Тому, що ця сотня мала їхати на Гуцульщину і було в ній багато стрільців з Гуцульщини, цю сотню назвали “Гуцульська Сотня”.

Так скоро, як можна було все упорядкувати, ми відіхали на Закарпаття до села Бичкова, де на нас вже очікували старшини і підстаршини австрійці-німці. Командантом сотні був поручник Ерлі.

Під цю пору російський генерал Брусілов в околицях гір Преслопу і Кірлібаби провадив велику офензиву, в цілі проломання австрійського фронту і получения російських військ з румунськими, що йому не вдалося.

В дорозі з Бичкова до Кірлібаби, німці задержали нас на Преслопі, щоб ми допомогли їм, бо у них по дуже великих втратах вже не було сили здержувати російську навалу.

На горі Преслопі ми звели великий бій з москалями і в тому бої ми втратили одного убитого і 35 ранених, а зате взяли до неволі понад тринадцять соток росіян. В Альбомі УСС є згадка про цей бій і є написано, що в тому бою ми взяли до неволі 600 росіян, а то тому, що це мало місце на німецькому відтинку фронту, де була німецька артилерія, котра абсолютно не мала нічого спільного з нашою засідкою і окруженням московського війська, котрого сила була на шість разів більшою за нас, то все таки німота поділила на здобич менше-більше по половині і так оголосили у звідомленнях з боевого фронту.

Може дехто з бувших військовиків подумати, що таку велику перемогу належить приписати хитрощам нашого команданта сотні, німця, то в тому випадку було б несправедливим, бо цю засідку й окруження ворога належить приписати

нашим стрільцям - гуцулам, котрі в тих горах виростали зі своїми чередами овець і знали там кожну пропасть, кожне джерело і кожну гору.

По тій перемозі ми відіхали вузько-торовою залізницею до Кірлібаби, де також велись завзяті бої, в котрих обі сторони так себе взаємно винищили, що жодна сторона без нових військових сил не була встані рушити з місця.

Обі ворожі собі сторони доправляли нові боеві сили до боєвих ліній. По нашій стороні був один баталіон, тобто наша сотня і три мадярські компанії, а по російській стороні був цілий полк, то значить, що ворожі сили були на чотири рази більші від наших, що в перших початках змушувало нас до великої чуйности. Стрілецька позиція була на горі Кірлібабі, а три мадярські компанії займали дві менші гори, на право від нас.

На Кірлібабі наше життя було надзвичайно тяжке. На нові позиції треба було будувати окопи, снувати дротяні перепони і жити в будах будованих зі смерекових гілляк, подібних до копиць сіна.

Не знаю чи може бути тяжча праця, як будувати окопи в кам'янистих горах, під ворожим обстрілом? Харчі були дуже погані і було їх мало, а найгірше було з хлібом. Австрійські війська вдарили на Румунію, де забрали великі склади кукурудзи і кукурудзяної муки, що було зілляте нафтою, і з тої смердячої муки нам давали хліб, що годі було те назвати хлібом, бо привозили у мішках на конях, якісь кукурудзяні шкурлати з дрібками, що розділювали минажкою.

Ці прикрі обставини змусили нас зажадати від Стрілецької Команди наших старшин. Не довго ми ждали, як до нас приїхали наші старшини, сотник Левицький, четар Іванович, хорунжі Гриць Голинський, Роман Каратницький і Стафінняк. Разом з ними приїхало також кількох підстаршин, з котрих я ще пам'ятаю десятника Цюпака, вістуну Панька Чортоломного і вістуну Саракуна.

З приїздом наших старшин життя в сотні почало поступово поправлятися, тільки страшна лють і великі записи снігу безмірно докучали. В роках 1916 на 17-ий була страшно люта зима. В Карпатах морози доходили понад тридцять

Відновіть електричні проводи у вашому домі — легким способом **CITY HYDRO'S** Фінансовим Плянком відновлення проводів

Цей план уможливить вам уліпшити електричні проводи у вашім домі і задоволити всі теперішні електричні вимоги. Він є для власників і для мешканців існуючих поодиноких житлових будинків, або дуплексів в місті Вінніпегу. Просто віддайте цю роботу електричному контракторові, який має ліцензію. City Hydro заведе вам conto і буде обтяжувати вас місячними вплатами.

ІНШІ ОСОБЛИВОСТІ ЦЬОГО ПЛАНУ: Без жодного завдатку Сплати розділені до 36 місяців Конто до \$300.00 Найнижчі сплати \$5.00 місячно Низькі проценти від сплат. Для ближчих інформацій порозумійтеся з вашим електричним контрактором, або з

55 Princess Street

WH 6-8235

WINNIPEG

ступенів. Ми і мадари були щасливі, що стояли в грубому лісі, але російські війська напроти нас, стояли майже на безлісній горі, а денеде були в них малі деревця, завбільшки святотечірніх ялинок.

Одного вечора, на початку місяця січня, мадярська сторожа донесла, що росіяни приготуються до наступу, бо до їх окопів прийшло багато війська.

Від команди баталіону прийшов приказ, щоб подвоїти службу і зарядити строге поготівля. Ніч була страшно зимна. Стійкових змінювано що пів години. Около години десятої дижурний візав мене явитися у сотника Левицького. Оба ми не знали, чого сотник хоче від мене. Прийшовши до сотника, я дістав від нього приказ, щоб зараз іти до мадярської сторожі першої компанії і прослідити, чи дійсно москалі приготують наступ. Та сторожа була найближча до москалів.

Я пробував викрутитись, щоб не йти. Говорив сотникові, що я не знаю де та сторожа знаходиться. Це все не помогло. Сотник відповів мені, що сторожа знаходиться на кінці язика, що у нас означало, що на те маєш язик, як чого не знаєш, то запитай такого, котрий знає. Настільки був сотник Левицький добрий, що телефоном повідомив команданта мадярської компанії, про мій прихід і просив його, щоб той уділив мені всякої потрібної помочі.

Мадяр лейтнант, обійшовся зі мною дуже чемно і добре угостив, а рівнож випозичив мені свій револьвер, щоб я не мусів тягатись з крісом. Оба ми пішли до мадярської польової сторожі, котра була віддалена на около вісімдесять кроків від російської польової сторожі. То було дуже близько, але так мусіло бути, бо та гора, на котрій те діялось, була, якби поперечна, починалась від гори Кірлібаби, а верхом лучилась з горою, на котрій були москалі і була рівнож крита грубим лісом.

На польовій сторожі лейтнант заборонив стріляти, аж поки я поверну і попрощавсь зі мною. Я цілком на біло одягнений поліз поміж драти і грубі сосни до краю ліса, а далі лежачи підсунувся під малу кріслату смерічку, котра не було далі, як 35-40 кроків від російської польової сторожі.

Росіяни працювали при будові землянки. З їх розмови і докучливих жар-

тів я переконався, що їх є дві частини, тобто одна боева, а друга будівельна, "сапери".

Може по пів годині я чув, що мої ноги деревіють від морозу, треба було вертатись. Повернувши до землянки мадярського лейтнанта, застав його, що він вже спав. З відтам я повідомив сотника Левицького, що нема потреби вірити в те, що росіяни будуть робити наступ. Вони будують на польовій сторожі землянку, а з того, що я чув виходить, що боевим частинам помагає при будові один "звод" саперів. Отже нема потреби тримати подвоєну службу в таку люту ніч. Не бавило більше як десять мінут, як строге поготівля і подвоєння служби було відкликано в цілому баталіоні.

Слідуючого ранку я зголосився до сотника Левицького, щоб здати йому звіт з моєї нічної служби. Сотник Левицький, так як ми його знали, був невірний Тома. Може тому, що в цивілю був він адвокатом, то і сам мав багато до діла з неправдою та й через те був недовірчивим. Випитавши мене всі подобиці, зажадав від мене, щоб я показав йому точно те місце, де я був у ночі. Сотник взяв свій далековид і ми вийшли з окопів. Не було тяжко, бо на свіжому снігу можна було дуже добре доглянути моє леговисько під кріслатою смерічкою і слід, куди я просунувся лежачи.

— Тепер вам вірою, але на другий раз не раджу так близько пхатись до ворога, бо можете того пожалувати — сказав сотник.

І як можна те погодити? У ночі висилає тебе неначе чортові в зуби, а не знаєш де маєш іти, то говорить тобі — що на кінець язика. Коли щасливо повернеш і вже тобі нічого не грозить, то тоді сотник милосердиться над тобою та перестерігає. Така доля!

Якось не дуже сотникова пересторога на мене поділяла, бо маючи цей день вільний від служби, я зараз по обіді, сам добровільно пішов знову до мадярської польової сторожі, щоб в день добре приглянутись з густого лісу на розташування російської польової сторожі. Хоч те було для мене цілком непотрібне, я робив те без жодної цілі.

На мадярській сторожі, я застав тих самих людей, котрі там були в ночі, а знаючи вже пару десятків мадярських слів, сказав мадярам "Відяс, нем собот

пушкат", що мало означати, — уважайте, не вільно стріляти. Командант сторожі відповів мені "Йоввон баратом" і потім я пішов далше, переліз драти і дійшовши до краю лісу, з за грубої сме-реки почав приглядатись російській сторожі. За малою смерічкою я доглянув стійкового, котрий від зимна переступав з ноги на ногу, а руки держав запхані в рукави.

Не знаю, хто кого скоріше доглянув, але він скорше мене закликав "Пан"! Я стрепенувся і якимсь нерішуче запитав його:

— Що скажеш, салдат?

— Халадно пан, даж халадно!

— Приходь, дам дров, — відповів я салдатові.

Він не вірив, але по якомусь часі я його переконав, що слова додержу. Та на його жадання я мусів забожитись, що не буду стріляти "Єйжи Богу дам дров".

По тих словах російський салдат закликав з землянки своїх товаришів. Ціла російська сторожа вийшла на верх і ми розпочали знову розмову про дрова. Я ще раз мусів по-їхньому забожитись, що дам дров і ніхто до них не буде стріляти, доперва тоді, їх зводний приказав двом салдатам, щоб взяли пилу і сокиру і щоб ішли за ним. Щоб затерти свій нічний слід, то я рівно ж пішов напроти них, до середини полянки, де ми стрінулись і дуже щиро привітались, не од-

ною, а обома руками, неначе б ми були якісь давні приятелі.

Підпровадивши своїх гостей до лежаків, сказав їм різати і брати скільки можуть, а оба зі зводним ми сіли на одного лежака. Я почаствував зводного папіросом. Зводний звернув увагу на мою шапку і запитав мене:

— А ви є Січовий Стрелок?

— Так, господин зводний, я Січовий Стрілець! — відповів я йому.

— Прошу не викати мені і не кликати мене "господин зводний". Я називаюсь Андрій і так прошу мене звати.

Андрій говорив чистою українською мовою, що змусило мене запитати, чи він є українець?

— Не тільки, що я є українцем, а також цілий наш 254-ий Николаєвський полк є український (Николаєвський полк був з Николаїва над Бугом).

Андрій був значно старший за мене і так, як він мені оповідав, був жонатий і було у його двох маленьких синів, за котрими він дуже тужив. При тому він сказав мені такі слова:

— Алексію! Коли б ти мене убив і зробив моїх маленьких синів сиротами, а мою жінку вдовою, то ти б не мав щастя у своєму житті, бо вони прокляли б тебе.

Я поглянув на Андрія, а йому котились сльози по лиці. Я зворушено запитав його:

Група українських студентів Учительського Каледжу в Вінніпегу в 1906 р. (З архіву др. Ю. Драгана, в Саскатуні)

— Андрію, чого ти плачеш і за що мав би я тебе убивати, або ти мене?

— А хіба ж ти не знаєш того, що ми взаємно убиваємо себе за чужі нам государства?

По такій відповіді я пізнав, що маю до діла з мудрішим чоловіком від мене. Двох салдатів вже були відрізали порядний кавалок сухої сосни і готовились до відходу. Мені жаль було так скоро розтавись з Андрієм, тому я дорадив їм, щоб віднесли той кавалок сосни і повернули ще по один та щоб не забули принести для мене своєї махорки.

Андрій радо на те погодився і подякував мені за щирість. Салдати повернули з повною шапкою махорки, чим я наповнив всі свої кишені, які тільки мав, а повернувши до сотні, роздав всім, включно зі старшинами.

З Андрієм ми умовились стрінутись завтра о годині 2-ій по полудні. Я мав передати йому лист до своєї родини, котра знаходилась під російською окупацією.

Слідуючого дня рано я був покликаний до рапорту до команданта баталіо-

ну ген. Русса. Я був певний, що я вже є в клопоті за вчорашні дрова, котрі я дав москалям і за махорку, котру прийняв від них. Зголосивсь я у команданта баталіону, ген. Русса. Він мене оглянув від гори до долини і чогось усміхнувся, підступив до свого столика, взяв дві знімки і показав їх мені та запитав, чи я пізнаю ті знімки? Я поглянув і на місці задеревів. То були знімки, котрі представляли вчорашню сцену, коли я сидів з Андрієм, а двох салдатів різали сосну. Не було для мене жодного викруту. Я був заскочений і не знав, чи я поповнив злочин, чи дурний дівачий вибрик? Та все ж таки я відповів, що я пізнаю ті знімки. Русс бачив, що я змішаний, усміхнувся, положив руку на моє рамя і сказав:

— Не бійся, бо ти зробив дуже добре, за що від мене дістанеш нагороду. А тепер оповідай мені, як ти з ворогом скомунікував і те все, що ви говорили і що робили?

Оповів я все в деталях про те, що маємо перед собою 254-ий український полк і що цей полк є ворожо наставле-

Члени Летунського Кадетського Ескадрону при Союзі Українських Канадійських Ветеранів, відділ 141 у Вінніпегу, що в травні 1963 обходив своє 10-ліття.

ний до свого російського уряду, бо вони є такі самі, як і ми.

Русс уважно вислухав, а відтак сказав:

— Я довідався багато, але я хочу більше. Головним для мене є знати, як задовгу позицію займає той 254-ий полк? Отже я хочу, щоб ти те довідався. Чи можеш те зробити?

Я відповів йому, що дуже можливим є, що ми будемо те знати около години третьої по полудні, бо я маю умовлену стрічу з тим самим російським “цугс-фірером”, котрий є на оцих знімках і котрий мав би взяти від мене лист до моєї родини.

Пізніше Русс запитав мене, чи я не погодився бути сталим розвідником виключно для нього, тобто всякої відомості заподавати йому безпосередньо, а не за посередництвом сотника Левицького, або когось другого.

Я відповів йому, що мені нема різниці де і яку службу я буду робити, а головне для мене те, де я буду діставати поживу тоді, коли я буду сповняти свої обов'язки десь далше від своєї сотні?

Русс звернувся до фельдфебля, котрий сидів при телефоні і подиктував йому для мене легітимацію, в котрій між іншим було написано, що де я сповняв би свою розвідчу службу, то там на моє жадання повинні мені дати поживу, потрібну поміч і всякі потрібні мені інформації.

Від того часу я вже не робив в сотні жодної служби, а робив службу розвідчу.

Того самого дня я передав Андрієві перший свій лист і довідався від нього про терен, який займає їх 254-ий полк. Довідатись не було тяжко, бо я запропонував Андрієві, щоб ми менше, або навіть цілком не стріляли до себе. Я йому показав де ми маємо наші становища, а він показав становища свого полку. Від того часу поміж УСС і 254-тим полком стріли почали затихати, а хоч були зрідка, то не до цілі. Також я довідався на мадярській сторожі, хто зробив з нас знімки. Отже тоді, коли я давав москалям дров, мадяри донесли це своєму лейтенантові, а він підліз в густі сосни і взяв дві знімки, котрі враз зі скаргою на мене передав до команди баталіону.

На протязі слідуючого тижня я передав москалям пару соток листів від на-

ших стрільців до їхніх родин і так, як пізніше ми довідались, всі листи були доручені. Був час, що наш командант сотні, поручник Бужор, передав був російському командантові пляшку руму.

Було б все гаразд, коли б в цю парадну не вмішався хорунжий Роман Каратницький. Каратницькому забаглося стрічі з російським офіцером і зажадав від мене, щоб таку стрічу я для нього зааранжував. Я не міг йому відмовити, бо він був моїм командантом. Ми оба з Андрієм таку стрічу зааранжували. Андрій в означеному часі припровадив свого прапорщика, а я Каратницького. Поміж ними вив'язалась була гостра суперечка за австрійського престолонаслідника Франца Фердинанта і за Сербію. По короткому часі дійшло до того, що російський прапорщик, змосковщений українець, штовхнув мене в груди, тобто в мої медалі, які я вже тоді мав і сказав: “А тобі ще телята пасти, а не хрести збирати за рускую кров”.

Каратницький страшно тим образився, шарпнув мене за рукав і сказав: “Ходи, бо з хамом можна тільки по хамськи. Хам не розуміє людськості”!

Не попрощавшись, ми розійшлись. І таки зараз почали плянувати напад на цю сторожу, щоб того прапорщика враз з його сторожею зловити.

Другого дня, Андрій перепросив мене за неприємний випадок і попросився зі мною, а також перестеріг мене, щоб я був більше обережним тому, що завтра в вечір він відходить в резерву на два тижні. Андрій був при скорострілах і скоростріли змінювались кожних два тижні. Решта сторожі позіставала на місці.

Уплянувавши добре наш напад на російську сторожу, ми той напад виконали першою четою, та без жодних для нас втрат ми забрали 46 московських салдатів в полон разом з тим “мудрим” прапорщиком, котрому я зреванжувався і сказав йому:

— Тобі, господин прапорщик, ще свині пасти, а не з нами воювати.

В Альбомі УСС є згадка про те і є написано, що в тому нападі ми мали двох ранених і що ми враз з полоненими забрали скоростріл і міномет. Це не є згідне з правдою, бо ми забрали скоростріл і два ракетні пістолі, а міномета там не було і також ми не мали ранених, бо хікто не стріляв.

За цей напад нас трьох були декоровані срібними медалями хоробрости. Декоровані були десятник Цюпак, стрілець Михальчук і я.

Ситуація для мене погіршилась. Москалі були люті, як подразнені оси. Стріляли, як ніколи до того часу. Багато разів били на одного чоловіка з цілої батареї гармат. Забрало мені кілька днів часу, заки вдалося відреставрувати нашу приязнь. Але вже не була ця приязнь така щира, як попередня. Ми вже до купи не сходились, а сходились не ближче як на 15-20 кроків віддалі. Стріляння знову притихло.

В другій половині місяця лютого, тобто 1917 року, я дістав з бригадної команди около 15 тисяч летючок, котрі я мав передати москалям. Летючки були друковані російською мовою. Був то заклик до російської армії, щоб покидали фронт і спішили до Петрограду, бо там вибухла революція. В летючках були вимінені імена арештованих чотирьох міністрів, з котрих я пам'ятаю ім'я міністра Гучкова.

Оставивши на показ для своїх старшин і стрільців около сотки тих летючок, решту я передав п'ятьом москалям, котрі слідуючої ночі здезиртирували до нас, а то тому, що їх команда присудила їм кару по 25 буків за те, що взяли летючки, а не взяли мене, і за те, що розповсюдили ті летючки без відома своїх старшин. Від своїх старшин покарані салдати мали обіцяно, що кара по 25 буків буде їм подарована, якщо до 24-ох годин вони мене зловлять і повісять на видному нам місці. Тих п'ять салдатів просиділи цілу ніч в соснах напроти мадярської сторожі, куди я звичайно переходив, а недочекавшись мене, пішли до мадярів в полон.

Рано ми оба з хорунжим Грицем Голинським розмовляли з тими дизертирами і вони нам те все розповіли, та при цьому дорікали мені, що через мене вони пострадали. Оди із них наживав мені пальцем і сказав: "Бережись Альоша, бо тобі попадєть!"

Хорунжий Голинський виміняв їм їхні рублі на австрійські корони і приказав їх викупати і перевести дезинфекцію їх убрань, чого ми оба допильнували.

Від того часу, аж до великодньої суботи я їм не докучав, аж у великодню

суботу за згодою нашого команданта сотні, поручника Бужора, я пішов до них запросити їх до нас на свята. Тоді вже був нашим командантом поручник Бужор, бо сотник Левицький був забитий австрійською гранатою на прикінці березня.

На Великдень ми мали понад 120 російських салдатів і підстаршин у себе на святах, котрі принесли нам багато пасок і крашанок, за що ми їх понапоювали до безтями. Кількох з них ночували у нас, бо не були в стані вернути назад аж в понеділок. Також наші старшини передали кілька пляшок руму для російських старшин.

Після такого святкування, на нашому відтинку фронту війна була закінчена. Через кілька тижнів ніхто не чув стрілів, а салдати приходили до нас, а ми ходили до них.

Російська команда забрала з фронту 254-ий полк, а на його місце прислала 309 сибірський полк. З ними я зараз рано нав'язав дружбу і 309 полк був прислав до нас своїх двох підстаршин, котрі просили, щоб ми жили з ними в такій згоді, як ми жили з 254-тим полком. В російській армії вже не було дисципліни, всі носили червоні стяжки на грудях і своїх старшин вже кликали "товаріш".

Опісля австрійська команда стягнула нас з фронту в дивізійну резерву, а потім до села Петрова. Відтак наша сотня відїхала під Конюхи, до решти нашого стрілецтва. Від того часу Гуцульська Сотня перестала існувати, як окрема стрілецька частина.

Не буду згадувати самий про бої під Конюхами, але наведу те, що в своїй брошурі написав і те, що говорив у своїх промовах російський генерал-українець Сікевич. Він сказав таке:

"Коли показалось, що російська армія не є в силі проломити ворожу нам боеву лінію під Потуторами через те, що не можна було зламати опору Українських Січових Стрільців, ми постановили здобути Бережани з другої сторони, тобто від села Конюхи, де ми були певні, що нам вдасться тому, що під Конюхами проти нас були мадяри. Коли я вже мав все готове до наступу, мені донесли, що ми маємо проти себе Січових Стрільців, котрі співають українські стрілецькі пісні хором. Я удався особис-

то на позицію, де переконався, що дійсно я буду мати до діла зо Стрільцями.

Сейчас я відкликав наступ і зажадав більших військових сил. Три дні забрало мені стягнути на цей відтинок найкращі російські військові сили і доперва тоді я вдарив цілою силою на Українських Січових Стрільців, та вже в пер-

ших початках мого удару, я побачив, що я вдарив неначе головою до муру. Я стратив все, що мав до своєї розпорядимости, а фронту не проламав і Бежан не взяв”.

О. Зінь

Бувший підстаршина
Гуцульської Сотні

В лютому 1963 р. з сибірського заслання був звільнений Митрополит Йосиф Сліпий. Тут бачимо його на світлині з Митрополитом Максимом Германюком (з права) під час побуту цього останнього в Римі.

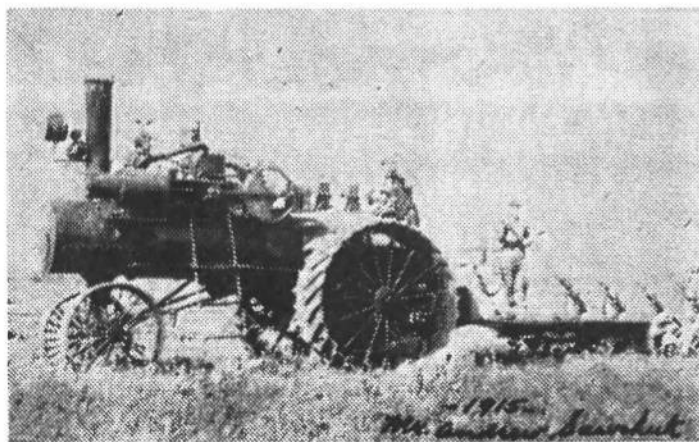
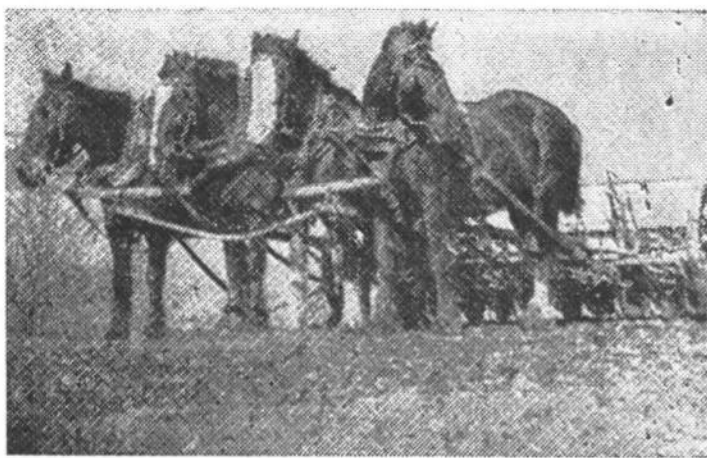
Як розвивалось фермерство в Західній Канаді

(Всі світлини з архіву Др. Ю. Драґана в Саскатуні)

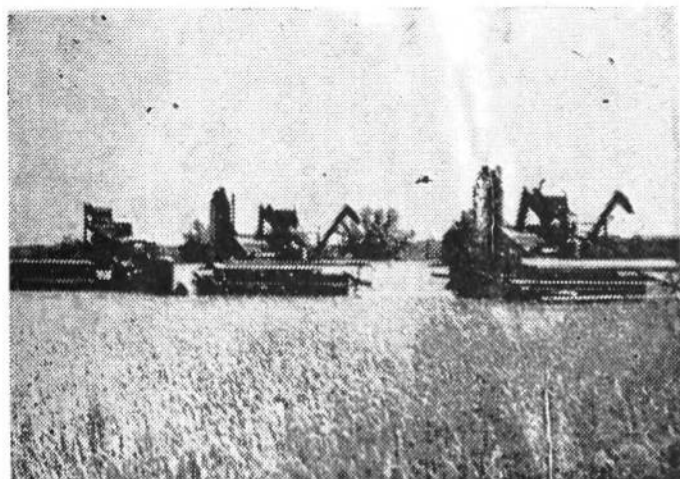
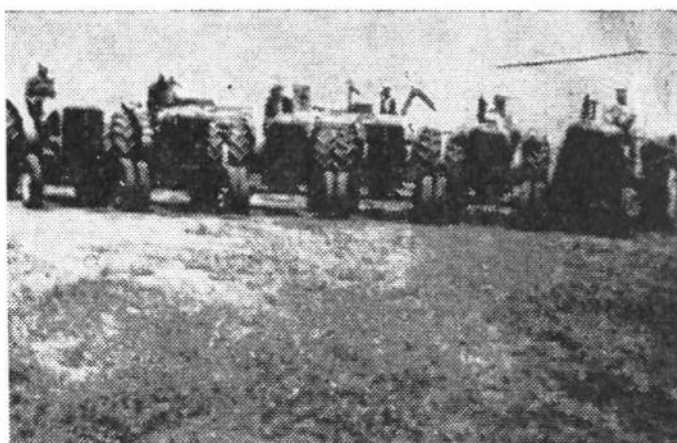
Коли наші поселенці прибули на прерії Західньої Канади, вони му- сіли корчувати ліси і куші, підго- товляючи поле. Це була найтрудні- ша праця.

В перших роках оброблювано поле волами, а згодом кіньми.

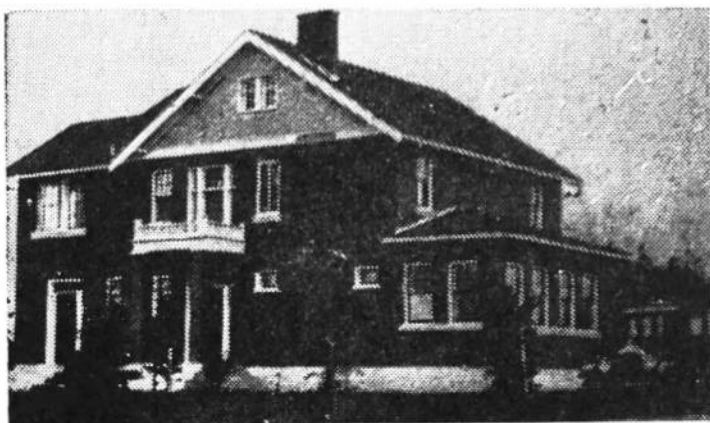
Поволі кінську силу на полях За- хідньої Канади заступали парові трактори.

На місце парових прийшли згодом моторові трактори—комбайни та інша модерна рільнича машинерія.

Модерні комбайни, що врізуються в широкі пшеничні лани, де колись були ліси і кущі — оце вислід важкої праці добрих господарських рук наших фермерів.

Колишні землянки і колиби заступили поволі ось такі великі і багаті дома на фермах Західньої Канади.

А. Дідковський

Шпаки

У сусідньому дворі, саме напроти вікна моєї кімнати, своїть стовбур спорохнявілого дерева. Хтось колись вдовбав під вершком дірку-дупло. Давненько в цьому дуплі поселилась родина шпаків. Кожну весну, як дещо потепліло, шпаки починають поправляти своє кубло. Зраня до вечора порхають сюди та туди, приносячи в дзьобу суху траву, соломинки та інше потрібне для гнізда. А як сонечко пічне сильніше пригрівати, тоді починається й шпачиний спів. Ото сидить собі шпак на вершкунні і виспівує на свій лад все, що прийде йому до голови. Веселий птах, отой шпак!

Шпачиха ж, в той час, висиджує в дуплі молодих шпаченят та прислуховується до співу свого шпака.

Але в Україні, здається мені, шпаки співають якимось приємніше, гарніше, може тому, що там підсоння сприятливіше, або може то є інша порода шпаків.

Під осінь шпаки десь зникають на тинів три-чотири; мабуть відлітають на “векейшин”, бо ж тут все любить мати “векейшин”. Але, подув холодний вітерець, починається осінь. Шпаки знов уже тут; бо ж і зимують вони в цьому дуплі.

Так тяглось безтурботне шпачине життя. Та коли шпаки ще десь мандрували, до дупла завітали непрошені гості-горобці. Тут вони ночували, ранком цвиринькали та й жили в чужому кублі, як у своєму рідному. Та недовго тяглось їх раювання. Чую одного ранку писк. Я до вікна, аж бачу шпак повернувся і хоче влізти в дупло, але горобці засіли в дірці й не пускають. Тоді шпак відлетів і, як стріла, шуг у дірку. Горобці скапітулювали, а через хвилину вони вже були на дворі з покувійодженим пір'ям. Шпак висунув голову та гордо поглядає то в один бік, то в другий. Бій виграв!

Проте недовго тягнувся і цей спокій. Шпаки знов десь відлетіли, а тимчасом з дерева на дерево скаче сіра білочка. Скик сюди та туди, а далі скик на пень, побачила дірочку, заглянула та й в ду-

пелце. Висунула мордочку та любо поглядає; мов знайшла готове місце на зиму. Та не натішилась; з'явивсь знову шпак. Він глянув — та в дупло, а через хвилину чути писк і білка, як припечена, вискочила з дупла та що найбільшими скоками втікала по деревах. Шпак знову висунув голову з дупла та задоволено поглядав; бо й цей бій він виграв та вигнав і другого напасника. Хоробрый птах!

Як би можна було нагородити його найвищим орденом “За хоробрість”, да лебі варто було б йому почепити за оборону свого кубла, а не так, як це буває часом в українців, що декорують орденами людей, які й не заслужили.

Отак, дивлюсь я на цього шпака і думка шугнула на пару десятків років назад. Згадалось, як то ми боронили своє кубло — Україну; мабуть не на зразок шпака. Пригадавсь 1922 рік, коли під час партизанки, зайшли до одного селянина на Гошовських Хуторах, щоб дістати щось з харчів. Вийшов чоловік середнього росту, років під сорок, звався він Степан, а по прізвищу Шпак; але по хоробрості неподібний до шпака-птаха. Мав він і господарку непоганеньку, може Сталін зарахував би його до півкулаків, мав двох синів-хлопчаків та й господиня була ще нестара: жив у достатку. Підійшов він до нас та й питає: “А скажіть мені, дітки, за кого й за що оце ви воюєте?” Кажемо, що “за Україну та й, аби ліпше вам господарювалось і безпечніше жилось та й щоб большевики не забирали даремно запрацьоване”.

Подививсь він на нас, похитав головою та й каже: “Кидайте дітки, оті рушниці, вертайтесь додому, беріть в руки плуги та святу земельку обробляйте, а ті, як заберуть корову, то біс її бери; я вигодую другу. Хліба я посію та й знов буду мати, землі в кишеню не заберуть та й мене з мужика вже не скинуть”.

Не вірилось тоді, що й земельку від-

беруть і з мужика скинуть. Що правда, дав нам хліба та й до хліба; ми подякували та й пішли своєю дорогою.

**

Химерна ж доля керує людиною; часто вона кидає її з одного місця на друге, іноді аж за тисячі кілометрів. Так було 1945 року, коли був кінець війни й тисячі людей опинились там, де вони ніколи й не думали бути. Ця доля занесла мене до міста Битежгофен в Австрії. Тут, блукаючи по вулицях та шукаючи якогось притулку, за порадою одного австрійця, я направивсь до міської школи, де вже був тимчасовий табір. Заходжу. Втікачів уже було до сотки. Роздивляюсь по людях та думаю, що може який земляк або знайомий знайдеться. По розмові чую, що тут є люди з різних земель. Особливу ж увагу звернув на мене один літній чоловік, що сидів у кутку. Десь колись я бачив це обличчя, але де саме, ніяк не міг пригадати собі. Довго я вагавсь, чи підійти та запитати його, чи ні. Нарешті підходжу та й питаю: "Звідкіль ви будете, чоловіче?" Чоловік підвів очі, подививсь та й каже: "Не будете знати, бо я здалека; аж з Гошовських Хуторів".

Тоді я вже пригадав, що то був дядько Степан. Я й питаю його: "А чи ви не будете часом дядько Степан? Та чи не пригадуєте, коли до вас в 1922 році заходили партизани й ви дали хліба та ще дещо".

Він пильно подививсь та й каже: "О, тепер уже й я пізнаю". Довго мовчав, а далі: "Е, е, е... коли б я тоді мав цей розум, що сьогодні! Пішов би разом з вами сам, жінку та й синів забрав би з собою, а тепер аж осьде опинивсь. Ото ж, як ви відійшли тоді, — провадив далі дядько Степан, — спершу, ще сяк так жилося, а потім прийшли забрали все. Мене з жінкою і синами заслали аж на Сибір, на 5 років, за те, що не пішов у колгосп. Жінка там, в Сибірі, не витримала — померла; старший син на війні згинув ні за що, а другий не знаю де обертається, та чи живий. З Сибіру повернувся перед війною, робити вже не було як та і на чому. Ось уже й старий став; люди йшли й я оце пішов, а куди далі доля мене кине — один Бог знає".

На очах цього нужденного, чесного працівника навернулися сльози. Та й справді, що чекало його отут на Захо-

ді. Куди його доля занесла, не вдалось і досьогодні довідатись. Отож, перед очима була ще одна мільйонова невинна жертва Сталінської премудрости.

**

"Премудрий", з його підбрехуючими помішниками, знайшли ворогів у кулаках, підкулачниках, середняках та інших, що своєю тяжкою працею тримали на своїх плечах всю сільську господарку та давали державі хліб і до хліба. Це ж був і є фундамент кожної держави, незалежно від устрою: це знав і "премудрий", але він їх винищив, викидаючи з рідних хат на сніг та катаючи на будові каналів; мотивуючи це тим, що цього вимагає будова комунізму. У цьому винищуванні ретельно допомагали і свої татарські люди, як комнезами, активісти та різні шибайголови, що по собачому вислугувувались, що бпотім і самим погинути від цієї ж руки. "Премудрий" та його помічники надіялись на пролетаріят, що буде ліпше працювати та дасть більше хліба, а пролетаріят думав навики, що Ленін і Сталіном вигадали нову, ліпшу владу, яка і без праці буде давати хліб.

Винищено елемент, що вмів, любив і хотів працювати на землі. Наслідники ж "премудрого" розвезли й рештки селян-робітників по різних кутках Союзу, надіючись, що це облегшить їм проковтнути непокірні народи: українців, козаків та інших, щоб міцніше зліпити Советський Союз. Не врахували, що це вплине болячо на зменшення врожаю на полях. На їх місце надсилано безліч людей, що не вміють відрізнити навіть жита від пшениці, або ячменю від вівса. Цим людям дано право керувати та наказувати — де, що й як має сіятись, хоч часто земля буває непридатна для такого посіву. Не врахували, що земля наказів не слухає, а вимагає дати їй те, що потрібно, аби вона родила. Мало мати течку (портфель) під пахою та задирати голову, як гусак, як це водиться у партійних бюрократів, які дивляться на колгоспника з висот небесних і рахують його нижче худоби. Це викликає лише ненависть та прокльони.

**

Забули вони й те, що в господарстві треба знати й найменші дрібниці, аби не виникло безладдя та посувалась робота і аби не траплялись випадки, як

колись було з жидівськими поселенцями на Херсонщині, про що оповідав мені один старий дідусь в 1918 році десь біля м. Олександрії. Ось що він розказав.

Відомо, що цар Микола I засновував колонії на Херсонських степах, куди примусово засиляли й жидів. Одного дня поселенці-жиди виїхали орати степ. Все зробили, як слід; запрягли коней в плуг, але не вміли наставити плуга так, аби він орав землю. Що не пройдуть, — плуг вискакує наверх. Тоді вирішили, що треба юрбою йти ззаду плуга і по черзі по двох падати животом на градь плуга, щоб він не вилазив із землі. Так мучились півдня, аж поки не прийшов селянин та показав, що треба робити.

Подібне було й в 1933 році, коли студентів Харківського університету послали на посівну кампанію. Ціль була та, щоб люди не затаювали зерна, що призначено на посів, бо ж тоді лютував і голод, що коштував 7 мільйонів людських жертв в Україні. Серед гуртка тих сту-

дентів був і один студент-жид. Сіяли тоді ще руками; сівалок не вистачало. Кожний сівач набирив в руку зерна та й розсипав вправно по ріллі. Це побачив студент-жидок та як закричить на сівача: "Что ты разбазариваешь казенное имущество, розсипаешь зерно? Я тебя под суд отдам. Разве так надо сеять?" Сівач остовпів та думає, а може щось нове придумали в сівбі та й питає: "А як же треба сіяти?" "А вот я тебе покажу как!" Набрив отой студент зерна в руку, присів та й почав кругом себе посипати купками; точно, як господня посипає просо курам. Сівач аж у боки взявся так реготав. Надійшов другий студент, з селян, що розумів сівбу, схватив за рукав учителя-сівача і розтлумачив йому, що селянин правдиво сів. Учитель-сівач з того дня зник.

Подібних випадків не перерахувати, але варто ще згадати здачу продподатку в 1922 році на ст. Коростень. Збіжжя зсипали у великому фарфоровому за-

В 1963 р. Федеральний Уряд Канади покликав до життя Королівську Комісію для справ двомовності і двокультуризму. Одним з членів комісії був призначений проф. Др. Ярослав Рудницький, з Вінніпегу (стоїть передостанній з права).

воді, де були пороблені засіки. Наказано було вивезти продподаток негайно й то всім. Потяглись валки підвід з хлібом з різних сіл. Зерно приймалось без перевірки: було й мокре та було й перемішане з половиною. Через два тижні по всіх засіках зеленіло, як озимина на полі. Так змарнувались сотні тисяч пудів хліба, а люди по містах голодували. Після вже міняли проросле зерно на добре у відношенню: 3 пуди порослого за один доброго та й дозволили гнати самогонку, бо перед тим за самогонку карали розстрілом. Така сама справа була і з сіном. Привіз, перевернув хуру сіна і так була купа біля купи — ніхто не скирдував; пішли дощі — все погнило.

Худоби назганяли тисячі голів до ненакритої загорожі серед чистого поля; так само ніхто не піклувався нею; пішли дощі осінню й половина передохла. Далі, хліба та м'яса бракувало, почали їздити "карательні відділи", командирами яких переважно були москалі, або жиди, забирали силою хліб та корів, а потім почалися і розстріли невинних людей; тоді населення побачило, що то за влада й масами посунуло в партизани, але було вже запізно.

**

Таке керування мало змінилось і до сьогодні, так не буде дива, що на протязі 40 років з гаком, що ні рік — то півголод, або недорід, хоч за цей час обшир ріллі перевищує втриє та і техніка управи землі як і кількість погноїв сягнули далеко вперед. Проте в передреволюційні часи Україна, Кубань та Донщина засипали закордонні ринки своєю пшеницею, а сьогодні ці терени приречені на голод. А люди на Заході дивуються, що Микиті Сергійовичу прийшлося чіпляти торби та купувати хліба у капіталістів, яких так завзято, на словах, переганяв т. Микита. Та ще довелося купувати навіть у тих, яким колись продавалась велика кількість власного зерна.

Рівнож треба припускати, що із цього купленого хліба мало, або й кусника не попаде до рота отого колхозника, бо ж вина за неврожай буде звалена на нього й коли він подохне — не велика буде біда: такий респект!

Засухи й неврожай були й раніш, але все таки не купувалось стільки хліба, бо тоді був і селянин-господар, що

пригоршнями збирав випадково розсипане зерно, а коли сьогодні його нема, то й неврожай чи засухи будуть та брак хліба буде й далі в майбутньому.

Не буде дива, коли керманічі великої ідеї комунізму, якого в дійсності вже нема, повернуть свої оглоблі трохи назад до нового НЕП-у, або підуть по дорозі іншого комунізму, на зразок Тітовського (Югославія), або Гомулковського (Польща).

Нам, українцям, від цього ані трішки легше не буде аж до того часу, поки не відречемось від самохвальства, самообману і самообріхування та не дійдемо до тої жданої єдності. Мабуть, що пора вже перестати покладати і великі надії "На князі і сини человеческія...", а братись до роботи по братньому та час від часу пригадувати отого римлянина Катона, що кожну свою промову кінчав: "А Картагена мусить бути розрушена", а ми мусимо навпаки робити та думати, що "Україна мусить бути незалежна". До того треба ще набратись всім хоробрости та відваги від того шпака-птаха, як треба боронити своє кубло; оттоді буде й Україна. Тоді й український нарід буде не попихач і раб, або шпак в російському розумінню — "роззява", а будемо і ми люди, як є інші люди, тоді будемо мати і "кожному своє".

Укр. Кат. Церква св. Йосифа в Едмонтоні
(з архіву д-ра Ю. Драгана)

В. Т. Склепович

Цей раз виспався

(Канадійське оповідання)

Григорій Григорійчук не мав часу виспатися, хоч зимові ночі були довгі. Він багато читав.

Омеляна, його жінка, завжди напам'ятовувала йому: "Ти чоловіче добрий, май якусь міру. Ти таки не маєш міри. Як робиш то робиш, як читаєш то читаєш, але вже як спиш, то хоть з канони стріляй, то не пробудишся. Та май якусь..."

— Ет, що ти, моя дорогенька знаєш, — перетяв Григорій. — Я в читанню знаходжу людський розум. Ніби то я читаю чоловіка, а не те що він пише. Тай міркую собі: як то люди годні жити без книжок і газет? А вже як читаю тим, що не вміють читати, то вони аж роти роззявляють, так слухають".

— Ти все своє верзеш... Ти кажи, що хочеш, але то вже таки без міри...

Омеляна пробувала показатися серйозною. Не вдалося. Вона любила, що сусіди часом і цілу ніч слухали його читання.

— Тобі тепер вже треба більше відпочивати. Ти ж не молодий...

— Слухай, дорогенька, ти можеш собі туркотіти, — оборонявся Григорій. — Ану, сама признайся, як би я був нашому маленькому не читав байочки, а опісля книжки, не вчив його писати й читати по-українськи, то наш наслідник Григорій Григорійович Григорійчук, другий, ба ні, третій, не був би нині професор вищої школи. Не був би нині щирим канадійцем - українцем, але був би якийсь Гарісон. А так, навіть наші внуки говорять по-українськи. Ану, дорогенька, так чи ні. Га?

— Ти все своє. — Омеляна обернулася, щоб заховати від мужа усміх задоволення і почала поратися коло кухні. Те, що муж сказав, була правда. Їх Григорко був перший, що покінчив був школи в цій окрузі й отримав учительський диплом. Вона була горда.

Фармері в цій ізольованій окрузі в цей час не інтересувалися вищою школою.

— Мой! Воно мені аби уміло підписатися та ще знало нумера, тай досить. До пилки, шуфлі й гралей не треба книжки.

— От чудасія, — сказав Григорій, притуливши показний палець до чола. — Я це не розберу. Слухай, дорогенька, що тут пише. — Він почав читати англійський фермерський тижневик: "Рільничка експериментальна станція в Манітобі випробовує, який вплив буде мати музика по радіо на доєння коров".

Григорій думав і усміхнувся. "Гм! Може й справді корови дали б більше молока, як би їм радіо грало?"

Він знов замислився.

"Ану ще подивлюся в українські газети. Що вони на це кажуть". Він переглянув часописи. "І тут теж таке саме. Може..."

Вечоріло.

— Ходи, Гри, поробимо на дворі роботу, а потому знов меш читати про радіо та про доєння коров.

Послушно Григорій відложив газети, вдягнувся в стару, коротку овечу кожушину і взявся до різної господарської праці. При останку наносив сухих дров до хати, щоб було чим цілу ніч палити і наколов свіпок на розпал.

Зима. Невблагана манітобська зима.

— Най тисне морозами тепер кілька хоче, це мені байдуже, — сказав Григорій роздягаючися. — В червні певно що не буде лице лупитися від морозу.

— Коби хоть завтра не було студено, — журилася Омеляна. — Хочу піти до церкви. Ти підеш?

— Ні! — відповів Григорій рішучо. Хтось застукав в двері.

— Прошу увійти, — сказала Омеляна.

Сивий мороз бавовняними клубками укотився по підлозі до теплої хати.

— Добрий вечір.

— Доброго здоров'я. Що скажеш хлопче? — запитав Григорій.

— До нас посходилися сусіди й гра-

ють "голої", аж картами лускають. Та-то казали, аби ви прийшли і щось прочитали сусідам.

Григорій поглянув на жінку допитливими очима.

Омеяна кивнула головою на знак згоди:

— Ніч велика. Йди. То не далеко. Прочитай їм новинку про радіо й доення коров. Але дивися, аби ти там довго не сидів.

Григорій всунув в кишеню книжку й газети, накинув каптур на голову й пішов.

Сусіди лупали картами і приговорювали:

— Почекаймо Грицю, най дамо цим двом "голої".

— Ану!

— Ов, не втнеш!

— Сімки пішли. Десятка лиш, та наш стіл.

— Виграли хлопці.

— Тепер Григоре, прочитайно щось нового.

Григорій сів коло стола і розложив газету.

— Що вам читати, книжку чи газету?

— Книжку!..

— Ні, газету перший раз. Може там щось нового є.

Григорій усміхнувся:

— Слухайте: "Рільнича експериментальна станція в Манітобі випробовує, який вплив буде мати музика радіа на доення коров. Доярки — тут значить, машина до доення коров, а не клубисті жінки, молодиці, або дівчата — доять корови і в той самий час радіо грає. Рільничі знатоки, агрономи і знавці скоту хочуть переконатися, чи музика по радіо збільшить вплив молока".

— От чудо!

— Ще й коровам музики треба.

— А як би так ви, куме, ще так по старокраєвому, вдарили в цимбали, думаєте, що корови дали б більше молока? — піддав гадку сусід і зареготався.

Жнива в Альберті.

— Мой, ті панки хоч учені а все таке дурненьке вигадують.

— Гри, або читайте щось май мудрішого, або беремося до "голої".

— Правду кажеш, Дьордю.

Хіба скінчимо Франкового Беркута.

— Ая. Мемо видіти, що тот Тугар вдіє.

Григорій добре читав, навіть з відчуттям. Він читав без перестанку і довго. Його голос ставав монотонний, захриплий. І чим довше він читав в пізну ніч, тим менше повість інтересувала слухачів.

Сусіди почали дрімати. Від мороки сну голови клонилися і спиралися на бороду. Один сусід непомітно одягнувся і тихцем вийшов з хати; пішов до себе. Інший положив голову на руку і заснув на столі. Господар повалився на тверду, доморобну канапку, також захропив.

В цій закутині в цей час ще не було електричних проводів. Нафта в лампі догарювала, скляний комінок почорнів від сажі; гніт жарів і почав смердіти, курити.

Щоб не розбудити сплячих, Григорій піднявся з крісла, одягнувся, закинув каптур на голову і в сутінку умираючого світла і тихенько вийшов. Вже було по півночі коли Григорій ішов до дому.

Ніч була тиха, ясна й морозиста. Великий Черпак перевернувся догори дном понад Північною Звізду і висипав всю арктичну лют морозу на фарми. Південний вітер з теплих країн боявся віяти, щоб не замерзнути на морозі... З хатніх коминів дим і пара піднімалися до гори. Одинокий місяць сунувся по череві небесної шосе і світив зимним фосфоричним полум'ям. Його світло проникало наскрізь через снігові шпочки на коликах і старих пташиних гніздечках в корчах. На дні кожної снігової могили мерехтіла синьо-фіолетна тінь. Дальше в місячному світлі чорнівся ліс. Чарівна ніч...

Григорій ішов. Під його обувою співав сніг з морозом. Силует його розложеного господарства вирисовувався. Через заморожене вікно червоне світло нафтової лампи перемагалось з місячним світлом. З комина сірий клубок диму дмухнув вгору і зник...

Григорій увійшов до хати. Омеляна накладала дров в кухню:

— Але ти, старий, засидівся, — шепнула вона сплячим, захриплим голосом, так тихо, неначе вона боялася збудити ніч.

— Зачитався, — він відповів.

В восьмій годині рано Омеляна устала і розпалила в кухнях.

— Григорку, вставай!... Чуєш, старий, та ж кажу вставай... Ходи, обійдемо худобу і підемо до церкви!

Григорій забурмотів як ведмідь. Він двигнув себе і костистими чиколодками витиснув сон з очей. Вії не хотіли розклеїтися. Стогнути, він одягнувся і вийшов до стайні.

Час утікав від морозу. Григорій і Омеляна не покінчили всієї ранньої роботи. Поснідали...

— Ходи, Григори, підемо до церкви, — благала Омеляна.

— Я не йду! — відповів Григорій рішучо. — Як я сказав, що не йду, то не йду...

— Не йду... Та чому не йду? Ходи, помолишся, почувеш науки, ходи... — просила Омеляна.

Григорій не відзивався.

— То подоїш корови, а я піду до церкви, — сказавши це Омеляна закуталася в тепле одіння і пішла.

Григорій, не виспаний, спішивсь закінчити роботу, подоїти корови, щоб був час виспатися заки жінка верне з церкви. А по обіді може ще хтось загостити... Мороз освіжував його, але коли ввійшов до теплої стайні, так сон почав його морити.

"Коби ще коровки подоїти, — заговорив він сам до себе, — так лягаю зараз спати".

Він станув на коридорі між двома рядами худоби і задумався:

"Ану... як це буде?.. Чи то правда чи ні... Хап його куций, спробую!"

В стайні вікна так були грубо заморожені, що соняшне світло не освічувало худоби. Не мавши електричного світла і щоб не тримати дверей широко відчиненими, Григорій засвітив ліхтар, завісив на гачок на дріт, приніс дійницю, батарею і радіо, і це все він впорядкував.

У стайні було тепло, дуже затишно,удоволяюче вигідно. Корови румігали. Зелене сіно пахло. На сухій підлозі грубо устелена суха солома шелестіла під ногами... Радіо грало в стайні. Коро-

ви кивали широкими вухами і румігали, як звичайно.

Григорій сів на стільчик, поклав дійницю поміж ноги на суху соломку. Він обмив дійки і почав доїти. Але в зимі, та ще перед отеленням, корови давали дуже мало молока. Він спер лікті на коліна і жменями потискав дійки, неначе б припрошував корову, щоб спустила в дійки молока.

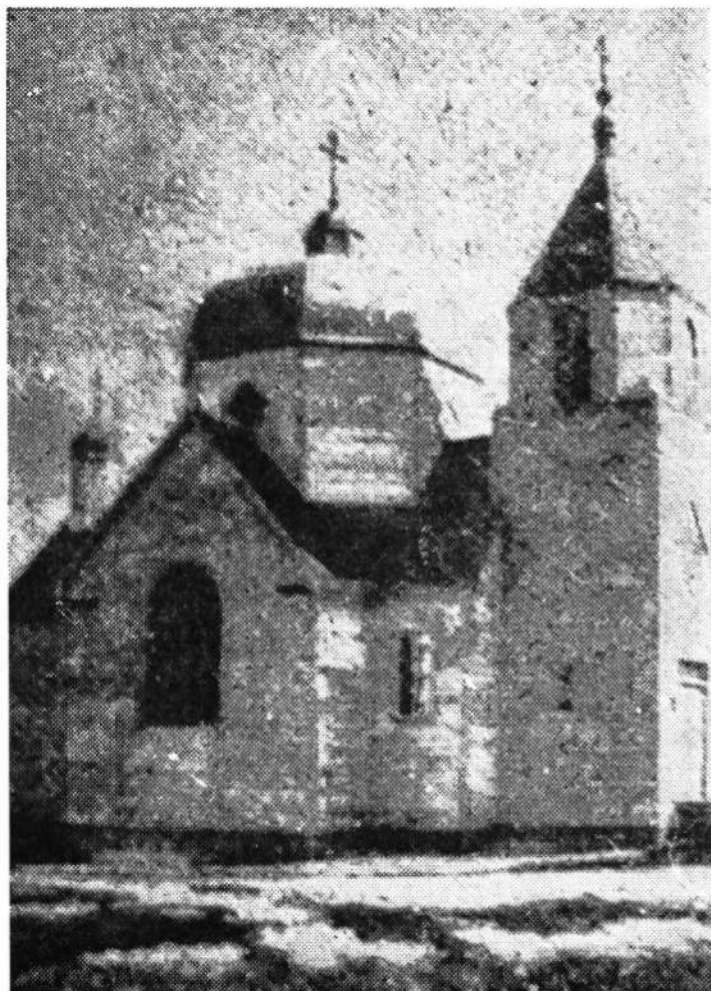
В стайні було тепло. Радіо грало... Григорій спав, сидячи на стільчику, обпершись в корову головою. Корова чекала терпеливо, щоб її дояр доїв. Вона поглядала в бік, не знала що сталося.

Друга корова, що стояла в тому самому перекладі, зложила ноги під себе і лягла, зітхаючи...

Обережно Омеляна відчинила в стайні двері:

— От, що наука то наука! І в стайні радіо грає... А що, корови дали більше молока? — сказала Омеляна, дивлячись на чоловіка. Йди, чоловіче! Йди та розпали знов в кухнях і лягай спати, а я вже додою корови...

— Здається, що й коровам треба добирати спеціальної музики, — сказав Григорій Григорійович Григорійчук. — Але то нічого, я виспався!...

Укр. греко-православна церква в Саскатуні, з 1919 р.
(З архіву др. Ю. Драгана, Саскатун)

о. д-р Ст. Семчук

Легенда чи дійсність?

В різний спосіб мексиканці стараються зарадити біді. Їм потрібно фондів, готівки для розбудови, наводнення, шкільництва, санітарних та лічних заведень і північний сусід з високою валютою є прегарною нагодою якраз для тих цілей. Тому притягання туристів часто прибирає там неймовірні для нас міри і способи. Не всі законні й одобрені, але всі толеровані владою. Одними з кращих є культурний підхід. Цей однак, для туристів, не все цікавий, бо загаль, як колись так і тепер — хоче хліба і цирку, різно розуміючи речі під тими назвами й виповняючи їх різним змістом.

Заходами федерального правительства з Мексика в міській арені Тіхуани, долішньої Каліфорнії, виставляли дійсно цікаве і багате на строї, танці, музику, звичаї представлення: Легенда азтеків. На жаль, коли я був, туристів-видців було дуже мало і велика арена під відкритим небом світила здебільша пустою. Місцевих глядачів майже не було. Але це дасться пояснити тим, що вистава йшла ціле літо, двічі в суботи і неділі. То вони мали досить часу бачити її раніше.

Без найменших труднощів переходите мексиканську границю, 15 миль на полудне від Сан Дієго і вступаєте, як на свою стежку, на спорoшену і розпилену дорогу, що мостом веде прямо в центр міста Тіхуани. Увійти в Мексико нема жодних труднощів. Але вернути назад до Америки, вже не так легко. Там треба перейти контролю і тому, хто не має всіх виказів в порядку, краще нехай не цікавиться і не бере ризка прогуляки до Мексика.

Тіхуана, досить велике місто ліплянок і малесеньких хиж, що так чи інакше живе з туристики. Місто розкинене на горах і підіджаючи, бачите як на долоні, склони та узбіччя різних верхів покрайних дорогами, що білять пилком навіть з далечі. Ці ліплянки це однокімнатні малесенькі хижки з одним віконцем і одним входом, зліплені з

глини і часто одні сперті на других, без порядку і ладу, на всі боки і сторони, з усіми можливими вуличками в різні боки і сторони, що так само нагло зачинаються так і кінчаються десь в середині тієї суматохи глинянок. Всюди різного рода ремісники, здебільша виробці самоходових приладів і сиджень по дуже дешевій ціні. Не рідко тут і там різні канцелярії адвокатів і лікарів, такі ж самі ліплянки, тільки з великими таблицями-написами горою чи з боків. І такі ж каварні, ідальні та крамниці.

Дивуєшся, як там влізти, а ще більше, як звідтам вилізти. Мексиканці до того привикли. Там вони варять і продають також за безцін. А впрочім навіть в такій ідальні їсти, це вже свого рода вищий добробут. Звичайний пересічний мексиканець їсть пригорщу горішків, що купив при дорозі в такого ж самого бідака, якого цілим добром є малий прилавок, або столик і на ньому в маленькій паперовій трубці земні горішки, кілька помаранч, мельони чи якісь солодоші. Все те в хмарі мух і порохів. Не забудьте, що по дорогах вештаються також цілі валки різного рода собак — запущених, брудних і безпріютних, малих і великих, з шерстю і без, біля порогів і кругом пішеходів. Певно, є також достатні і просторі, чисті ідальні, вибагливі і достатні страви, виплекані й ситі мешканці. Але це поза загальом. Загал на крик потребує їди, води і санітації.

З далека місто виглядає близьке на схлонах гір. В'їдете в середину, потонете в гущу і ви згубилися, наче в хащах. Коли вас ноги не винесуть на просторніше, ясніше видовище, треба питати про дорогу, де хочете зайти. В середмістю є тільки одна церква, Пречистої з Гвандалюпе, котрої образи і плоскорізьби частенько побачите на стінах домів. Церква все повна народу, що молиться, в кожній порі дня. Але це тільки одна церква на сотки тисяч народу...

Та я вертаю до легенди азтеків.

Фабула представлення така: Було

наперед чотири сонць-світів, що пропали, знищені богами. П'яте сонце остало, бо тоді сотворено також перших людей, що дістали в дарі насіння кукурудзи. В подяку люди стали приносити кроваві людські жертви. Тоді один з богів зійшов на землю у виді священника-вчителя, щоб навчити людей, як жити і діяти. Він відівчив їх приносити людські жертви, а заступив звіринними. Сталося, однак, так, що через свару, він відійшов у північну країну і привів звідтам з собою перших азтеків. Вони

стали господарити пильно і довірно, розбудували край і дійшли до небувалого добробуту та культури. Дев'ятим їхнім королем був Моктезума, котрого влада простягалася від океану до океану, від країни маїв на полудне, аж до плоскорівні Мексика на півночі. Царство азтеків за Моктезуми уходило за непоборне. Він сам вкривав свою одягу золотом і навіть носив золочені вуси. На грудях носив велику золоту бляху, округлий символ сонця. Подібно, як жидівський первосвященик колись носив

Величавою Маніфестацією в Торонті з участю понад 10,000 людей осінню 1963, вшановано пам'ять жертв московського голодомору в Україні в 1933 р. На світліні зложення вінка перед символічною могилою в Квінс Парку.

священну табличку з самоцвітами на грудях і написом: Правда й Наука. Це була ознака влади. І тоді саме прийшов кінець...

На побережжях Тихого Океану появився Фернандо Кортес (1547) саме тоді, коли ми в Україні закінчували наш литовський період і наша культура, що була пануючою на правлячих дворах Литви і Польщі, тоді якраз стала уступати новій польській культурі. Отже тоді, коли ми, як нація, переходили смертельну пробу життя — бути чи не бути, втрачаючи безповоротно все верхів'я пануючої і правлячої верстви давних бояр, тоді еспанці під проводом своїх завоювальників Леона де Понсе, Бальбоа і Ф. Кортеса пішли проломаними слідами Колумба і стали наповняти скарбниці пожеганим золотом та скарбами підбитих азтеків і маїв. Азтеки і маї мали свої писані книги, цілі томи і книгозбірні. Здебільша все це загинуло в вогнях воєн, а що оціліло досі, тепер відчитують поволі. Ще досі кількасот тисяч населення в середині краю говорить старинною мовою азтеків і під час вистави Легенди головний жрець, коли приносив жертву, співав відправу давною мовою азтеків. Вона надзвичайно мила і лагідна у вимові. Домінують склади і повторюються зі звуками “я” і “а” — дуже, а дуже часто. Це “я” і “а” в коротких складах робить враження незвичайної м'якості вислову і небуденної милозвучності. Як мова, так само музика, дуже ніжна і мила. В інструментах переважають сопілка і бубон. Є також своєрідні гри на мушлях і струнах. Стрії пестрі, як тамошні квіти і птиці. Чимало нагадують гадюк своїм покромом і лініями. Переважає краска зелена, вона творить тло. Але повно також краски багряної, жовтої і чорної.

Та я відбіг ненарочно від теми. Моктезума післав своїх звідунів і послів. Вони принесли сумні вістки. Нові заходці володіли громом. Вони мали пальну зброю і гармати, речі досі нечувані в країні і царстві азтеків. Моктезума рішив миритися. Це закінчило історію азтеків. Бо еспанці, прийнявши перші дари, тим не вдоволилися. Їх манило золото. А місіонарів манили неохрещені душі поган. Вони вневдовзі пробілилися від океану до центра країни, де була столиця і взяли в полон самого Мокте-

зуму. На руїнах його столиці постало новітнє Мексико і нова держава, тої самої нави. Так кінчиться Легенда.

Оповідання основане докладно і точно на народніх переданнях та дослідах. Костюми були музейні, а обстановка так само. Відтворено історію з перед чотирьох сот віків, на наших очах так вірно і подрібно, що ви забули про час і місце. Тим більше, що самі виконавці були добирали центральною владою з різних сторін Мексика і здебільша родовиті нащадки первісних азтеків. Вони повністю відмінні від еспанських типів, укладом черт на лиці, волоссям і загальним виглядом. Здебільша високі і стрункі, оливкової краски шкіри, носять смоляно чорне, густе і рівне волосся. Це волосся буйне і лискуче. Чоло невисоке, очі повні, такі ж смоляно карі і лискучі. Носи довгі і рівнолінійні з чолом, нагадують давних єгиптян. Вилиці вистають явно, уста повні. Однак дівчата здебільша нагадують наші українські типи, круглолиці й ніжно білявої краски шкіри, з темними повними очима, середнього росту. Забагато давньої крові влилося в теперішні мексиканські жили, так імена як назви ще здебільша повні давних звуків, а вид людей різно відмінний від американців. Мексиканця пізнаєте і на мило відокремите від американця — цілком відмінні расові типи. Говорять мексиканці співучо, протягаючи часто другий склад слів і перекидаючи наголоси, часто з першого на останній склад слова, що робить мову музичною і різкою.

А мова, це вислів душі народу. Співучий і музичний є нарід мексиканців, як рідко котрий інший на світі. Коли ми вже при мові, то варта зробити маленьку дигресію в країну порівняння мов. В теперішній мексиканській мові, що є по суті еспанською, найдемо чимало давних азтекських слів і складів. То давнє “а... я...” заєдно повторюється і тепер. Так само, як наші люди звикли з подиву чи враження уживати тих самих висловів “а.. я!...” Так само вживають і в тому самому розумінню цих слів мексиканці. Так як скрізь на світі мови і народи змішувалися і вирівнювалися, так само було на півострові іберійців, в теперішній Іспанії. До тих первісних історичних мешканців влилися заступи кельтів, що прийшли з півночі. Наші

лемки, або Несторові "білі хорвати", були мабуть кельтійського походження.

Проф. Шелухин старався пов'язати історію тим робом, що навів цілий ряд порівнянь назв рік, долин, гір, місцевостей з такими самими і навіть тотожними назвами в Україні і в Іспанії. Він доводив, що ми також маємо чимало кельтійської крові і мабуть перемандрували через Європу аж в Іспанію. Ще за часів Хмельницького наші предки гордилися, що з нашого коліна був Одоакер "*rex Ruthenorum*", котрого могила досі з пам'ятником і написом є біля Зальцбурга в Австрії. В Іспанії є також провінція, що називається буквально "Галіція", а певні еспанські слова майже тотожні з нашими в цьому самому значенні. Досі загально вживається еспанське "*donde*", що є тотожне з нашим давнім "донде-же" у значенні — "звідки і куди", або також "так довго, як". Еспанська назва

овечки є "овеха", а діти досі зовуться "ніньос" — що дуже нагадує наше слово "неньо" і "ненька", але в значенні родичів. Цікавим є, що якраз ці слова остали досі і вживалися поголовно здебільша на Лемківщині і так далеко на нашому заході, як Пряшів. Якраз там, де були давні поселення білих хорватів. А наша вдача також дуже подібна. Героїчна в посвяті, але також жорстока в поведінку.

II.

Повір'я азтеків у п'ять сонць, з котрих чотири пропали, знищені богами, рівняється повір'ю в чотири пропавших світів. Теперішній п'ятий також пропаде у своєму циклі, що наступить невідклично і певно.

Так само писав старинний римський письменник Лівій Ампелійс в своїй Пропам'ятній Книзі, що було досі п'ять сонць — і ми живемо в п'ятому. Так са-

Літом 1963 р. поставлено в Чипмен, Альберта пам'ятник присвячений українським піонерам. На світліні врочище відслонення пам'ятника.

мо вірили давні мешканці американського суходолу, інки і маї.

Але предивним виглядає, коли про це саме говорить один з перших грецьких старинних письменників Гезіод у своєму творі Теогонія (себто родовід богів). Він згадує про п'ять віків, з котрих чотири пропали. Теперішній вік — це залізний. Його попередив вік бронзовий. В попередніх віках земля зударилася і все згоріло і спопеліло, зотлили океани. А з вогнів і попелів постала нова земля з новими людьми. Гезіод жив яких 720 літ перед Христом.

Інші старинні грецькі автори говорять подібно. Геракліт з п'ятого століття перед Христом вчив, що світ погиває від вогню кожних 10,800 літ. Давні **єтоїки** навчали, що первнем світа є вогонь, що знаходиться в кожній речі і час до часу звільняється і виходить чистим. Тоді все обертається в вогонь і потім наново відроджується. Давні перси почитали вогонь. В їхній книзі Авесті згадується про сім світів, що сліднують по черзі. Свята книга гіндусів Бгагавата Пурана також говорить про п'ять світів, з котрих чотири пропали а п'ятий

є теперішній. Знищення приписують вогневі, воді, вітрові і землетрусові.

Китайці начислюють 10 пропавших світів до Конфуція (551 перед Хр.) і кажуть, що світ в конвульсіях накручується знову, море виходить зі своїх берегів, гори підносяться з низу, ріки міняють свій біг і все пропадає, щоб відродитися наново.

Про знищення і відродження світів подібно говорять давні повір'я на Гавайях і Полінезії, а також давний епос ісландців Едда, що нараховує 9 пропавших світів. Давні книги Сибірії говорять про 9 світів. Сім вже пропали, а прийде ще восьмий світ і дев'ятий. Світи згадуються тут під іменем сонця.

Так скрізь по землі, незалежно від часу і простору, є загальне переконання і повір'я, що були світи і пропали. Та ще грізніше переконання віків, що теперішній світ також прийме свій кінець — пропаде.

А таке загальне переконання людства **не може бути тільки легендою**, себто священним оповіданням, повір'ям. В основі тієї легенди **лежить страшна і неоспірна правда**. Та правда не може про-

Укр. греко-православна Церква в Саскатуні, збудована в 1950 р.
(З архіву др. Ю. Драгана)

пасти і вона не пропала. Так сильно й нестерпно вона врізбилася в пам'ять усього людства, що сама собою є найкращим свідомством того, що було й того, що ще прийде. У виду того варта застановитися, що говорить про це книга всіх книг — св. Письмо.

III.

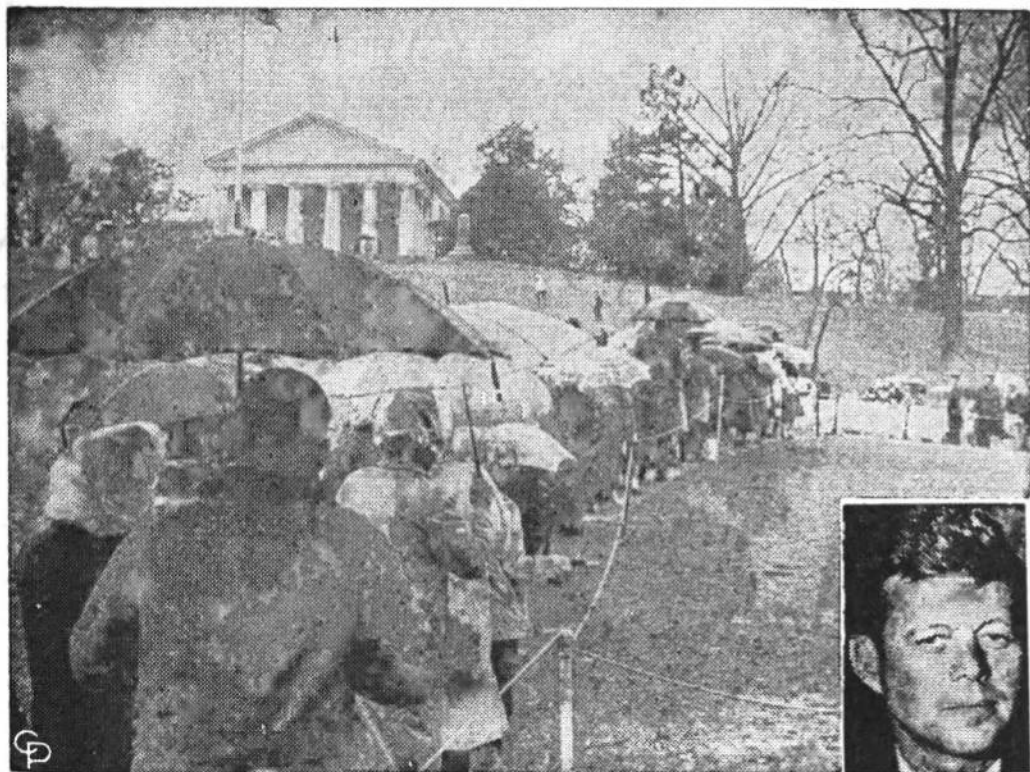
Св. Матей, що був по званню тільки простим митним урядовцем, без вищого образування і знання своїх часів, зайнятий з одної сторони збиранням дзвінкої монети, а з другої зненавиджений власними земляками по цій якраз причині, аж доки не навернувся і не став апостолом Христа, так каже у своєму євангелію, наводячи слова божественного свого Учителя: **"І зараз після горя тих днів, сонце померкне і місяць не дасть свого світла. Зорі спадуть з неба і сили небесні порушаться"** (Мат. 24, 29). Так виглядатиме кінець світа.

А св. Петро, звичайний простий рибак знад Галилейського Озера, так пише в своїм Другім Посланню: "День

Господній прийде як злодій, в котрім **небеса переминуться з великим шумом, а живла від вогню розтопляться. Земля ж і діла, що на ній, згорять.** Коли ж це все буде знищене, якими ж ви повинні бути в святім життю і побожності, очікуючи і поспішаючи на прихід Господнього дня, що через нього **небеса, палаючи, розпливуться і живла від жару вогню розтопляться"** (II Петр. 3, 10-12).

Читаючи навіть нині ці слова, мурашки проходять за шкірою. Відки він це міг знати тоді? Звідки така певність в нього і отвертість?! Таж це був син свого часу, бідний, невчений, загумінковий рибак, в такій малій закутині світа. Звідки йому це знання, це пророцтво?

Св. Петро раз і другий підкреслює, що земля і все згорить. Він подає тільки одну одніську причину загального знищення і загибелі — вогонь. Але цей вогонь не буде звичайним вогнем. Від нього розпливуться навіть живла, первні й пропадуть, щоб однак наново віджити і діяти. У віці електронів нам лег-

23-го листопада 1963 з руки замаховця-кому ніста згинув президент ЗДА. Джан Ф. Кеннеді. Його похоронено на Цвинтарі Героїв у Вашингтоні. Тисячні маси народу відвідували його могилу після похоронів.

ше це все зрозуміти. Нам, що бачили ядерні розриви і спонтанне знищення живла.

В книзі Откровения св. Іван натхнено сповіщає, що "на небі з'явився великий знак. **Жена, одягнена в сонце.** Місяць під її ногами. На її голові вінець з дванадцяти зір" (Об. 12, 1).

І мабуть тоді станеться це, про що сповіщає він знову в 21 главі: "І я бачив нове небо і нову землю. **Бо перше небо і перша земля минулися.** І моря вже нема" (Об. 21, 1).

Як дуже це все нагадує загальну віру народів про кінець нашого світа і загальне відродження опісля.

Невислідимі є Божі дороги і замисли. Але Бог в своїй премудрості дав нам іскрину своєї думки, котрою багнемо віднайти суть всього і глибину правди. Це велич і могутність людської душі, хоч в лихій совісті людини вона її устами часом пробує сама себе заперечити. Подібно як п'яниця безтямний того, що

робить, раз себе величає, а раз все нищить наосліп і наче під мусом якоїсь страшною розпачі заперечує самого себе, свою працю і свою гідність. Так, на жаль, поступаємо ми, маленькі людські мурашки, що пруться нині на місяць і на ще далші планети. Однак як планети не годні відбігти від свого сонця і все біля нього обертаються, звідтам черпають своє тепло, світло і міць — так наша душа все обертається біля свого невидимого Сонця, вічного і незмінного, як правда віків. Так було і так все буде. Бо вже давний св. Августин сказав, що наше серце все неспокоїне, доки не спічне в Бозі.

Дім, в якому нема книг, подібний до тіла без душі.
Ціцерон

Книга вчить, як на світі жить.

Народне прислів'я

Укр. Католицька Церква св. Йосифа, у Вінніпегу, збудована в 1963 р.

О. Г. Крашевський

Татари на весіллі

Історичне оповідання

Чим же то наші теперішні весілля в міру давніших? Тільки смішними пародіями. Не прив'язуємо вже до них цієї ваги, котру мали перед роками, ані того таїнственного значення, ані так великої пам'ятки. Давніше раз людина родилася, раз женилося, раз шлюб брала, шлюб був зв'язком нерозривним, тимто весілля несло з собою обряд так великий і так торжественний, як уродини або смерть. Правда, що давніше тільки для форми говорили на весіллі про серце, але релігійні розуміння, переконання про обов'язки, спосіб життя запевнювали спокій, згоду й те тихе, стає прив'язання, котре бачимо інколи в парах нерозлучних старушків, що викликають тільки посміховище серед людей нашого віку.

Перед кількасот літами, а ще по дворах великих панів, то були весілля! Сам їх спомин світив мов зірка в житті побраної пари аж до останніх їх днів. Були це празники веселі, шумні, пишні, з національним обрядом, незрушимим і освяченим відвічним звичаєм, обрядом повним символів, котрі нині тільки серед нижчих верст народу осталися.

Саме про одно таке давнє весілля хотів би я вам оповісти. Не, щоб його описувати, бо ж хто відразу цілого обряду не додумує: і промов, і пиру, і гуку гармат, і музики, і зворушливого благословення старих? — але задля одної вартої пам'яті подробиці.

Князь Константин Василь Острозький, київський воевода, волинський маршалок, володимирський староста, пан славний зі своїх маєтків та побожности, спадкоємець величезного князівства, приготував весілля княжні Беаті Дольської, своячці й вихованці, котру віддавав заміж за князя Соломирецького. Обі ці княжі родини, нині згаслі й забуті, тоді ще жевріли й неначе обіцювали довге пасмо славних потомків. Важка рука

долі впала на них — і згасли разом з іншими.

Все готове було до того врочистого обряду, що мав відбутися на дубенському замку. Численний з'їзд спроважених здалека гостей, кривних, приятелів, судів, шляхти дрібної й прихильної домові князів Острозьких, завалював кінями, повозами і тижбою пахолят замкове подвір'я. Декотрі ще тиснулися і збирались з різних вулиць міста, не даючи навіть приперти воріт замку. Був це сам ранок весільного дня, ранок грудневий, сніжистий та понурий, повітря несло з собою вогкість, випари землі й тяжіло у грудях. Навіть сонця не було видно за мрачною олоною одностойно сірих хмар; бо природа ніколи не стосується до чинностей і почувань, хоч би найзнаменитіших людей. Дуже рідко улюбленим долі світить погідне сонце в їх урочисті дні і це історія записує між свої чудеса. Кулилися від проникливого холоду служи на подвір'ю й при воротах замку, покріплюючись суто постачанням трунком. В їх розмовах знати було і наклін до смутку викликаного негодою, і штучну веселість, котру трунок витискає з бідних, слабих людських голів.

Всі готовилися до весілля; не було ку-та, де б його знати й чути не було; все рухалося, крутилося, випитувало, строїло, готовило, почавши від кухні палаючої великим вогнищем аж до кімнат панни молодогої і пана молодого.

Мужчини зібрані гуторили, сміялися й підкріплювали сніданням, а що не було в звичаю XVI віку у вищій класі грати в кости або від рана впиватися, скромно тільки перешукували, про війну, турнірі і коней розмовляючи. Князь Соломирецький, блідий, молодий, синьоокий, худий і тонкий мужчина, рідко втручався до розмови і тільки спокійно на все всміхався. Щораз поправляв на собі парадний убір, на котрім блищали золоті гузики та китиці; стискав рукоять

щедро камеризованої карабелі, відкидав поли і ходив вздовж кімнати. Маленький його випечений вусик порушувався усміхом, котрим відповідав на всі запити.

В порозі стояв в подорожнім неладі озброєний козак українець, зі звішеним оселедцем, озброєний в дротяну сорочку, шаблю, самопад, янчарку, лук і стріли, з ножом за поясом, з мішком куль, з парадною хустиною в великі цвіти, зі шкіряним міхом на воду, шabelьтасом, нагайкою, довгим шовковим мотузом, порохівницею і багатьма іншими дрібницями, що склалися на давнє узброєння козака. Мову мав понуру й задумливу, всі його питали й чіпали, а він звільна, але сміло в своїй рідній мові відповідав.

— І якже — озвався хтось з товпи — є вісти про татарів?

— Так як кожної майже зими, коли води стануть — відповів козак, — говорять про них і виговорять. Тягнуться кудись хильцем долинами.

— Куди?

— Хто їх знає! Бог один, що тую язву зсилає. Як прийдуть, буде димитись за ними і могилами дорогу вимостять. Тепер риються десь як кроти, помітити їх не можна. Може вже тягнуться злодійською долиною.

— Скільки ж їх може бути?

— Як завжди, стільки що сарани, а більше ще коней ніж людей, бо в них і коні б'ються, коли в нас і люди не всі зуміють.

— Бачив їх хто? чи це тільки зимові слухи?

— До цієї пори слухи тільки, але хто боїться, далеко бачить.

— В страха великі очі — додав отець Макарій — капелян. Нехай пан князь піше по вістки.

І на тім стала розмова, а відправлений українець вийшов. Князь же негайно зарядив вислати своїх кількадесять козаків на звіді долинами і звичайним шляхом татарів.

Вістка про татарів впавши серед самих весільних приготувань, швидко рознеслася по цілім замку. І знов від кімнати молодої панни аж до кухні і зведеного моста, все її повторювало і все тремтіло від неї, бо татари, що стільки разів огнем і мечем знищили тую землю,

гірші були для неї ніж всі язви загніваного неба.

Щоб не закаламутити весілля, наказав князь воевода говорити про них нічоту. Заказав — був це власне спосіб довести цю вістку найшвидше до їх вух. Всі мали такі таємничі міні, так тихо шептали, так махали руками, так гострили шаблі, зброю готовили і так вміли показати турбуючу їх таємницю, що вкінці догадливі з природи жінки її почувли. Жінки від чоловіків швидко довідалися під секретом, про що йде, потім приятельки приятелькам як почали подавати таємну відомість, дійшла вона аж до кімнати молодої панни, де саме княжні Беаті розпущано її чорне волосся давним слов'янським звичаєм.

Не знаю, як вам описати молоду панну. Не була вона ані гарна, ані привабна, висока, бліда, чорнобрива, поважна, хоч молода ще, зовсім різнилася від чоловіка, котрий при ній виглядав як перебрана невіста. В очах її тільки жеврів незвичайний блиск запалу, відваги, сталости, витривалости. Чоло високе, гладке, спокійне, зраджувало величні думки й гарну душу, уста малі, заціплені, бліді, ошадні в мові не відкривалися для даремних слів, а ще рідше для усміху. Що ж могло в'язати так різnorodну пару новоженців? Ото — воля свояків. В їх серцях нічого не діялось, ніщо не било, ніщо не кипіло, ніяка пристрасть, ніякий потяг. Їх руки не стрінулись і не затремтіли перед зв'язанням при вівтарі; були собі байдужі, але йшли до того зв'язку спокійні, бо не мали отруєної минулим будучности, ані ненависти до себе, а тодішний звичай давно їх приготував до подібної сполуки.

Коли служебні дівчата і дружки почали гомоніти коло княжної Беати і перестрашені татарами, забули золоті шпильки в оксамитних подушках, позираючи на себе тремтячи, княжна Беата, немов пробуджена з задуми спитала:

— Що ж сталося?

— Нічого досі, пані княжно — відповіла одна загикуючись, — але кажуть, хоч князь воевода говорити про те наказав, що татари йдуть.

— Сюди йдуть?

— Ах! Мабуть сюди! Тьма, чую, незчисленна! Я так страшно боюся татарів! — шебетала дальше. Такі огорілі поч-

вари, з припашеними носами, з чорними сліпами, з відстаючими ухами, що родяться сліпі як песята, живуть кінським м'ясом і в св. Тройцю не вірять. Ох як я їх боюся!

— А я ні — відповіла молода панна відкидаючи волосся, — бо першого, що до мене смів би приступити, я певно задушила б.

Всі замовкли і всі повірили.

— Взяли би нас і відіслали до сараю султана свого ці огидні погани — говорила дружка, — а хоч чудеса про них оповідають, хай нас Бог живий боронить від тих розкошей, а наперед від їх поганської віри, котра, як оповідає отець Макарій, жінкам не признає душі.

— Не мають душі, панно Станиславо — закликала княжна — а чим же жили би! Справжня поганська сліпота!

— І таким то людям можемо дістатися в руки — шептали панночки.

— Хто! Ми? — знов відповіла княжна. Хіба ж тут нема замку, гармат та людей, хіба ж нема води в Ікві і пояса при сукні, щоб в їх очах вдушитися.

— Але стільки їх!

— Нас мало, але з нами Бог християнський і будемо воювати на своїх смітниках.

На ті слова, так повні запалу та незвичайні в устах жінки, увійшов князь воевода.

— *Vivat heroína!* — закликав, цілуючи її в чоло, — так казати, так думати треба, а ніколи в нас татарин не буде. Але втім, моя панно, ще вони мабуть далеко, бо це тільки глухі вісти. Ми покищо думаймо про весілля. Як витнуть з замкових гармат на *vivat* хай тоді йдуть, а приймемо їх добре, на рани Христові!

Дійсно не було чого надто боятися в Дубні, бо на тодішній спосіб воювання, ця твердиня, котрої пізніше Хмельницький навіть не пробував здобувати — була досить міцна. Довкола облита водою Ікви, окружена великими ставами, вправді не надто висока, але що муровані високі фоси були недоступні, могла довго боронитися перед військом, котре її не могло б збурити польовими гарматами. Трудно теж було запасне замчище здобути голодом, а татари, котрим поворот був спішний, ніколи того не могли пробувати.

Тимчасом коли в замку розмовляють про татарів, коли снігові тумани проріджуються і день починає вияснюваатись, коли вислані по вістки вісауни виїзять з міста, страшачи по дорозі міщан і жидів, в замковій церкві строять вітвар до шлюбу, а в замку пир, що має попередити шлюб, готовлять.

А, де ж ділися ті давні гостинні бенкети, на котрих пана, слугу його, коня і собаку, як післанців від Бога приймали чим стало, що було! Нинішні, давних слов'ян потомки, прийняли вже чужі обичаї, купецькі, нікчемні, скупі й холодні — але шкода давних, бо давні не були європейські, не були так вишукані, але зате щедріші і ширіші. Давніше самолюбство мусіло скриватися й соромитись, нині пишається собою. Але даймо тому спокій.

Міркуйте, який мусів бути бенкет князя воеводи, володаря на Острозі, котрий мав десять мільйонів річного доходу, котрий маршалком двора держав одного зі старших воеводів, платячи йому сімдесять тисяч золотих, щоб стояв за його кріслом в торжественні дні, котрого звичайний почот складало дві тисячі довірної шляхетської молоді.

У великій празниковій залі, по стінах котрої розвішені були родинні образи і деякі военні трофеї, розставлено довгі столи в підкову, вкриті трьома після зивачю лежачими на собі шитими скатертями, на котрих курилася вже перша страва. Дещо подальше полискував безмірною силою срібний креденс за балюстрадою, перед котрим стояли стоси тарелів, полумисків, чаш і розтруханів.

Над великими входовими дверима, на високій галерії, уставлена була музика і хлоп'ята співаки.

При однім з вікон їдальної залі окремо заставлено столик обильно заложений м'ясивом для надворного жируна Богдана, котрий денно за тридцять з'їдав, і з тридцятьма в потребі міг змагатися. Було там теж багато м'ясива печеного і вареного, що ледви можна було повірити, що те все пожере одна середнього росту людина не надто навіть товста.

Гості увійшли до їдальної залі — панна молода тільки не показалася. За ними слуги й дворяни вкотилися, маючи стати за стільцями панів. Подано наперед

гостям за чергою велику золотисту мідницю і подібний збан, до вмиття рук, а вкінці рушник густо шитий на кінцях перлами. Маршалок двора розсадив їх після достоїнства і так приступлено до першої страви, на котру склалися пливаючі в чотирьох сосах: жовтім, рожевим, чорнім і сірим, великі куски м'яса. Три крайчі при кожному столі usługувало. Крім того, розставлені були печені і корінні приправи, вчислюючи туди національних — хрін з оцтом, квасну капусту й огірки. Гості мало що перед тим снідавши, небагато їли самі, лише накладали з горою тарілки і віддавали їх слугам стоячим за ними, котрі тут же зараз за їх кріслами голосно заїдали подані їм страви. Перед кожним зі сидячих був маленький таріль накритий маленькою серветкою і срібна позолочувана ложка. Попивали тільки пиво з довгих скляних келихів.

По першій страві знято їх разом з першим обрусом, а другі заставлено з самої печені різного рода, звірини, дробу, риби. Мимо того, що бенкет був величний, помітити було можна також нині дуже погорджений горох зі солониною і краєву кашу. На кінець прийшла третя страва зложена зі самих лакомин. Тут щойно наступили тоасти за будуче щастя панства молодих.

Коли вже до ротів несено чаші, а музика й моздірі получилися з окликом: — Перше здоров'я! — нагло з площі озвався голос — не *vivat* викликаючий, не радісне ура!, але крик переляку, зо заглушивши всі інші, скамінив гостей і витрутив з їх рук чаші.

Побілілий козак вбіг до залі.

— Княже — крикнув він — татари! — і впав з ослаблення та з переляку.

Всі зірвалися від стола; гамір, крик, замішання, стиск і галас зробився в цілім замку. Всі кричали: Татари! Татари! Князь Соломирецький побіг до своєї нареченої.

— Йди до шаблі й коня! — відповіла й щезла.

Стривожений визирнув у вікно. На оболонні за ледами Ікви, під лісом, гомонів і розвивався незчислений загін татар, котрий злодійською долиною біля Дубна непомічений пройшовши, нагло впав під місто женучи перед собою козаків висланих на розвідку. У віддалі

не можна було розізнати числа, побільшеного запасовими кінями, котрі татари звикли були вести для зміни — сіріла тільки ця товпа посуваючись все ближче.

Князь збіг на площу.

Тут сідали коней витягали гармати, зводжено мости, нарід з міста та передмість товпився в брамах, галасуючи й ведучи з собою худобу, коні, вози. В монастирі св. Хреста бив дзвін на тривогу понура а смішно — жах був неописаний.

Князь воевода холодний, непорушний стояв на подвір'ї і давав прикази глядячи бороду. Невеликі відділи громадилися за чергою мовчки; всі слуги прибувших гостей сідали на коней, готували зброю. Князь Соломирецький мовчазний станув при нім та глядів в вічі.

Тимчасом татарська товпа все ближче зближалася під замок з криком, а радше жакливим пискотом, безформеною товпою підступаючи, оточувала гвердиню, запускаючись в опустілі вже майже передмістя. Деякі мурзи з відділами підбігали під мури, котрі очима міряли, а їх стріли, як післанці бою, падали навіть на подвірну площу; інші потрясаючи довгими мотузами показували їх стоячим на замку.

Табір возів сідав на долині, розбивано кілька марних наметів над возами. Все те діялося з непомірною швидкістю, але мешканці замку досить спокійно гляділи на приготування. Спосіблено каміння, кип'ячу воду, набивано гармати, розставлено довкола сторожу, сильнішу на бастіонах і брамах, а відділи там, де грубіші леди могли допомогти татарам вдертися на замок.

З цього весільного бенкету в одній хвилині вчинилося приготування до бою, сумне, а бодай поважне й похмуре. Пани і жінки молилися по віддалених кімнатах і в церкві — молилися й ломлячи руки плакали.

Коли це діється і стріли татар немов на посміховище все частіше під ноги обложеним падають, всі ще виразнішої вижидуючи зачіпки, стоять мовчки. Раптом зі сходів хтось біжить, у чорній сукні, на площу, впадає між стоячих і кличе:

— Тут стріли свищуть, а ви ще стоїте?

На ті слова голосно вимовлені, всі повертаються, навіть князь воевода.

— Хто їх вимовив?

— Панна молода.

Вона заплела коси, одягнула жалібну сукню, узброїлася мечем знайденим десь в опущених кімнатах і перша з жевріючим оком біжить до гармати стоячої з отвертою панцею на долину.

Перед нею розвивається весь цей жахливий татарський обоз, до ух її долітають їх дикі голоси, бачить їх напняті луки і блискучі шаблі, і вози і коні. І серед цієї голоти піднятий намет хана, котрий в блиску заходячого вже сонця світить багряно, розпинається, сідає і з місяцем на чолі немов грозить хрестам костелів і церкви.

На цей вид стає княжна Беата, глядить довго і думає, неначе молиться тихо. Всі мовчать, тільки Богдан жирун набиває гармату. Княжна вицілює, вириває запалений льонт з руки гарматія, прикладає...

І голосний вистріл розбивається в повітрі, гуде, гремить, а куля свищує летить в долину. За димом не видно нічого - але західний вітер розвіває його. Княжна Беата плече в долоні.

— Нема намету хана, місяць золотий лежить на землі, куля його повалила!

З обозу татар дається чути страшенний вереск, видно, як товпляться і громадять і як сунуть з новою скаженою в напрямі замку.

Княжно! - озивається хтось з топи -- ти вбила їм хана, вони нас всіх в пень, виріжуть-

Беата глянула з погордою мовчки і казала заладовувати гармату; а татари, котрі так були кинулись до замку, почали зараз стягатися, купчитися, нарешті обоз став звиватися, вози запрягати і поспішно далі пігнали загін.

А коли у віддалі при місяці видно вже було тільки чорніючу їх банду, княжна, обтріпуючи порох зі сукні і втираючи чоло, кликнула до воеводи:

— Тепер пора до церкви!

— Ходім! — повторили всі з одушевленням.

Решту весілля хай хто хоче опише, я не можу.

Дубно, 1837, вересень.

Переклав іч.

Вінніпег 70 років тому.

Роздоріжжя Мейн і Портленд на переломі 19 і 20 століття.

Мих. Лермонтов

УТІКАЧ

(Гірська легенда)

Від редакції: В 1964 р. минають 150-ті роковини з дня народження М. Лермонтова (15. 10. 1814 — 15. 7. 1841), єдиного, здається, білого крука серед чорної зграї москвинів. Поет соровився свого російського роду і твердив, що він по батьковій лінії — шотляндець. В своїх поезіях (“Прощай, Росіє непомита”), поемах (“Ізмаїл-Бей” і інші) він або картав російський спосіб життя або оспівував боротьбу народів Кавказу проти поневолення з боку північного загарбника.

М. Лермонтова забито на 27-му році життя.

Нижче подана в перекладі Ю. Семенка його гірська легенда “Втікач” — маленька ілюстрація творчості поета.

Гарун тікав, стрілою нісся,
Тікав, як заець від орла.
Утікши з бою, він зберігся,
А кров там річкою текла.

На захист волі, батьківщини
Його брати із батьком йшли.
Ніхто з них зброї не покинув —
Тіла їх кров’ю підпливли.
Вона тече, чека відплати,
До помсти, кари заклика,
Але даремно: Гарун зрадив —
Без зброї й честі він тіка.

І день минув; тумани сиві
Обвили гори білогриві,
Лягли у полі покривалом.
Повіяв вітер раптом з Сходу,
Приніс в пустелю прохолоду...
У небі місяць й зорі сяли.

Гарун втомився, спрага мучить,
Тече обличчям піт і кров.
Пізнав свій хутір, хату в кручах —
Все, ради чого він ішов.
Ніким небачений підкрався.
Навколо тиша, сонний спокій.
Від смерті він лиш врятувався —
У битві всі лягли жорстокій.
І в хату він спішить знайому,
Там блима світ, господар дома.
Дух перевів й як тільки зміг
Гарун ступив через поріг.
Селім і він колишні друзі.
Селім прихідця не пізнав,

В важкій, хворобливій недужі
Самотньо, мовчки він вмирав.
— Хвала Всевишньому! В час скрути
Хай збереже на користь всім
Тебе для слави від отрути!
— Новини є? — спитав Селім,
Слабі розкривши свої вії.
Знов запалав вогонь надії!
Підвівся з ліжка — кров бійця
Заграла в ньому в час кінця.
— Два дні ми билися щосили.
Поліг мій батько і брати,
Мені одному пощастило
Від переслідувань втекти.
Я дерсь по скелях, біг крізь хащі
Зацькований, страхом гнаний.
Години ці в моїм житті найтяжчі.
Подібний страх лиш звірям знаний.
Краяни гинуть. Ворог всюди.
Сховай мене, мій друже милий,
Клянуся Богом, до могили
Цього тобі я не забуду!
І помираючий прорік:
— Геть звідси! Гідний ти ганьби —
Залишив бій без боротьби,
Рятуючись, як зрадник втік!
І сорому і муки повний,
Без гніва вислухав докір
Гарун пригнічений, безмовний
Покинув негостинний двір.

Лунають кроки в горах лунко.
Навколо тиша. І на мить
Пори минулої блакить,
Палкі дівочі поцілунки
Йому здавалися; Не раз
У радощах тут час
Удвох проводили. В птьмї ночі,
Здалося, полум’яні очі
Привітно сяли знов, мов зорі.
І він подумав: “Вона в горі,
Про мене мріє і воркує”.
І хоче він зайти і чує,
І чує пісню давніх днів.
І зупинивсь Гарун і сплотнів:

З-за хмар випливає
Місяць повільно,
У бій добровільно
Юнак вирушає.
До бою готує він зброю.

Дівчина говорить герою:

— У січ йти криваву,
Борись за свободу,
Будь вірний народу,
Любов в нагороду
Одержиш і славу.
Хто в лавах хитнеться,
В зневір'ї їх кине, —
Навік проклянеться,
Без слави загине!

Доші його ран не обмиють,
І звірі кісток не зариють.

З-за хмар випливає
Місяць повільно,
Юнак добровільно
У бій вирушає.

Чоло схиливши, іще швидше
Гарун продовжує свій шлях,
У бій, здається, пісня кличе.
І сльози й жах в його очах.
Ось перед ним і хата біла,
Йому все знане в ній давно.
Надія знову зажеврила,
І він постукав у вікно.
Гарячі, певно, там молитви
Старенька-ненька шле до Бога,
Вона рідню чекає з битви,
А з нею й радість перемоги.
— Відкрий но, мамо, мені живо,
Я твій Гарун, найменший син,
Крізь кулі москалів щасливо
Прийшов до тебе.

— Сам?

— Один!

— А де ж брати і батько?

— Лягли,

Бог їхню смерть благословив
І душі їхні в рай взяли?

— А ти помстивсь?

— Не відплатив,

Бо я спішив сховатись в гори,
Залишив зброю у бою,
Щоб зменшити твоє міг горе
І обсушить сльозу твою.

— Мовчи, мовчи, гяур лукавий!

Чом не поліг на полі слави!?

Йди геть собі, живи один!

Твоєю втечею, зрадливий,

Не заплямую старість сиву.

Раб, боягуз — мені не син!

Замовкло слово відрікання.

Навколо все сповите сном.

Прокльони, стогін і бланання

Ще довго чулись під вікном.

Від мук, ганьби, удар кинжала

Вигнанцю звільнення приніс...

Уранці мати труп пізнала

І відвернулася без сліз.

Ніхто не голосив, не плакав

Над трупом вигнаного з роду.

Кров з рани злизував собака.

Мерця минали, мов колоду.

В переказах — людям на науку —

Про бувальщину старинну

Розповідається про муку,

В якій втікач ганебно згинув.

Душа його не зна спокою

Й понині неприкаяна

Блука примарою, марою —

Спокутує в бою прогаєне.

І під хатами вранці-рано

Маячить привид втікача,

Але, почувши вірш Корана,

Тіка він знов в імлу тумана,

Так як колись біг від меча.

Переклав (IV. 1938 р.) Юр. Семенко

ДЕРЕВА - ДОВГОЖИТЕЛІ

Серед рослинного світу зустрічаються найстарші представники живої природи. Так, у Східній Африці росте баобаб — сучасник будівництва пірамід у Єгипті. Його вік — 5 тис. років, обвід стовбура 47 метрів. У Каліфорнії (ЗДА) є чимало мамонтових дерев, або гігантських секвой, заввишки 160 м. а діаметр їх стовбура досягає 11 м. Цим велетням понад 4 тис. років.

Одному індійському дереву баньян близько 3 тис. років. За своє життя воно відростило з повітряних коренів 6 тис. стовбурів різної товщини. Під таким деревом-лісом можуть відпочивати тисячі людей.

На острові Сіцилія в Середземному морі підноситься вгору двотисячолітній каштан. У Польщі, біля Познані, стоять 3 могутніх дуби з обводом стовбурів 7—9 м, їх вік визначають у 600—900 років.

Дерева-довгожителі є і на Україні. В Криму, на Ай-Петрі височить тисячолітній тис. Біля с. Верхня Хортиця, де колись була Запорозька Січ, шумить вітами 600-річний дуб. Під кронами дубів, що ростуть під Києвом, у Голосіївському лісі й Кончі-Заспі, відпочивали колись козаки Богдана Хмельницького.

П. Спека

ГОЛОД

Весна прийшла!

Весна прийшла!

Повітря сповіщало...

Пташки від подиху тепла

Пісні - пісень співали.

Як в казці зимні килими

На весняні мінялись,

Струмочки грали марш зими

В цимбали вибивали...

А люди ж де?

Що сталось з вами?...

Тікають з хат своїх з торбами,

Земля вкривається мерцями...

Коли провадилось шматання

Життя людського так безкарно,

Немає ані слів, ні фарби,

Щоб передать людські страждання.

Буде не досить, як сказати:

“Жахлива надійшла година”...

Також не досить, як додати:

“Здихала з голоду людина”... 1)

В голодні і холодні пута,

Міста і села були скуті,

Як кат бепутний розгулявся

Та з поневолених знущався...

Не лише в селах пухлі в моді!

Ходили пухлі й на заводі,

В містах із чавуну і криці...

Навіть в українській столиці!

За колосочки, що збирались

На нивах, після возовиці,

Голодом змучені карались...

Сажались катом у в'язниці.

Мовляли “крали”. Й так було:

За якісь “лахи - барахло”, 2)

В злочин дітей кати втягали

І бідні діти устривали...

(Як же ж не йти на ту приманку,

Коли тут “латка кличе латку”

Під час війни ті самодури,

Ту ж запродали халтуру:

Ходить дівча, хлоп'я маленьке

— “Ви не спійон — пита дурненьке”).

Так кат родини руйнував,

Одягу він не продавав...

Творив лиш співжиття вороже,

Дітей на злочин намовляв...

За колосок Павлик Морозов,

Рідного батька “закопав”

І сам від помсти батька впав!

За ту криваву заграву

Кат монумент йому поставив...

І для “геройства” і на пострах...

— До нас, мовляли, прислухайтесь,

Своїм батькам не підкоряйтесь...

Покидьків зась їм підбирати,

Як мусять з голоду вмирати.

— “Ті колоски — добро державне” —

Кати кричали безугавно.

Пригляньтесь на оті “моралі”,

Що запровадилися катом...

Влада дітей в батьків украла,

Нема дитини, батька, брата...

Ці злодії душі і тіла,

Наймодерніші душогуби,

Хочуть людина щоб тремтіла,

В ім'я безбожницького діла

І нишком тьопала до згуби!

В тій купі варварських законів,

Людських смертей — є мільйони!

І ні Хрущову, ні Козлову...

Не стерти вже того прокляття,

Доки їх люди не зітруть,

Не розметтають - рознесуть...

Не сплять - знищать без багаття,

Як ту потвору, як паскуду,

Що є не для життя, — для блуду.

Життя там краще для коня,

Для розкошів катам - свиням.

В розкішний саж їм їсти носять,

Навіть тоді, коли й не просять.

За людьми там ніхто й не охне,

Як з холоду - голоду дохнуть...

Пошматувалась людська честь...

Люди страшні ходили...

Дітей своїх, наче овець...

Чужих дітей ловили

Та різали на холодець

І мило з них варили...

Свиней мерцями годували...
Ситих людей шукали людодіди
Та забивали, мов з свиней,
Ковбаси продавали!

Буде не досить, як сказати —
Людей живими в яму пхали.
Не бачив хто — буде сміятись,
Розкаже й далі, що брехали...

Без власности, без прав одначе
Життя людей — гірш ніж собаче!
Собак за грати не саджають,
Як з ланцюгів вони зринають!

— ● —
Так захланні прогресисти,
Модерністи - комуністи,
У ім'я диких ідей,
Познущалися з людей!

Плавзуючі миротворці,
Ошуканських справ дозорці,
У кривавому поході,
Сіють своє зло — ДВОПОДІЛ!

Щоб в безглуздій боротьбі
Люди смерть знайшли собі,

Ті ж, що при житті лишилися
В червоне ярмо зловилися...

В тім ярмі люди й не писнуть!
Зникне воля! І не блисне!
В червоного давуна
Буде шана всім одна...

Тоді люди стануть рівні...
Але ж... бідні, бідні - бідні...
В червоної саламахи
Будуть жити гірш комахи!

Невже Вільний Світ не баче?,
Куди кат людей токмаче!,
Що на свою власну згубу
Розплотив катів на КУБІ !!!

2 червня, 1963 р.

1) Слово "здох", "здихала" — почало вживатися в першу голодовку в 1921-22 р., а в 1932-33 рр. — закріпилося, бо людей хоронили без труни, без священника. Замість "іду спати" говорили "іду вмирати".

2) Одяг називали: "лахні", "барахло". Базар "барахолка". Робочий одяг — "роба".

Українці в Канаді брали активну участь в двох війнах за волю Канади і світу. Ось цих сім синів панства М. Гловацькі з Саскатуну служили в канадійських збройних силах під час другої світової війни. (З архіву дра. Ю. Драгана).

Іван Хмиз

ПІД ВОРОЖОЮ РУКОЮ

Коли червона армія захопила центральну Європу та східні німецькі землі в 1945 році, в руки комуністичної Москви дісталися тисячі людей, виселених під час війни німцями з України, бувших полонених советських вояків, яким вдалося було втекти з таборів полонених в часі розвалу Німеччини, втікачів з комуністичного “раю” і т. п. З частини захоплених таким чином людей, які були у військовому віці, совети створили військові відділи, приділяючи їх згодом, часом як окремі “взводи”, до регулярних військових частин. Військова розвідка та енкаведисти дуже пильно слідували за тими “військовими”, досліджуючи їхнє минуле, зокрема те, яким чином вони попали на Захід.

Оце оповідання-спомин є частиною довшої автобіографічної повісті п. заг. “Ніч поступається ранкові”, досі ще не друкованої, в якій розказується про життя молодого свідомого українця-патріота в цих советських військових формаціях та про остаточну його втечу на Захід.

Р е д а к ц і я

**

Майже половина “взвода” складалася з українців з Галичини. Спостерігаючи за поведінкою кожного, Остап намагався збагнути чи та людина почуває себе більш-менш нормально в нових умовах. Так він “досліджував” і інших, що успіли протягом якогось часу дихнути свіжого повітря з-поза “раю”. Між тими, що війну перебули, як вивезені робітники до Німеччини, було немало наївних, що вірили пропагандивним твердженням політруків про їхнє непереслідування та цілковиту рівноправність. Ті ж, що крилися з чимсь зі свого минулого, як не намагалися розтанути в загальній масі, частенько ненароком виказували себе якимсь виразом, рухом, сло-

вом, конвульсійним намаганням шохвилинної контролі тощо. Чому Остап так цікавився українцями з Галичини? Звичайна річ. Знаючи їх з часів минулої війни, як українських національних патріотів, він мав надію знайти з-поміж них спільника для утечі. Довше спостереження спинило його увагу на двох “кандидатах”, що на його гадку мусіли широко ненавидіти москалів. Полегесенько він почав з ними зближатися. Розмови скеровував на такі теми, з яких міг би виводити, чи його припущення згоджуються з дійсністю. Свого часу, як один, так і другий оповідали Остапові за свої ширі почування відносно вільної України, однак на пропозицію спробувати дістатися на волю, відмовилися. Обоє мали незадовго демобілізуватися. Листувалися з родичами й хіба тому боялися своєю втечею викликати біду на голову тих, що вдома. Остап їх розумів. І, хоч був трохи розчарований з такого вислідку, усе ж відчув деяку радість, що порозмовляв широко зі своїми людьми — українцями. Сміявся завжди про себе, коли пригадував вираз їхніх облич, коли він уперше заговорив до них по-українськи. Подарував одному з них свого годинника. А у відповідь на відмову прийняти, сказав:

— Бери, ти їдеш додому, тобі придасться. Я радий буду, якщо залишиться сама голова на плечах.

Опісля з ними ніколи не розмовляв, — якось не траплялося нагоди бути без сторонніх свідків. Так вони і виїхали на демобілізаційний пункт.

Вечорами він не раз подовгу вдивлявся в Полярну Зірку. Відчував її дружне до себе ставлення, бажання допомогти, ставши за провідника. Так воно і сталося. Але далеко-далеко пізніше.

**

Одного дня всі отримали уніформу. А наступного, з-за браку потрібних людей, визначили шістьох у відрядження. Попав і Остап. Що за ціль того відрядження ніхто не пояснював. Американською тягарівкою приїхали в Прагу. Ма-

ВИВЧАЙТЕ АНГЛІЙСЬКУ АБО ФРАНЦУЗЬКУ МОВУ

Не може бути нічого більш важливого для вас, ніж найскорше і найліпше вивчити мову тієї країни, в якій ви живете — англійську або французьку. Це необхідне для вашого успіху в Канаді.

ПОДАЄМО ДЕЯКІ ГОЛОВНІ ПРИЧИНИ, ЧОМУ ВИ ПОВИННІ
ВИВЧИТИ ЦІ МОВИ —

- Знаючи французьку або англійську мову, ви зможете легше нав'язувати нові знайомства та здобувати друзів, робити закупки в крамницях, полагоджувати справи в урядових установах та користуватись усілякими послугами, які вам належать як членові місцевої громади.
- Знання англійської або французької мови значно підвищить вартість ваших кваліфікацій та вашого досвіду в очах вашого працедавця.
- У багатьох випадках підвищення в праці залежить у великій мірі від вміння говорити, читати і писати плинно англійською або французькою мовою.
- Якщо ви добре володієте англійською або французькою мовою, вам буде легше скористати з багатьох технічних курсів для підвищення кваліфікацій.
- Ви зобов'язані знати англійську або французьку мову, щоб стати канадським громадянином.

Вечірні курси англійської або французької мови є майже в кожній місцевості. За інформаціями про ці курси звертайтеся до директора місцевої школи, до найближчого урядовця уряду громадянства та імміграції, вашого священика або до цієї газети.

ЧОМУ Б ВАМ НЕ ЗАРЕЄСТРУВАТИСЬ СЬОГОДНІ?

ГАЙ ФЕВРО,
Міністер Громадянства та Іміграції

ли заночувати. Була пізня година ночі. Старший групи привів усіх до будинку, що належав для якоїсь там цілі штабові армії. За домом наглядав старший сержант. В кухні відразу хтось взявся за варення каші з круп, що їх отримали для відрядження. По вечері клялися спати. Півтораметрові “абмоткі” та смердячі онучі розвішували на м’яких плюшових фотелях, а самі лягали на софах.

— Вот так живють Іван в Європе, — кинув хтось без найменшого жарту.

З розмови, що притишено точилася між сержантом групи а старшим сержантом того будинку, Остап почув, що попереднього дня зник підстаршина контррозвідки і тепер його розшукують по цілій Празі.

Ранком дістали наказ повертатися назад. Відрядження скасували.

Грудень місяць. Ясні, погожі дні. Ночами і передранками приморозки. Тому, що з цілого запасового полку залишилося всього кільканадцять осіб, навчання не провадилося взагалі. Більшість вбивала час за картами, лежучи цілими днями на нарах. Ідучи якось з одного бараку до іншого, посильний зі штабу полку зашпортався на камінь і впав, розкинувши при тому цілу купу паперів. Остап, випадково будучи присутній при тій оказії, почав помагати в збиранні аркушів, що їх легкий вітер почав розносити чим раз даліше. Глянувши мимоволі на перший папір, що його підніс з землі, він побачив цілу сторінку видрукованих прізвищ та адрес. На інших було те саме. Посильний, що так само не тратив часу, по скінченні кинув до Остапа:

— Спасіба, братец, што памог сабрать мне ізменніков родіни.

Остапові після цих слів стало все ясно, як на долоні. За неможливістю перевірити відразу всіх тих, що були поза межами “родіни”, контррозвідка в кожному місті, містечку та селі позбирала прізвища людей, які за їхніми законами підпадали під категорію “зрадників”. Такі списки надсилалися до кожного штабу армії, де в свою чергу передруковувались та з’являлися в полках. Остап був спокійний. Знав, що його нового прізвища там не буде.

Ціла 5-та армія, до якої належав і резервовий полк, готовилася до пере-

їзду в Австрію. Всі піхотинські полки мали цілу ту віддаль перемиряти власними ногами. На підводи вантажили всіляке полкове причандалля. В назначений день вирушили. Переходи робили по 40, 50 і навіть 60 кілометрів на день. Після такого дня увечорі де впав, там і заснув. Уже в Австрії, минаючи невеличку залізничну станцію, Остап уперше побачив двох вояків - американців. Були високі, стрункі, мали зелені уніформи. Супроводили якийсь товарових потяг.

Шосейним шляхом понад Дунаєм йшли до міста Лінц, вірніш Урфар, бо властиве місто Лінц належало до американської окупаційної зони. Остап з жадобою вдивлявся в зірчасті американські прапори, що маяли на щоглах біля стоянок катерів та барж на протилежному березі. Було холодно. Земля промерзала. В обличчя вдаряв зимний вітер, від морозу сухий і гострий. Дунай швидко піс мутну, зеленаву воду. Вона пінилася, місцями вирувала й спішила кудись далі, немов наздоганяла втрачений час.

В Урфарі довго сиділи в приміщенні станції, чекаючи на подальше розпорядження. Увечорі прийшов наказ провести ніч в бараках стрілецького полку, що квартирував за п’ять кілометрів звідти. Всіх позаганяли в порожні бараки. На голій долівці лаштувалися до снання.

Наступного ранку марш продовжувався. Випав сніг. В корчмі якогось захолусного села, зачитали наказ про розподіл в регулярні полки. Так у тій корчмі на соломі минуло чотири дні. На п’ятий прибуло трьох старшин. Почалися стандартні промови за хоробрість та значність їх дивізії.

Якийсь час їхали потягом. Висідали на перестанку між засніжених сопкок передальпілля. Там перебував штаб дивізії. При розподіленні Остап з одинадцятьма іншими дістався старшині артилерійського полку. Взявши потрібні папери, останній повів їх засніженою дорогою за містечко. “Це тут недалеко, — сказав, — яких вісім кілометрів навпростець”. Досить по-дружньому зо всіма розмовляв, питав хто звідкіль походить, оповідав про свій полк, австрійців тощо. Навколишній терен, це безперервна тяглість горбів. По долинах і на сопках лежав неглибокий сніг. Пологі, невисокі горби вкривалися шпильковими деревами, що

більшими чи меншими купами виднілися куди не кинеш оком. Місцевість, як не можна краще надавалася для втечі. Але зима, сніг, холод примушували думку до відволікання пляну на лагідніші весняні дні.

**

В селі, де містився полк, завели всіх до порожньої кімнати і дали по коцові. Мали відбути семиденеву карантену і поза стіни кімнати не показуватися. Тоді приділили до батарей. Наново виповнювали всілякі опитувальні анкети.

Вранці, щойно вспівалося на ноги на-тягнути черевики, як чулося: “вихади строїцца!” Без сорочок бігали три-чотири кілометри. За цим — руханка. Вми-валися, застеляли ліжка. Далі перевірка білизни, чи хто немає вошей. І рідко який день траплявся, щоб в когось не знаходили. На снідання — зупа і чай. Нераз замість ранкового пробігу від-бувалися вправи з гавблицями, коли сім осіб обслуги тягали ту махіну по трид-цять - сорок метрів, виконуючи команди “к бою” та “атбой”. По сніданні почи-налися вправи та навчання, де одно з чо-лових місць займало “палітзанятіє”. Жид - політрук завжди перший кричав на кожному зібранні: “Да здгаствуєт тава-гішч Сталін!” Після того — “Уга-а-а!”.

Підстаршинський та рядовий склад полку далеко не повний. І без влиття свіжих людей, отих, що були “пад акупацией”, ледве чи вистарчило б на об-слугу двох батарей. А їх було п'ять ра-зом зі “штабною”. Солдати, які впро-довж війни перебували на фронтах, ди-вилися на решту явно погірдливо. До-ходило й до бійок. Згодом почали по-волі зживатися. З боку старшин відно-шення було чи не завжди однакове, при-наймні старалися так показати.

Остапові особисто приходилося ча-сто бувати свідком оповідань, що своїм змістом перевершували границі будь-якої найаморальнішої, найбрутальнішої уяви подонків людського суспільства. В часі війни тих вчинків допускалися сол-дати, підстаршини і старшини. Вони слі-дували за навмисним потуранням, що виходило й всілякими шляхами впоюва-лося в мозок советської армії, з самого центру, з самої верхівки групи “інже-нерів людських душ”, як прикладом з уст письменника - жида Іллі Еренбурга:

“таварішч убей немца!” Або — “тава-рішч, што ти должен сделать, кагда встретиш своїх земляков, каторие на не-мецких фабриках і заводах делали сна-ряды і гранаты. І ані рвалі твайо тело на fronte”. Ця друга цитата є лише приблизною, як і понижча, що, виробля-ючи оті гранати “ел німецькіє булки і за-півал німецькім півом”.

Таким чином московська влада од-верто казала до своїх солдат: — “бийте, ріжте, гвалтуйте, знущайтеся, паліть”. Нашпиканий низьким, до червона роз-паленим почуттям помсти, московський солдат за кожним своїм кроком залишав жахливі картини знущань та мордів. До полону, як звичай, не брали, хіба більші групи. Тих, хто поодинці виходили з під-несеними руками, — стріляли. За всіма ладами й способами московських “ур-ків”, збоченців та перевертнів сексуаль-но знущалися над жінками, дівчатами, старими бабусями, черницями по мана-стирях. А після гвалтувань кололи ба-гнетами. Зустрічі ж зі “сваїмі”, вчасно-сти з українцями, що “прадалі родіну”, перетворювалися на правдиво дивовижні по своєму звірству картини, що їх могла вимислити тільки антилюдська натура москвина — вродженого вбивці. Жертва-ми тих диких розправ ставали в першу чергу ті, що мали на собі військові уні-форми, дівчата і жінки, які з тієї чи ін-шої причини опинялися в руках фронто-виків. За такі і подібні речі розповідали учасники тих моментів, оповідали ци-нічно-широ, без найменшого натяку на присутність у собі власного почуття сум-ління, що властиво й має відрізнити лю-дину від хижого звіра. Вони його не по-сідали. Правдивий “савецкій чілавек” був позбавлений як сумління, так і осо-бистого самоусвідомлення, незалежного мислення. Він, як загипнотизований “об'-ект”, приймав без жадного роздуму по-штовх до дії і так діяв, широко перекона-ний в доцільности та правоті власних вчинків. Хоч наступного дня кредо акції змінювалося буквально на сто відсотків, за-перечуючи попереднє, переконання в правоті уже того нового гасла включи-лося автоматично в дію, не залишаючи ані найменшого місця для критичного думання, що фактично відсутнє в таких одиниць. В цьому частинно й виявляєть-ся диявольське посягнення Москви ви-

кривити душу людини, змінити її природну натуру, щоб позбавити подоби Божої. Це пряме втручання в існування незалежності людського розуму, це плекання та дресовання нового типу сатани.

Треба подивляти тому розмірові людоненависництва до всього доброго і справедливого, що більш чи менш вказане в натурах людських одиниць; треба подивляти тому вічному потягненню до вбивання усіх проявів вільного виявлення людського індивідуума, що з заповзятю пляновістю та послідовністю провадилося в життя протягом довгих сторіч ворогом людської душі і Бога вродженим дияволом — Москвою. І ця манія знищення Людини одягнула на себе шати месіянства.

Чому виставляти в ролі причини саму лише Московщину, а не збірний вияв, що мав би щось спільного з вкладом власної частки до загального. Тому, що за власними джерелами московської історії, уклад та життя її народу ототожнювалися з рабством, фанатичною нетерпимістю до вільного прояву думки, фізичними тортурами, як повсякчасним засобом до послуху та віковим впоюванням в членів своєї нації отого “рускава духа”, що за своїм наче призначенням має запанувати по цілому світі. Безперечно, що століття всебічного рабства не могли не оставити свого відбитку на душі цілого суспільства, що зрештою й видно цілком чітко сьогодні на прикладах сучасних москвинів, що якого б політичного переконання вони не були, над ними тягнеться одне-єдине бажання: хай під іншим виглядом, але продовжувати й надалі служити фанатично в ім'я отого “рускава духа”, віддавши для цього всеціло свою особистість включно з розумом на підпорядкування єдиному зверхникові, бо бути вільним і прагнути до ідеалів свободи для них речі просто незрозумілі, такі, що ними сприйняті не можуть бути в найменшій мірі, — вічна темрява рабства бо в їхній крові з покоління в покоління. Таке окреслення стосується не тільки самої московської інтелігенції. Ні, нажаль воно в однаковій мірі відноситься до цілого московського народу. І, якщо б хтось спробував порівняти ступінь глибини і широти запалу у відданості “Москві, як третьому Риму”, то невідомо, котра сторона взяла б гору —

верхи, чи низи. Це може легко ствердити кожний об'єктивний спостерігач, кому випало було зрости й жити поміж московською людністю, від малої дитини гортися з кацапчуками, сидіти за одним столом у школі, бути свідком прагнень, зацікавлення та стремлінь молодого товариства, чути їх реагування на події в історії їх імперії, розмовляти уже дорослим з робітником, селянином і інтелігентом, будучи для них одним із “своїх руских”. Для них московська імперія може бути біла, чорна, зелена, червона, — будь-яка, — але підбиті нації мають перебувати під московською зверхністю, як і ті, ще вільні, країни, що їх будуть “приєднувати” в нових агресіях. І заридити цьому можна одним-єдиним способом, за українською народньою мудрістю: “горбатого могила виправить”.

**

Поміж тими, що в часі війни перебували в війську, мало хто не мав відзнак за “відвагу”: чи то орденів, чи медалів. Вони, які ті півні зухвало випинали груди, завішані кольоровими бляшками, доки не прийшов наказ: “відзнаки носити тільки підчас свят”. Висота винагороди за ті ордена і медалі вагалася приблизно від двох рублів до двадцятьох. Такий привілей прислужувався їм по звільненні з війська.

Досить часто відбувалися “аблави”. В таких випадках ранками, шойно починало розвиднятися, озброєні групи солдатів на чолі з старшинами, розходилися по призначених хуторах. Нерівна, горбкава місцевість не дозволяла скупчуватися більшим оселям, тому господарські садиби розкидані, за звичаєм, по п'яти-шість вкупі. Такі перевірки кінчалися завжди нічим. Нічого ніколи не бачили, крім насмерть переляканих селян, — власників тих хуторів. Відношення до громадянського населення з боку советів було досить толерантним. Хитрий москаль свою нормальну грабункову поведінку приховав на якийсь час, щоб не озлоблювати занадто австрійців, які перед тим бачили на цих теренах американців. На хуторах можна було купити яйця, масло, хліб, чоботи тощо. Кожного вільного дня не один десяток солдатів розлазився по хуторах по харчі. Щось подібне заборонялося, однак старшини дивилися крізь пальці, бо й самі

бачили що отримували вояки з полкової кухні. Тому час-від-часу давали дозвіл тим, хто належав до кращих в дисципліні та навчанні.

Десь на глухих хуторах Остап запитав, як далеко до американської стрефи, на що ніколи відповіді не діставав, тільки перестрашені погляди. Тому не питав і за мапу. В полку мапи не можна було побачити, крім мапи світу. Про себе Остап міркував, що американська, або англійська зона має бути неподалеку. В своїх думках він плянував дістатися на англійську, не американську зону. Чому так? Маючи змогу перерахувати московські газети, він міг дещо довідатися за інші окупаційні стрефи Німеччини та Австрії. Траплялися статті, де обвинувачувалось англійців в залишенні озброєних німецьких відділів та затримуванні силою сотень тисяч советських громадян в таборах для цивільних. Закиди щодо затримування советських громадян кидалися не лише на адресу англійців, а й американців теж. Немало лайливих слів виливалося на голови українських націоналістів, що наче допомагають англійцям та американцям в залякуванні та шантажуванні звичайних людей не повертатися “на рідину”. Читаючи такі замітки і, розуміючи по-своєму, Остапова голова підносилася щораз вище, і віра зміцнялася. Він мав точно визначену ціль і знав, що знайде там захист і право на життя.

Різниця між злиднем існуванням у себе вдома а добробутом в західній Європі москвин не хотів помічати. А так, як його постійно навчано, так і висловлювався: “буржуї і кулаки”. Цілком протилежною виглядала реакція на побачене з боку не-москвинів. Вони побачили і зрозуміли правду, хоч голосно своїх думок, безсумнівно, ніколи не виявляли в присутності старшин, добре відаючи безбезпеку від такого необережного кроку. Остап чув, як двоє шоферів-українців читали листи від своїх батьків, де чорним по білому було написано: “як не допоможете негайно харчами — вмеремо з голоду”. Іншим разом в вартівничому приміщенні сержант-українець, що повернувся з відпустки, оповідав, що застав своїх батьків ангівопухлих від голоду. Батько, плачучи розповідав, що йому відмовили навіть картки на хлібний приділ. Дізнавшись, що має понад

сімдесят років, сказали: — “Нащо тобі хліба, діду, ти і так незадовго помреш”. Інші оповідання тих, що відвідували Україну по минулій війні, повторювали те саме: голод, понадсилу праця, грабунки та вбивства. На західних теренах України партизани обстрілювали військові ешелони. Один казав, що йому самому прийшлося бути в потязі, який мало не дві години був затриманий та обстрілюваний.

Леонід Глібов

ЖУРБА (Уривок)

Стоїть гора високая,
Попід горою гай,
Зелений гай, густесенький,
Неначе справді рай.
Під гаєм в'ється річенька . . .
Як скло вона блищить;
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.
Край берега, у затишку,
Прив'язані човни,
А три верби схилилися,
Мов журяться вони.
Що пройде любе літечко,
Повіють холода,
Осиплеться їх листячко,
І понесе вода.
Журюся й я над річкою . . .
Біжить вона, шумить,
А в мене бідне серденько
І мліє, і болить . . .
До тебе, люба річенько,
Ще вернеться весна;
А молодість не вернеться,
Не вернеться вона ! . .
1859 р.

БІБУЛА

Так у старовину називали промокальний папір. Його виготовили зовсім випадково, в середині XIX ст. в Англії. На одній із фабрик робітник забув додати до паперової маси клею. Вийшов брак — пористий папір. Фабрикант негайно звільнив винуватця, та не встиг пустити брак на переробку, як помітив, що цей папір легко вбирає вологу. Досі, щоб висохло чорнило, списаний аркуш посипали дрібним піском. Тепер його замінив промокальний папір.

Прапори Запорозької Січі

Прапорів Запорозької Січі, згаданих у різних історичних документах, ми не маємо. Тільки з першої половини 18-го сторіччя, на півсторіччя перед тим, заки цариця Катерина кинула свою армію проти Січі і зруйнувала її, залишилися нам оригінальні прапори Запорозької Січі. Частину з них, яка не загинула при руйнуванні Січі, забрали московські генерали з собою і передали пізніше до музею. Ще до 1924 року в в'язи в Ленінграді зберігалися в непошкодженім стані ці корогви і інші клейноди Запорозької Січі. Їх описав Микола Макаренко в трьохмісячнику українознавства, в органі історичної секції УВАН у Києві, коли ще советська окупаційна влада не надто втручалася в працю цієї наукової установи. Цей орган згаданої секції мав наголовок "Україна" і виходив під редакцією Михайла Грушевського. Опис запорозьких клейнодів в Ермітажі був поміщений в "Україні" за 1924 рік (книга третя). Там таки поміщено на окремій крейдовій папері фотографії збережених до того часу запорозьких прапорів.

Перше, що нині цікавить нас, то колір прапорів. Знаємо з традиційних народніх дум і пісень, що запорозькі козаци любувалися в червоному кольорі. На труну козака клали, як каже пісня, "червону китайку", тобто червоне шовкове накривало. Це був лицарський колір, що вказував на кривавий труд кожного козака в обороні батьківщини проти ворога. Проте, цей червоний колір не був червоним у нашій розумінні. Цей колір ми тепер назвали б малиновим, тобто темно-червоним, а не ясно-червоним.

Приблизно цього малинового кольору є більшість збережених 14 різних прапорів: кошового отамана, полків і куренів. Решта кольорів прапорів є або ясножовта, або голуба.

Всі прапори є з дорогого шовку. На декотрих із них збереглися марки китайської фабрики, де ця шовкова матерія була вироблена. Китай був головним доставцем шовкової матерії в Україні і тому сама назва шовку збереглася в назві "китайка". В пісні співається:

"Ой, убито, вбито,
Затягнуто в жито,

Червоною китайкою
Оченька накрито".

Форма прапорів: або великі чотирикутні полотнища, або вузькі й подовгасті. Перші — це великі корогви. Окрім того є в збірці і подовгасті вузькі прапори з "язиками" на тій вузькій кінці, який мав вільно.

На прапорах є написи в тодішній канцелярській мові України. Насамперед зазначено, чий це "прапір" з назвою чи то кошового отамана, чи то окремих куренів.

На прапорах намальовані образи, або на другій боці знаки — місяць, зорі золоті і хрести. Образи чудові, виконані у високомистецький спосіб. Найбільше образів на прапорах є із зображенням архангела Михайла, або св. Юрія Переможця, але є також образи Матері Божої з сином на руках. Образом архангела Михайла на прапорах мабуть, утримували, — запорозькі традицію столиці України Києва, яка мала в старих часах у своїй гербі образ цього архангела з вогненним мечем і владним яблуком.

Вкінці цього короткого огляду варто ще зазначити дещо про імена й прізвища отаманів і писарів або полковників, що записані на прапорах. Вони писані в українській, а не церковно-слов'янській формі. Наприклад, там писано Грицько, а не Григорій; Петро, а не Петр; Ігнат, а не Ігнатій; Федір, а не Феодор; Степан, а не Стефан і ін.

На прапорах записані такі прізвища: отаман куреня Яків Розколупа; кошовий отаман Війська Запорозького Низового Петро Кальнишевський; отаман куреня Грицько Карасир; полковник Василь Нагай; полк. Василь Блакитний; полк. Федір Гнаний; полк. Семен Галицький; військовий суддя Павло Головатий; писар Степан Ніс; писар Дем'ян Третяк; осаули: Лаврентий Довгий, Софрон Чорний, Степан Гелега, Іван Усенко і інші.

Ще треба тут зазначити форму зірок, місяця і хреста, які приходять на прапорах. Місяць мальований у формі новика (чвертьмісяця), оберненого на ліво так, що він звернений до хреста, який намальований біля нього у тій самій величині.

Р. Л.

Григорій Скегар

Як я дістався до шпиталю

(Гумореска)

1950 рік останеться пропам'ятним у нашій історії. Тоді почали масово приїздити “ді-пісти” з Європи до Америки і Канади. Великі осередки як: Нью Йорк, Чикаго, Детройт, Філядельфія, Торонто, Вінніпегу, Клівленд, Пітсбург і Лос Анджелес зароїлись від наших нових переселенців їхньої дітвори. Всюди почулась українська мова неаче б це було у Львові, Чернівцях чи Києві. Душа радувалась, що Україна розпустила свої крила по цілм світі. Це перший раз в історії, що ми завоювали цілий світ!...

До міста Лос Анджелес прибуло щось 200 родин. Поміж ними були люди розумні, люди звичайні, люди добрі, люди самолюби — от перекрій пересічної нації.

Десь при кінці 1950 року до нас загостила пані Феська Перебийніс:

— Слава Ісусу Христу! — поздоровила нас пані Феська.

— На вікі слава! — ми відповіли і видивились на незнайому людину.

— Позвольте представитись мені, я Феська Перебийніс з Авґсбургу, а про вас знаю з мюнхенських газет, бо читала ваші статті, от файно були написані!...

— Що ж, ви вже почали привикати до Америки? — питаю.

— Та не було б так зле тут, яки би українці не винародовлювались, говорили своєю чистою мовою, тримали свої свята, шанували Шевченка, Франка і Федьковича, була любов поміж нами... А так де я піду то лише чую страшну мішанину чужих слів, від батьків і від дітей, які загубили всяку пошану до свого рідного, а це дуже болючо відбивається на моїй душі...

По якимсь часі пані Феська пішла до мів, а я до своєї жінки кажу: От, нам потрібно таких тисячу Фесьок, щоб вони пішли від хати до хати, спам'ятали наших людей, а тоді напевно повстала б УКРАЇНА від моря до моря! Шкода, що таких Фесьок є лише одна в Лос Анджелесі!...

Минуло п'ять років, а ми вже й забули про першу візиту пані Феськи. Аж гульк — приходить хтось до нас: Геллов, піпель! — каже незнайома. Може ви не пізнаєте місис Фенні (бо передше я називалась Феська)? Ми з жінкою переглянулись: так, ми пам'ятаємо вас пані Фасько, що доброго чувати коло Вас?!

— Ох, і не питайте, бо маю багато троблів. Йду стрітом, аж глип, а там є фаер-сейл. Пішла туди й купила своему бойсові Майкові нові шуси, прийшла додому і він на гарьоп убрався, почав ронувати по гавзі як крейзі фул, потім пошліпсувався по флорі і степсами впав до салеру, а в руці тримав копик з крімом, це розшпілював по суті, а тепер сидить на гопстезі в румі і клінує його...

Мені потемніло в очах. Я чув як щось гепнуло на пілогу... На другий день я пробудився, на ліжку у чистій кімнаті. Коло мене сиділа “норса” і тримала термометер в руці. В кутику сиділа моя жінка Наталка з донькою Вірою і потихо пхинькали. Увійшов лікар і поклав свої пальці на мій пульс, а при тім сказав до себе два рази — гм.

— А, що наш пацієнт буде жити? — спитала “норса” лікаря.

— Та ще прожив би трохи як би не брав собі до серця розмову пані Фенні — сказав лікар і вийшов з кімнати.

Чи ти читачу розумієш тепер, чому я дістався до шпиталю?!

ГРИБ НА БЕРЕЗІ

У лісах, на стовбурах беріз, часто можна побачити великі бугристі нарости. Це чага, або ракові пухлини дерева. Всередині їх знаходиться темно-коричневе тіло гриба-прутовика. Уражені такою хворобою дерева нерідко переламуються під тягарем власних гілок. Нарости найчастіше бувають на березах, що ростуть серед шпилькових порід. Чага має деякі особливості. Водяна настоянка її стримує ріст багатьох цвільових і домо-вих грибів, стимулює проростання насіння пшениці. Народна медицина вважає, що вона має цілющі властивості.

Б. Лісовецький

"ЖІНОЧЕ САМОПАНУВАННЯ"

(Нарис з життя українських поселенців
в Парагваю)

Ласкаво сяє ранкове сонечко. Посміхаючись, заглядає до віконця дерев'яної хатинки на "чакрі" (фармі). Одразу прокидаються господарі й квапливо підводяться: треба гріти "мату" (місцеве питво, що замінює чай чи каву, яким неодмінно частують завжди гостей і самі п'ють його кілька разів на день, смочучи всі по черзі з одної склянки й металеві цівки). З цього завжди починається день в Парагваї. Нагріли, цівку до зубів і "насолоджуються". Але на те все — лише кілька хвилин, бо праця на "чакрі" не чекає. Широкі солом'яні брили на голови, сапи до рук і і до бою з головним ворогом "чакерського" (фармерського) життя — бур'янами ("басурою" по тутешньому). Висока вона, а яка густа: заросли нею і рядки кукурудзи, й міжряддя, а кукурудзи тої — аж два гектари. Знов пів гектара мандіюки (гатунок місцевої подовгастої бараболі) й гектар бавовни. І там таке саме, як і на кукурудзі. Скільки то потуги треба, щоб впоратись з тим всім. В вогнених сонячних промінях, на які давно вже змінив могутній володар дня свої ранкові привітні посмішки, обливаються гарячим потом і "рубають", і "рубають" ту "басуру" аж до обіду; він на кукурудзі, вона на мандіюці. Близько одинадцятої відпочинку і перерва на обід години на три, бо ж в ці години так пече, що ніхто не витримає робити на ріллі. Та й не тільки на ріллі: то є "мертві години" в цілому Парагваї — вся країна, неначебто, спить в цей час: аж до другої не працюють установи, замкнені всі більші крамниці по містах і містечках.

Дочекались, нарешті й наші господарі одинадцятої й змучені, ледве живі, плентаються до хати. Знов "гріють" неодмінну "мату". Відриваючись на мить від "смоктання", каже дружина до чоловіка:

Вона: А знаєш, Петре, я зарубала

сьогодні на "мандіюці" аж дві невеличкі рябі гадючки.

Він: То — джарара чи джараката, як кажуть на неї лайливо тутешні наші колоністи — найбільш небезпечна з усіх місцевих гадюк. Будь дуже обережна під час сапання.

Заходить на "мату" сусідка й господиня й їй оповідає про те саме.

Сусідка: Так, це дісно, ті небезпечні джарара. Аж три роди гадюк є тут найбільш отруйних й небезпечних для людського життя: ця джарара, сіро-червона коралька й гримлячий гад, каскавел або кампанія, як звать її парагвайці, тому, що вона неначеб то дзвонить куперами, коли повзе. А довідуються вони про її присутність десь тут близь, бо ж від неї тхне мертвяком. Про менш небезпечні й зовсім неотруйні я вже не кажу — дуже багато їх всяких є тут. Попила "мату" й пішла до хати.

Господині вже час починати поратись з обідом. Але скільки тут часу лишається до тої другої, коли всі знов починають працювати? Не посмієш навіть і зробити щось путяще! Нашкрядала мандіюки, відварила й обое попоїли її з смальцем ("грасою" по тутешньому). Це й весь обід і знов на "чакру" й знов "рубають" — він на маїсі, вона на мандіюці. Чотири години "рубають" і лише близько шостої, коли й втомлене денною працею сонечко починає все більше простувати до ліжечка, кидають, врешті, сапи.

Нема зовсім в Парагваї нашого справжнього, любого українського вечора, коли так приємно повіває прохолодою, дуже поволі смеркає, а потім той присмерк неквапливо переходить в ніч, коли стомлена важкою працею людина тихо відпочиває на дворі біля хати й, милуючись досягаючим овочем свого присадибного садка, ковтаючи чарівні пахощі навколишньої сіножати, марить про своє краще "завтра".

Ця засипляюча маленька дівчинка виростає в атмосфері задоволення і забезпечення. Довготермінова програма іншурансового забезпечення підпринята батьком за допомогою представника **Great-West** гарантує забезпечення для цілої його родини, як тепер так і в будуччині.

Чи Ваша родина є одною з тих тисяч родин для яких **Great-West** є ключем до фінансової безпеки?

THE
Great-West Life
ASSURANCE COMPANY

Тут останній промінь надсилає привітання землі, вогнене коло потопає за обрієм і майже раптом починає темніти — надходить ніч. Господиня подоїла корову, нагодувала тою ж таки мандіокою, що й сама пообідала нею, її й свиней, чоловік нарізав зеленого маїсу й дав коням, попили знов “мати”, повечеряли кислим молоком з хлібом та сметаю й на нічний відпочинок.

Господиня спить на похідному ліжечку, що називається по тутешньому “катре”, що стоїть біля стіни в кутку кімнати. Цілковито нікчемне. Це споруда на дві перехрещені з кожного краю палиці (ніжки) натягнуте полотно й прибите малесенькими цвяшками до двох других довгих палиць по одній з кожного боку встромлених ще в дві поперечні. От і все ліжко. Спить собі на здоров'я. На підлозі коло неї завжди лежить її улюбленець — великий, вірний пес, а на ліжку, разом з нею, гарний, здоровенний котяка. Чоловік спить теж на “катре” під другою стіною. Лише лягли й дмухнули на світло, як чоловік почув, що щось досить важке стрибнуло біля жіночого “катре”. Запалив лампу й бачить, що пес відразу кинувся в куток, зараз же й кіт скочив з ліжка й туди ж таки. Кидаються обое туди і назад і так роблять кілька разів. Підходить він до кутка й бачить, що там порається майже метрова джарара. Прокидається з обіймів Морфея й дружина, що вже була заснула, стомлена надмірною денною працею. Каже їй про гадину, а вона, не підводячись і не втікаючи з ліжка, зовсім близько від якого в кутку сичить смерть, бо ж тут уважають, що від укушення джарарою нема рятунку, спокійно каже до чоловіка:

— Піди, візьми сапу й забий її.

Чоловік іде до другої кімнати, але не знаходить там сапи, бере “мачету” (короткого місцевого ножа для рубання “басири”), повертається в куток й розрубє гадину на чотири шматки. Забуває при тому, на яке йде ризико, нахилившись до неї: вона ж має звичку, як не забита відразу, а лише поранена, стрибати на того, хто нападає на неї.

— Що вже забив? — питає жінка. То візьми її чимсь й винеси на вулицю, щоб кури, бува вранці не почали тягати її біля хати.

Чоловік виніс гадюку і швидко повертається до хати та каже до жінки:

— Ну й хоробра ж ти людина. Вона ж була лише на один крок від тебе й могла скочити й на ліжко.

Жінка (весело сміється): Але ж бачиш, на щастя не трапилось того. Хоробрість моя хоробрістю, але ж то Милосердний Бог урятував нас від смерти, яка чекала на нас, як щоб ми були заснули обое. Вірячи глибоко в Його святий захист, я й не хвилювалася зовсім, певна, що Він урятує нас ще раз. Моя віра в Бога дала мені сили до того самоопанування.

Довго не спить після цього подружжя й обмірковує, в який спосіб могла дістатись гадюка до хати: ні в підлозі, ні в стелі нема жадної щілинки, вікно високо від землі й не можуть вирішити того. Лише ранком довідуються вони від тої ж таки сусідки, вже давньої мешканки Парагваю, що гадюка вміє лазити не лише по дереву, але й по рівній стіні й напевно й влізла по ній у відчинене вікно.

Ось таке самоопанування властиве нашій українській жінці, що вірить в Бога й сподівається Його ласки!

НАРОДНІ УСМІШКИ

ХОРОБРИЙ ЗАЄЦЬ

Одного разу заєць напився та й каже: — А подайте мені лева . . . Я його зараз роздеру на шматочки ! . . .

Аж глядь, а лев іде назустріч.

— Ти звідки, зайчику? — питає лагідно.

— З хрестин, — затрусився, ставши на задні лапки, заєць. Та ледь вимовив це, як упав і заснув.

Лев хотів було його з'їсти, а потім подумав: п'яний . . . хай краще очумается . . .

Сів лев і чекає. Аж бачить прямісінько на нього біжить тигр . . .

Лев кинувся на тигра, тигр на лева та так билися, аж поки один одного до смерті загризли.

Прокинувся зайчик, побачив мертвих лева і тигра, почухав потилицю та й каже:

— От що можна зробити під п'яну руку!

Ганна Сесь

Бабуся Марва

— “Земля є дар від Бога — це чудо... ви ж погляньте: виореш, закинеш зерно, розпушиш бороною, прикотиш котком, щоб ущільнилося зерно з земелькою, а тоді споглядай і милуйся, як те зерно ключиться і показується жовто-зелена травичка, а разом з тим виходить і корінчик, але він не йде до гори, а в глиб землі, щоб висмоктувати з неї харчі для травички... із жовтозеленого переходить в буйно-зелений колір і... пішла та травичка до гори й до гори... Згодом показалися і колосочки і вже й красуватися незабаром почали... А потім дивись вже солома пожовкла, затверділо зерно, бери його, давай йому лад та споживаю... Або кинеш у святу землю картоплину... та навіщо цілу? Поріжеш її поміж вічками, посадиш... а то й ще краще: обчистиш ту картоплинку так, щоб вічка, звідки починає рости стебло — зберегти — посади в зевлю і чекай на такий самий урожай. Садиш рядом кавуни й дині і виростає з тих зерняток зовсім не схожі одне на друге овочі... Хіба ж то не є чудом? Та подивіться ви не все, усеньке... яка ж то й благодать Божа...” Так було часто говорить бабуся Марва, ніби ні до кого з родини, але щоб усі чули, а коли хтось розпочне свою розмову з тим не пов’язану, то бабуся, як мати своїх дітей, одразу попереджала: “Слухайте дітки, хоч ви те й чули від мене та сами бачите, але не завжди думаєте про мудрости Божі...” і перехреститься.

Дуже любила бабуся Марва землю за те, що вона щедро винагороджує людину за її труди. Вона щадила кожен гріш на те, щоб прикупити ще тієї земельки.

Чоловік її Яків, перед одруженням, був сім років на царській службі — у війську, а коли повернувся, то дівчині Марві було тоді вісімнадцять років. По-знайомилися, сподобалися одне другому та й скоро узяли шлюб. Крім того, що молода була вродливою, за нею було ще й чотири десятини землі, а красунь стрункий Яків і хоч також козацького

роду (не маштак) — мав лише дві десятини, бо їх було (братів) забагато, щоб одержати більше. З того і почало молоді подружжя родинне життя, старанно та з великою любов’ю обробляючи землю, поспішаючи вчасно посіяти, пополоти, своєчасно зібрати, щоб боронь Боже не перестало, не вимокло на дощі та жодне зерно що б не пропало без користі. Було їдучи на степ забирають з собою і курячий виводок, щоб видзобав те, що згубилося. Дітки, підростаючи також втягалися в працю — пасли гусей, овець, корів...

В ошадности та приязній праці господарство росло, а як дітки підрости, то й землі крикупилося.

Як доброго господаря дідуся Якова громада вибрала старостою села і був він ним довгий час. Увесь тягар праці, як дома, так і на полі взяла на себе бабуся. Вона ніколи не марнувала часу, завжди біля праці і діти з нею, коли потрібно щось гуртом зробити. Було насаджено навколо садиби: груш, яблунь, слив, вишень. Збираючи врожай бабуся щедрою рукою роздавала сусідам, приказуючи: “Бог родить на всякого долю”.

В суботу та в неділю всі дорослі й діти ішли до церкви, лишаючи когось коло худоби. “Без Бога ні до порога” — говорила бабуся. “Хто не йде до церкви, або спить, коли потрібно йти помолитись, під тим на три сажні земля горить. В молитві зустрічали та в розвагах проводили Різдвяні, Великодні та Зелені свята. З’їжджалися родичі, а їх було чимало і гуртом гарно проводили час, відвідуючи по черзі одні других. Бабуся Марва любила лісні і по мистецьки виконувала.

Щовесни, коли вже добре пригрівало сонце провітрювався різний одяг: плаhti, керсетки, вишивані сорочки, кожухи, свитки, килими, рушники. Діти дивилися та милувалися різнобарвними кольорами килимів та вишивок.

Життя проходило в повсякденній праці, як зимою, так вліку.

“Як робиш, так і маєш” — завжди твердила бабуса Марва, заохочуючи дітей до праці. “Праця дає здоров’я” — говорила, а наслідки праці радість.

Революція

В лютому 1917-го року вибухла революція. Заговорили про краще життя. Люди ті обіцянки сприймали по різному: одні вірили, другі трималися на середині, треті говорили: “Глядіть, щоб не втратили те, що маємо”. Відрадіним було те, що появились книжки в рідній мові. Бабуса Марва прислухалася, як онуки читали “Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває, той у грудях не серденько тільки камінь має”. З’явився в хаті “Кобзар”. Читали з захопленням, а старші й сльозу пускали, докоряючи: “А чом же ми раніше не знали про цю чудову, рідну нам книжку”. Пробуджувалася любов до друкованого слова, бо в тих друках звучала їхня рідна мова. Люди ніби відродилися, почували себе ближче один до другого і... “хотілося обняти найменшого брата...”.

Коли ось, як чорна хмара присунули большевики на Україну. Запровадили так звану “продразв’яорстку” — почали викачувати хліб, забирати худобу. У першу чергу було вивезено зерно, що зберігалось на випадок недороду в кожному селі в так званих обчеських гамазях. На той шанець в 1921-році стався недород через посуху. Почався голод, що охопив: Катеринославщину, Донбас, Таврію, Херсонщину... Глибокої осені в тому ж році можна було зустріти в степу корову, чи коня з дощечкою на мотузці начеплений на ший з написом: “Хто мене візьме, того й буду”. Люди на Україні жаліли так свою худобу, що коли в них не було чим годувати, той хай візьме, хто має чим годувати. Зима була страшною. В Єлисаветі (Херсонщина), коли потепліло весною в 1922 році від смороду не можна було пройти вулицею. Вимирали цілі родини по містах, а що ж говорити про те, що діялося на селі. Люди їли полову, бур’ян різний курай і від того вмирали. В советській енциклопедії в статті “ГОЛОД” сказано, що на Україні загинуло в 21 - 22 рр. 5 міл. людей.

Переживши страхіття голоду, селяни одержали землеустрій. Наділено безземельних і малоземельних селян землею, об’явлено НЕП (Нову Економічну Політику) і розпочалася гаряча господарка. До 1924 року добробут досяг довійського рівня 1914 року.

“Усуспільнення і розподіл — Колективізація, соціалізм”

..... Появилася на сторінках часопису “Ізвестія” стаття Л. Троцького в якій розповідалося, що селянин окулачується, окремі села щось будують — мости, школи на зайві гроші... мовляв потрібно ті накопичення спрямовувати в одне річище і розподіляти для всіх по рівному... В тій статті і виринуло питання про колективні господарства.

Довго в Кремлі точилася розмова, як бути надалі. Перескакували ті розмови і через стіни Кремля та в різні способи розмолочувались народом у вільні години. В Кремлі говорили, щоб запровадити соціалізм, як експеримент лише в трьох губерніях. Опозиція твердила, що люди розбіжаться геть хті куди та що потрібно відгородити соціалістичний терен від решти парканом. Безоглядні комуністи настоювали на “всеобщей”, тобто суцільній колективізації, мовляв маємо кордони які охороняються і ніхто не втече, а відгороджувати муром три губернії немає сенсу.

Після такої дискусії полетів Лев Троцький зі своїми прибічниками. По дорозі в Туреччину Троцький дав турецькому урядові телеграму такого змісту: “Єду к вам, покидая страну варваров. Уверяю вас, что через год здесь будут гоняться за дохлой крысой”.

В суцільній колективізації люди вбачали свою загибель і говорили, що настає такий час, коли хто наробиться, а хто набайдикується. Але наказ Кремля — є наказом.

В 1931 році застрілився В. Маяковский (поет), залишивши заповіт: “Інцидент ісперечен... жітейська лодка разбілась о бит... Товаріщ правительството устрой моім родственникам сносную жизнь...”

Коли Маяковському те життя, що мало назву соціалізмом, було не до смаку “несносним”, тоб то неможливим, то яким же воно виглядало для тих, хто му-

сів наслідки своєї праці віддати в колгосп, а самому опинитися в стані мало не жебрака, коли не гірше, бо жебрак колись на Україні жив багато краще за колгоспника. Тому жебракові ніхто не відмовив в кускові хліба, чи в якій одежині. Відбувалося те, про що писав Троцький, ідучи в Турцію — люди поїли: псів, котів, крис, мишей та почали їсти різний бур'ян, а де-хто полював за людьми.

Жах огортав душу людини і ні окремі повстання, ні страхіття голоду катів не спинало, хоч найлютіший кат світу і написав статтю “Головокруженій от успехов” для того, щоб ніби спинити гарту колективізації, хоч успіхів без примусу не було жодних, однак колективний віз пхався через людські трупи.

В тій ситуації дідусь Яків в 1932-му році розстався зі світом Божим. Ліг спочивати, заснув та й не прокинувся. Плакала бабуся та Бога молила, щоб і їй таку Він смерть послав. “Не жаль мені нічого . . . одних дітей . . . що з ними буде надалі . . .” причитувала.

Колгоспи організувалися, звозився до купи мертвий реманент і те все ставилося під відкритим небом, бо не було відповідної будівлі. Зганялися домашні тварини і коли вони в межах колгоспу не вміщалися, гналися до міст. Череди за чередою тяглися через села та хутори вищого худоби, що, як казали “ребрами світила”.

“Певно і нам те буде, коли не гірше”, з острахом люди промовляли. Донеслися чутки, що по містах гине зігнаний скот, бо не заготовлено харчів. Люди, як люди — побачили, що за спротиви караються, один по одному почали причалювати до колгоспу, а другі казали, що хіба ж то зле, що я хочу сам на себе робити. Заможних селян одразу геть, бо мовляв від них походить спротив, тому не було їм викруту та вони в більшості і не чекали доки їх вивезуть; шукали собі іншу стежку до життя.

Родина бабусі Марви жила весь час разом, хоч старший син, із трьох, мав уже дорослих літ, лише єдина дочка виїшла заміж у сусіднє село і її вже з чоловіком та його родиною вивезено безвісти. Почувши про це пішов у світ середній син з двома дітками, а за ним найменший поїхав на донбас з дружиною

та там через пару неділь, простудившись, помер. Не чекаючи прикрої хвилини, підійшов до матері найстарший син, що мав трое дітей: “Що ж мамо . . . час нам вирушати, доки не пізно, до нас черга вже дійшла. Вони не дивляться на те, що на земельці чисельна родина, що коли ту земельку розподілити, то і по півтори десятини не вистарче — вижнуть, або вивезуть геть на нашій возі у дикий степ і вивернуть, як сміття, віз заберуть з кінями, а ми роби що хочеш? Ось як стоїть питання, мамо. Ідмо негайно, бо буде запізно, коли прийдуть денні злодії до нас . . .” В великому смутку вислухала мати свого старшого сина та до радника в господарстві, але кудись їхати відмовилась.

“Жаль мені з тобою мій любий сину розлучатися, але я не кину своєї хати. Не піду я шукати нового життя, якого я не знаю та бодай і не знати його . . . і з виплаканих очей потекли струмками плакавшись встала з лави, підійшла до сльози, яких вона вже й не витирала. Набожниці і взявши з неї маленьку дерев'яну іконку Спасителя, поблагословила нею всю родину сина, а потім через металеве вушко протягла шнурочок, звела до купи кінці і зав'язавши вузлик наділа синові на шию. “Бережи, сину, цю іконку і вона тебе збереже” — промовила, обняла кожного зокрема та й знову дала волю сльозам, хоч уже й не вистачало їх. І почула мати останнє слово сина “Ідем з нами”, але відповіла “ні” в останнє. Намагаючись виправити свою згорблену від праці постать, бабуся Марва запевняла сина, що з її власної хати ніхто не вижине, навіть немає права в такому віці викинути мене геть . . .”

“Так мамо, але коли б не то були люди . . . та то ж бусурмени. Прикриваючись пеклуванням, ніби за бідними, вони роблять бідним все населення, викидаючи з хат навіть тих, хто був наділений землею під час їхнього ж землеустрою, прозиваючи їх теж кулаками . . . А що вже говорити про нас, коли наші тато були старостою села Петрівця і про те слухи ходять вже серед тих бусурменів. Вони не зачіпають лише п'яниці та ледарів — отих лежобоків . . . люди до праці до східсонця, а вони пополудні. Видно по всьому, що всі люди будуть біднішими ніж

оті ледацюги, але робитимуть усі, як прокляті . . . ”

Даремно прикладались сином зусилля прихилити матір до свого переконання. “Зною я про те сину і бачу, але кажу тобі в останнє, що застара вже я, щоб пускатися в невідомі мандри. Стільки вже мені жити лишилося, Боже мій . . . Помер у цій хаті ваш тато, помру і я . . . ”

“Ну що ж . . . прощайте мамо, буду живий — навідась, а може й ви захочете до нас, коли влаштуємось . . . Просіглили завіси дверей і злацнула заціпка. Лишилася бабуся в, колись голосній, хаті одна, як палець. Від скіглення дверей, що в останнє зачинилось сином, у бабусі Марви задзвеніло у вухах і дзвеніло, доки й не заснула. Дньом бабуся копошилася на огороді, а вечір проводила в молитві доки не була знеможена сном. Сумно було в хаті, а іноді аж острах розбивав. Були навколо колись гарні сусіди, але в ці часи люди перемінилися, кожен замкнувся в самого себе, ніби боялися одне другого — ніхто не відвідував бабусі та і вона нікому не надокучала. Її на розрада — молитва. Все, що в хаті та разом і з хатою колись рідне, а тепер воно далеке, ніби недосяжне. Боязко було взяти якусь річ . . . Часом боялася, колись хоробра бабуся Марва, власного руху.

Наближалася осінь і хоч праці на садибці було досить, але не тягла вона її вже так, як колись.

Та не довго так мучилася бабуся Марва. Якось в пообідню пору зайшов до хати уславлений своєю жорстокістю новий “шкраб” (школьний працівник) із двадцяти п’яти тисячників, глянув на бабуся косим злодійським оком і промовив: “Ну бабу, досить тобі сидіти у цій хаті . . . синів поспроваджувала, а сама думаєш затриматися . . . ні бабу, щоб і тебе тут не було. Геть з гати!”

“Куди ж геть? це ж моя хата . . . ось гляньте на ці руки . . .

“Була твоя, а тепер наша. В радянській Україні нема — м о я — н а ш а ! Прощу негайно . . .

“Куди ж мені? У повітку, як тварину? “Куди хочеш, хоч і в повітку зараз, а завтра, щоб і в повітці тебе не було . . .

“Не піду нікуди — і сіла на лаву. Шкраб підійшов і взявши під руки вивів згорблену постать з хати, а сам зай-

шов в середину цокнувши дверним засовом. “Он як,” сказала бабуся сама до себе. “Куди ж мені дітися . . . та і кому ж я потрібна, коли люди поховалися, як щурі в свої нори, а мене й з нори вигнали. Ідучи селом бабуся перелякано дивилася на виконавців, що підбирали покійників що померли з голоду. Не могла дивитися бабуся Марва на те, що діється в селі ізвернула геть, щоб іти поза селом в напрямку до міста Миргород де жила сестра дідуся Якова, маючи на меті заночувати в селі Гаркушинцях.

В село Гаркушинці прийшла, як уже добре стемніло.

Весна. Колись в цю поруу молодь по вулицях виводила чудових пісень, аж доки перші півні не проспівують, а то й до третіх і четвертих лунають окремі голоси . . . А зараз і собака нігде не гавкне. Замість співів чути стогін та прокльони для тих, хто привів голод і смерть. Бабуся Марва нікого не кляла — вона помацки ступала і читала молитву за молитвою. Раптом наступила на щось м’яке і впала. Ледь піднявшись нахилилась до перечіпки і пізнавши в ній людину, прискорила рух вперед. “Щоб же було їхати разом із сином, як він мене просив . . . від швидкого руху в неї болюче застукало серце. Не намагаючись до когось упроситись на ніч, бабуся почимчикувала за село і там надібавши копичку сіна, зарилась в ту копичку скільки змогла і протрусилась цілу ніч, майже без сну. На ранок рушила на Миргород, і хоч то було зовсім близько, ледь допленталась до ночі. Серце не переставало її турбувати, тяжко дихала бесило опустилася під парканом.

На ранок знайшли бабуся Марву мертвою.

ДИТЯЧІ РОЗМОВИ

— Мамо, а я знаю, чому в морі вода солонa, — говорить трирічна Галинка.

— Чому?

— Там оселеці плавають.

Добрі діла кращі ніж солодкі промови.

ВАША ПОДОРОЖ ДО ЄВРОПИ, ДО ДОМУ, Є БІЛЬШ ПРИЄМНОЮ ЯКЩО ВИ ЇДЕТЕ ЧЕРЕЗ KLM ROYAL DUTCH AIRLINES

На самому початку подорожі ви переконаєтеся скільки то є доріг якими KLM робить все для вас приємним і легким . . . дуже чемний і добрий персонал, який обслуговує вас, говорячи різними мовами . . . дуже часті польоти з Монреалю до Амстердаму і дуже швидко та вигідно отримання до місця вашого призначення.

Як рівнож існує практичний план KLM "Лети тепер — плати пізніше", на підставі якого ви платите 10% з гори, а баланс розложений платежами на 2 роки. Або якщо ви бажаєте то KLM влаштує вам подорож ваших рідних до Канади до вас, за яку ви можете заплатити, замість ваших рідних. Ви платите кошти перелету тут, а KLM натомість виставить квиток на полет в Європі.

З якої б то сторони ви не гляділи то все можете числити на KLM . . . на глибоко персональну обслугу, яка вже є традиційною в KLM більше як 40 літ.

Загляньте до Агента Подорожей, або подзвоніть до KLM. Ми маємо бюро в кожному більшому місті Канади.

И. Г. Лозинський

Хто перший досягнув таке становище?

В шістдесятиліття існування "Канадського Фармера", першого українського тижневика на канадській землі хочу зробити маленький підсумок про наші початки на освітньо-окультурному полі і на політичному. Хто був перший в якій професії. Роблю це на підставі свого збірника, а як кого пропущу, то прошу не брати мені це за зло, воно видно не дійшло до мого відома. Кілька десятків років тому було це легше зробити як зараз.

брав діяльну участь в житті українців. Був першим президентом видавничої спілки "Український Голос", мав сильний характер і був широко думаючою людиною.

Першим, що скінчив медицину був д-р Г. Новак. К. С. Продан був першим агрономом, у молодшому віці брав участь в українських народніх справах. Дентистику перший скінчив М. Мігайчук, буди студентом, був рухливий і ціка-

Іван Поліпів

Василь Єленяк

Перші українські поселенці в Канаді.

Перший українець лікар по професії був Кость Поздрий, практикував у Вінніпегу, а перший українець що досягнув університетську освіту був Орест Жеребко, Б.А. Це був великий здобуток в ті часи. Він брав активну участь в першому учительському русі, був якийсь час редактором газети "Український Голос" і теж в свій час був послом до союму в Саскачевані.

Я. В. Арсенич був першим, що скінчив право і був перший назначений королівським радним "К.С.", як також першим суддею з українців в Канаді. Він був одним з перших учителів - піонерів,

вився студентськими справами. Фармацевтику скінчив перший М. Лазечко, а інженерію Анд. Гнатишин. Першим доктором хіропрактиком був А. Цимбалістий. В молодших роках був діяльний, брав участь в громадських справах, цікавився політикою й навіть один раз кандидував, але не мав успіху. Практикував в Саскачевані. Тео. Гуменюк був перший, що скінчив право в східній Канаді. Він також був жвавий і діяльний в українських справах. В Альберті першим адвокатом був Ст. Басараба.

Перша українка, що досягнула університетське формування була М. Сав-

Пані Марія Дима

чак, тепер пані Дима. Вона теж була перша українка, що засідала в шкільній раді у Вінніпегу. Вона бере активну участь в народніх-громадських справах і є діяльною в жіночих організаціях. Була першою головою Комітету Українок Канади.

Пані Марія Фодчук-Бетен

М. Закус, тепер пані Вавриков є першою україною, що здобула правничі студії. Вона жвава, цікавиться громадськими справами, бере активну участь в політиці, де сама пробувала щастя, кандидувала, але щастя не усміхнулося, треба ще раз пробувати. Перша жінка, що скінчила медицину є Леонора Говірко, тепер Яремович, а перша мед-сестра (норса) А. Гошко в Альберті.

Першою україною, що була вибрана послом до сойму в Саскачевані є М. Бетен, з роду Фодчук. Вона є першим адвокатом з Саскачевані українського походження, має здібність до політики, є талановита бесідниця, має жіночу звинність в дебатах чи дискусіях. Вірю, що як би прийшла ліберальна партія до влади в Саскачевані, то вона була б першою україною, що засідала б в кабінеті, має всі дані до того, щастя їй Боже!

В Саскачевані перша українка, що скінчила університетські студії була С. Стечишин, з роду Вавринюк. Вона має великий хист до організування, як і до писання. Вона написала кілька книжок і веде жіночу сторінку в одній газеті. Має великі заслуги в жіночих організаціях, а передовсім в Союзі Українок Канади.

Першим, що був назначений на інспектора державних публічних шкіл в Саскачевані був Ф. Т. Гаврилюк. Другий з черги, а перший в Манітобі був В. І. Сарчук. Він є діяльний між українцями і є в багатьох українських установах в провіді. В Альберті першим був Гр. Косташ. Першим українцем, що був покликаний на професора до університету в Саскатуні був І. К. Андрусишин, він був свого часу редактором "Канадійського Фармера".

Першим українським послом до сойму в Альберті був вибраний Андрій Шандро в 1913 році. Він спочатку не зацікавив себе до українців, лише тримав з московськими батюшками, пізніше відрікся їх і признавав себе українцем. Другим з черги, а першим в Манітобі був вибраний Т. Д. Ферлей в 1915 році. Це був чоловік повний енергії і спочатку був українським провідником. Його знала ціла Канада, був впливовим бесідником, мав гарну поставу. Він був рушійною силою української справи, яка в той час робилася. В Саскачевані пер-

Ярослав В. Арсенич

Орест Жеребко

перші закінчили університетські студії в 1916 р.

шим був вибраний д-р Ю. Драган. За студентських часів він був знаний цілому Саскачевану зі своїх відчитів, які він виголошував на медичні теми. Іван Яремко був вибраний першим послом до Онтерійського Союму.

Олекса Кузяк був першим провінційним міністром в Канаді, що був назначений до Саскачеванського провінційного уряду з партії ССФ. В Манітобі з ліберальної партії першим був назначений міністром М. Г. Григорчук. В Онтеріо першим міністром був назначений консерват, Іван Яремко, а останній А.

Т. Д. Ферлей

Головач, в Альберті, був назначений міністром з партії Сошел Кредит.

Михайло Лучкович був вибраний першим послом до Федерального парламенту з округи Вегревил, Альберта, з партії З'єдинених Фармерів Альберти, яка тоді там існувала. Він є широко знаний по цілій Канаді, пише багато в пресі на актуальні теми, рівнож пише в англійській пресі. Він вив'язався знаменито у своїм послужанні і відкрив очі нашим співгромадянам, що ми є здібні не лише до гралів і джагана, але і добрі парламентаристи. Він своєю промовою міг заапельювати і до найбільш байдужої людини. В Манітобі першим федеральним послом вийшов Ф. Заплітний з ССФ партії, з округи Давфин, також здібна людина і має дар до політики.

Мін. Ол. Кузяк

В Онтеріо першим був вибраний М. Старчевський (Стар) з Ошави від консервативної партії, а коли пізніше його партія прийшла до влади, він був перший міністер українець федерального уряду Канади. Він не є крикливим бесідником, як деякі політики бувають, але є глибокої думки, розважний, має приємну особистість. Він був один з кращих міністрів, сам собі давав раду в найбільше скрутних проблемах, за що опозиція ставилася до нього з респектом. Він також був перший українець мейором міста Ошави.

Михайло Лучкович

Перший українець назначений сенатором був В. Волохатюк (Вал) з Вінніпегу, другим Іван Гнатишин із Саскатуну. Він є жвавої вдачі, кількома наворотами кандидував на посла від консервативної партії. Третім є П. Юзик з Вінніпегу.

Як я сказав повище, першим суддею був назначений Я. В. Арсенич, а М. Стечишин був першим в Саскатуні, як рівнож він був в Саскачевані першим королівським радником і першим адвокатом. Він має здібність до пера, має вже виданих кілька своїх праць, декотрі на іс-

Михайло Стар

торичні теми, колись писав під кількома псевдонімами. Має також великі заслуги перед Інституом П. Могили як рівнож перед Українською Православною Церквою. Недавно уступив з посту судді через поважний вік, але пера не кидає. Першими суддями ще були: в Альберті П. Грещук, Н. Бортман в Бріт. Колумбії, а в Онтеріо Ів. Ю. Роборецький. Інші судді українці це є Орест Бендас в Принц Алберт, а І. Соломон у Вінніпегу. Він є діяльний, енергійний і живої вдачі, добрий промовець. Має також заслуги на народнім полі і церковнім, був довгий час послом до сойму в Манітобі і якийсь час заступником спікера.

Мейор Степан Дзюба

Перший українець, вибраний на мейора міста був В. Гавреляк в Едмонтоні. Має великі здібності до ведення громадської господарки, як кандидував на мейора то рекорд голосів був побитий, які віддані були колинебудь на мейора. Тепер він знову вибраний мейором. Також був час, коли ліберальна партія видала була його кандидатуру на федерального посла, і хотіли зробити його міністром. Були голоси, щоб вибрати його провідником ліберальної партії на провінцію Альберту. Ст. Дзюба є перший українець мейором міста Вінніпегу. Показався також добрим господарем. Він також побив рекорд, тобто дістав найбільше голосів, як котрий інший ме-

Проф. Др. В. Кирконел

йор цього міста перед тим. Коли його противники дуже старалися, щоби він не вийшов, то він на перекір всім дістав більше голосів. Він має особливий спосіб ведення передвиборчої кампанії. Тоді коли інші товчуться з передвиборчими мітінгами і всіми способами агітують, то він сидить тихо, а відтак відбуде кілька мітінгів і виголосить кілька промов через радіо і це все.

Перший радний міста Вінніпегу з українців був Тео. Стефаник, був жвавої

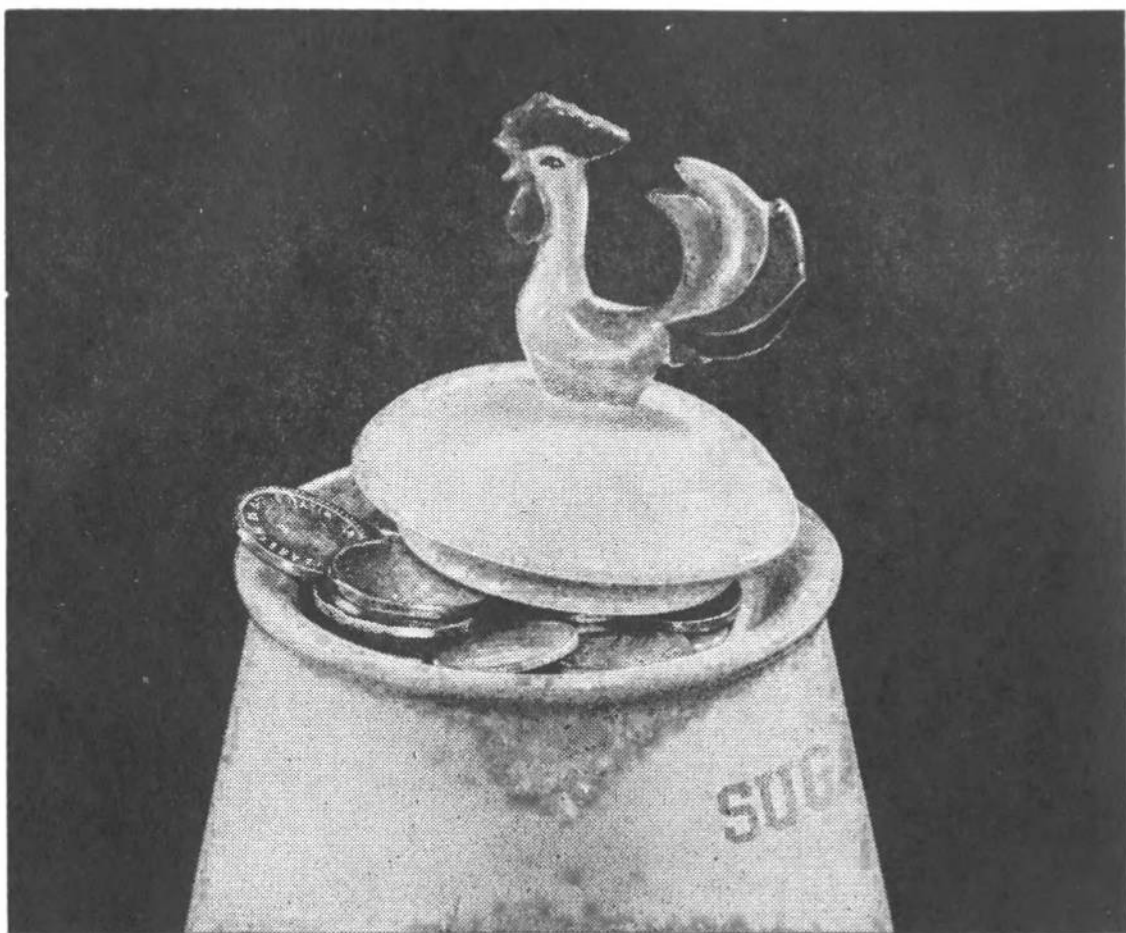
Проф. Джордж Симсон

вдачі й один з рухливіших наших людей в початках. Дав був себе висвятити Се-рафимові на священика, але довго ним не був.

Інші федеральні послы були ще такі: з Альберти — А. Глінка, суспільний кредитовець, Іван Дікур, ліберал; Амбросій Головач, і В. Стефура, оба суспільні кредитовці. З Манітоби — М. Мандзюк, д-р Й. Слоган, П. Яцюла — всі консервати. З Онтеріо д-р Ів. Кучерепа — консерват. До провінційних соймів були ще вибрані

Сенатор Іван Гнатишин, з Саскатуну, з дружиною і дітьми.

ДРІБНА ГРОШЕВА ГОТІВКА

засолоджує всяку різноманітність в місці. Непередбачені частинки чи кусочки чи якісь додатки, яких нема в головній умові і плануванні про купно чи то нового футра, чи завдаток на дім, чи на несподіваний фонд видатків.

Однак дрібна грошева готівка гарантує в Western Savings істотніший методу сертифікату ощадності. 14 дол. на місяць виросте до 5 тисяч дол. на протязі 20 літ . . . з загwarantованим чистим доходом 1,640 дол.

Подумайте про це слідуючим разом коли то ви будете солонити вашу каву. А тоді запитайте дорадника Western Savings про більше деталей.

Сертифікати видається і також на інших умовах як сказано.

THE western savings

AND LOAN ASSOCIATION

280 Smith Street, Winnipeg

Distributors for: PROVIDENT MUTUAL FUND LTD.

Для дальших інформацій про те як то можна ощаджувати через Western Savings виповніть цей купон і перешліть до:

The Western Savings and Loan Association

280 Smith Street, Winnipeg 1, Man.

No obligation of course.

Name

Address

такі: В Альберті з партії Суспільного Кредиту — М. Г. Понич, П. Хаба, Д. Попіль, В. Томин, Н. А. Мельник, О. К. Гордей, М. Сенич і А. Людвік - Бзовий. З партії ЗФА — В. Федун, Г. Михальчин, П. А. Миськів, І. Горещкий. З партії ССФ — С. Ружицький і М. Душинський, а з ліберальної партії А. Мацик. В Манітобі з ліберальної партії були: Н. А. Григорчук, І. П. Танчак, М. Смеричанський, В. Скраба, С. Петрик, В. Луцько, Н. Стрик, С. Коп. Незалежні — Д. Якимішак, Ст. Дзюба, М. Ростоцький, і Ст. Кравчук. З партії ССФ — В. Данилейко, М. М. Савчук, Й. Вавриків, Ів. Гаврилюк, Л. Михальчук і С. Петрашук (Петерс). П. В. Лісовський з Суспільного Кредиту і Федір Клим — консерват.

В Саскачевані перший, що пробував шастя в політиці 1912 року був Мих. Габора з Буковини, фермер в околиці Канаро, Саск. з соціалістичної партії. В розмові був він поважний, мав гарну особовість, був рухливий, один з передових людей, що збудував перший Український Народний Дім в Саскачевані в Донвел. Але він не мав успіху, дістав дуже маленьке число голосів, бо українці в ті часи переважно підтримували ліберальну партію, вони уважали, що вона спровадила їх до Канади і тому голосували за кандидатами з тієї партії. Відтак ще іншими послами були такі ліберали: О. Жеребко, і Б. Л. Корчинський; з ССФ — Д. Задерайко (Денелс), Д. М. Лазурко, В. Березовський, Д. Михайлюк і М. Семчук. Коли я кого пропустив то прикро мені, але я пробував дати як найвірніший перегляд.

Здається згадка була би не докінчена, коли б я не спімнув бодай кілька осіб, які в початках вложили багато праці, які може не здобули університетського образования і не були вибрані до великих громадських установ, але які були українським серцем в початках. М. Йонкер була однією найбільше активно-діальною жінкою в початках. Вона брала широку участь в українських справах. В багатьох організаціях забирала провідне місце. Вона не в'язалася за багато з котримсь угрупованням, але стояла понад партії і працювала для однієї України. Була щедрою жертвенницею на різні цілі і була многонадійна. Але Всевишній покликав її в заранім віці до себе. Муж

її хоч з походження не є українцем, але є великим прихильником українського народу. Знаю, що жіночі організації збирають матеріали і хочуть видати книжку про неї. Вона заслужила собі на це.

Другим був прот. В. Кудрик. Це один з учителів піонерів. Був діяльний в кожній галузі українського життя. Був першим редактором газети "Український Голос". Здається, що нема другого українця в Канаді, щоби стільки написав що він на різні теми й різними способами. Він заглянув в кожний кутик і пробував вичистити ті порохи, які були насіли на українське національне життя. Був душею Української Православної Церкви і самостійницького життя. Він ціло віддав себе українській народній справі. Я не беруся писати великих споминів про нього, бо в мене нема здібності, ані знання, ані спроможности про таких великих людей писати, я хотів лиш кількома словами згадати про нього.

Також великим патріотом жертівником є П. Зварич з Вегревил. Він також ціле своє життя трудився для українського народу, а передовсім в початках. Майже не було такої ділянки праці, де б він не брав участі. Альбертійські українці завдячують йому це все, що Альберта сьогодні має. Він був у проводі в кожній галузі і давав поради, був зорганізував в початках кооперативу, яка мала кілька відділів. Замолоду також багато писав до преси і був щедрим жертівником на різні цілі.

Ще є більше людей, про які варто було би згадати, але тоді треба писати окрему статтю. А тепер лише скажу, що всіх українських видань, не включаючи комуністичних, було 145 під різними назвами. Одних вийшло лише кілька чисел інші виходять до сьогодні. В 1935 році я був зробив список і описав кожне видання окремо і та моя збірка була появилася в однім часописі. Від того часу до тепер багато появилася нових видань, особливо від коли третя еміграція прибула.

Й. Г. Лозинський

К. М.

Причини ширення атеїзму в світі

Атеїзм, тобто невіра в існування Бога, безвірництво, особливе загострення й поширення якого бачимо в теперішніх часах, є явищем дуже давнім в світі.

1. Фізичне й моральне зло в світі як причини безвірництва.

Повсякчасною причиною, що породжувала й породжує атеїзм, є існування зла в світі, як фізичного, в житті природи, так і морального, в житті людей.

Страшні стихійні катастрофи, що руйнують добробут людей, а часто несуть і загибель людям, факти ширення морального зла, факти насильства людей над людьми і часто безкарності порушників морального закону, — все це може збуджувати в людях сумніви в існуванні Бога, в існуванні Провидіння Божого над світом.

Особисті тяжкі нещастя, біди великі, жорстока, як то кажуть, “доля” чоловіка, коли він угинається під нею і не в стані перенести її з покірною, рівно ж можуть вбити в ньому релігійну віру. На фактах зла в світі атеїзм часто ґрунтує, — і не без успіху, — свою антирелігійну пропаганду.

2. Аморальність людини, як причина безвірництва.

Один філософ відрізняв безвірництво чесне від безчесного. Чесним називав безвірництво, коли воно було вислідом певних роздумувань, філософічних висновків, хоч би й неправильних, базувалося на світогляді. Безчесне ж безвірництво, коли воно є плід аморального, порочного життя. Грішна душа **не хоче**, щоб Бог був, і тому легко тратить віру в Бога. Це є матеріалізм практичний. Він часто й не шукає для себе оправдання в теоретичному матеріалізмі, не задумується над матеріалістичною філософією. Джерело безвірництва тоді не в розумі, а в серці людини, як і сказано давно у псалмівця: “Безумний говорить в **серці своїм**: нема Бога” (Пс. XIII, 1). А в Новому Заповіті апостол застерігає “Глядіть, браття, щоб не було в кого з вас серця лукавого і невірного, щоб ви не

відступили від Бога живого” (Жид. III, 12). Серце лукаве з його похотливими бажаннями нахиляє волю до задоволення пристрастей і затемнює, тягне за собою і розум людини. Євангельські моральні заповіді, що кличуть людину до хресного подвигу (Мт. XVI, 24), не до смаку похотливій людині, і вона підіймає бунт проти тих заповідей, а тим самим і проти Того, Хто ті заповіді дав. Атеїзм же знижує, або й зовсім касує, моральні вимоги, бо ж, при невірі в Бога, а значить і в безсмертя та в суд Божий, — звільнює від всякої відповідальності.

“Етика” атеїзму куди легча від релігійного хресного подвигу, і не вірити в Бога людині, — рабу тіла і землі, — куди легше, ніж вірити. Атеїзмом прикривається аморальність. Франсуа Коппе, член Франц. Академії Наук, писав: “Я одержав християнське виховання і після конфірмації ще кілька літ з побожністю виконував релігійні обов’язки. Що похитнуло в мені цей побожний настрій, то це, — признаюсь в тім одверто, — гріхи молодости і страх перед докорами сумління за ці гріхи.”

Де-які спеціальні гріхи особливо ведуть до атеїзму, як, напр., гордість — джерело взагалі богоборчества від початку світу, як зображає відпадиння від Бога ангелів, на чолі з сатанайлом, пророк Ісаїя (розд. XIV, 10 - 15).

3. Предтечі сучасного нам зросту атеїзму.

Вказані причини породжували в світі безбожників в різні часи історії людства. Але безбожництво, породжуване повсякчасними його причинами, ніколи не мало, однак, широкого, тим більше масового, характеру. Відомий вчений антрополог Катрфаж (помер 1891 року) писав: “Зобов’язаний по суті моїх спеціальних занять до вивчення усіх людських рас, я даремне шукав атеїзму в найнижчих з них, так само, як і в найвищих. Я його не зустрів ніде, за винятком окремих осіб. Атеїзм є явищем випадковим. Масам населення він всюди чужий. Жодна з великих людських рас, або й відлам цієї раси, ніде не були атеїстами”.

Але ж історія людства до цього часу не знала випадку захоплення державної влади атеїстами в таких розмірах, над такою кількістю людей і стільки вже часу, як в СССР, в зв'язку з чим бачимо небувалий зріст безвірництва. Корінням своїм це безвірництво тягнеться, однак, в попередні сторіччя європейської історії, що об'єктивно треба ствердити. Вже від доби Відродження (XVI в.), коли в освічених верствах суспільства почали відривувати етику стоїків, епікурейців, з антихристиянською тенденцією унезалеження моралі від Бога, релігії, кинуто було насіння для зросту атеїзму. Ступнева секуляризація культури, яка в попередніх віках творилась під впливом релігії, розсудочна філософія 18 віку (Вольтер, Дидро, Даламбер і інші), Велика Французька Революція з її боротьбою проти релігії культом "Розуму", зріст природничих наук, філософії в XIX віці позитивізму, матеріалізму, між ними й економічного Маркса, — ворожі всьому духовному, — все це було предтечею для сильного зросту атеїзму в наших часах.

Недаром наш Шевченко, в половині XIX віку, кличучи в "Посланні" освічених земляків своїх схаменутися і бути людьми до менших братів своїх грецько-сїїв, підкреслює оцей вплив атеїстичної течії з Заходу:

"Як би ви вчилися так, як треба,
То й мудрість би була своя,
А то залізете на небо:
І ми — не ми, і я — не я!
! все те бачив, все те знаю:
Немає пекла, ані раю,
Немає й Бога, тільки я .
Та куций Німець узловатий,
А більш нічого . . . "

Слід тут зазначити, що звичайно антирелігійна пропаганда старається підвести всі відмічені вище процеси і явища в історичному житті Заходу, в яких вбачаємо корінь і сучасного атеїзму, під одну рубрику "боротьби науки з релігією". На ділі таке узагальнення є великим шантажем. Проблема взаємовідносин між релігією і наукою зовсім не те, що відносини поміж релігією і атеїзмом. Цій складнішій проблемі надіємось присвятити окрему увагу. Тут зазначимо тільки, що між релігією і наукою не є обов'язковими відносини суперечності, — навпаки: між ними повинно бути, як в теорії,

так і в практиці, примирення, згода. І так не раз бувало в їх історії і є, бо ж і релігія і наука походять від Єдиного Творця Бога. "Розум, — казав філософ Лейбніц, — однаково Божий дар людині, як і віра; їх боротьба була б боротьбою Бога проти Бога". Натомість атеїзм, що зовсім не є наукою, очевидно ніколи не може бути примирений з релігією.

4. Сучасні причини безвірництва.

В XX віці, при страшних світових війнах і потрясеннях в житті суспільств і держав, хаос і в області духовного життя, яке переживає глибоку кризу, дав знати про себе у великому зрості атеїзму. Це — скрізь, а в країнах, що підпали під владу комуністів, наступили, зверх того, сприятливі умови для ширення атеїзму. Наші часи, в зв'язку найбільш з війнами і дальшими небезпеками від них, характеризуються надзвичайним розвитком техніки, взагалі матеріальної культури. Захоплення осягненнями людського розуму в ділянці цієї культури, захоплення технічним генієм людини, що має дати все більше вигід, комфорту, ситости життя матеріального атрофує питання духа, питання про Первопричину всього існуючого і останній кінець земного життя.

Релігійно-філософські питання в такій суспільній атмосфері стають не "модерними", чужими й нерозумілими. Людей з певним світоглядом, що їх думка не засліплюється величезними успіхами зовнішньої культури, особливо тривожить доля підростаючих поколінь, релігійно-моральне виховання яких, при теперішніх системах освіти, або зовсім відсутнє, або далеко недостатнє. Та при глибокій кризі духовного життя взагалі в світі, найбільшою причиною сучасного зросту безбожництва є воюючий атеїзм в СССР.

5. Воюючий атеїзм при владі.

Атеїзм, коли прийшов, як сказано, до влади в несподіваних для самих атеїстів розмірах, то з байдужости до релігії попередніх окремих атеїстів перейшов в наступ проти віри, Церкви, взагалі проти релігії, став воюючим. Він скоро проявив своє деспотичне успокіблення. Свій похід на релігійну віру він ознаменував жорстокими переслідуваннями людей віруючих, служителів культів, користаючи з засобів своєї влади, тобто узурпуючи дер-

жаву для себе, а облудно проголосив, розуміється, свободу в державі віри і атеїзму.

Історія християнства найяскравіше одначе свідчить, що переслідуваннями не можна вбити живої віри. "Кров мучеників є насінням християнства", — сказано було ще в II сторіччі по Христі. Страшнішим для віри є виховання молодих поколінь в матеріалізмі. Адже матеріалізм є батьком атеїзму. Воюючи атеїсти є водночас воюючими матеріялістами. Воюючи атеїсти-матеріялісти роблять в наших часах спробу витворити **масовий атеїзм**, цілі покоління людей без Бога, без неба, без віри в безсмертну душу.

Могутнім знаряддям такої продукції атеїзму є найперше школа, з обов'язковим навчанням в ній всіх дітей, всієї молоді, школа з антирелігійною пропагандою, з прищепленням єдиного матеріялістичного марксистсько-ленінського світогляду. Дальшу атеїстичну роботу веде

комсомол. "Борючись за повну перемогу комунізму в нашій країні, партія і комсомол не можуть бути байдужими відносно релігії. Комсомольці повинні бути не тільки самі вільними від релігійних забобонів, але ж боротися за чистоту комуністичного світогляду і посеред не-комсомольської молоді та виховувати її в атеїстичному дусі" ("Молодий Большевик", 1948 р.).

Чи при такій настанові є місце для розвитку особистого "я" людини, з вищими його запитам, з вищими устремліннями, ідеалами? Чи є місце для релігії, як союзу між особистим "я" і Богом, перед яким схиляється у вічності людина, як перед Вищою Правдою?

Примусовий стандарт думання і життя має метою виховати маси невільників у великій кошарі комунізму в країнах диктатури матеріалізму і атеїзму. Та над наслідками послідовно проведеного атеїзму слід глибше застановитись окремо.

Приймаємо поштові замовлення на всякі ДРУКАРСЬКІ ПРАЦІ

ПОСЛУГОВУЙ-
ТЕСЬ НАШОЮ
ДРУКАРНЕЮ

по

НАЙДЕШЕВШИХ
ЦІНАХ

В БАГАТЬОХ КРАСКАХ

Весільні запрошення
Товариські повідомлення
Листовий папір з адресами
Всякі друкарські праці

NATIONAL PUBLISHERS LTD.

462 HARGRAVE STREET

C A N A D A

WINNIPEG 2, MAN.

ДРУКУЄТЬСЯ ВСЕ ТА В УСІХ МОВАХ.

СКОРА УСЛУГА

В НАШІЙ ДРУКАРНІ ДРУКУЄТЬСЯ КАНАДІЙСЬКИЙ ФАРМЕР

Волод. Островський

"БЕЗБОЖНИК"

(Оповідання)

— Ідеш? — останній раз спиталася Горпина й в голосі її відчулося тремтіння тих внутрішніх струн, якими звичайно промовляють скорб і туга.

Харитон випустив із скривленого рота цілу хмару махорочного диму й пробормував:

— Сказав тобі вже раз, що ні . . . Я не вірю, годі вже ошукувати себе . . .

— Безбожник! — з болем і притиском кинула жінка й почала ще швидче зав'язувати "пасочку". — Ходім, Настусю.

Дівчинка ще раз протерла очі, які самі собою злипалися, неначе б їх хто кліщами стягував, поправила на голові хустинку й взяла зі стола вузлика з великодньою їжою, призначеною до свячення.

Горпина ще трохи покрутилася по хаті, ставлячи на своє місце де-які речі й очікуючи, чи чоловік не надумає йти до церкви. Але він сидів на лаві непорушно й мовчки тягнув свою махорку.

— Ходім, — повторила й витерла з очей дрібні пекучі сльози.

Вийшли.

— Жаль нафти, — подумав Харитон і загасив лампку.

Темно, ледве-ледве сіріють шибки в віконцях, в які настирливо заглядає весняна ніч. Що-раз вони яснішають. Дивляться на нього, як великі, глибокі очі якоїсь велетенської істоти, на ім'я якій е—ніч. Хто не відчував хоч раз у житті цього всесильного погляду ночі очами-шибками?!

Ліг на лавку, підклавши під голову кужуха, й хотів заснути. Але дарма — в голові стало так тверезо—ясно, що сон і приступитися не міг. І в цій мозковій пустці почали проноситися думки, як вітер по пустому полі — без мети, без напрямку.

Пригадалися дитячі роки. Як це він тоді ввесь в душі тремтів, коли наближалися великі свята. Дух захоплювало, серце наповнювалося якоюсь теплою, надзвичайно приємною радістю. Згодом цього тепла рік за роком було менше, в душі холодніше, неначе б серце остигало,

як сонце в осені. А тепер воно зимне, як крига. Ні одним нервом він не відчуває колишньої радості свята. Цілком холодний, байдужий . . .

"Забобони" — промайнуло в голові. Це слово він так часто чув в Росії, звідки недавно повернувся на рідну Волинь. — Певне, забобони . . . бо чому ж я нічого не відчуваю . . .

В його уяві почали вставати картини того, що робили там комсомольці. Вони глузували з Бога, входили до церков з папіросами в зубах та з собаками. Пам'ятає він: одну церкву переробили на селом, на місці вівтаря поставили естраду для оркестри та вистав, улаштували танці, сміялися, співали. І нічого з ними не сталося. Чого ж її Бог не покарав? . . .

Замислився. В носі приємно залоскотав запах печеної ковбаси, та якогось тіста, що його приготувала жінка на свята, — і щось заворушилося в грудях, подібне до того, що переживав він у дитячому вікові.

Знову думки полинули в Росію. Знову бачить гулянку в бувшій церкві. Хлопці, дівчата, пари. Всюди пари, найбільше в темних кутках . . . Враз мязи його лиця стягуються. Уява напружується. Він бачить їх, як живих. Дивиться в їх очі, чує їх сміх . . . Блискавично встає в його уявленні його маленька Настуся з чистими як небо очима . . . Вони там не такі . . . розпустні . . . пристрастні . . . живуть тілом . . . він бачив їх моральне зіпсуття . . . вони вже втратили те, що ще є в його Настусі. І серце в нього б'ється й від жаху, що вона могла б бути такою ж, і від щастя, що вона не така . . .

— Невже ж то від того? . . . від безбож'я? . . .

Так, він пригадує собі, що ті діти неначе щось втратили, щось найкраще, найдорожче, якесь вище світло, якусь небесну красу . . .

Пригадується йому Горпина, пригадуються й ті жінки, що оголосили себе "безбожницями". Горпина йому вірна, чесна, працює, любить людей, бідному допомагає, Настусю оберігає. "Так Бог наказує", — повчає її, — "а це не подо-

бається Йому”, — остерігає . . . А ті жінки . . . скільки раз вони зраджують чоловіків . . . він сам був свідком. Раптом почуття якоїсь незвичайної радості наповнило його душу: як добре, що Горпина не така. І щось тепле й ніжне до жінки прокинулося в серці . . .

Він закрив очі й почав рисувати собі Горпину такою, як ті . . . По шкірі проходили холодні токи, в грудях щось стисало . . .

Харитон скочив з лави й сів.

До вух його долітали оці старі, такі колись милі, такі повні змісту й щастя звуки:

— Бом-бом-бом!..

Вони вірять у Бога, хоч і не можуть доказати, що Він є, що так само є, як напр. наше село, чи місто. А ми “безбожники” не віримо . . . й теж не можемо доказати, що Бога нема . . . Значить, ми повинні б почувати себе однаково. Чому ж це вони — радісні, щасливі, веселі, щось мають у душі, чимсь повне їх серце? І чому це в мене — якась пустка в душі, чому в серці холодно, чому я тепер тут мучусь, а не радію?.. чому я не знаю щастя?.. Чому?..

В грудях щось боляче стиснуло.

Він поклав голову на руки. З очей полилися сльози, якимось самі полилися, рясні, горячі . . . Йому жаль стало себе, так жаль, як нікого в світі.

— Чому це? чому я не знаю спокою?.. І чому Бог не докаже якимось людям, що він є, чому не з’явиться мені, коли Він є...

Харитон раптом підвівся. Голова в його горіла. Груді розпирало. Нестерпимий біль мало не змушував його кричати.

— Боже!—простяг він угору руки, — докажи мені, що Ти є, коли Ти дійсно є. Я хочу вірити, я хочу бути щасливим, веселим, радіти з життя. Спаси мене від цієї муки, від цієї пустки . . . А коли Тебе нема, то скажи мені це . . .

Спинився. Опустив руки. Протер чоло. Зрозумів, що каже нісенітницю.

— Коли я не вірю, що Він є, то чому звертаюся до Нього?.. А коли Бога нема, то до кого ж тоді звертатися з такими муками серця? В кого шукати відповіді? Де знайти спокій, хто залікує рани, хто?..

Знову загуділи дзвони в церкві. І здавалося, наповняли всю природу, як чашу, тим спокоєм цілющим, тим щастям, тою

радістю, якої бракувало його душі й якої вона так прагнула.

— Боже! скрикнув Харитон. — дай же мені відповідь. Чому мовчиш! Чому не зжалишся надомною . . .

Велично мовчала тремтюча спокоем ніч, мовчала, як велетенська жриця, що знає все, все . . .

Та враз промовила тими ж живими звуками:

— Бом-бом-бом!..

— Я не вірив, я став безбожником і відчував у душі пустку, був нещасним. То буду ж вірити. Буду!

Він станув навколішки й довго, багато раз повторював згадані слова молитви:

“Допоможи . . . допоможи моему невір’ю! ! !

Довго після заурені священник святив паски на цвинтарі, бо зібралося народу багато з найдальших кутків обширної парафії.

Зимно стало Настусі, й мати привела її до хати погрітися. Вже світало. В хаті вже легко можна було розрізнити всі предмети.

Побачивши батька на вколішках, Настуся кинулася до нього якимось відрухово:

— Тату! Христос воскрес.

Харитон підвівся й пригорнув її до грудей:

— Воїстину, донечко, Він для мене сьогодні воскрес.

— Воїстину воскрес, Горпино! Вибач мені, моя мила, моя добра, моя віруюча. Я вже найшов Бога . . . Я більше . . . не безбожник . . . Я не бачу Його . . . але . . . відчуваю у своєму спокою, в світлі душі, в своєму щасті . . .

НЕЗВИЧАЙНА ПОШТА

Чи чули ви, щоб пошту перевозила морська течія?

Послугами цього незвичайного листоноші користуються жителі індонезійських островів Надіна і Палан. Обидва вони омиваються замкненою кільцевою течією. Автор кладе свого листа у пляшку, добре закорковує і кидає у воду. За добу його одержать на другому острові. Безплатно й швидко. Пароплав же доставляє пошту на острови раз на тиждень.

Микола Лазорський

Колоски

(З циклу “Літопис Самовидця” 1933-й рік)

Було то вікопомного 1933-го року, того року, коли від штучного голоду в Україні загинули найкращі працівники-хлібороби, не сотні й тисячі, а мільйони. Робилося все те з наказу Кремля руками всесвітніх душогубів кацапа Постишева і його соратника Хрущова. Наказано було видушити всіх заможників, середняків та за одним заходом і вбогих наймитів, що притьмом не хотіли йти на нову радянську панщину. Робилося таке тоді, коли в чудові й погожі дні Україна за всіма ознаками мусила дати великий врожай пшениці, кукурудзи, жита та гречки. Кремль фанатично гнав селян на панщину голодом, гнали їх тисячі наглядачів-чекістів. Хліб став державною власністю (соціалістичне майно), ніхто не смів взяти навіть зернини. Селяни не розуміли за що, за яку провину у них відібрали землю, а разом з землею й хліб. Ще більш не розуміли за що беруть до тюрми й женуть на край світу, до Сибіру з малими дітьми, босих і голодних. Так розпочався моторошний “33-й рік”.

Так було скрізь по Україні, так було і в селі Пушкарівці під Полтавою. Село майже вимерло, чудом врятувалася тільки селянка Горпина Передеря з малою донькою Стехою. А врятувалися вони тим, що на Огнівських ставках жилися слимаками. Але коли й тих не стало, бо жилися ними й інші, хто не гидував їсти, то вони наважилися зрізати кілька колосків жита, яке вже достигало. По правді наважилася тільки мати, дочка ж, маленька Стеха, страх як боялася.

— Не робіть цього, мамо, бо піймають, як зловили ж діда Сидіра та тітку Явдоху.

— Ми зробимо це обережно, вночі . . . треба ж якось врятуватися від голоду. Бач, як попухли ноги і в тебе і в мене . . .

— Краще підємо робити на тих страшних комуністів, — плакала Стеха.

— Не беруть, — шепотіла мати. — Я просилася, кажуть дуже слаба, впаду, а

на тебе й не дивляться: малесенька, всього п'ять років . . . Мала, серденько. Ти не бійся . . . вночі . . . Будеш тільки стергати, а я тим часом наріжу.

— Вночі, мамуню, вони світять і скрізь великими лихтарями, — тремтіла Стеха.

— Дасть Бог минеться . . . тільки молися Боженьку врятувати нас від голодної смерті!

Довго дослухалися та ждали . . .

Вже давно смеркало, тихо було на селі і вдень і вночі, аж лячно: ні собака не гавкне, ні кіт не занявчить, ні птиця не пролетить — все поховалося не знати куди. Серед мертвого села, як привід, стояла тільки не розібрана дзвіниця та в темряві блукали пасма вогнів: то вже нишпорили по ланах прожектори. Крадькома поза горбами та високими пеньками вирубаного лісу ховалася тітка Горпина, за нею підтюпцем бігла мала Стеха: вона боялася сидіти дома в темній хаті. Обидві йшли стежкою там, де був колись розкішний ліс-парк, а тепер стирчали пеньки. Вони дійшли до самотньої осики, за якою мати сховала Стеху, а сама тихенько підійшла до густої стіни пшениці й стала різати колоски. З найближчої “вишки” (большевицька споруда: високі щогли з помостом, озброєним вартовим і телефоном до чека) все блукав величезний сніп світла по всьому полю, назустріч з іншого кінця теж снувало світло та перехрещувалося з сусідніми вогнями. То були найближчі до Горпини прожектори. Вони весь час нишпорили та оглядали широкі лани, але не зачіпали Горпини. Аж ось один раптово впав навскоси й освітив осики, не шугнув далі, а став і повільно посунувся на один ступінь. Горпина впала на землю і причаїлася. Та, мабуть, рух було піймано: прожектор вже не снував, а стояв, навіть стояв і тоді, коли Горпина стала повзти до осики, де ховалася мала Стеха. Світ йшов услід. Нараз вона почула постріл . . . раз, вдруге, третє . . . Куля просвистіла і вдарилася в стовбур. В полі зачорніли тіні вершників, тоді почувся кінський тупіт,

не один, а, як здалося Горпині, багато. “Пропала!” — майнула думка і вона припала до доньки. Світ не біг далі, все стояв на місці: в ньому чітко вималювалися дві тіні, що майже припали до осики.

— Стій! — гукнув один вершник і гидко вилаявся.

Він підїхав до осики і присвітив: з ним було ще двоє.

— Жінка, ніби, — сказав хтось і сплигнув з коня, держачи в руках револьвера.

— Чого стоїш тут? — шарпнув Горпину чекіст. — Крала колоски?

— То куркулька, — бовкнув другий, привидляючись. — Я її знаю: Горпина Передеря, пізнаєш! Хо-хо...

Горпина пізнала молодого хлопця з свого села Івана Бугая. Чула, гомоніли люди пішов служити в Чека, став чекістом. Не вірила, бо мав чесних, побожних батьків... Тепер повірила... Мовчала і молилася, а серце так стукало... так стукало... — “Пропала я, пропало й безневинне дитинча.”

— Чого мовчиш, куркулька... га? Крала?

І Бугай шарпонував так, що вона впала і розсипала всі колоски. Чекіст засміявся.

— Крала, бандитка, державне добро! — і вдарив ручкою револьвера межі плечі.

Горпина ойкнула.

— Веди до села! — озвався вершник. — Там роздивимося... забери й колоски. А це щеня твоє?

— Це моя донечка... мала... їсти хотіла... нема чого їсти... — белькотала перелякана на смерть мати, пригортаючи до себе майже непритомну Стеху.

— Ми вам дамо їсти, куркулі кляті. Будете знати, як з бідних кров смокати... ми покажемо... нагодуємо! Ну, йди до села... і чекіст знов ударив немічну жінку. Горпина впала.

— Вставай, стара суко! — і знов опустив важкого кулака.

Жінка застогнала, ледве підвелася і, шкандибаючи, пішла стежкою до села, все тулячи до себе Стеху...

Дитинча міцно обняло матір й тремтіло зі страху: воно навіть боялося плакати... Їх оточили чекісти і повели до волості.

У волості сиділо ще їх аж четверо, дивилися спідлоба понуро, як вовки. Довго оглядали.

— Це куркулька з цього села, — казав чекіст Бугай. — Чоловіка її послали... Гм... до “земельного відділу.”

Мордаті, вгодовані чекісти всміхнулися: вони добре знали свою злодійську мову і часом розважалися тим. Послати до “земельного відділу” значило на тому жаргоні — вбити людину і закопати.

— Таак, — притакнув старшина — кажеш до “земельного відділу”... Гм... то добре... колоски забрали і то добре... Посадіть в “холодну” (комору) до завтраго... І це щеня з нею, — додав він понуро, ткнувши дитину ногою.

Тільки надвечір аж другого дня згадали про “холодну”.

— Забери те падло до Полтавського Чека, — порядкував Бугай. — Мабуть щеня здохло?

— Так, воно вже мертве, — хрипко озвався чекіст і вдарив ногою вже мертву Стежу. — Мабуть з голоду...

— Та тут все село видохло, — всміхнувся старший. — А мати ще жива?

— Жива, тільки не встає, — зубнився чекіст з “холодної”.

— Підведи кулаком, встане, — порадив Бугай, заїдаючи випитий кухоль “самогона” яєшнею на салі.

— Пробував... тільки стогне, а не встає... не хоче...

— Доведеться класти на підводу та до Полтави... Скиньмо її на підводу і чума її бери: все одно і там кинуть до ями...

— Може б тут до ями... діло не довге — один постріл в потилицю...

— Ті, казали всіх “стригунів” (нове слівце на голодних, що різали колоски) слати до Полтави на допит у підвалах...

— Гм... шкода, що не тут... саме після самогону є бажання побавитись револьвером, а втім... вези до підвалу: там спустять шкуру.

НАРОДНІ ПРИСЛІВ'Я

Для справжніх друзів і вода солодка. Крупинку золота можна знайти, крупинку часу — ніколи.

Не роби того іншого, чого собі не бажаєш.

І. Брозницький

Скибка хліба

Ми сиділи вдвох: я і мати. Я дивився на розломаний хрест на батьківській могилі і слухав тихі слова матері. В них не було ні сліду суму, вони були тільки покірно-тихі, як тиша цвинтаря. Мені хвилинами здавалося, що я один, що біля мене не мати, а тінь її над братовою могилою. Навіть мій несподіваний поворот з узв'язнення не міг розвіяти її сну. Це сон, навіяний роками, — вона в ньому живе вже всім своїм єством. Серед цієї тиші він тільки сильнішає.

Коли зазеленіють трави, вона тут щонеділі. Вона ще не стара, але на цьому світі тільки її тінь. Вона рада, що побачила ще мене. Коли мати говорить про мене, в її словах бринить сум, сум прощання, бо вся вже вона в іншому світі. Той світ уже бажаний для неї і при згадці про нього в матері на обличчі не то усмішка, не то тихий жаль.

Що вона мала на цьому світі? Двадцять два роки лежить ось там, під розбитим хрестом, прострілене чекістом її серце. Єдиною радістю її тоді залишились два сини. Десять років пізніше, з листівкою із смертної камери старшого, вона блукала снігами за селом. Тиснула її до грудей і йшла в поля, бо забагато горя було, щоб розлити в хаті. На узліссі “малих садків” її розбудили слова Федора:

— Гордися, жінко, таким сином!

Слова Федора втримали матір на цьому світі до другої листівки, післаної з вікна етапного ешелюну на невідомому переїзді. Опісля — страшний голод. Через декілька років насипали могилу над меншим сином Васильком. Маленька сирітка-внучка тримала її біля невістки, а старшого сина не відпускало з далекої півночі до матері ОГПУ, бо там — Україна. Мати вже втратила надію побачитись але Бог змилювався. Тепер вона спокійна. А тому, що вся родина спочивала вже тут, мати теж снувала сни, щоб перейти до них.

Вона вже не була тією, якою я її пригадую, коли замовляли хрест на могилу батька.

— “Не вмер”, а “вбитий” — так треба написати, щоб діти знали, а люди розуміли, читаючи.

Жорстоке життя взяло з неї свою дачину. Я не знаходжу слів, щоб зрушити тяжкий материнський сон.

— Мамо, чи не пора нам? Я хотів би піти ще на могилу дідуса.

Мені здавалося, що мати не чує. Та раптом її похилена голова підвелась і я побачив на мить її очі.

— Підем, мамо . . .

— Сину, сину . . .

На мої щоки полились гарячі материнські сльози. Вони обливали мої груди, руки і рясно падали на шовкову траву, що росла на братовій могилі.

О, ріки материнського горя! О, проклята Москва, скільки ти їх кривавих розлила!

— Прости мені, сину . . . Я вже давно хотіла розказати тобі, але не могла . . . Не могла через жаль . . . Я тобі не писала . . . Твої листи, коли ти вітав дідуса, були для мене мукою. Я потішала себе тільки тим, що ти думаєш, що вся сім'я жива, і тобі буде легше там, на каторзі.

Я починав розуміти материнські слова. Про смерть дідуса мені мати написала пізніше, коли я був уже “на волі”. Виходило, дідусь помер раніш.

— Я розумію, мамо, розумію все . . . Колись розкажете, вдома.

Мати не слухала. Вона оповідала.

— Після Різдва до нас прийшла бригада. Забрали все, навіть пшоно з глечиків повисипали. Залишилися тільки ялівка та трохи картоплі в ямі. Корову забрали на м'ясозаготівлю. До кінця Великого Посту поїли все. Ми, старі, м'яса не їли, все для Василька тримали. Дідусь завжди говорив: — “Годуй малого, щоб хоча воно до весни дожило”. Я так і робила. До нас приходили і вмовляли вписатися до колгоспу. Про те, що ти засуджений, ще ніхто не знав. Дізналися аж тоді, як наші люди вернулися з того каналу. Федір не говорив нікому. Він нам завжди допомагав. Але дідусь сказав

нам, щоб ми робили, як самі хочемо, а він умре, а не піде. Я радилась з Васильком. Василько теж був тієї думки, що й дідусь: "Вони там мучать його на каналі, а ми будемо йти до комуни!" Зрештою, тоді в колгоспі були тільки ті, хто ніколи нічого не мав, а на роботу йшов не робити, а лежати, як і вдома в себе лежали. Останнього тижня Великого Посту в нас уже не було й картоплі. Дідусь ще сховався до церкви, але після того вже з постелі не вставав. На Великдень умерла бабуся. На провідну неділю я не ходила на цвинтар. Тяжко мені було, але йти з порожніми руками не могла. Та й хто тоді ходив? Я сиділа в хаті. Коли чую:

— Мотре!

Я підійшла до ліжка.

— Принеси мені шматок хліба . . .
Піди . . .

Я відійшла від ліжка, але не знала, що робити і куди йти. Я знала, що в сусідів хліба нема, але пішла. Заходжу до Дмитра, розкакую. Старий дідусь Тимофій посумнів і ходив по хаті.

— Чоловік, — каже, — вісімдесят років господарив, хліб сів, а тепер радий на крихточку подивитися!

Огорнув мене ще більший жаль, ви-йшла за ворота і сама не знаю, чого стою, як вкопана.

Коли десь як Бог несе Ганусю. Розгортає хустинку і дає дві скибки хліба. Зраділа я, як дитина. Заходимо на подвір'я. На порозі проти сонечка сидить Василько. Даю скибку йому, а другу несу татові. Сидимо на ослоні і дивимося, як радіє дідусь. Сів на постелі і дивиться на скибку, аж усміхається. І мені стало радісно. Зідхнув тато, поцілував хліб і знову ліг, а скибку положив собі на груди.

— Діти, а покличте мені Василька! — Гануся покликкала. Він підійшов до дідуся.

— Дай мені свою голівку, дитино! Василько нагнувся до дідуся, і він цілував його і гладив по голівці. Потім узяв скибку хліба і подав Василькові.

— Це для вас, дідусю, я вже їв . . . мені Гануся дала.

— Їж, сину, їж . . .

Василько переломив скибку і тулив до уст дідуся.

— Їж увесь . . . Іди на сонечко, сину, грійся.

ТЕПЕР — ВОНА СМІЄТЬСЯ ІЗ СТАРОСТІ

Знову весна в її серці!

Новознайдена радість, енергія й сила. Нова, жива жінка, блискучі очі, краща краса, свіжа молодість — заступили отруджений, постарілий вигляд. Не диво, життя знову для неї є цікавим. Тисячі, свого часу відсунених від всього жінок, ослаблених з нестачі заліза в крові, розцїлились наново при допомозі Dr. Williams Pink Pills.

Спробуйте Dr. Williams Pink Pills самі через 30 днів! Втішайте новим адором'ям, живучістю й енергією. Зачніть сьогодні!

Dr. Williams Рожеві Таблетки на продаж в усіх аптеках і в усіх крамницях мішаних товарів, або посилайте свої замовлення до:

DR. WILLIAMS PINK PILLS

Ми з Ганусею вийшли теж. Ми не могли дивитися. Дідусь плакав. Я не бачила ніколи в своєму житті, щоб він пустив сльозу, навіть коли тата твого ховали.

На другий день він помер. Я тоді ледве ходила. Треба було просити людей викопати яму, зробити домовину. В дворі не було ані дощину. Добре, що була хоч софа стара. З неї хлопці збили домовину. На цвинтар я не могла йти, а Дмитро, спасибі йому, відпровадив дідуся, але теж не пам'ятає, де поховано. Тоді дуже багато людей вмирало, а хрестів не ставили, бо не було з чого, та й не було кому робити. А ті, що було пороблено, потім повитягали на паливо. Ось дивись на ті могили, де ні деревця немає, — це все з того голодного року. Там і твоя бабуся.

Ми проходили з матір'ю між могилами, зарослими бур'яном, без хрестів. Там лежали старі хлібороби з дітьми і внуками, що загинули в 1933 р. від голодної смерті. Хлібороби села Рудка, земля якого найкраща на всю Кам'янецьчину, де чорнозем сягає до двох метрів.

Проф. М. Гадяцький

Боротьба СВУ-СУМ на Україні проти Москви

Москва на початку революції, користуючись випробуваними віками методами: брехнею, підступом, обіцянками, а іноді й насильством, запевняла всі народи колишньої Росії, що вона несе їм усі блага, що вона бореться за вільне життя людини, за свободу всього людства, за мир і “благоденствие” на землі. Цими пропагандивними гаслами вона намагалася опанувати всіма народами, підкорити їх під свою владу.

Найбільше уваги було приділено Україні. Сотні московських агентів розсипалися по Україні. Вони доказували, що тільки в злуці з Москвою може існувати вільна і незалежна Україна, бо Москва проголосила принципи: “самовизначення народів вплоть до їх відділення”, що вона допоможе Україні в боротьбі проти загарбників (німців, поляків, румунів), що вона поділиться з українцями досягненням революції, що тільки Москва забезпечить владу робітників і селян, що тільки при її допомозі земля буде належати селянам, а фабрики і заводи — робітникам.

І частина українців повірила цим обіцянкам, а деякі засліплені промінням “загірної комуні”, навіть кинулися москалям допомагати “матір катувати”. Москва допняла свого і збройно заволоділа Україною.

Захопивши владу в свої лапи, вона зубами вгризлася в Україну і почала висмоктувати з неї хліб, вугілля, сало, худобу, щоб годувати дармоїдів: комуністів, комсомольців, енкаведистів й інших паразитів.

Але ненажерливій Москві цього було мало. Вона почала нищити культуру українського народу: руйнувати церкви й історичні будівлі, уперто вела русифікацію школи, глузувала над звичаями і побутом народу, тисячами посидала на Україну своїх комуністів як представників і керівників усіх галузей господарства і культурного життя. З тими ж, хто виявляв якийсь спротив, поводитися в нелюдський спосіб: таких тортур у льохах НКВД, такої кількості розстрілів, масо-

вих депортацій ніколи не зазнавала Україна. Над Україною нависла загроза повного винародовлення, повної національної загибелі.

І в ці тяжкі для України часи з лав українського народу народжується СВУ. В СВУ об'єдналися всі, в кого ще не погасло почуття національної свідомості— від простого робітника до академіка, від мирного селянина до військовика. “Спілка Визволення України” була організацією цілком конспіративною, що об'єднала всі національні елементи. Головне завдання СВУ було визволити Україну з-під советської влади, відірвати її від Росії та утворити з неї незалежну республіку. Головні засоби для досягнення своєї мети СВУ вважала: а) опанувати через своїх людей найважливіші советські організації та установи і вишукувати прихильників у советському апараті на Україні; б) підготовляти кадри, які слушного часу могли б керувати революційною акцією і повстанням; в) провадити агітацію серед селян і робітників та інше.

Через деякий час впливи СВУ поширилися настільки, що майже всі галузі культурного й економічного життя на Україні керувалося членами СВУ. На чолі всього руху стояла Академія Наук з академіком С. Єфремовим. Наука, література, мистецтво розвивалося за вказівками СВУ. Всі видавництва, як “Слово”, “Рух” і навіть “Держвидав” були керовані членами СВУ. Всі підручники для шкіл друкувалися за цензурою СВУ. Артисти, письменники, педагоги, науковці в більшості були членами СВУ. Під великим впливом СВУ була Українська Автокефальна Православна Церква. Можна сказати, що в історії України це був єдиний час, коли всі українці, без різниці політичних переконань, об'єдналися в боротьбі проти ворога. Членами СВУ були: гетьманці, ес-деки, ес-ери, боротьбісти, ес-ефи і безпартійні.

Одним із важливіших відтінків праці СВУ був шкільний відтинок. Школа майже цілком керувалося членами СВУ, що

були директорами й учителями по всіх школах України.

В наслідок роботи серед молоді по-стала "Спілка Української Молоді" (СУМ), яка була організацією цілком конспіративною. Програма СУМ'у була та сама, що і програма СВУ. Кожний член СУМ'у мусів присягати, що він залишиться в організації на ціле своє життя. В разі ж виходу з організації, або зради — супроти нього мусіла бути застосована кара смерті.

Діяльність членів СУМ'у не обмежувалася лише школою — вони часто виїжджали на село, щоб і там утворювати націоналістичні осередки серед молоді. Крім того, СУМ мав на меті створити бойові групи, підготувати їх для акції на випадок повстання проти Москви.

Таким чином у СВУ-СУМ скупчилися всі найкращі сили українського народу, його мозок, його національний дух, основа його національної свідомости. Чи могла Москва помиритися з існуванням цих організацій? І вона брутально в звірячий спосіб знищила найкращу силу українського народу. Крім 45 осіб, засуджених на харківському процесі, арешти,

розстріли, депортації прокотилися по всій Україні. Сотні інтелігенції було заарештовано й закатовано; тисячі молодняка по селах було розстріляно (розстрілювали не тільки молодих хлопців й учнів старших класів, але й їхніх батьків); серед студентів ВУЗ'ів було стільки заарештовано, що деякі вищі школи припинили навчання. Тисячі потягів повезли молодь України в Сибір "неісходиму".

Це був страшний, тяжкий удар по українській нації, по її культурі. Хоч Москва намагалася знищити нас фізично й духово, але все таки духа української нації зломати вона не змогла. Славний рух СВУ-СУМ члени цих організацій відродили на чужині і продовжують безкомпромісову боротьбу з відвічним ворогом — Москвою аж до переможного кінця.

Промине не багато років, загине Москва, згинуть вороги України, і український нарід створить свою незалежну державу. відновить свою культуру, буде плекати свої звичаї, виховує талановитих учених, мистців і політичних діячів та зає в колі вільних народів.

І Бог нам допоможе в нашій праці!

ЧИ ВИ МАЄТЕ ЯКІ ПРОБЛЕМИ ПОДОРОЖІ?

Досвідчений Агент Подорожей Кенедіян Нешонал Рейлвейс допоможе вам у всіх ваших проблемах у зв'язку з подорожами, допоможе вам у підготовці вашої подорожі, або у спрощенні ваших рідних до Канади. Ця услуга є ЗОВСІМ БЕЗПЛАТНА.

5 ДОБРИХ ПРИЧИН НАШОЇ УСПІШНОЇ УСЛУГИ . . .

1. Ми маємо наших представників в Європі, які порозуміються з ними особисто та поладнають справи осягнення паспортів, віз і т. п.
2. Наші представники в портах є присутні при кожному припливі кораблів і подорожним Кенедіян Нешонал Рейлвейс вони присвячують особливу увагу та дадуть їм конечні поради і допомогу в їх рідній мові.
3. Як зайде потреба, ці представники допоможуть подорожним при поладженні справ в митному уряді та в бюро іміграції.
4. Спеціальний представник Кенедіян Нешонал Рейлвейс зустріне подорожних у Вінніпегу та допоможе їм у всьому, в чому зайде потреба.
5. Є можливо домовитися про сплату коштів проїзду залізницею чи кораблями догідними ратами наперед.

ПОДУМАЙТЕ ПРО ЦЕ — Якщо ви задумаете подорожувати по Канаді, ваш приятний Агент подорожей Кенедіян Нешонал порадить вам в справі дешевших оплат за проїзд — як наприклад в справі дешевших групових проїздів та все-включаючих оплат.

За дальшими інформаціями звертайтеся листовно або телефонічно до Eugene Haeblerle в бюро "Canadian National Railways" у Вінніпегу.

WH 6-2542

**CANADIAN
NATIONAL
RAILWAYS**

З ПОЕЗІЙ О. ОЛЕСЯ

Спішіть на бій, на бій кривавий,
У кого в серці грає кров,
Хто Україні хоче слави,
Хто жах, як лицар поборов.

В містах, по селах кат лютує,
Катує, палить на вогні,
Хто тільки поклик-стогін чує,
Той буде в полі на коні!

Хто лицар є, тому забава
Покласти голову свою,
Її вінком вквітчає слава
І скаже: він поляг в бою.

Летить, вітри, гуляйте в полі,
Впадить на ворога, орли,
За сон життя, за усміх волі
Найкращі лицарі лягли.

Ще крок один, і в край обітний
Вас впустить брама золота,
І загремить вам крик привітний
Народу, знятого з хреста.

27/IX — 1920.

**

За горою сонце гасне,
Під горою москалі.
Попускали коні в жито,
Посідали на землі.

Сміючись, оповідають,
Як повстанців потовкли,
Скільки в полі розстріляли,
Скільки в місто узяли.

За горою сонце гасне.
Під горою москалі
А за балкою оселі.
Тихо, тихо на селі . . .

Всі у лісі. Люди й коні,
І ковадла й ковалі.
За горою сонце гасне.
Під горою москалі.

1921.

**

У Степана—рана, а в труні—Марина.
Доня притулилась до Івашка—сина.
У Степана рана . . . він не розуміє,
Як це вчора сталося, а спитати не вміє.
Пригадав: ввірвались, скриню розламали,
Лаялися довго і чогось шукали.
Стерпіти не сила, жінка їм і каже:

“Теньте собі з хати, а то хтось тут ляже!”
Подивився вовком: “замолчи, холера!”
Вихопив і стрельнув в груди з револьвера.
Я його хапаю за криваву руку,
А над головою бачу вже шаблюку.
Далі, що зо мною сталося—не знаю,
Роскажу-спочину, тільки пригадаю . . .
У Степана рана, у труні дружина,
Доня притулилася до Івашка—сина.

1921.

**

Зеленіла рутонька у саду,
Цілували проміні молоду,
Щебетали рутоньці солові,
А барвінки слалися по землі.

Налетіли вихорі з чужини,
Потоптали нивоньки і лани,
Підхопили рутоньку молоду,
Закрутили й кинули у саду.

13/VIII — 1921

**

Ще громом вибухнуть повстання
І морем рідний край заллють.
І будуть зойки і благання,
Але ніхто не буде чуть, —
За ріки крові без вагання
Моря криваві віддадуть!

Не чув нас світ глухий, холодний,
Але тепер зжахнеться він,
Коли народ страшний голодний
В ночі на гвалт ударить в дзвін
І розпочне свій суд народний.

1921.

**

Я бачу вас, святі могили,
Без написів, імен, хрестів.
Лише квітки в степах вас вкрили
Під тихий, тихий плач дощів.

Хто в них? Чиї тіла гарячі?
Хто назве лицарів, борців?
Хто втрати нації оплаче,
Коли поховано співців?

Благословенні будьте нині,
І прісно, і во вік віків!
Лежить як скарби, як святині,
На помсту кличте юнаків!

21/VI — 1922.

**

Ні, це не роки боротьби,
Змагання, пориву, горіння . . .
Це роки людської ганьби,
Це роки людського падіння.

Скажіть, за що лилася кров?
Щоб обернути все в руїну?
Щоб звір людину поборов
І обернув її в тварину?

Не знають люди — де іти.
Зоря над людкістю погасла . . .
Згубилась стежка до мети,
Умерли всі великі гасла.

26/VI — 1922.

**

Не нам від сорому горіти,
Служили чесно ми меті,
І нас, батьків, ще наші діти
Запишуть в книги золоті.

Для нас вигнання хрест не смерти,
А віковичного життя.
Як дивно солодко умерти
Без мук, жалю і каяття!

І ще раз крикнути без болю:
“О, людство, очі догори!
Борись за радість, сонце, волю
І так, як ми, за них умри!”

5/I—1923

**

Ще до хутора далеко.
Натомився . . . шкода ніг . . .
Сніп під голову поклав я
І у чистім полі ліг.

Срібним лебідем у хмарах
Місяць весело купавсь,
Пір'я струшував із себе,
Може сонцю усміхавсь.

Не згадаю, що до мене
Вітер тихо шепотів:
Мозок стомлений не вловить
Тихокрилих навіть слів.

Я заснув і спав, як камінь.
Коли чую — хтось прибіг
І схопив мене за руку . . .
Я . . . отямитись не міг.

Срібним лебідем у хмарах
Місяць груди обминав . . .
Біля мене з довгим крісом
Хлопчик змучений стояв . . .

“Що з тобою, де упав ти?
Зранив голову свою?”
Сумно й гордо відповів він:
“Так, я впав . . . але в бою . . .

Ти не чув хіба сьогодні,
Як греміли тут громи?
Бились з ворогом ми славно
І вмірали славно ми . . .

Я лежав і бачив очі
Карі, сині, голубі,
Як квітки цвітуть, сміються,
Ні сльозиночки тобі.

Оточив нас дужчий ворог,
Покосив усі квітки,
Обіцяли нам підмогу —
Не наспіли козаки . . .

Обіцяли нам набої . . .
Ах, коли-б вони були,
Ми б напевне їх розбили,
Бо ми бились, як орли . . .

Десь захована нам зброя,
Десь закопана в землі.
Ми тепер ідем шукати,
І ми знайдемо її.

Ну, а ти, як прийдеш в місто,
Моїй матері скажи:
Син твій впав в бою, як лицар,
Горда будь, а не тужи.

А тепер прощай! Я військо
За собою поведу.
Я — отаман . . . Я вестиму . . .
Зброю перший я знайду”.

Мов крило, простяг він руку,
Блиснув шаблею в руці . . .
Крикнув голосно і дзвінко:
“По набої! Молодці!”

Наче скошені косою
В полі чистому квітки,
Як один, почувши голос,
Повставали вояки . . .

“По набої! По набої!”
Заспівали, як пташки . . .
Подивились, попрощались
З білим світом на віки.

І пішли шукати зброї.
Спів поволі затихав,
Срібним лебедем у хмарах
Місяць груди обминав.

20/I — 1923.

**

Посуха думки тут.. посуха.
І люди тут плазують по землі
В стоячій, вічно-сірій млі.
Пустеля тут, страшна пустеля духа.

Тут бог один, єдиний бог — Мамона,
Тут все розп'ято на хресті,
Сумління, честь і мрії золоті,
Сьрижалі Божого закона.

Тут ми гниєм, як листя в дні осінні,
Наш дух до грат, до рам вузьких не звик,
Але хто чує тут його шалений крик,
Його прокляття й голосіння?!

Годують нас, як псів якихсь прибудних,
Нам шмат черствого поперек стає,
І кожний блазень нам межи очі плює,
Помиї лле на площах велелюдних.

До дому! Геть, в край рідний на Голготу.
Поки на неї нас з хрестами доведуть,
Нам буде рідний гомін чуть,
Вечірній дзвін церков в суботу.

Ми будем бачити свої степи широкі,
Почуєм ми Дніпра могучий рев,
Угледим села ми в вінках дерев,
В житах волошки синьоокі.

І умремо за правду нашу й волю,
Щоб не душило дух людський ярмо,
А тут... а тут ми листом згниємо,
Розкидані, розвіяні по полю.

8/XI — 1923

Це не життя, це віку доживання —
На проклятих шляхах проклятого
[вигнання]
Розвіяв вітер нас, як листя в осени,
Лишились сльози нам, та спогади, та сни.
Це не життя уже — агонія, конання.

З високих гір і скель упали ми в безодню,
На крилах вчора ще плазуєм ми сьогодні.
Але наш Бог — все ж Бог, і недосягнена
Цвіте і досі нам, як квітка золота, [мета
І крають душі наші стогони народні.

Розбиті ми, але не просимо в покорі
Ні ласки ворога, ні порятунку в горі.
В серцях у нас немає каяття,
І коли б ми вернулись знов в життя, —
На гори б знов пішли, туди б, туди, під
[зорі.

Що дня, що дня ми ближче до могили,
Що дня нас кидають надії, сили,
Але вони летять в наш край в живі серця,
Окрилюють, гартують дух борця,
Вливаються потоками у жили.

Так умираймо ж ми спокійно, як
[вмирали,
Поклавши в голови нетлінні ідеали
Колись із терену для нас сплетуть вінки
І на хрестах повісять на віки,
Щоб до могил, до нас стежки не
[заростали.

3/III — 1923

Енергії! Нестриманих бажань!
Не в'янутих надій, а віри!
Важких велінь без колихань,
Вогню краси, самоофіри!

Таким лише, як хочем ми,
Таким життя повинно стати!
Ми мусим вирватись з тюрми,
Ми мусим грати розірвати.

Але не смутком, не плачем
І не благанням, не словами,
А ділом, волею, мечем!
Оцими власними руками.
27/V — 1922

СКІЛЬКИ ЖИВУТЬ ТВАРИНИ

У різних групах тварин трапляються представники, що дуже відрізняються між собою за довголіттям. Наприклад, серед комах є такі, як одноденки, що в дорослій формі живуть лише кілька годин. Личинки ж деяких цикад живуть до 17, а мурашки — до 7 років.

З групи земноводних звичайні жаби виживали в неволі понад 30 років. Дуже довго живуть черепахи. Деякі з них живуть до 150-200 років. Життя слонів триває до 80-100 років, коней — 20-30, овець, собак і котів — по 20 років. Середній вік ведмедів — 35 років.

Вовки живуть на волі 15-16 років, білки до 11.

Великим довголіттям у неволі відзначаються деякі птахи. Відомі випадки, коли лебідь жив 102 роки, папуга — 105, білий черногуз — 70, орел — 104, яструб — 118, сови до 100 років. Життя чорних дроздів тривало до 25 років, пугачів — до 68, беркутів до 80, свійських голубів до 35, гусей до 33 років.

The Canada Fair Employment Practices Act

забороняє

дискримінацію в zatrudненні

ЦІЛЮ ЦЬОГО ЗАКОНУ є охорона працівників перед дискримінацією в zatrudненні і в членстві проф-спілок (юній) з причини РАСИ, РЕЛІГІЇ, КОЛЬОРУ ШКІРИ ЧИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПОХОДЖЕННЯ.

ЦЕЙ ЗАКОН ВІДНОСИТЬСЯ до працедавців на роботах, або підприємствах під засягом федеральної юрисдикції і до проф-спілок, які презентують їхніх zatrudнених. До цих підприємств належать: торговельна фльота, навігація, залізниці, канали, телеграфи, аеродроми, комерційне летунство, федеральні коронні корпорації, банки, радіо і телевізійна сітка, а також роботи і підприємства, які визнано загально корисними для Канади, або які є поза виключною юрисдикцією провінціального законодавства.

ЦЕЙ ЗАКОН ЗАБОРОНЯЄ працедавцеві відмовити zatrudнення особі, або дискримінувати працівника з причини його РАСИ, РЕЛІГІЇ, КОЛЬОРУ ШКІРИ ЧИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПОХОДЖЕННЯ. Працедавцеві теж забороняється користати з посередництва агенції праці, що практикує таку дискримінацію, поміщувати дискримінаційні оголошення на працю, ставити дискримінаційні питання, — писано, або усно, — які відносяться до подань на zatrudнення.

ЦЕЙ ЗАКОН ТАКОЖ ЗАБОРОНЯЄ дискримінацію проф-спілок (юній) щодо членства чи zatrudнення з причини РАСИ, РЕЛІГІЇ, КОЛЬОРУ ШКІРИ ЧИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПОХОДЖЕННЯ.

БУДЬЯКА ОСОБА, ЯКА СКЛАДАЄ ЗАЖАЛЕННЯ на підставі постанов цього закону, або яка допомагає в збиранні доказового матеріялу в рамках цього закону, є хоронена перед відплатними акціями, що могли б бути вжиті супроти неї.

В додатку до федерального законодавства декілька провінцій також мають права справедливого zatrudнення або подібні законодавства, які захищають робітників від дискримінації при праці в індустріях, що підлягають під юрисдикцію даної провінції. Провінції в яких існують такі законодавства є Онтаріо, Манітоба, Саскачеван, Нью Бронсвик, Нова Скошія і Британська Колумбія.

ЗАЖАЛЕННЯ НА ПІДСТАВІ ЦЬОГО ЗАКОНУ ТРЕБА РОБИТИ
ПИСЕМНО Й ПЕРЕСЛАТИ ДО

DIRECTOR OF INDUSTRIAL RELATIONS
DEPARTMENT OF LABOUR OTTAWA

A. J. MacEACHEN
Minister

G. V. HAYTHORNE
Deputy Minister

І. Чайковський

ОЛЕКСІЙ ФЕДЬЧЕНКО УКРАЇНСЬКИЙ ДОСЛІДНИК ТУРКЕСТАНУ

З моментом, коли Єрмак зі своїми козаками переступив азійську межу будучи на службі купця Строганова, підбій Сибіру Московю пішов швидким темпом. Ця країна як велитенська рівнина, перерізана тільки поперечними лентами рік й слабо заселена тоді первісними племенами, аж до своїх найдаальших меж не представляла для беззглядних займанців ніяких перешкод. В цих підбоях крім москалів брали участь люди різних національностей; чимало було й українців, особливо козаків, “вільних” наємників або засланців, що в чужому імені зводили бої з місцевими племенами, відкривали нові землі по найдаальших окраїнах Азії, серед просторів океану і в північній Америці. Здовж південних кордонів Сибіру тягнулися вже пасма гір, пустині й землі заселені численнішими й зорганізованими навіть у держави народами й туди займання відбувалися поволі й з великими перешкодами, а то й зовсім мусіли припинитися: але тимбільше зросли до цих країн наукові інтереси. Англійці, які усадовилися по південній стороні недосліджених середньо-азійських просторів, в Індії, німці, шведи, — уладжують все нові виправи, поборюючи природні перешкоди й перепони збоку місцевих монгольських властей, що ніколи не довіряли європейцям.

Одним з найбільш заслужених для науки дослідників тих сторін є Олексій Федьченко, син виходя з України, народжений на Сибірі 1844 р. По смерті батька переїхав до Москви, де вже в 21 році життя скінчив університет, вибравши предметом студій біологію. Першу наукову виправу відбув разом з жінкою Ольгою до Фінляндії й Швеції. Відбувши поїздку до Австрії й Італії, Федьченко очолив виправу в долину ріки Заравшани в середній Азії, потім пустиню Кизиль-Кум, за кожним разом привозячи багаті наукові помічення, поміри й природничі збірки. Найціннішу з наукового боку виправу відбув в 1871 р., що увін-

чалася відкриттям пасма Заалтайських гір. Обставини не дозволили йому тоді піти далше на південь, до верхів найвищих в світі гір — Паміру, не здійснив цього заміру й пізніше, бо згинув трагічно, застуканий на самотній мандрівці на верх Мон Бляну, в Швейцарії — 14 вересня 1873.

Його іменем названо кілька літ пізніше один з ледняків у Памірі.

До недосліджених околиць Туркестану

Виправи й досліди в середній Азії почалися досить пізно — в половині минулого століття; до перших і найбільших дослідників тих сторін належить Олексій Федьченко.

Від двох літ перебував він уже там запускаючись на довші й коротчі виправи в басейни рік Заревшана й Сир-Дарії, то в довколишні пустині, то знову ж обробляючи в Ташкенті зібрані наукові матеріали — коли доручили йому очолення нової, більшої тим разом розмірами і замірами виправи; в сторони, ледви доторкнені до того часу, або зовсім недоторкнені ногою не то дослідника, але взагалі європейця. Молодий, бо ледви 27-літній вчений встиг вже здобути собі признание знаменитого природника. До того ж товаришив йому скрізь неабиякий помічник, теж спеціаліст в природознавстві — його жінка Ольга.

Було літо — червень 1871 — в континентальному підсонні спека й посуха. На дорозі, якою зразу вирушила невеличка горстка людей з Ташкенту, знялася від першої хвилини така курява збита їздцями, арбами й ландарою, в якій примістився Федьченко зі своїм науковим устаткуванням, що не сила була очей розплющити. А чим далше, тим все більше визирали всі прикмети цієї старої азійської дороги: западини, вибої, діраві дерев'яні містки, з яких колеса треба було дрючками витягати, далі “бріди” на Ангрені, річці, де коням тільки уха виставали понад водою. Але

трудно. подорожні не зближалися до цивілізації, лише навпаки. Шукали не вигод, а знання, а це шукання завжди зв'язане з невигодами й на них наші подорожні були готові.

Найближчою їх метою було старинне туркестанське містечко — “ключ Фергани” — Ходжент, розложений на лівому, південному березі ріки Сир-Дарії. Далше на південь простягалися скалисті узгір'я Могол-Тав.

Склад виправи був малочисельний. До того в Ходженті додано почот з чотирьох козаків.

За містом подорожники попрямували здовж Сир-Дарії, на схід.

Тут краєвид зовсім змінився, з пустинно-степового перейшов в розкішний, буйний рістнею й досить густо заселений; сади, управні поля, людські оселі чергувалися одні за другими, творячи довгу низку оаз, що надавали Ферганській долині назву “благословенної”. Але що ж, ця щаслива зона, зрошувана Сир-Дарією, як Єгипт Нілем, виїмково переходила два кілометри в ширині. Подальше, на північ і південь, простиралася безмилосердна пустиня, ведучи впертий бій за кожну п'ядь ґрунту, негайно засипаючи піском недопильовані місця в цій зоні, то знову відступаючи дещо перед зрошенням.

Недалеке сусідство піскової пустині пригадували заєдно тумани пилу, що вносилися в повітрі влязачи в очі і в рот.

Віддалившись від русла Сир-Дарії й перетявши впоперек численні дрібніші притоки Ісфари й Сохи, наші подорожники дійшли до Коканди, столиці кокандського ханства. Тут належало вже запастися в дозвіл на дальшу мандрівку по його території. Хан ласкаво видав такий дозвіл додаючи “для влекшення подорожі” супровід з восьми джигітів під проводом караул-бега.

З Коканди Федьченко звернув відразу на південь, бо понад усе манили його таємничі шпилі тамошніх гір. Знову треба було переходити пустинні річки, а досягнувши місто Ісфару, над берегом ріки цієї ж назви, а звідтіля далше її берегом. Ріка мала завести його до Туркестанського пасма гір, з яких випливала. По дорозі минали оселі кокандських монголів, розкинутих серед

мішаних садів — росли тут південні породи дерев: айви, персики, грецькі орехи, всуміш з європейськими овочевими полями. Тільки що кокандці ніколи не бачили ніяких приладів й особливо магій неовочевими: вишнями, яблунами, тонетичної голки, вважаючи її чародійною річчю, тому з помірами Федьченки мусіли критися, а висліди вносити вечорами під шатром.

До того й з провідниками доданими ханом в Коканді був клопіт. Тільки що досягнули підніжжя гір, коли ці стали опиратися далшому просуванню. Висували різні перешкоди: що далше на південь, в гори, нема ніякої дороги, що гори страшенно дикі і неприступні, врешті, що можуть наразитися на напади тубильців. Думали таким чином застрашити і відрадити подорожникам дальшу дорогу. Та це — навпаки — загостило в Федьченка тільки апетит на розсмакування таємного незнамого в сповитих хмарами шпильх гір. А втім не бачив він покищо ніяких перешкод крім страху в самих провідників.

Пустилися отже далше.

Дорога була що правда трудновата, але була. Особливими труднощами для переходу відзначався перевал Джиптик. Минувши його, валка задрежалася на нічліг недалеко оселі кокандських тубильців. Від них Федьченко довідався, що річка біля оселі впливає з ледовика, не дуже то віддаленого.

Другої днини подалися туди подорожні.

З шумом і клетотом спливала річка зі скал, каскадами з порога на поріг, розбиваючись на стрімких водопадах на дрібні бризки.

Небаром гірську щілину, якою посувалася валка, замкнув обрив високого на 24 метри ледняка. Джигіти відмовилися іти далше, отже покищо розложилися тутже на нічліг. На розсліди ледняка вибралися у трійку, члени виправи, в тому й геолог Щуровський, якого ім'ям й назвав Федьченко відкритий ледовик.

Бракувало їм виряду до гірських і особливо до виправ по ледняках, все ж пройшли вони кілька кілометрів. Але треба було вертатися, бо ніч зближалася, а легко одіти дослідників не могли дозволити собі на нічліг на ледняку. Повертаючи збилися навіть з дороги і дов-

го блукали серед морен і стрімких потоків.

Не вдовольняючись одною екскурсією, Федьченко бажав розслідувати ледовик на всьому його просторі.

Однак про те ані говорити було провідникам, а радше завадам джигітам.

Що, даліше на південь, в гори? Ні, нізащо вони туди не підуть. І не було ради — Федьченко мусів від заміру покищо відступити.

Повернулися до Воруха — оселі, з якої вийшли нещодавно, й звідтіля подалися попри пасмо Алайських гір, осягаючи Шахимардан. Це місто біля зливу двох гірських рік Аксу й Карасу; Федьченко заміряв в тому найдогіднішому місці перетяти Алтайський хребет впоперек й дістатися на його південний бік, але наразі змушений забавити тут кілька днів, робив прогульки по околиці; робив поміри, збирав природничі експонати. Виїмково було тут що збирати. Околиця Шахимардана плодюча, рістня буйна й багата на породи животин. За шість днів тільки ентомологічна збірка збільшилася на 1,700 нових відмін комах.

Федьченко робив і подальші мандрівки, напр. до гірського невеликого озера Курбан-куля, яке він докладно обслідував. Відтіля збирався подальше в гори. Але... знову станула перед ним проблема джигітів Ті, як звичайно, опиралися й доказували брак в цих безвістях хоч би стежини.

Та Федьченко запримітив кіргіза, що з оберемком ріща на спині спускався недалеко з гір. Значить мусить бути стежка. І справді — знайшов її і пустився нею уверх але швидко показалося, що стежка переходить в "песій слід", а даліше в справжню карколомку і так звані в гірських дебрах середньої Азії "балькони", себто штучні переходи понад пропастями з вбитих в щілини скал коликів встелених ріщам; добрі може для котів і місцевих горолазів.

Важнішою з наукового боку була мандрівка долиною ріки Аксу в пасмо Алтаю, до гірського просмику Карака-зик.

Довкола високі, скалисті гори, а яругою (на висоті 1,800 м. над поземом моря) — ліс. Але це не знаний нам характеристичний ліс з інших частин світа, на-

віть будь яких гір. Федьченко так описав його в своїх записках:

"Деревна рости́нність на схлонах гір середньої Азії представляє різке протиле́вство до того, наприклад, що ми бачимо в Європі. Дерев, навіть ку́щі, ростуть по схлонах розки́нено, у віддалі одно від другого на декілька сяжнів, зовсім не представляючи цих згущених громад чи ко́льоній, які дерева у нас творять, е́днаючись у ліс, гу́щавину, бі́р тощо..."

Таким то рідким лісом вкриті тут схлони гір, тільки вузькі береги місцевих річок обрамовані смужками, не переходячих десять метрів, густіших заростів.

Дерев, мішані, з місцевих і європейських типів, з яких найвище сягала така наша біла, найбільш ви́держлива на го́стрий клі́мат, береза.

Зате звірня тут виїмково вбога. Але трапили теж кілька рідкісних порід животин (м. ін. новий вид ящірки, синички, пташка чисто лісового, що відзначається виїмковим багатством порід). В цій дослідницькій праці, у розшуках, незаступленою помічницею була чоловікові Ольга, на крок його не відступаючи в цих нераз небезпечних мандрівках, помічницею відданою і фаховою.

Нарешті постій в Шахимардані скінчився. В далішій дорозі, в Уч-Кургані, долучився до валки новий почот джигітів, який наспів з Коканди на зміну старому. І знов став робити Федьченко заходи, щоб передістатися в Памір, про який стільки див і легенд наслухався в дорозі, та який здавна його вабив. З тією метою відвідав колишнього начальника сусідньої з Паміром гірської області Каратегіна.

Кіргіз не міг зрозуміти заінтересування подорожників якимись пустими й непривітними горами й немало тим дивувався.

Але для Федьченка вже не було вибору, тут була для нього остання нагода і найвідповідніше місце для перескоку на південь, впоперек Алтаю; найвідповідніше — зі згляду на положення гірського просмику Тенгіз-баю, бо дорога — пожалесь Боже! Бездоріжжя радше, бо дороги тут ніхто не клав, хіба як вода вимила і сонце підсушило, надпропасні "балькони" туземців, дич, безвість...

До Тенгіз-баю дійшли за два дні дном скалистого провалу, понад берегом рвучкого потоку. Перед Федьченком не був тут ще ні один дослідник.

Незабутній, зворушливий момент; незнані досі, щойно відкриті для науки шари земель, околиць, гір, долин, на яких місцях були досі на мапах білі плями.

Звернені на південь обличчям, подорожні мали перед собою протилежний схил Алтайського хребта гір, внизу поздовжню долину, а за долиною, геть, щось зовсім несподіваного. Федьченко наслухався від тубильців про громаду неботичних гір, яку вони називали Бам-і-дунеа, себто “дах світла”, і надіявся її усю тут побачити; тимчасом бачив тільки могутній гірський вал, що заслонював зовсім дальший вид, будучи лише скрайком цього “даху світа”, що тягнувся ген, хто знає як далеко й широко?

Нововідкрите пасмо гір назвав Федьченко Заалтайським хребтом, а найвищий шпиль — шпилем Кавфмана.

З просмику Тенгіз-бай наші подорожні спустилися вниз, між Алтайським і Заалтайським хребтами, в поздовжню долину, де над рікою Кизил-су розташувалася кіргізька оселя Дараут-курбан, з фортецею кокандського ханства. Тут жив місцевий начальник, токсаба Ізмаїл.

Цей повідомлений завчасу про наближення експедиції, ще того самого дня, коли вона станула в оселі, пхнув післянця з повідомленням, що він забороняє дальше просування експедиції; та це видно признав ще мало вистарчальним, бо й сам незабаром з'явився в таборі. Ніщо, ні вговорювання, ні подарунки не помогли — токсаба був невгнутий. Може поза науковими цілями виправи, які Федьченко намагався вияснити тубильцеві, добачував довгу московську хапчиву руку... і на всякий випадок не хотів робити ніяких виїмків.

Але для дослідника це болюча поразка, сама гадка нестерпна була, що цього останнього кроку до виміряної країни, що гідно завершив би труди цілої виправи, не може зробити не з якихсь природних перешкод, а тільки внаслідок наказу. Можна собі отже уявити з якими почуваннями відступав Федьченко і його співтовариші від свого заміру — пер-

шим досягнути і пізнати неботичний Памір. Правда, крім наказу не доставало по-дорожнім і виряду та припасів до високогірського мандрування, і ні за що й ніде цим всім запастися.

Остали якийсь час в Дараут-курбані, збираючи дані для пізнання місцевої околиці — топографічні, геологічні, природописні, заповнюючи чимало прогалин в недостаточних до того часу відомостях з теренів середньої Азії.

Відтак експедиція відступила тою самою дорогою, просмиком Тенгіз-баєм, до ріки Кичин-Алай, й звідси направи-лась на схід і дальше півколом на північ на Ош, Андижан і Наманган у Ферганській долині.

Свої виправи Федьченко не вважав завершеною, не вдовольнявся науковими здобутками, хоч представлялися вони ім-позантно, бо заодно стояла перед його очима неосяжна, могутня, таємна картина Бам-і-дуней, “даху світа”. Не розстав-вався отже з наміром ще раз податися туди, а тимчасом обробляв науково привезені природничі матеріали і писав “Подорож до Туркестану”.

Незабаром виїхав з жінкою до Європи, докладніше кажучи — до Швайцарії, де став приготуватися до заміреної подорожі, а щоб набрати так би мовити “практичної заправки” у високогірським, особливо ледівняковим мандруванні, робив прогульки на шпилі гір. І тут зовсім ненадіно він погіб нападений сніжним буревієм підчас самотньої мандрівки на ледняк в Монт Блянк.

І. Чайковський

НАРОДНІ УСМІШКИ

МЖИЧКА

Накрапав дощик. Сіяла мжичка. У курені на пасовиську лежав батько, а малий син виглядав і дивився, як паслась отара.

— Татку, татку, а що то йде?

— Та мжичка, сину!

Син подививсь, подививсь та й знову питає:

— Тату, а що то йде?

— Мжичка, сину. Чи не замовнув би ти?

— Тату, тату, а мжичка вівцю понесла ! . .

ДЕЩО ПРО ГЕРАЛЬДИКУ

Хто вивчає печатки, монети, різні акти, хто кохається в книжкових знаках (екслібрісах), оглядає старовинні палаци, монастирі, пройде тихими стежками серед надгробних пам'яників, побачить уже потемнілий від часу портрет якогось лицаря або церковного достойника, зупиниться перед гобеліном, зброєю, ювелірними виробами, гарною тарілкою з порцеляни, всюди такий дослідник і любитель старовини зауважить герб.

В Західній Європі приблизно в половині XII ст. починають входити в моду одяги з гербами, або геральдичними прикрасами відповідних до гербів барв. Тоді починають містити герби на будинках і речах. Монастирі, різні установи, об'єднання, цехи тощо, заводять собі герби з відповідного змісту емблемами. Герб стає крім того загально визначним знаком власності. Гербовою печаткою (навіть і приватної особи) скріплювали акти і вона іноді замінювала підпис. В середні віки геральдика так переплелася з життям, що з нею були знайомі всі: шляхта, духовенство, міщанство, мистці, гравери, будівники. Геральдика стала своєрідною мовою, бо майже кожний умів розбиратися в змісті її знаків.

В наші часи часто геральдика є ключем для означення за гербовими емблемами часу або місця виникнення якоїнебудь мистецької речі, імені її власника та мистця. Самі герби, почавши від 14 ст., стають змістом творчості мистців. Малювання гербів стає тонким мистецтвом. Збереглося багато рисунків гербів, зроблених такими славними мистцями, як Шенгавер, Дюрер, Гольбайн, Бургмаєр, Кранах, та інші. Тут уже геральдика саме мистецтво, дуже тонке, привабливе своїми титулами, легендарними щитодержцями, дорогоцінними коронами, химерними покривками, мистецтвом, яке завжди відбиває стиль епохи і смак мистця.

В Західній Європі герби не були емблемами самої шляхти, а родові книги ретельно велися й міщанськими родинами. Тому завжди до геральдики ставилися і ставляться з повною пошаною і

розумінням її культурно - історичного і мистецького значення.

Доказом того служать сотні творів, присвячених цій науці в різних її галузях: історичній, теоретичній, мистецькій та юридичній. Вже після другої світової війни вийшло чимало праць, присвячених геральдиці. Ці праці надзвичайно скоро розпродуються і витримують десятки видань.

На жаль, крім кількох статей, або коротких розвідок наша геральдика не була предметом глибших дослідів. На наше щастя Польща створила протягом століть дуже цінну й обширну геральдичну літературу, без якої український геральдик ніяк обійтися не може. Польські автори часто торкаються і питань нашої геральдики, признаючи за нею самостійний розвиток, або, навпаки, сполучують із польською.

В наше життя, завдяки історичним умовам, геральдика не ввійшла так глибоко, як на заході, або в Польщі, але такого байдужого відношення до неї, навіть освіченого громадянства протягом 19 ст., виправдати безумовно не можна. Наші дослідники більше цікавилися ефрагістикою (наука про печатки), але ця наука має безпосередній зв'язок із геральдикою, особливо у нас, бо наші найстарші гербові емблеми, це родові знаки власності, які протягом XIV-XV ст. перейшли на гербові щити.

Досліди з ефрагістики, або геральдики робили Гр. Милорадович, О. Лазаревський, А. Стороженко, Р. Сотниченко, Кितिцин, Марія Слабченко, В. Модзалевський, Богдан Барвінський, Іван Крипакевич, Вячеслав Прокопович. Наш славний графік і гербознавець Юрій Нарбут "мазепинець полку Чернигівського, Глухівської сотні старшинський син, гербів та емблемат живописець", як він про себе казав, дуже прислужився нашій геральдиці. З геральдиків, які знаходяться на скитальщині, можу вказати на мистця геральдика М. Битинського, Торонто (Канада), та на кн. І. Токарежевського-Карашевича, геральдика генеалога, що перебував у Лондоні.

Слід пригадати й нашого історика В. Липинського, який, хоча геральдиком,

або генеалогом не був, геральдику цікавився та пробуджував інтерес до дослідів в галузях генеалогії і гербознавства наших шляхетських родів, що на полях битв пробивали Україні шляхи до національного й державного відродження.

Повстає питання, чому такий довгий час геральдика була у нас занедбана, чому, крім кількох "фанатиків-чудаків", ставлення до неї та до генеалогії було цілком негативне?

Приходиться дивуватися, як наші історики старшої генерації не звернули уваги на той величезний джерельний скарб для уявлення і розуміння внутрішніх взаємовідносин та інтимного життя діячів нашої історії, що знаходяться в цих ніби-то "нікому непотрібних" генеалогічно-геральдичних матеріалах.

Треба визнати, що наше покоління істориків і науковців так примітивно на ці науки не дивиться і охоче до них звертається. Псевдо-народницькі ідеї, що відійшли в минуле, перешкодою цьому більше не служать.

Геральдика й нині широко застосовується. На кожному авті, сливе на кожному краваті, на предметах щоденного вжитку, на пляшках з вином, парфумах тощо — скрізь бачите фірмові знаки намальовані під стиль гербів. Хоч і не підходять ці колишні знаки родовой гідності й родовой честі до вантажного авта, жіночої пудри, або як прикраса жіночої торбинки, але їх вживають, бо вони криють у собі якийсь чар давніх часів.

По першій світовій війні щити з різними емблемами в геральдичному оформленні знайшли застосування у різних арміях, бо ними відрізнялися військові відділи. Зовсім, як це було в середньовіччі. Законодавство європейських держав, в яких до гербів ставляться з розумінням і з традиційною пошаною, дозволяє старим родам вживати свої герби, а також не забороняє нікому, хто собі цього бажає, прийняти новий герб. Не можна лише приймати гербів, що існували раніше, бо вони є чужою власністю.

Перебування в європейських землях розбудило інтерес до геральдики і в нашого освіченого громадянства, але на жаль, інтерес цей дуже поверховний і поважно цією наукою мало хто займа-

Мати осягає поміч для своєї вередливої дитини

Напади вередливості в дітей це часто знак, що вони терплять на затвердження, яке не тільки розстроює їх успокійнення, але й жолудок. В таких випадках дайте дітям Children's Own Таблетки. Вироблені для дітей у віці понад 3 роки, вони діють як ляска-тива та осолоджують жолудок. Як їх дати перед сном, діють лагідно і приносять побажане звільнення рано.

На продаж у всіх аптеках і в усіх крамницях мішаних товарів, або посилайте свої замовлення до:

UKRAINSKA KNYHARNIA
660 Main St., Winnipeg 2, Man.

Children's Own
TABLETS

ється. Геральдика наука дуже точна й має свої закони й правила. Не даром казав наш славний графік і геральдик Юрій Нарбут: "В геральдиці нема нічого такого, що не мало б свого значення".

Особливо мені прийшлося бачити геральдичний "твір" одного дуже доброго маляра: Тризуб оформлений у вигляді шляхетського герба та ще з шляхетською короною, а в нашоломнику пір'я струся. Це лише один випадок, а знаю я їх більше. Недаром скаржився мені один мій приятель, що такі наші дилетанти від геральдики "крутять як завгодно, а вивчити і пізнати суть справи ніхто не бажає."

Вже цієї весни писав наш мистець-геральдик п. М. Битинський в одному канадському журналі, що й деякі наші вчені "також невміло барбаються в чужій їм і незнаній науковій галузі і легко-важно роблять цілий ряд помилок, які однак, прикриті авторитетом ученого імені, затверджуються в масах некритичних людей, як непохитні істини" . . .

Д-р В. Сенютович-Бережний

Павло Крет

Іван Бодруг

Іван Бодруг родився 7-го квітня 1874 року в с. Березів Великий Коломийського повіту. До Канади приїхав 1-го травня 1897 року маючи тоді 23 роки. Маючи освіту галицького вчителя, захоплений поступово-радикальним рухом і будучи енергійним та любителем вбогих селянських мас — Бодруг стає першим в Канаді піонером і організатором шкільного, церковного і культурно-освітнього життя серед перших українських поселенців в Західній Канаді.

Людей в кожному народі родиться щороку багато, та людей провідної вдачі Бог людям дає мало. Святе Письмо каже, що той народ гине, в котрім нема провідників-прозорливців.

Щоб було з нашими поселенцями, що між роками 1892 а 1903 прибули до Західньої Канади в числі 300,000 душ, коли б Бог враз з ними не післав тоді 18-літнього юнака Івана Бодруга з Березова Вижнього, Коломийського повіту? “Вигинули б, як миші голодного року”, як каже наша приказка.

Ті сотки тисяч наших переселенців це були здебільшого люди вбогі. Що мали, витратили на подорож. Прийшла перша зима в Канаді. Розкидані по лісах і степах, не мали вони ні що їсти, ні в що вбратися. Та Бог підіймив тоді між ними Івана Бодруга та післав до “англіків” у Вінніпегу, сказати що діється між нашими краями, протестантські Церкви, Пресвітерська, Методистська та БAPTИСТСЬКА зараз зробили у себе на велику скалю збірки щодо поживи та вбрання тай тягаровими потягами післали на наші колонії. Наш народ врятовано, а за пару літ він уже міг сам себе рятувати.

Приїхавши до Канади (Вінніпегу) де поробивши якийсь час на “штреці”, восени Бодруг повернувся до Вінніпегу. Він розумів, що йому треба вивчати англійську мову. На те була нагода, бо Манітобська Колегія радо приймала до себе молодих чужинців та вчила їх мови.

Незабаром про Бодруга довідався уряд провінції Саскачевану, що тоді са-

ме створилась, та й поклікала його позакладати між нашими переселенцями народні школи, — що Бодруг і виконав.

Оженившись з Ольгою Бачинською, родом з Городенщини, Бодруг був осів на короткий час на фермі біля Давфіну, а відтак застав в тім містечку “штор” та почав будувати млин. Той штор відразу дав велику полекшу нашим поселенцям в тій околиці, бо не потребували за найменшою річчю їхати аж до Вінніпегу.

За тих часів після умови Риму з рим. кат. Єпископом Лянжвіном, що сидів у Вінніпегу, гр. кат. священиками, тому, що вони були жонатими, не вільно було перевозитись до Канади. Як галичани, так і буковинці залишалися без священиків. Ту потребу людей добре розумів Бодруг, тільки він не бажав собі і своєму народові приїзду до Канади ані гр. кат., ані православного клиру. Як радикал, Бодруг уважав, що причиною галицької нужди був греко-кат. клир. Ще в Старім Краю Бодруг запізнався з Святим Письмом і мріяв про створення в нашій народі Церкви вільної від Риму.

Знайомість з канадійськими пресвітеріянами помогла Бодругові створити в Канаді 1903 року Грецьку Незалежну Церкву. Названа та Церква була “грецькою” тому, що в ній був той самий обряд, котрий був і в гр. православній Церкві, “незалежною” названо її тому, що вона не була залежна від існуючих на світі церковних осередків, як Риму, царгородського синоду, або східних патріархів. Рядилась вона своїм власним Синодом.

В році 1909 Грецька Незалежна Церква в Канаді уже мала 60,000 членів, а греко-католицької Церкви (чи то уніяцької), як і православної між нашим народом в Канаді ще не було. Було тільки трохи баптистів з Наддніпрянської України.

Бодругова мрія була побачити українських переселенців в Канаді рівними з англійцями щодо освіти, культури та добробуту. Помігши манітобському та саскачеванському урядам запровадити

між нашими переселенцями в тих провінціях народні школи Бодруг поста-
рався, щоб ті уряди створили учитель-
ські семінарії, щоб приготувати україн-
ських учителів. Це був початок вито-
рення в Канаді української професійної
верстви, бо багато тих учителів потім
вивчилися на адвокатів та лікарів.

Бачучи цілковитий брак української
книжки в Канаді, Бодруг за власні гроші
спровадив велику кількість українських
книжок зі Львова. Це початок першої
“Української Книгарні” в Вінніпегу.

Розуміючи велику потребу часопису
в житті культурного народу, Бодруг (з
своїм крайном пок. Іваном Негричом)
1903 року почав видавати у Вінніпегу
тижневик „Канадійський Фармер”, що і
тепер ще у Вінніпегу виходить.

Коли в році 1903 створилась Грецька
Незалежна Церква, Бодруг почав вида-
вати орган тієї Церкви — тижневик “Ра-
нок” (Теперішній “Канадійський Ра-
нок”).

Бодруг старався, щоб Грецька Неза-
лежна Церква мала усі потрібні бого-
службові книги. Перша книжка звалась
“Служебник та співаник”. Бодруг усе
своє життя в Канаді дуже любив перекла-
дати та укладати церковні співи, як з мов
церковно-слов'янської так і з англійсь-
кої. “Книга Хвали”, що вийшла у двох
виданнях в Канаді — це здебільшого Бо-
другові переклади.

В році 1926 Англійська Церква видала
в Лондоні в українській мові свій “Со-
борний Молитовник” і подавання Свя-
тих Тайн та інші обряди та звичаї”, пе-
рекладу Івана Бодруга. Від тоді аж до
своєї смерті Бодруг працював зо мною,
щоб приготувати український євангель-
ський служебник та требник. На видан-
ня того твору гроші призначив бл. п.
Василь Федун з Андрю, Алта. Матеріал
до тієї книги зібраний, сподіємося, що
Українське Євангельське Об'єднання нев-
довзі її видасть.

Ще треба згадати Бодруга, як пе-
рекладача, мовознавця та письменника.
Враз зі мною він написав “Повну Укра-
їнську Граматику”, на викінчення цієї
праці забрало нам чотири роки. Його
оповідання всі гарні, шкода, що так ма-
ло він їх написав. Найкраще з них буде
“Худан,” оповідання про опришків в
Карпатах. Написав він також і “Грама-

тику Галицького Діалекту”, як рівнож
враз зо своєю дочкою Лідією Бідел-Бе-
резівською уложив “Підручник Грамати-
ки Української Мови” для середніх шкіл
в Канаді.

Бодруг був доброї, тихої вдачі. Він
ніколи не поборював людей, а тільки
“піднебесних духів зла”, цебто ті ідеї, з
котрими він не годився. Тому він був
добрим не тільки з євангеликами, а мав
приятелів і між гр.-католиками та право-
славними.

Справа визволення українського на-
роду з духової й національно-політичної
неволі була йому дорогою. В Торонті,
де дожив він свого віку, Бодруг був по-
четним членом Українського Народньо-
го Дому.

Дня 2-го червня 1952 р. о год. 7 в-
ранці в Пресвітеріянськім Шпиталю в
Нью Йорку упокоївся в Бозі широко ві-
домий в Канаді проповідник Іван Бодруг,
проживши 78 літ.

Похоронено його в Торонті, де він
прожив останніх 20 років свого життя.

Лікарські поради

ПОПЕРЕДЖЕННЯ РАКА

Коли під час медичного огляду лі-
кар знаходить у людини якусь хворобу
й призначає лікування, слід неодмінно
виконати його вимогу і ось чому.

Якраз на базі деяких хвороб, коли
їх своєчасно не лікувати, може розви-
нутись рак. Особливо серйозно треба
ставитись до хвороб, які не викликають
відчутного болю. Це — всякі пухлини,
нарости-поліпи, виразки, де б вони не
були.

За таких хвороб уже є певне чуже-
рідне розрощування клітин, але спочат-
ку воно доброякісного характеру, бо не
проростає в глибину. Його легко вили-
кувати.

Коли ж вчасно не лікуватися, то й
доброякісне розрощування клітин зго-
дом може переродитись у злоякісні клі-
тини. До цього призводить легковаж-
не ставлення до власного здоров'я.

Кожна людина після 30-річного віку
має проходити медичні огляди не рід-
ше, як 1 - 2 рази на рік.

Лікар Є. К.

Раїса Мачушенківна

Маму забрали

(Болючий спогад)

Осінь 1920-го року. Холодна, мокра, непривітна осінь. Сумний і без того брудний Немирів вкрився болотом. Мокро, зимно.

Нам у хаті тепло й добре. Не хочемо йти на двір: бігаємо по кімнатах, бавимось у своєму куточку коло грубки і частенько заглядаємо до кухні, бо там мама готувить для нас сніданок.

Наша кохана мама. Якжеж ми її любимо! Вона така добра, така гарна. Але сумна, сумна. Колись, пам'ятаю, була дуже весела. Тоді ще був татко. Добре було. А тепер він десь далеко, далеко, — воює з большевиками. Мама часто плаче. Може, батько хворий, а може... може, ми вже сироти? Давно вже ми його бачили. Большевики його шукають. Приходять несподівано вдень, а часто і вночі, і починається трус. Усе перекидають, нищать, забирають. Уже й забирати нема чого, а вони ще грабують. Надивились ми на те, та й звикли.

Сумна мама, але й нам сьогодні не-весело. Чогось так рано всі повставали; ще ж майже темно. Мама у вільні хвилини тулить нас до себе, пестить і сльози тихенько втирає.

— Чого плачеш, мамцю?

— Я не плачу.

— А що-ж тобі таке?

— Нічого. Бавтєся, дітки!

Але ми вже не можемо бавитись. Мама така неспокійна. Часом прислуховується, неначе на когось чи на щось чекає.

Раптом стук у двері. Так тільки в о н и стукати вміють. Здається, що сердить їх міць дверей, які сміють їм опіратись мимо ударів кулаками, чобітьми та прикладами. Так, це вони.

— Атваряй!

Мама зблідла й затремтіла.

— Не бійтєся, дітки! — потішила нас і пішла назустріч гостям.

Влетіло п'ять озброєних большеви-

ків. Брудні, зарослі, зі злими, тупими поглядами. Заглянули до всіх кімнат, до всіх закутків.

— Где разбойнік?

— Не знаю.

— Врьош! Не знаєш, где твой муж? Дай нам ево пісьма!

— Не маю його листів.

— В печку бросіла? Когда пришло последнее пісьмо?

— Не маю його листів.

— Врьош!

— Він листів не пише...

— Обиск!

І почалось. Нічого на місці не лишили. Порозкидали, поломили, порвали, що далось. Понапихали собі кишеньі.

А ми сидимо в куточку й дивимось. Не дивуємось, звикли.

— Если не скажеш, где твой петлю-ровець,—пайдоьш с нами!

— Не можу йти з вами, — в мене ж діти маленькі.

— Пусть здихают!

Ще шукають. На горищі, навколо хати, в господарських будівлях.

— Біжи, дитинко, — звернулась ти-хесенько до мене мама, — до того пана, що на другому кінці міста живе. До того грубого жида, що колись так перед татом плакав, а потім дякував татові. Знаєш? Він тепер комісаром. Скажи йому, що тут робиться. Скажи, що мене хочуть забрати; нехай не дозволить.

Бідна мама. Вона ще тоді вірила у справедливість.

Я всунула босі ноженята в старі, мокрі черевики, насунула плащика на себе й побігла. Дош, вітер, зимно. Болото мене затримує, але я біжу. А вулиці довгі, довгі. І так їх багато.

З якоїсь брами вибіг великий, рябий пес, більший від мене. Догнав мене, обнюхав, помахав хвостом і своїм щорстким, мокрим, але теплим язиком обтер мені сльози.

ТАЄМНИЦЯ УСПІХУ! Це мука, яку вживаєте, робить цю різницю у вислідах печива. А найкраща можливо мука, яку ви можете купити, це Five Roses. Це є одна мука, яка є perfetta для **всього** вашого печива — хліба, тортів або тістечок. Нехай Five Roses Мука на всяку потребу стане таємницею вашого успіху.

FIVE ROSES FLOUR

Найбільш респектована в Канаді назва в печивах

Біжу далі. Ще тільки одна вулиця... Ще кілька домів... А ось уже й ця брама. Пхаю велику, тяжку хвіртку. З трудом відчинила двері до кухні, вбігаю до кімнати. Є! Як то добре! Сидить у великому, червоному фотелі перед люстром. Пудрується.

— Добрий день. Мама...

— Як ти зміла сюди зайти? Дивись, скільки болота нанесла, стерво!

Я забула вичистити черевики, — це правда. Але хіба він не бачить, що мене сюди біда принесла?

— Маму забрали комуністи. Ми благаємо... Мама...

— Як забрали, то значить заслужила на це. Так їй і треба. А ти забірайся геть! Не докучай мені! Ви всі петлюрівці.

Щось стиснуло мене за горло. Зробилося темно... Сміх. Відчиняю очі й бачу, що лежу вже на вулиці в болоті. Якись діти сміються з мене. Так... Собаки ліпші.

Раптом пригадала: Мама! Вона там чекає, а я лежу? "Маму забрали", — я так казала. Але маму не забрали. Хіба ж її могли забрати? Що-ж ми без неї робили б?

І знову біжу. Падаю, встаю, біжу й плачу. Чого я бігала? Може, вже маму нема.

— Мамо! Почекай, я зараз буду дома...

Але ще далеко, а ніг уже не чую.

Не памятаю, як дісталася додому. Усі двері відчинені. Мами і Марійки нема. Вона має півтора року, не могла без маму лишитись. Галя дивиться у вікно. Стоїть, мов нежива. У карих оченятах, в білому личку, в усій її дрібній, десятилітній постаті видно тільки жах. Застигла в ньому. А Володя? Бідний, — він має лише три роки, ще нічого не розуміє. Сидить на підлозі. Капають дрібні сльози.

— Мамо, де ти? Мамо...

— — — — —
Я тоді мала сім літ.

Кап, кап, кап... Мокро, що-раз зимніше.

День за днем проходить, а маму нема. Сидить у в'язниці. Десь далеко.

Нам зимно і хліба нема. Тиждень просиділи самі в пустій хаті. Володя вже й не плаче, й не встає. Але й до нас загля-

нуло сонечко: прийшла бабуня. Принесла, що могла, й нагодувала нас. Гляділа, годувала, пестила. Наша добра, старенька бабуня. Вона нам хотіла маму заступити. А ми весь час її питали:

— Де мама? Коли прийде?

Потішала нас, розвеселяла, а потім тихенько, щоб ми не бачили, плакала.

Три тижні з нами жила. Завжди була жвава, весела. Але прокинувшись одного ранку, застогнала і ледве-ледве встала з ліжка.

— Що вам таке, бабуню? Може, вам що болить?

— Ні, дітки, в мене ніколи нічого не болить. Я тільки журюся, що мушу вас на один день залишити. Піду додому, бо маю справу й їсти вам принесу. Я завтра прийду. Це-ж близько, тільки п'ять верстов.

— Не йдіть, бабуню, бо ще й ви нас покинете. Що тоді буде?

— Але ж я вернуся напевно.

Попрощалась з нами і пішла; але вже не вернулась. Потім ми довідались, що в той-же таки день умерла. Чула, що смерть надходить, та й пішла додому, — не хотіла нас журити.

А ми знову залишилися самі. Часом заходили до нас якісь люди, приносили їсти, плакали й відходили. Коли не було що їсти, то шукали по смітниках. Ніколи не просили й так жили.

Вечір. Темно, зимно.

— Мамо, я хочу їсти! — плаче Володя.

У неділю наша сусідка принесла нам буханок хліба, але сьогодні вже четвер.

— Мамо, де ти?...

Рипнули двері, — хтось прийшов. Пройшов сіни, кухню, кімнату. Іде непевним кроком, а тепер шукає дверей до нашої кімнатки. Ввійшла якась жінка, але не бачить нас, бо темно.

— Чи тут хто є?

— Є.

— Усі троє?

— Так.

— Маю вам щось сказати. Сьогодні привезуть вашу маму. Завтра рано заведу вас перед той дім, де вона буде, і зможете її побачити.

Володя обняв мене за шию.

— Чуєш? Мама завтра буде. Мама!

Але я не тішусь. Ця жінка така сумна

і так дивно говорить, немов оповідає про якесь нещастя. Коли побачила радість Володі, почала плакати.

— Що з мамою? А Марійка?! Кажіть усе! — скрикнула Галя.

— Мама привезе Марійку і, певно, вам її віддасть.

— А мама! . . . — тягну її за руку.

— Маму завтра рано повезуть до Винниці.

— До Винниці? А чому тут не лишать? Довго мама там буде?

— Довго, дітки.

— То й ми поїдемо. Ми хочемо бути з мамою.

Жінка заплакала. Пригорнула Володю, гладить нас по голівках і плаче.

— Чого ви плачете? Ви щось знаєте. Що з мамою зроблять? Скажіть!

— Не знаю, але завтра попросається з мамою, візьмете Марійку, і мама поїде.

— Попрошаємось? Ми-ж її довго не бачили, то привітаємось?

— Але більше вже мами не побачите.

— Чому?

— Бо . . . — знову плаче.

— Скажіть, — просимо, — скажіть!

— Вашу маму завтра у Винниці . . .

— Що?

— Розстріляють.

Давно це було, можна вже було б забути, а я ще тим живу. Тільки здається мені, що це був страшний сон, що мені ще сниться. Хочу прокинутись, щоб глянути на маму і сказати:

— Як то добре, що це був тільки сон.

Але мами нема. Пам'ятаю. На другий день рано ми пішли з тією жінкою до мами. Пройшли кілька вулиць і затримались перед домом нашого знайомого. Двері й вікна були забиті, а навколо стояла вартя.

Довго довелося чекати. Сходилися люди. Старі, молоді й малі діти, всі зажурені, заплакані. Там, за тими забитими вікнами сиділи їх батьки, брати, сестри, діти . . . Туди рвуться їх зболілі серця. Я їх розуміла. О, добре розуміла!

— Мамо! Мамо! . . .

Почувся стогін і стукання з живої моголи. Відскочила дошка, брязнули шибки. Мама вискочила через вікно. Підбігли жовніри, але до паркану було тіль-

ки два кроки. Мама тримала однією рукою Марійку, а другу до нас простягнула. Ми вже лізли на паркан.

— Діти мої, діти!...

Не могли нас большевики розділити. Один підняв над маминою головою приклад.

— Дайте попросатись, кати!

Тимчасом у вікні почалася бійка. Засуджені на смерть ще хотіли побачити своїх, побачити останній раз. А може мав ще хто надію на життя? Усі кинулись до вікна, пхались, не дивлячись навіть на те, що кілька з них уже впало від ударів.

Большевиків було багато. Наставили дула рушниць у натовп тих, котрим ще наразі дозволяли жити, і ніхто не рушився. Можна було перебігти через вулицю, знести паркан, відбити двері й вікна і визволити нещасних. Тоді я про це не думала. Нам вдалося дістатися до мами, й ми були щасливі. Але людей було багато більше, ніж війська. Частина згинула б від куль, це правда, а решта могла б щось зробити. Чому-ж ніхто не рушився? Ніхто навіть не плакав, — застигли.

— Мамо, ми підемо з тобою!...

— Візьми Марійку, Галочко . . . Дітоньки мої! Любіться, кохайтесь . . . Я відходжу, але буду з вами вічно. Пам'ятайте, що ви . . .

Довше не можна було говорити, — нас відтягнули на другий бік вулиці, а маму замкнули. Вікно знову було забите.

Люди пробудились: застогнали, заплакали. Якесь жінка довго ридала, рвучи на собі волосся, й раптом засміялась страшним сміхом божевільної:

— Ха-ха-ха-ха! . . . Ха-ха-ха-ха! . . .

Від тієї хвилини я вже нічого не бачила й не чула. Потім оповідали мені, що я була свідком від'їзду в'язнів до Винниці, де їх у той-же день постріляли. Але я опритомніла аж тоді, коли вулиця вже була пуста, тільки якась жінка тягнула мене за руку:

— Чого ти тут стоїш? Ходи, заведи тебе додому.

Я втікла від неї, припала до вікна, через яке ще так недавно мама до нас рвалася, і зрозуміла, що вже її більше не побачу.

— Мамо, де ти? . . .

Десь далеко лунав тільки сміх.

Микола Матів-Мельник

Система

(Оповідання)

Кожного разу, коли прибуваю в рідну хату на відпочинок, мушу їхати попри стару школу зі стрімким гонтовим дахом, що присіла квочкою серед посохлого вікового саду. Це моя колишня школа!... Два величезні переділи з патріархальними сінями, з великим отвором у стелі, з якого звисав шнурок від шкільного дзвінка, що був приміщений на самому гребені даху. Його голос ще й досі брешить мені в вухах і мені здається, що я однаково, як і колись... бачу як він підскакує і вихлипує на всі боки. Так тріпався бувало Панько Гула, як його тягли "шпанери" на лавку, коли йому справляли водосвяття...

І ще залишилася та доріжка, вбік від шляху, яку ми втоптували босаками й якої ріняк кусав нас осінніми ранками в ноги, як лютий пес, і на якій ми добігаючи до школи, щибали пальці — і від них були дрібонькі криваві сліди на ступениці, перед шкільними дверми. Оттак бачу ті мрячні осінні дні: імжить студений дощ, паде листя з високих яворів, у лісах, за рікою, кличе за літом Луна а в річці посиніла від холоду вода... і вже не грає з гардами до сонця...

Ми бігли до тієї школи і кричали, як воробці коло останньої кладні пшениці, якої ще не забрали з поля. Ми бігли до неї, на добрих дві години перед наукою, обсідали ганок, дерлися по огорожі або по сливах за останньою сушеницею, що тетеріла на слизькій гіляці — поморщена, згіркнула, як бабуня на порозі смерті!

О, ти дивна святине, як ми боялися тебе як ми любили кожніське твоє лагідне слово, кожніський усміх твоєї непривітної натури, як ловили ми в діточі наші душі найменший об'яв твоєї ласки, що тільки деколи падала на нас ненароком, як кризь морозну негоду грудневе сухітниче сонце!... Ти тоді не вміла до нас говорити, хоч ми могли себе розуміти на матірній мові... Нині при-

ходжу на старі, забуті сліди моїх хлопчих босих ніг — але поезії не наводжу, крім туги за шкільним подвір'ям, за городчиком зі щепами, на якому ми збирали весною каміння тай за милим солодким контр-альтом дзвінка, якого вже нема...

Ти ще далі сидиш як та квочка... але-ж де твої справжні курята? Чи думала ти коли про це, стара наша школо?.. Скільки ще тобі жити?... Ти вже в тінь пішла, стара школо, й на твоїх покритих одвірках і в сінях і на порогах твоїх потахли крики горобців, що махали довгими приполами кожухів та синіми волошками гляділи зпід чорних шапок, що лізли на очі і зимою машерували в маминих шкарбунах: Бойчуки, Палагнюки, Дмитруки, Колісняки, Коломийчуки, Бейсюки, Мосюки, Сенітовичі, Демидюки, Боднарі, Ковалі, Гриджуки, Деркачі, Кушнірі!... А ти післала тих своїх птахів у світ і сама осиротіла...

На твоєму широкому подвірі станула горда кам'яниця, в якій умерло їхнє слово, а як сонце стає на небі, то від неї тінь паде на вікна і в твоїх очах тоді сумерк, як у трупарні. У кам'яній, мурованій, інша тепер пісня, інша поезія!... І я йду від тебе сумний...

Ти до нас не була ласкава, хоч ми тебе любили, бо на лавках наших сміялося рідне слово, як крапниста роса в ранньому сонці, хоча грізно дивилися зпід очиць очі червоного пана і скавав по спинах білий сід сировиці, гудзоватий "нанашко" — чи як його називав той пан: "система". Не вміла ти, стара школо, говорити до своїх сірих птахів, що за пісню і слово ласкаве булиби тобі віддали сторицею: сріблом, золотом і кришталом... Твоя "система" лишила в наших душах багато жовчі і багато олова в наших крилах...

**

Я так ждав тієї хвилі, коли мене поведуть "до запису". Мені усміхалася нова

HONNER

Від 1857 року — назва, якій можна довіряти

АКОРДІОНИ ★ ЕЛЕКТРИЧНІ ОРГАНИ ★ ГАРМОНІЙКИ
МЕЛЬОДІЙКИ ★ ГРАМОФОНИ
САКСОФОНИ

Продаються в передових склепах музичних інструментів

Канадійські продавці

HOUGH & KOHLER LIMITED

468 King St. West

Toronto 2 B, Ontario

дзобенька, чорна табличка і щось таке нове, чого я ще ніяк не розумів, але безумовно гарне, веселе, розкішне! . . . І я ждав четверга, бо казали, що це станеться в четвер. І воно сталося. Мене привели до тієї школи, що біліла в пишному сливовому саду й молодником оперізувалася, як добра газдиня поясом. Згори збігала до школи биндою стежка й мені дуже хотілося по ній брикнути, але мене мама не пускала. Треба було йти на ступницю й перший раз переступити шкільний поріг. І я це зробив без найменшої застанови й страху. Я тішився зміною . . .

У великій кімнаті сидів за столом грубий червоний пан, у очицях, із гулею на правому чолі — понурий, непривітний. Я завагався, чи варто мені йти до цього пана — але вже було запізно, мене записали. Відтак я ждав дзвінка. І на третій день, я зрозумів, що він мене кличе. Я пішов. Нас було багато й ми ще всі не знали, тільки вуйків Максим сидів коло мене і крутився, як посолений . . .

Ви вже, бачу, кліпаєте очима й думаете, що це зачнетесь від того Франкового гусія, що кушав “єрусалиму”, але чи я в цьому винен, що мені все нагадується “історія днів юних”, коли побачу будинок, у якому я пізнав того червоного пана, який навіки залишився в моїй пам’яті . . . Будинок став пусткою, а по старому панові — тільки запалий гріб із похиленим залізним хрестом . . .

Відчинилися в клясу двері і птахи вмовкли.

— А ти, газдо, чому не встанем, га? Ну, та певно, я знаю, що тебе болять ноги — старість не радість. — Сідайте! — сказав твердим голосом, як закінчилася молитва.

— Таблиці на лавку!

У клясі зашуміло. На лавках спочили істочники наших тремтінь і неясного будущого . . .

Я ніколи ще не дивився так уважно на все, що мене окружало. Чорний крук на шафі підніс угору дзоб і не рухався, на стінах висіло кілька полинялих образів, але я ніяк не міг зрозуміти, що це за звірі шкірять до мене свої зуби. Коло таблиці білілися дві дошки прості і гладкі і я думав, що з них можна би змайструвати скриньку . . . Відтак упав мій зір на блискучі носи панових чере-

виків і на грубий ланцюжок, що звисав із кишені.

Пан почав ходити поміж лави і хтось у задніх болючо йойкнув. У тій хвилі рушив він зміж лавок до стола. Тямлю, як нині: в куті на столі стояли дві величезні скирти повязаних зшитків, у пів чоловіка заввишки. Панова рука піднялася вгору, він став на пальці, що аж заскрипіли його блискучі черевики й по хвилі витяг ізза скирти грубий лісковий бук, що мабуть, там нудився через шість вакаційних тижнів. “Палюга” блиснула до сонця рибячою лускою й пожовлими гудзками і в мене повіяло за спиною холодом. Я вчув за рвучким помахом панової сильної руки кількакратне: ггу!— ггу! . . . У червоного пана кліпнули радісно очі й закипіли саламахою звітрілі зуби. Відтак підніс він бук угору і став перед лавками.

Вуйків Максим ухопив мене за руку, потиснув легко, як по телеграфі і ми крадькома глянули сумно на себе. В тій хвилі упав бук з лоскотом на лавку і всі стяралися, як від вистрілу.

— Ти, череватий війте, скажи мені, що це є? — кінець бука торкнувся легко Максимового носа.

— Бук, прошу пана, — прошептав тихо Максим.

— Брешеш! Хто скаже?

— Я! — обізвався бувалець із другого року.

— Ну, скажи ти, Шкварчинський, то будеш також органістом, так як твій тато.

— То прошу пана є нанашко, або така “система”.

— А видиш, дурню, що наука в ліс не йде. Але це саме мусить також і штуба знати! Отже й вам, газди, треба собі з’ясувати, що це є “система”? Вона все має два кінці — грубий і тонший. Вона на все помагає і гонить розум з долини вгору і живих спасає і мертвих воскресає... І обильна і щедра — чим хата багата . . . І червоний пан реготався і втирав хусткою гулю на чолі . . .

Я чув, як билось моє серце, мов риба об лід і мені знову вставали приманно перед очима поля й городи, ліс і толока, по якій стелилися голоси коров’ячих дзвінків і голоси денцівки . . . На вікнах потахало сонце червоною міддю, а мо-

лода яблуна кивала віттями; — кричала дико гурма воробців . . .

— До дому, молитва! — впав грім-кий голос.

Я біг, шибав по камінню пальці, на-че — втівав від чогось у старий, веселий світ . . . Але коли я вечером вернувся з ліса й заснув щасливим сном у куті на до-лівці, то й там я побачив червоного па-на, що вимахував системою і вперше стривожив у моїх діточих снах золоту по-году . . . Той червоний пан! . . .

А коли мене будило сонце і контр-аль-

то дзвінка, я чогось тремтів так, як не-раз у погоду тремтіли листки осики, що сто-яла на нашій межі, серед городів.

Минули літа! . . . Неодно затерлося в пам'яті, забулося чимало всякого зла. Тільки коли вертаюся до рідного гнізда й побачу отту стару школу в знищеному, всохлому саді, мені здається все, що в пустій кімнаті ходить той червоний пан і за скритою сірих зшитків береже духа старої школи . . . незабутню систему . . .

У Львові, 16. IV. 1935.

Модель пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні і його творець артист маляр і скульптор Леонід Молодожанин.

Отакі то ми учені

(Советсько-російська пропаганда твердить, що всі винаходи і відкриття зроблено вперше в Росії, а другі західні народи прямо вкрали їх. Цю безосновну хвалькуватість висміяв один німець із советської зони в колючій сатирі, яку він переслав на Захід. Вона була поміщена в західно-німецькій, швейцарській та іншій європейській пресі. Тут ми містимо його в вільному перекладі на українську мову. С а т и р а звернена проти російських націоналістів як серед рос. большевиків, так і їх противників.)

Ми усе знайшли, відкрили,
Винаходи всі створили,
Все зглибили, дослідили,
Сплянували і зробили.
Усе перші ми пізнали,
А від нас вже другі вкрали.
Отакі то ми учені:
Все створив російський геній!

Телеграфи, телефони,
Фільми, радіо, атоми,
Електричну жарівку —
І фотографічну плівку —
Все закрали із Росії
Міжнародні ті злодії.
Отакі то ми учені:
Все зробив російський геній!

Друк, папір і всі машини,
Телевізія, пружини,
Радар, шифри, телескопи,
Двигуни і мікроскопи,
Всі приладдя, усі плоди,
Все це наші винаходи.
Отакі то ми учені:
Все вам дав російський геній!

Літаки, вози, трактори,
Кораблі, що ріжуть море,
Авта, поїзди, біциклі,
І всілякі припиндиклі
Все відкрили росіяни,
Щоб ви знали громадяни!
Отакі то ми учені:
Все розкрив російський геній!

Всі світи і всі планети,
Метеори і комети,
Бігунові всі простори,
Всі острови, ріки, гори,
Всі пустині і безлюддя
Дослідили русські люди.
Отакі то ми учені:
Все ствердив російський геній!

Цукор, мило, сахаріна,
Газоліна, вазеліна,
Голка, шило, мотовило,
Гайки, цвяхи і мастило —
Плоди нашої науки,
Щоб ви знали, недоуки.
Отакі то ми учені:
Все приніс вам русский геній!

Як хвороби пізнавати,
Як їх потім лікувати,
Як людей оперувати,
Як щепити, доглядати —
Перші знали ми в Росії.
Отакі ми чародії!
Отакі то ми учені:
Все збагнув російський геній.

Всі мислителі, артисти,
Співаки і танцюристи,
Всі письменники й поети.
Літератори й естети
Брали теми та ідеї
Тільки з нашої Расії.
Отакі то ми учені:
Так багатий русский геній!

Ми придумали всі спорти,
Пироги, білини і торти,
Водку, пиво, макарони
І всілякі вимандрони.
А яка в нас етикета!
(Матюки і епітети)
Отакі то ми учені:
Все придумав русский геній!

Наган, кулі і гармати,
Кнут, Сибір і казамати,
Шибениці і в'язниці,
Стенка й куля в потилицю —
Все в Росії народилось,
Другі тільки в нас учились.

Отакі то ми учені:
Так багатий русский геній!

★

Офіцерів і салдатів
Ми навчили муштрувати.
Також наші бюрократи
Можуть всіх закасувати.
Нашим ділом є багнети
І ордени й еполети.
Отакі то ми учені:
Все створив російський геній!

★

Як цим світом управляти,
Як народи "визволяти",
Як підбитих трактувати,
І як голодом карати,
Як шукати на все рації
І творити федерації —
Ми навчили, ми учені,
Бо в нас є для цього геній.

★

Перші родичі у раю
Народились в нашім краю;
І не Богом сотворені,
Бо їх батьком був наш Ленін.
Все ми можемо зробити,
Навіть світ цей завалити.
Отакі то ми учені:
Необнятий русский геній!

СМІХОВИНКИ

Американець: — Чому в Советах стільки босих людей?

Советський пропагандист: — Що робити? Вони вже такі народилися.

★

— Куме, чи мали досить учора дощу?

Кум: — Богу дякувати, не можна нарікати. Проте мій сусід дістав два рази стільки, бо він має два рази стільки поля.

★

Лавочка вибрався на прогулянку човном. Ідучи почув, як хтось кричить: "Рятунку! Рятунку! Не вмію плавати?"

— І чого ж тут кричати? — каже уголос Лавочка. — Адже я теж не вмію плавати, а не кричу.

★

— Мамо, я був у пивниці й ударився в ногу.

— В котру?

— Не знаю, бо там було темно.

★

Жінка, читаючи газету, каже:

— Знаєш, учені стверджують, що жін-

ки живуть тепер пересічно п'ять років довше.

Чоловік: — Дуже мене це тішить, бо тепер ти напевно знайдеш час, щоб мені попришивати гузики.

★

Купець нарікає на погані часи: — Часи тепер такі погані, що навіть ті, що ніколи не платять, вони теж нічого не купують.

Чоловік до жінки: — А все таки ти не зможеш дорівняти в куховарстві моїй мамі.

— Так вона добре варила?

— Ні, не те, але коли я в неї їв, це мене нічого не коштувало.

★

Мати: — Що тут сталося? Тут щось розбилось.

— Мамо, пам'ятаєш цю вазу, за яку ти так боялася, щоб вона не розбилася...

— Так і що?

— Вже більше не потребуєш боятися.

★

Мати сенс гумору, це значить сміяти-ся з того, що сильно вас лютило б, якби трапилось вам самому.

БДЖОЛЯНА ОТРУТА

Її виробляють отруйні залози бджоли. Сучасна медицина відносить цю отруту до лікувальних засобів, бо вона поліпшує загальний стан хворого. Вплив її різнобічний: вона розширює дрібні кровоносні судини і тому посилюється приплив крові до хворого місця, знижує кров'яний тиск, зменшує здатність крові зсідатися, збуджує серцевий м'яз, послаблює біль.

Бджолина отрута добре впливає на нервову систему і на обмін речовин (у крові знижується кількість холестерину, який спричиняє розвиток атеросклерозу). Вона часто допомагає навіть при тяжких захворюваннях: ураженні внутрішньої оболонки артерії — ендартерії, деформуючому поліартриті, радикуліті, бронхіальній астмі, ревматизмі, невритах, гіпертонічній хворобі.

Успіх лікування залежить від правильно вибраних доз, а також місць, куди бджола вводить отруту.

Проф. С. Килимник

Старо-українське свято Юрія і вигін худоби

На широкий вигін у селі, а чи на ближчу від села луку-долину всі селяни згонять іще до світу худобу. Посеред вигона приготовлений стіл із двома відрами води, застелений білою скатеркою. Тут же розстелено два-три ряденця для дарів-приносів для пастуха. Ось худобу вже сигнали з усього села. Навколо цієї череди стоять і вартують, щоб худоба не розбігалась, господині, господарі, підлітки й діти, здебільшого з галузками святої верби . . . Всі ждуть священика. Але от загули дзвони й з церкви наближається натовп людей (хресний ход) з фореньгами, хрестами, образами, великими свічками. На чолі шість священик і хор. Чоловіки обнажають голови. Шість проходить у середину вигону-майдану. Священик править молебень та освячує воду. Після відправи підходить під благословення перший пастух, а потім підпасичі. Священик поблагословить пастуха, покропить водою, потім і підпасичів та скаже "напутствене слово" пастухові. Далі тричі обходить череду й обкаджує та освячує святою водою.

У цей мент, коли священик з процесією робить обход череди, хтось з господарів обілле його водою. Коли череда має рушати, обливають і пастуха та підпасичів.

. . . "Тепер подекуди вважається потрібним облити якраз попа, й то в ризах. Обливають пастуха на св. Юрія, і т.д. Метою обливання передусім дощ, як у багатьох примітивних народів, але очевидно не тільки він; сюди входять поняття очищення, розродження, щастя взагалі . . ."

(М. Грушевський. Історія української літератури, т. I-ий, ст. 174, Київ-Львів, 1923).

Чимало проробляється різних активітудів під час першого вигону худоби на пасовисько: як уже я сказав, виганяють натщесерце, пастух також нічого не їсть аж покінь не вижене череду в по-

ле; виганяють святою вербою, і обов'язково злегка потріпують худобу цією вербою; дають крихотку свяченого, а чи аркуша (артоса); окроплюють свяченою водою; очищують і зачакловують вогнем; виговорюють чарівні формули; моляться; покінь не виженуть череду в поле — дзвони не вгавають; обливають і попа й пастуха; несуть певні дари пастухові; виганяють вперше з хліва худобу через сокиру й т. д. Та й протягом року при різних святах чаклується худоба: щоб і здорова була, щоб і на вигляд гарна; щоб і багато молока давала; щоб і телятко коровка привела, а вівці щоб вчасно й щасливо покотилися. Про це ми зустрічаємо й у колядах-щедрівках, і у веснянках-гаївках, і в купальських та петрівчаних піснях.

. . . . "Що в котру днину вівці мішати—
Будем мішати та й виступляти.
Ой із царини та в полонину,
Будем мішати та й трембітати!"
(Гнатюк, стор. 123).

Уривок з різдвяної коляди підтверджує ті великі клопоти-турботи господарів про свою худібку, що й святі радяться, як череду виганяти з царини на полонину, як мішати вівці . . . "І святий Юрій на сій нараді дістає поручення трембітати на виступ". (Грушевський, т. I-й, ст. 185, Історія укр. літ., 1923 р., Львів).

Врешті, коли скінчився молебень, коли посвячено й череду, й пастухів, та й усіх присутніх, — починається шестивигін. Пастух доручає свої дари комусь з людей, бере в ліву руку булаву (не для худоби, а для захисту худоби від звірів), у праву—пугу-батіг, підпасичі по боках, а пастух позаду череди. Вся громада, на чолі з священиком і всім причетом, стає півмісяцем навколо череди позаду. Пастух гукне: "Гей, гися!" — і череда поволеньки рушає в поле. Дзвони не вгавають аж покінь череда не вийде в поле. На полі всі ще раз помоляться, щоб було щасливе літо для худібки й поверта-

Злука з Родиною

... лиме 10% вплати!

... і лише віддалене кілька годин джетом ВОАС!

Летіть до Вашої родини, або привезіть її до себе в Канаду через ВОАС! Вам потрібно заплатити лише 10% вплати за переїзд і при гому маєте аж 24 місяці опісля до полагодження балансу. Летіть ВОАС Rolls Royce 707 Jet до Лондону, ВОАС's Gateway до Європи, де будете мати до вибору один з 1000 щотижневих полетів до 33-ох більших європейських осередників.

Ваша родина віддалена на кілька годин, якщо летите через ВОАС! Підіть до свого агента подорожей вже сьогодні . . .

Кругом
по цілому
світі

ВОАС

Огортає Вас
своєю
опікою

BRITISH OVERSEAS AIRWAYS CORPORATION

ються в село. Всі в цей день одягнені святочно й день проводять весело: старші жінки виходять по кутках (вулицях), виносять з собою їжу та “пляшечки”, сідають гуртами-колом і поштуються та співають; чоловіки також святочно проводять цей день. Де є звичай ходити з хресним ходом у поле — після вигону худоби всі вирушають із хресним ходом. Пастух-чередник аж на полі смажить собі яєшню і снідає. Це їжа традиційна й також належить до ритуалу першого вигону худоби в поле.

Пастух-чередник вважався поважною особою в громаді й громада обирала його на сході (на сільським сході, зібранні). Він мусів бути чесною, незаплямованою і віруючою людиною, добрим і ласкавим до людей і до худоби. Перед вигonom худоби в поле пастух сповідався в церкві й давав преречення найчеснішого, найвідданішого ставлення до своїх обов'язків, включно до жертвенності, коли це було б необхідним. Пастух уже не мав права стригтися ціле літо, аж до закінчення пасовиська. Бували часті випадки, що на полі отелиться корова, а чи вівця приведе ягня — пастух мусить доглянути, вартувати, щоб худоба не скалічила корови під час отелення. Він дає знати господарям (а знав усі корови, кому яка належить), і ті прибували забрати корову та теля. Інколи господарів не було цілий день вдома, і пастух гнав корову поволі додому, а телятко ніс на руках. Майже весь весняний час пастух приносив на руках вечером маленькі новонароджені ягнята.

В селі пастуха шанували, йому не приходилось турбуватись ані про їжу, ані про одягу: всі селяни годували по черзі пастуха й підпасичів та готували щедру торбу з їжею в поле. Рівно ж, коли бачили, що щось необхідне пастухові з одягу, то постачали його достатньо і шматтям (сорочками), і онучами в постоли, постолами й іншим.

Вартий уваги звичай гуцулів першого вигону скотини — “полонинський хід”.

Звичай вигону скотини гуцулами на полонини

Власністю гуцулів були широкі обшари Карпатських гір, то рівні, то горбоваті, то хвилясті. Ці обшири бувають з осени і до половини травня вкриті сні-

гами, а з половини травня, коли повіють теплі вітри, тануть сніги, шумлять тисячі потоків-струмків, оживає полонина, вкривається буйною зеленою травом, численими квітами — “полонина закосичилась”, — кажуть гуцули. Полонина поділялася її власниками на дві частини: одна рівна для “кішниць” (скосу на сіно), а друга — для кішниць не пригодна, бо здебільшого вона серед лісів, зрубів, каміння. Оця остання й використовувалась для пасовиська маржинки (худоби), що й робили гуцули. По всій цій площі розставлені жолоби, в які набігає вода для маржинки — корів та овець.

Тисячі корів та овець виганяють у полонину й полонина оживає. З ранньою весною господар наймає статечного й порядного господаря — “пахтяра” на вескування в полонину. Цей найнятий господар — “ватаг” господарює в полонині всім: людям, маржиною, молоком, скликає на обід, на вечерю тощо. Всі його слухають, виконують розпорядження.

... “В горах іще досить повно збереглися давні пастуші звичаї, як “полонинський хід”, життя на полонинах, згін худоби додому. Особливо урочисто й обрядно відбувається перший вигін скотини на пасовисько, що на сх. Україні буває на св. Юрія, а в Карпатах — перед Зеленими Святами бл. 20 травня. На Гуцульщині цей вигін відомий під назвою “полонинського ходу”, що пов'язаний з низкою церемоній та обрядів і триває, звичайно, коло двох тижнів. Уже перед початком веснування громада обирає поважного статечного “ватага” й віддає йому на “веснування” всю “скотину”, “маржину”, позначивши відповідним знаком чи нарізом (“знаменом”) власність кожного господаря, що віддає худобу до спільної череди. Ватаг стає відтепер керівником цієї справи аж до повороту в село. Він виконує не тільки господарські, але й усі обрядові функції...”

(Енциклопедія Українознавства, вид. НТШ., т. I-й, стор. 244, Мюнхен - Нью Йорк, 1949).

Першими клопотами ватага — це вибрати місце на полонині та забезпечити відповідними молитвами, формулами, звичаями.

... “Перед вигonom на полонину ва-

таг із одним, або з двома пастухами йде на полонину на те місце, де приготовано для маржини стоїще (стая); прийшовши туди, ватаг відчиняє двері і промовляє: “Декую Господу Богові, що Господь Бог допоміг, аби я у тебе ввійшов у мирності, в радості. Як міні Господь с’єюй допоміг зиму перезимувати, так міні, Господь с’єюй, допоможи літо перелітувати, товаришам моїм та всьому народу православному”. Помолившись, заходить поза ватру (похилений дашок, де сплять пастухи), затишає на відлів сокирою у стіну й кидає на давнє ватрище (місце, де горіло багаття) підкову, кажучи: “Ти вже є доста піхана і бита, і ще не є згорена; тепер маєш горіти-піхати, доптати тебе ніхто не має”. Після цього береться робити живу ватру (вогонь) через тертя розколеного патики з губкою з обох кінців об одвірок і лодву, поки губка не займеться—це жива ватра. Коли покажеться вогонь, присутні звертаються до сходу сонця, клякають і говорять за ватагом “Отче наш”, кінчаючи словами: “Допоможи міні, Господи, як це міні поміг сю живу ватру розкласти, єї і згасити!”

“Жива ватра дуже добра на худобу” — пояснюють деякі ватаги, — “і для людей; звір чує тот пух (губку) з неї, та вже так не бере сі ні маржини, ні чоловіка; відколи люди кладуть ватру із тих дітчих сірників, люде збідніли, Бог не благословить”. Зробивши “ватру”, відгашує її ватаг у воді (кидає вугля до води); тою водою хрестить він водопої, кошари, маржину, вим’я корів, а решту води тримає у пляшці аж до повернення на зиму додому.

“Живу ватру несе ватаг у стаю й розкладає на підкові, згаданій вище, ватра (вогонь), що за цілий час перебування худоби в полонині не згасає; підкову з неї не виймають, бо вона закладена в ватру проти граду; на ту стаю, де горить підкова у ватрищі, ніколи град не б’є, бо вона вже “бита й піхана”.

З ватри, що горить у стаї, бере ватаг головню й обходить з нею ціле стаїще, говорячи “Отче наш” і кінчає:

“Так як міні нічо не перейшло, коли я тебе обходив з вогнем, так аби міні нічо не перейшло через ціле літо худобу”, потім кидає головню серед воріт, кризь які будуть перегонити худобу”.

(Л. Білецький, Історія української літератури, т. I-й, стор. 71, Авгсбург, 1947).

День вигону худоби на полонину у гуцулів є велика урочистість: стріляють, трембітають по всіх горах, вівчарі трублять у роги — це знак, що час настав “виріжетисі” в полонину. В цей день челядь обливає вівчарів водою, “аби вівці багато молока давали”. В горах оживає життя, всюди рух, усюди люди пораються біля маржинки, а найбільше роботи ватагові. Він, а подекуди господарі, прив’язують червону волічку до хвоста. Це для того, щоб хтось, у кого очі погані, не наврочив худобину.

Вранці, в день вигону овець на полонину, господар стає в дверях хліва й перепускає вівці поміж ноги, дає їм імення, а коли пройшли всі вівці, каже: “Аби тобі нічю так не шкодило і абись не була така урічна, як мої гачі ніхто не уріче”.

Протягом двох неділь проходить це бурхливе й галасливе життя в гуцульських Карпатах: пісні, трембітання, трублення у роги, крик, шум, галас, бляння овець, рев корів, ржання коней, гавкання собак, людський гомін — говорить полонина!

У гуцулів є спеціальний цикл пісень — “полонинки”:

“Ой коби я, молоденька, свої крильця мала,

Я би в тоту полонинку щоднини літала.
Ой коби я крильця мала, я би полетіла,
Я би своєму миленькому вівці подоїла.
Ой коби я крильця мала, я би поленула,
Я би своєму миленькому вівці завернула”.

(Л. Білецький, Історія української літератури, т. I-й, стор. 78, Авгсбург, 1947).

ДЕНЬ ПАСТУХІВ — “Петрикування”

У давнину весною, а пізніше проводився в племенах наших, зокрема в скотарських родах, “День пастухів”, “Статки”, “маржина”—худоба — це був великий чинник багатства наших предків, це тодішній капітал і добробут. Тому,

видно, весною і було це свято-благання бога-опікуна худоби, та задобрення відповідних надприродних сил роду-родини, щоб худібка була здорова, щоб щасливо плодилась, щоб давала господарям пожиток, і справлялось це свято, спільна їжа, саме на полі пастухів разом з спогаданими надприродними уявними силами.

Як саме в давнину проводили пастухи свій день, сказати трудно, бо до нас лише дійшли рештки. День пастухів найкраще зберігся в Галичині. За деякими матеріалами та опитуванням старших людей в Галичині так проходило це свято: Пастухи напередодні св. Петра “Копали на полі стіл” та укладали зеленим дерном. Навколо стола прикрашували зеленню, а серед зелені-маювання ставили “звитий” з зеленого гілля хрест. Господині готували подарунки пастухам - чередникам та й малим пастушкам, які пасли ягнята, телята, чи гуси з гусятами. Подарунки були такі: сорочка, гачі (штани), бриль, постолі, онучі в постолі, нову торбу на хліб та інше, необхідне пастухові на полі. А як обов'язкове — масло, запечений сир, сметану, ковбасу, яєчка-крашанки, здобний калач, а чи паляницю; також пляшчину вишнівки, меду, а чи й горілки. Не було в селі господині, щоб не подарувала щось пастухові, не вшанувала його в ДЕНЬ ПАСТУХА - ПЕТРИКУВАННЯ. Вшановували матері в цей день і малих пастушат, які за прикладом пастухів-чередників також “копали стіл на полі”, умайовували навколо. Діти-пастушки зарані нагадували своїм матерям приготувати їм належне на ДЕНЬ ПАСТУХІВ. І матері купували подарунки та виносили на поле смачну їжу, як й пастухам-чередникам.

Раніш, у давнину, все село святкувало ДЕНЬ ПАСТУХІВ, разом з ним їли й пили господарі, веселились на полі, співали пісень . . . Є здогад, що цей день у ранній добі був присвячений богові худоби та надприроднім духам-істотам опікунам пасовиськ. З часом ті первісні ритуали втрапились, забулись і залишилось лише шанування пастухів. Чому саме цей день святкувався на Петра, сказати трудно, але в деяких місцевостях України й св. Петра вважали опікуном худоби.

На Наддніпрянській Україні спеціаль-

но дня пастухів не відзначувано, але на Зелені Свята громада урочисто приймала пастухів обідом на кладовищі під час поминок, а чи на полі під час хресного ходу. Також частували і дітей-пастушків у цей день і урочистим обідом і подарунками. Шанували й поштовували пастухів у день першого вигону худоби та на Семена — в день закінчення пасовиська. Про День Петра Чубинський у III-му томі “Трудів”, на стор. 223, згадує про печені пироги, мандрики тощо, але про День пастухів не спогадує.

А. Свенцічка (Львів) подає відомості про “Петрикування” в с. Улицьку, пов. Рава-Руська: День Петра і Павла — це не тільки річне свято, але й День пастухів “великих” і “малих”.

А. Свенцічка подає, що свято відбувалося на пасовиську, подає і плян “копаного стола” в полі. Посередині над столом встрілювали (ставили) хрест з гілок, оздоблений вінками з польових квітів та навколо втикали (ставили) вишневі гілки. Пастухи у складчину старались придбати на цей день їжу: ковбаси, сало, яйця, масло та питво.

“Походить з доби общинного господарювання, коли-то громада нагороджувала своїх пастухів”.

(Матеріали до Етнології і Антропології — Збірник праць, присвячений пам'яті Вол. Гнатюка, НТШ, стор. 298). Степан Охримович (Львів) подає, с. Корчиня, Скільського пов., Бойківщина: “Св'ітого Петра” — то день пастухів.

“Уже той не пастух, а жебрак, що того дне сі не забавить, не поїсть, та й не віп'є, як і не газдине та, що свого пастуха не вдарує на Петра, чим сі належит”.

Готують стіл і “петрикують” за худобою під час пасовиська й діти-пастушки. Дістають від мамів та газдинь добрий хліб, сир, масло і гроші. Все їдять разом ‘ ‘ ‘ (Там же, ст. 299).

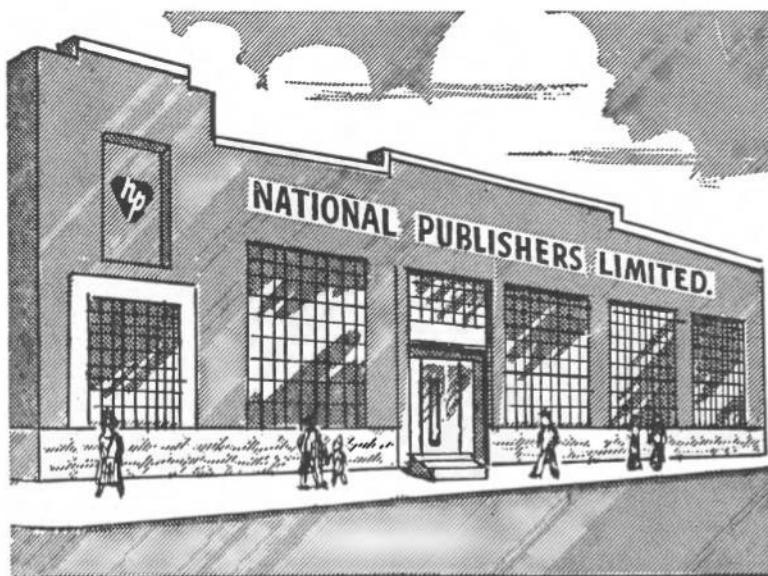
Є. Ю. Пеленський (Львів) — Петрикування в м. Миколаєві над Дністром. Петрикують пастушки, хоч між ними є учні . . . Жваво готуються, нагадують газдиням про подарунки, які й дають їм у цей день: хліб, запечений сир, гроші. Сідають за стіл, кожний розкладає перед собою їжу . . . (Там же, стор. 300).

Славні із-за

ГАРНОГО ДРУКУ

Пів століття служби передовим компаніям
є запорукою вашого задоволення

Наша друкарня знаходиться в середмісті Вінніпегу та є одною
з наймодерніших друкарень в Канаді.

Пишіть до нас за цінами друку ваших запитань.

NATIONAL PUBLISHERS LIMITED

CREATIVE PRINTERS

462 Hargrave St. (на північ від Notre Dame)

WINNIPEG 2, MAN.

CANADA

Телефон WH 3-6565

В цій друкарні друкується перший український часопис у Канаді,
"КАНАДІЙСЬКИЙ ФАРМЕР"

М. Драган. Петрикування в Тустановичах, пов. Дрогобич:

... "Одержують від газдинь булки, сир, масло, гроші... Копають стіл і петрикують. Петрикують молоді, але іноді й старі..."

(Матеріали до етнології і антропології. Збірник праць, присвячений пам'яті Володимира Гнатюка; впорядкував Ф. Колеса).

У всіх місцевостях України поводитись з худобою дуже добре, ласкаво, плекали худібку з давен-давня; дбали, щоб вчасно нагодувати, напоїти, почистити хліви і худобину скреблом. Не дарма й складено стільки пісень про худібку, стільки приповідок. Досить цікаві нагадування-вірування подає о. І. Бугера:

"Як ся корова витрясе, не можна ніч з хіжи позичати, бо буде теля ревати".

"Як пастух, то не треба на тільну корову лахи вкладати, бо теля буде їсти лахи".

"Як ся корова телит, то не треба куній іти, бо ся не витрясе".

"Як перший раз жене на поле, то треба роги лозиною пов'язати, жеби били мічим".

"Як ся перший раз іде з коровами в поле, то треба взяти зварене яйко жеби били все напасені цілий рік і округлі, як яйко".

"Як што в стайні ся робит, то не мож іти до села, тільки до хіж, бо корови не хтять жерти".

"Як ся статки не ведут, то не кажут на перший день Великодня їсти м'яса".

(о. І. Бугера. Звичаї та вірування Лемківщини. Львів, 1939 р., стор. 44).

Леся Українка

МРІЄ, НЕ ЗРАДЬ

Мріє, не зрадь! Я так довго до тебе тужила,
Стільки безрадісних днів, стільки безсонних ночей...

А тепера я в тебе остатню надію вложила.

О, не згасни, ти, світло безсонних очей!

Мріє, не зрадь! Ти ж так довго лила свої чари
в серце жадібне моє, сповнилось серце ущерть,
вже ж тепера мене не одіб'ють від тебе примари,
не зляка ні страждання, ні горе, ні смерть!

Я вже давно інших мрій відреклася для тебе.

Се ж я зрікаюсь не мрій, а живого життя.

Вдарив час, я душею повстала сама проти себе,
і тепер вже немає мені вороття.

Тільки — життя за життя! Бріє, станься живою!

Слово, коли ти живе, статися тілом пора.

Хто моря переплив і спалив кораблі за собою,
той не вмере, не здобувши нового добра.

Мріє, колись ти літала орлом надо мною, —
дай мені крила свої, хочу їх мати сама,
хочу дихать вогнем, хочу жити твоєю весною.
а як прийдеться згинуть за тее — дарма!

1905 р.

Кл. В. Гал

Село, що жило по Божому

Спираючи своє життя — і свій закон — повністю на християнських засадах, село Шімабуку, на острові Окінава, пережило переможно не тільки руїну війни — а й спокуси “поступу”.

На початку 1945 р. попав я, як кореспондент при Дієвій Армії ЗДА в часі кривавої перемоги на Окінаві, перший раз у село Шімабуку, найдивнішу — але й найдосконалішу оселю у світі. Скупчене серед гайків бан’яну та крутих сосон, це відокремлене село із яких 1,000 душ опинилося в полосі наступу та важкого обстрілу.

Та коли передня розвідка дібралася до села, вояки стали мов укупані. Їм заступило дорогу двох стариків; вони низько вклонилися та почали говорити. Загартований у боях сержант, сторожкий на ворожі хитрощі, закликав перекладача.

Перекладач вислухав стариків та похитав головою: “Щось дивне! Виглядає, що вони вітають нас як “братів християн”. Один каже, що він староста цього села, а другий, що він учитель місцевої школи. Книжка, що її старший із них тримає в руці, — Біблія. Виглядає, що вони просять про одну тільки річ: образ Христа.

Сержант плюнув задумано на землю, а далі озвався: “Покличте хіба ще капеляна”.

Прийшов капелян, а з ним ще пару кореспондентів. За проводом обох стариків, Боджуна Накамури, старости, та Шосеї Кіни, учителя, ми обережно пройшли через село. Бачили ми інші окінавські села — всі убогі та прибиті; це ж, у повному противенстві до них, сіяло мов діамант серед калюжі. Всюди стрічали нас люди усміхом та поважним уклоном. Із задоволенням показували нам оба старики чистенькі доми, тарасовані ниви, урожайні та гарно оброблені, комори та шпихлірі, і цінну громадську цукроварню.

Оба старики знову поважно заговорили, а перекладач переповів нам: “Досі

вони стрінулися з одним тільки американцем — і то вже досить давно. А що він був християнином, то вони сподіюються, що ми також християни — тільки тяжко їм зрозуміти, чому прийшли ми стріляючи”.

Нарешті на основі того, що оповіли нам оба старики, ясною стала нам неймовірна подія. Перед 30-ти роками затримався в Шімабуку один американський місіонар — в дорозі до Японії. За час свого короткого побуту приєднав він до християнства тільки пару нововірців (цих двох — тепер уже стариків), навчив їх пару церковних пісень, дав їм японський переклад Біблії та заповів їм, щоб жили на її основі. Від тоді не стрічались вони ані з одним християнином. Одначе за тих 30 літ, за проводом Біблії, успіли вони створити християнську демократію у найчистішій формі.

Як до цього прийшло? Прочитуючи Біблію, найшли ці два неофіти не тільки надхнену Особу, що на Ній варто взоруватись у життю, а й здорові засади, що на них варто оперти життя громади. Вони прийняли Десять Заповідей за правний закон для Шімабуку, а Проповідь на Горі за дороговказ для суспільної поведінки. У школі Кіни Біблія стала головною літературою; її читають щодня усі учні, а важні уступи виучують на пам’ять. В сільському уряді Накамури засади Біблії стали законом.

Виховане на основі Біблії ціле покоління шімабуканців засвоїло собі із неї ідеали людської гідності та прав і обов’язків громадянина. Висліди цього явні усім. Роки уже нема у Шімабуку ані в’язниці, ні дому розпусти, ні пиянства, ні розводів. Зате здоров’я та задоволення на високому рівні.

Другого дня хвиля боїв понесла нас далі. Та кілька днів пізніше, в часі фронтової передишки, зареєстрував я джіпа та візника, що знав японську мову, та поїхав знову до Шімабуку. Крутими шляхами поза селом конвої вантажних авт та безконечна лента війська просувались

окутані порохами; за ними котились із гамором танки та важка артилерія. А Шімабуку оставало оазою тихого спокою.

І знову проходив я тихими вулицями села, радо втягаючи в серце спокій Шімабуку. Ми зачули спів та за тонами зайшли у дім Накамури, де якраз відбувалося незвичайне для нас Богослуження. Не знаючи церковних форм та обрядів, шімабуканці розвинули свій власний ритуал. Кіна читав часто дещо із Біблії — а богомольці повторювали за ним пів-співом. Потім усі співали. Мелодії двох церковних пісень, що навчив їх колись місіонар: "Fairest Lord Jesus" та "All Hail the Power of Jesus' Name", підпали деяким змінам, але арії можна було пізнати. Захоплені сердечним надхненням пісні "All Hail the Power", ми й собі прилучились до співу.

Після численних молитов, що їх спонтанно виголошував увесь нарід, наступила дискусія над свіжими громадськими справами. По кожному питанню Кіна скоро находив у Біблії уступ, що давав відповідь. Псевдошкіряні обкладинки книги потріскали та повишуровувались, сторінки позаплямовувались, а роги листків поз'їдались від постійного 30-літнього вживання. Кіна підтримував її із шанобливою уважністю, з якою ми тримали б оригінал Magna Charta.

Коли по Богослуженню ми очікували, доки люди розійдуться, мій візник озвався до мене шепотом: "От що вийшло із одної Біблії тільки, коли пару стариків захотіло жити як Христос". А глипнувши на яму від гранати, додав: "Мабуть ми вживаємо кепського роду зброї на те, щоб переробити світ!".

Час притемнів у шімабуканців пам'ять про місіонаря; ні Кіна, ні Накамура не пригадують, яке було його ім'я. Але вони запам'ятали його пращальний заповіт:

"Прочитайте цю книгу пильно! Вона дасть вам сильну віру. А коли віра сильна — то все сильне".

У 1945 р. потрясаючі зміни щойно тільки наклюовувались — і Шімабуку щойно мало потребувати справжньої сильної віри. Кілька днів по тім, як я від'їхав, тисячі утікачів залило село, розпираючи його десятикраттю нормального його населення. Зразу шімабуканці

стали безраді, та скоро зрозуміли своє християнське завдання, коли Накамура прочитав їм відповідне речення з Біблії: "Я був чуженицею — і ви прийняли мене".

Кілька неділь пізніше упав на оселю ще тяжчий удар. Начальна Команда Армії ЗДА, потребуючи вихідної бази для інвазії Японії, веліла зрівняти Шімабуку із землею, а населення перевезти на північну, посушну, частину острова. Людей вивезено військовими троками із тим тільки, що могли взяти зі собою, та аж після восьми місяців дозволено їм вернутися — на румовища їхнього ідилічного села.

Шосеї Кіна та Моджун Накамура, при допомозі доброзичливих урядників ЗДА, дали провід населенню у відбудові нового Шімабуку. На Богослуженнях в тому періоді Кіна часто читав людям зворушуючий заклик пророка Неємії до відбудови Єрусалиму: "Бог неба — Він може нам. Тому ми, Його слуги, піднімемось та пічнемо будувати".

Недавно спогади про війну заставили мене поїхати ще раз на Окінаву — побачити, як живеться населенню острова, відколи "цивілізація", у формі американської окупації, злетіла бурею та залила його. Старої Окінави не стало. Де передше дрімали відокремлені малі села, тепер модерні доми густо вкрили зелені узгір'я. Острів перепоясують гамірні чотири-дорожні шляхи, з модерними крамничними центрами, супермаркетами та безкочечними рядами воєнних магазинів. Попри велитенські летунські бази та інші воєнні інсталяції побудовано офіцерські клуби, кіно-театри, голфові площі, купальні ресорти, радієві та телевізійні станції.

Пошукав я за малим Шімабуку, що колись так на боці було, що мало коли заходив до нього який чужинець, і найшов його — окружене "поступом". Сьогодні попри один край цього малого села пробігає многодорожний гамірний шлях, а попри другий простелилася м'ягенька мурава голфової площі. З кожної сторони насувають на нього все гамірніші модерні розвагові заведення. Кілька сот ярдів від села, попри широкий шлях, розложилась "розвагова станція" для вигоди військовиків, що ніччю

мерехтить неоновими світлами пиварень та кабареїв.

Та все те не заторкнуло жителів Шімабуку. Матеріально окружене, село осталося морально далеким від гамірної модерної розваговости. Його життя дало зосереджене довкола Біблії. Найважливішу роль у цьому відіграє мала гарна церква, що її побудували селяни своїми власними руками. Вкупі з окремим будинком для Недільної Школи та громадською залезою для молоді має вона живу щоденну програму, яка чинить християнство ядром життя цілого населення Шімабуку.

Обидва заслужені старики цієї най-

дивнішої — але й найдосконалішої оселі у світі не приймають признання за втримання духової чистоти її громадян. Накамура сказав мені щиро: “Як бачите, місіонар мав рацію: Коли віра сильна — то все сильне”.

Коли він говорив це, мені зараз же пригадався мій візник із 1945 р. та його здивовані слова: “От що вийшло із одної Біблії тільки, коли двох стариків схотіло жити як Христос!” А за тим зі свіжою переконливістю пригадалась мені його спонтанна заввага: “Мабуть ми вживаємо кепського роду зброї на те, щоб переробити світ!”

КОРИСНЕ І ЦІКАВЕ

ПЕЧЕРИ ОПРИШКІВ

Біля села Бубнище (на Станіславщині), в ущелинах Карпат, лісоруби покажуть вам так звані печери опришків. Кажуть, що в них жили народні месники в роки лихоліття. Тут вони кували свою зброю. Серед потрісканих від громовиць та буреніїв кам'яних брил трапляються глиняні черепки, почорнілі й затверділі від часу зернини ячменю та жита.

В густих лісах Тячівського району стоять два товстелезні розлогі буки, що зрослись так, немов вони гучкаються. Переказують, що під цими деревами опришки зустрічались з ватажком Олексою Довбушем.

ЯК ВІНАЙШЛИ МІКРОСКОП

Всім відомий мікроскоп було винайдено понад 370 років тому зовсім випадково.

У місті Міддельбургу (Голландія) жив майстер Захарія Янсен. Він мав майстерню, в якій робив окуляри. Оправи для них Захарія вирізував з мідяних трубок, скельця ж терпляче шліфував, аж поки досягав потрібної товщини й форми.

Якось після робочого дня майстер пішов з дому. А його діти — двоє хлоп'ят — поїздили гратися на батьковому верстаті. Пустуючи, вони схопили трубку і в обидва її кінці втиснули по скельцю. Ненароком старший хлопчик глянув довкола через трубку й помітив, що все чомусь набагато побільшало. Букви на сто-

рінках книги стали велетенськими. Подивився в неї молодший — і аж скрикнув від здивування: малопомітна звичайно кома нагадувала товстелезного черв'яка.

Коли батько повернувся додому, хлопчики розповіли йому про свою пригоду. Здивувавшись, Янсен взяв дві трубки, вставив одну в одну, приладнав скельця і побачив, що залежно від розсування скельця збільшення зростає. Отак у 1590 році було винайдено перший у світі мікроскоп.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПЕРА

У квітні 1863 р. в Петербурзі відбулася подія, що мала велике значення для становлення і розвитку української музичної культури. У Маріїнському театрі вперше було поставлено “Запорожця за Дунаєм” — оперу талановитого українського співака і композитора Семена Степановича Гулака-Артемовського. (На той час він був солістом імператорських театрів). Партію головного персонажа — Івана Караса у спектаклі виконував сам композитор. Опера мала великий успіх. Весь сезон вона йшла в Петербурзі, а в наступному — в Москві, теж за участю автора. Один з рецензентів писав тоді, що “опера ця завжди приваблюватиме масу”, “. . . успіх її з кожним днем зростатиме”.

І справді, “Запорожець за Дунаєм” — цей первісток української оперної класики — вже протягом століття не сходить з репертуару театрів.

Патріотизм

Це цікавий факт, що хоч ті почування, які називаємо патріотичними, існують від так давна, як існує людство, слово патріотизм повстало порівнюючи недавно, бо щойно в 18-му столітті. Первісне значення грецького слова *patriotes* було не таке, як сучасного патріот. Цим словом вільні грецькі горожани називали виключно невільників та тварин, що походили з того самого краю, що й вони — вільні греки. Щойно згодом слово *patriotes* почало означати: з е м л я к (англ. *a fellow-countryman*; латинське *patriota*; німецьке *Landsmann*; франц. *compatriote*; польське *ziomek*). Іншого значення набрало слово патріот у 18-му стол. В Англії та Нідерландах аристократи й демократи, змагаючись одні з одними, величали себе назвою патріоти. В тому ж часі повстало й слово патріотизм. Правда, початково воно мало ширше значення: патріотизму церковного, класово-суспільного і т. д. Але незабаром воно залишилося при своєму основному значенні: любови до батьківщини. Патріотичні почування почали сильно підкреслювати, творити доктрину патріотизму у 18-му стол. на Заході Європи. Сталося це внаслідок реакції проти космополітизму (всесвітництва) аристократії. Тоді то й повстало слово патріотизм.

Незабаром ті слова (патріот і патріотизм), в сучасному їх значенні: любов до батьківщини, дісталися й в Україну. І так, в 1861 р. знає їх вже журнал “Основа”, твори Шевченка, Куліша та ін.

Що це таке: патріотизм? Основно-загальне значення: любов до своєї батьківщини. Однак в суспільному мововжитку це слово й досі не має одного точного значення. Це тому, що йдуть суперечки над тим, що розуміти під поняттям про батьківщину. Якщо називати батьківщиною край народження даної людини, тоді напр. для українця, народженого в Канаді, батьківщиною є Канада, а не Україна. Коли ж батьківщиною називати той край, де хто має горожан-

ство, тоді Канада є батьківщиною для кожного горожанина, без огляду на те — родився він у Канаді чи ні. Для кожного українця в Європі немає сумніву, що батьківщина — це їх рідна земля, край батьків, а патріотизм — це любов до рідного краю та свого однокровного народу. Це, сказати б, гео-етнічний патріотизм. Деякі народи, що через кочове життя, як ось напр. тепер цигани, не мають батьківського краю, мають тільки етнічний патріотизм, цебто любов до свого племені та всього, що з тим зв'язане.

Не від нині однак почалися суперечки над питанням: є патріотизм любов'ю тільки до держави, чи тільки до свого одноплемінного народу та еventуально до його землі? Ці непорозуміння почалися вже в тому часі, коли повстало слово патріотизм, тобто у 18-му столітті: вагання між двома поглядами: 1) про державний патріотизм, та 2) етнічний (і гео-етнічний) патріотизм.

Французький мислитель Вольтер уважав, що немає іншого патріотизму, крім державного. На його думку, коли маси горожан стогнуть в економічній та соціальній неволі тирана — володаря держави, то в них — дарма що це їх рідна держава — по суті немає батьківщини, бо вони не можуть любити такої країни. Любов до неї, отже патріотизм, в них родиться лиш тоді, коли вони в своїй державі живуть щасливо.

Інше становище до цього зайняв німецький мислитель — Лессінг. Він уважає, що патріотизм — це любов до рідного краю і до рідного народу. До речі навести б дослівно його погляд: “Я взагалі не маю про любов до батьківщини (на жаль, мушу із соромом признатись) жадного поняття, і в найвищому разі вона видається мені героїчною слабкістю, яку я радо сприймаю”.

Вольтер говорить про любов чи ненависть до держави: її устрою та влади, не вважаючи любови до землі й народу

за суттєвий для патріотизму факт. Лес-сінг — навпаки — суттю патріотизму вважає любов до рідного краю і народу, що не має нічого спільного з відношенням до держави.

Коли Сталін міг сказати: що “державна — це я”, то він, вимагаючи до себе любови підданих, тим самим вимагав любови до держави ССРСР. Вимагаючи ж любови до держави, тим самим вимагає любови до себе. В кожному разі він виразно, вживаючи того терміну, вимагав від усіх народів ССРСР, без огляду на їх національне (етнічне) походження, спільного для всіх советського патріотизму, — це значить: державного патріотизму, в той час як за етнічний патріотизм він переслідував. Згада-ти б засудження вірша Сосюри: “Любіть Україну”.

Як бачимо, й тепер буває намагання весь зміст поняття про патріотизм вичерпати любов’ю до держави.

Тим часом німецький учений А. Менгер рішуче осуджує вимогу любови до держави та відмовляється означувати поняття про патріотизм якимось інакше, як тільки любов’ю до рідної землі й народу.

На шляху до вияснення питання багато допомогли соціологи, які відзначили той простий факт, що держава й народ — це не одне й те саме. Це відноситься так до однонаціональних, як і до багато-національних держав. Наприклад в такій однонаціональній державі, як Франція, дехто міг не любити такої держави, якою вона була за Наполеона I, і не любити її влади, але водночас він ледви чи визбувся любови до французького народу й землі. Сам же Наполеон I, корсиканець, ледви чи мав більшу любов до французького народу, ніж до своєї імперії, не вважаючи на те, якого національного походження її мешканці — піддані.

Таким чином приходимо до ствердження факту двох, незалежних один від одного, патріотизмів: 1) державного (любви до держави, її устрою та влади), і 2) етнічного (любви до народу). Ф. Маутнер, протинно до 1) державного патріотизму, 2) етнічний патріотизм називає природним.

Такий подвійний патріотизм існує в тих державах, де є кілька етнічних груп

БІЛЬ ЖИВОТИКА В ДІТЕЙ

Для швидкого й щасливого заспокоєння дайте дитині “Children’s Own” таблетки. Припаровані спеціально для дітей від 3 до 15 років. Скоренько допомагають та усувають біль живота, вичищають шлунок досконало — при тому лагідно. Приємно — легко ковтати. Вироблені продуцентами “Baby’s Own” Таблетки — продукт, на який можете розраховувати.

На продаж у всіх аптеках і в усіх крамницях мішаних товарів, або посилайте свої замовлення до:

UKRAINSKA KNYHARNIA,
660 Main Street, Winnipeg 2, Manitoba

Children’s Own
TABLETS

зо своїми власними територіями, і які залишаються в добровільному державному зв’язку. І так, у Швейцарії — з її 3-ма компактними етнічними групами: французькою, німецькою та італійською — існує державний (горожанський, тобто загально-швейцарський патріотизм), а крім того кожна зокрема етнічна група має свій окремий етнічний патріотизм: французи — французький, німці — німецький, італійці — італійський.

Але може бути також подвійний патріотизм і в однонаціональній спільності, це значить: 1) і любов до своєї однонаціональної держави, 2) і окремо любов до свого народу й землі. Скажемо, напр. француз в той самий час може любити і свою державу такою власною, яка йому відповідає, а незалежно від того — любити свій нарід і землю. Що ці два патріотизми не залежні один від одного — свідчить той факт, що є такі випадки: коли хтось уважає, що даний устрій держави та її уряд йому не відповідає, то воліє, щоб ліпше не було жодної держави. Це факт, якого не мож-

на заперечити; але одночасно з психологічного погляду було б помилкою твердити, що в такої людини не існує жодна любов до свого народу, бо така людина, в якій не було б жодного етнічного патріотизму, не існує взагалі. Такі вислови, як: "він не є патріот" — це щоденно-суспільні терміни, в яких слово "патріот" має інший сенс, ніж у психології, а властиво — з наукової точки погляду — воно вживається в цих щоденних, чи політично-журналістичних випадках, не в своєму справжньому значенні.

Вимога є така: патріот — коли немає такої держави, якої він прагне — підтримувати кожен, щоб втримати політичну незалежність свого народу. Але ця вимога — це одно, а дійсність — друге. Наука займається в першу чергу тим, що є, а не тим, що має чи могло б бути. Стверджуючи отже те, що є, не вважаючи на те, приємне воно чи ні, філософія відзначає безперечну наявність двох, незалежних один від одного, почувань любови (тобто патріотизмів): 1) до держави, та 2) до народу.

Перший належить до суспільної психології, а другий — до народньої, що значить: 1) соціологічний, та 2) народньо-психологічний патріотизм, тобто етнічний.

Маючи це розрізнення на увазі, треба згадати, що психологія (напр. В. Єрузалем) стверджує також, що політичні почування та патріотичні почування — це не одне й те саме. Було б напр. несправедливим говорити, що в тієї людини, яка через політично-партійні причини ненавидить певної частини свого народу (а та частина може становити й більшість), немає етнічного патріотизму: любови до рідної мови, традиції, землі і т. д., отже всього того, що в'яжеться з народньою психологією.

Політичні почування належать так само до соціальної психології, що й почування державні, і їх треба розглядати разом. Для цього означимо їх загально як політичні почування.

З черги стаємо перед фактом, що в одних людей можуть бути сильніші патріотичні почування, а в інших — політичні. При перевазі напр. політичних почувань над патріотичними в даної людини ми бачимо таке відношення до

тих земляків, які не поділяють її політичних переконань, як і до зовнішних ворогів краю. Вона їх ненавидь, а то й вбиває, дарма що патріотизм — це є любов не лише до рідної мови, традиції, рідної землі і т. п., але й також — і то в першу чергу — до своїх земляків, — таких, якими вони є. Це свідчить про знидіння патріотичних почувань в користь політичних.

Уявімо собі, що дана невеличка група людей поневоленого народу хоче визволити свій нарід з політичної неволі, і збудувати незалежну державу, але виключно з таким устроєм, який вона сама вважає за найкращий, та під умовою, що тільки вона (ця партія) цю державу очолить. Дальше уявімо собі, що кожного, хто противиться цьому, вона вбиває. Допустимо, що тому противиться весь нарід, крім однієї групи партійців. Якщо вона вбиває своїх визначних противників тієї партії, значить послідовно вона повинна б вибити весь нарід, якщо б мала до того нагоду, **чи** принаймні — зненавидіти його. Для кого тоді вона ту державну незалежність будує? Це слід мати на увазі, коли звичайно при боротьбі за державну незалежність борці самі переконані, що чинять це виключно з патріотизму. Але так далеко не завжди є. Правда, ця боротьба може започаткуватися при перевазі патріотичних почувань, а потім дати перевагу почуванням політичним, що любов до народу усувають в тінь. В такому випадку гасла "батьківщина", "любов до краю" і т. д. стають лиш абстрактними. Тоді то маємо такі випадки, що батьківщину люблять, а земляка свого ненавидять під першим дрібнішим претекстом. І мучать брата свого, думаючи щиро, що службу приносять батьківщині.

При перевазі політичних почувань над патріотичними, також любов до самої ідеї, коли вона ще не здійснена, напр. ідеї власної держави, є більша, ніж любов до народу. Це є перевага державного патріотизму над етнічним (народним) патріотизмом. Там, де боряться за державу, щоб вона служила народові, і чинять це з любови до народу, — слідна перевага етнічного патріотизму; де одначе будують державу, щоб її служив нарід, у перевазі стоїть дер-

жавний патріотизм. У цьому випадку дбають про велич держави, про її славу, могутність тощо, але все це ще не конче мусить покриватися з добром громадян та бути виявом любови до громадян, тобто виявом справжнього патріотизму, якщо так назвемо реальну любов до народу та до кожного земляка зокрема, — таку любов, як її виявив Т. Шевченко до вбогого пастушка у вірші “Мені тринадцятий минало”.

При оперуванні гаслами “держава”, “слава” і т. д., з одночасно помітним заником любови земляка до земляка (не до абстракції “народ”, а таки до кожного зокрема, бо ж народ — це сума одиниць!) стає наявною перевага політичних почувань над патріотичними, дарма що ці політичні почування через непорозуміння беруть за патріотичні. Ця злуда є майже загальною в модерних провідників народів так державних, як і поневолених. За ці політичні почування можна гинути в боротьбі із зовнішнім та внутрішнім (братовбивча боротьба) ворогом, дарма що для того придумано зручніший термін: “політичний противник”, але все ж це ще не доказ

того, що тут суттєву ролю грають патріотичні, а не політичні почування.

Патріотизм мав також і своїх ворогів. Ще бо напр. грецький мудрець Діоген із Синопу (коло 404 - 323 рр. перед Хр.) вважав себе за громадянина всього світу. Старогрецький драматург Аристофан з Атен (450 - 385 пер. Хр.) виступав проти римської правди й вимоги: *Dulce et decorum est pro patria mori* (Солодко й почесно є вмерти за батьківщину), воліючи друге: *Ubi bene, ibi patria* (Де добро, там і батьківщина). Подібне становище у 18-му столітті зайняв і Вольтер. Для вираження антипатріотизму в 1801 р. француз Мерсе придумав і слово *патріофобія*.

Однак патріотизм — це природний факт. Ф. Маутнер, стверджуючи патріотизм навіть і в тварин (любов до свого гатунку, поворот з вірою до свого рідного краю з нараженням життя), каже, що патріотичне почування, так само як і державний патріотизм, має свій ґрунт в інстинкті. В людей для цього ще необхідна одна передумова: свідомість етнічної приналежності до даного народу.

ЦІКАВЕ І КОРИСНЕ

ОСТРІВ РОБІНЗОНІВ

Якось один мандрівник потрапив на невеличкий кораловий острів у Індійському океані.

Здавалось, на ньому нема жодної живої істоти. Навіть птахів не було видно. Правда, кругом виднілося багато якихось нір. Мандрівник завбачливо уклався спати в човні. Перед світанком його розбудило вищання, писк. Виявилось, тисячі котів вилізли із своїх схованок і взялися ловити рибу на мілкому.

За приблизними підрахунками, на острові живе не менш як 10 тисяч котів. Їх предки, мабуть, потрапили сюди з затонулого корабля.

КОРИСНІ ПОРАДИ

Заморожені ягоди кидайте, не давши їм відтанути, в киплячу воду. Цим ви збережете їх смакові і поживні якості, а також вітаміни.

ІНКУБАТОРНІ ЧЕРЕПАХИ

Гігантські, двометрові черепахи, що досягають ваги 2 ц. — найстародавніші жителі Землі. Тепер їх лишилось хіба що трохи більше тисячі. Проте і цим загрожує вимирання. Довго доводиться їм плисти Південно-Китайським морем до берегів Малайї, щоб відкласти там яйця. Часто-густо вони стають здобиччю різних хижаків.

На допомогу найдавнішим плазунам прийшли люди. Члени Малайського товариства захисту тварин стали збирати черепашачі яйця і закопували їх у теплий пісок на захищених від хижаків ділянках. Для перших послідів було зібрано понад 6 тис. яєць. Добре прогрітий сонцем пісок правив за хороший інкубатор. І скоро вилупилися черепашенята. Їх деякий час продержали в чанах з водою, а коли підросли, випустили в море.

Кость Слобідський

КОЛО СТОВПА

...Це було весною 1933 року. З году почала пухнути Велика Рубіжанська Слобода над старою Ворсклою. Ще з осені примусовими загонами “двадцятип’яти тисячників”, присланих з Москви, за допомогою “пішої кавалерії” з комсомольців, всякими засобами, було відібрано й “викачано” лишки селянського збіжжя... Ще не так давно багата Велика Рубіжанка: пустіла, марніла, корчилась у нестачі й голоді...

— Мамо, їсти!.. Татку хліба!.. — простягали з лежанки худосочні руки голодні діти. Ще три роки тому, за часів НЕП-у, середній господар Остап Пасішник жив добробутно та мав: хліб, сало, молоко і всяку всячину та ще й на базар возив аж у Полтаву. А зараз все одібрали, все впоринуло в колгоспі, а в обчухраному господарстві ні зернини. Зате в большевиків закрутилось у головах від успіхів...

— Отакий, Одарко, прийшов до нас соціалізм! Отакий сучого сина прийшов до нас большевизм! Б’є й кричати не дає — промовив могутній, як Голіят, 40-річний господар Остап Пасішник.

— Що робити, розуму не доберу?! Проморгали наші мужики...

— Сам знаєш, нам аби діток спасти, — спокійно відповіла змарніла дружина.

Мовчки Остап стягав дратвою дірки драних ще “непівських” чобіт. Мовчки стягав дірки на ще “царському”, старому, овечому кобнякаві. Мовчки накладав латки на драному саморобному мішкові та ще й пісню затягав — про “Чайку небогу”... Мовчки пішов до порожньої комори, підняв віко ще дівочої скрині, забрав на споді останнє “придане”, мішок через плечі, за халяву “товариша”... й посунув лісом-степом...

На дворі весна, сонечко, радість, тільки б жити, а Остапа обгорнула безпросвітня ніч, цей жайворонок, що дзвенів йому над головою і нагадував рідне поле, блаженну господарку, краєв наболіле серце на куски...

— Так проморгали наші мужики. Повірили. Віддали зброю... — гомонів до себе Остап.

Тридцять кілометрів пішоходом до

полкового міста Охтирки, на станції передрімив, а ранком “дачним” мчав до пролетарської столиці... За три-чотири години Остап влився в сіру каламуть харківського “Блабазу”. Торгівля, го-мін, рух і суєта земних суєт!.. Ось до крові товчуть обшарпаного “урку” за те, що схопив житного бубличка, що він його на бігу доїдає й плаче. Сумні, голодні картини...

Остап проложив собі ліктями дорогу в саму гущу “товкучки”: дістав з мішка дві чудово вигаптуваних, святочних скатертини й дівочі дукати з “царськими карбованцями”. Цупко держав у руках свій крам і “торгував”. Продав за безцін і гайда до хлібниці в надії, щось дістати. За хлібом тяглися довжелезні хвости...

— Тебе ще тут не хватало, — обізвалась злісно горожанка до Пасішника.

— Хліба хочу, — сказав спокійно Остап.

— Немає вам тут хліба! Ваш хліб у селі! — торохтіла кликуша.

— Заспокійся, чудна жінко! Це ж хліб наш селянський, ще з осені його у нас забрали... за своїм прийшли...

В цей час відчинилась хлібна і черга заворушилась товстим вушем. Остап бачив, як повертали з крамниці “дядьки” з порожніми торбами, зажурені... “Не вже не дали? Хочби одну хлібінку для діток” — думав... Нарешті дійшов.

— Вашу хлібну картку! — озвалась продавщиця до Остапа.

— Яку? — остовпів Остап. — Ага, — згадав... Швидко за пазуху й подав якісь заязовані писульки.

— Що це? — здивовано запитує продавщиця.

— Та це ж квитанції про хлібоздачу. Все забрали... Все віддав... Там записано... — запопадливо рапортував чесний селянський хлібодар.

— Не морочте “дядьку” голови собі й людям. Хліба для вас тут не має. Пропускайте чергу!.. — І кремеznego дядька випхали на вулицю...

Пасішник не заломився та як Еней у пеклі, почав ганяти по Харкову, за хлібом. Він подався на “Чоботарівку”. Відвідав “Сінну площу”. Мотнув аж на

“Журавлівку” і скрізь його одвічного хлібодара, випихали з крамниць на вулицю та ще й сміялись і лаяли...

“Без хліба повертати — хіба на смерть...” — думав і говорив у голос до себе Остап, і знову стомлений міряв він харківські пішоходи на “Благбаз”. А тут гуде й “торгівля” на всіх парусах! Ось червонощока перекупка, що ніс цибулею, очиці — терен, хитає головою й підморгує. Остап підходить.

— Хліб і житні бублички... Ціну сам знаєш. Хлібина 50, в'язка сто... Скільки береш? — питала торговка.

— Давай! — поспішив Остап. Вистачило на три: сто п'ятдесят карбованців, та ще зосталось мілочі на “дачний”.

Остап відразу хотів покоштувати хліба та згадав про дружину, діток і неосмілювався — “нехай вдома”, подумав та перекинув мішок через плечі...

Вже сутеніло, як повертав Пасішник на “Південний вокзал”, радіючи, що буде чим утолити голод. На звороті біля “Поштампу” мішок його, як гирею потягло назад. Повернувся й бачить, як людина у військовому кашкеті й уніформі, поклати важку руку на його “багатство”.

— Ходім зі мною, — влізно промовила “уніформа”.

— Мені до тебе, чоловіче, немає жодного діла, — якось збентежено відповів Остап.

— То я маю до тебе діло — сказала “уніформа”, повертаючи Остапа силою в протилежний бік...

Пасішник машинально пішов під руку з “уніформою”. Минули квартал, другий, якось з великих вікон спереди простяглися довгі снопи світла і Остап одразу зрозумів, що поліцей тягне його на розправу. Думка пронеслася блискавкою, що відбедуть хліб...

— Не піду! — рішуче сказав Пасішник. — Убий, не піду! — і обняв кріпко лівою рукою телеграфічного стовпа.

— Брешеш. Заставимо. Підеш. Не таких брали! — погрожує поліцей, силкуючись одірвати дебелого Пасішника від стовпа.

— Пустити! Будь людиною! Пожаль, не мене тут голодного, пожалій п'ятеро діток і дружину, що ждуть цього хліба і змилюйся!...

Поліцей був невмолимий:

— Знаємо вас спекулянтів. Триста рублів!..

— Не маю, голубе, тільки що на “дачний”... — гомонів Остап.

— Ну, тоді йди і ніяких розговорів... Оце бачиш? — і поліцей показав великого “бранунінга” — на місці вложу, — та почав ще дужче йорзати свою жертву коло стовпа.

Терпець в Остапа уривався...

— Ще раз благаю, чоловіче, не доводь до гріха! Чуєш не доводь!.. — і спазми кліщами почали здавлювати горло Остапові... І увидалося йому, як голодні діти простягали тоненьку рученята... і вчувалося страшно: “Мамо їсти! Татку хліба!”...

Розум тьмарився, а в очах загорілися вогні, що били з вікон... Поліцей настирливо одривав Остапа од стовпа, скреготав зубами й лаявся в Бога!.. Пасішник, поволі нахилився й витягав захалявного “товариша”... Тоді випрямився і в одну мить влучив поліцейському в самісіньке серце!.. І не ойкнув поліцей, простягся коло стовпа, підливаючи кров'ю...

— Господи, прости мене грішного! — промовив Пасішник і направився в поліцію...

Через три дні в “Комунисті” за травень 1933 рік, було надруковано: “Надзвичайна Секція Військового Рев-Трибунала УССР, розглянувши справу громадянина Велико-Рубіжанської слободи, Полтавської області — Остапа Кириловича Пасішника, як злостного спекулянта, буржуазного націоналіста-контреволюціонера й запеклого ворога народу, що з холодною зброєю в руках, в бандитський спосіб, забив на посту сторожа й охоронця Революційної Законності й Советського Правосуддя Соціалістичної Батьківщини — товариша Акакія Трифоновича Смердякова — постановила: за доконаний акт бандитизму до злочинця Остапа Пасішника, застосувати найвищу міру соціального захисту — розстріл. Вирок Суду Рев-Трибуналу виконати на протязі 24-ох годин!”

...А там, у Велико-Рубіжанській слободі, в хаті Пасішника п'ятеро діточок, простягали свої змертвілі рученята і вмирали на охач збожеволілої матері не діждавшись свого татка з хлібом... Весна 1933 р., Харків.

И. Г. Лозинський

3 мойого минулого в Канаді

Хочу коротко переповісти дещо з мого життя.

Мені було три місяці як мої батьки приїхали до Канади при кінці травня 1898 року. Приїхали з села Глобічок, повіт Борщів, Зах. Україна і поселилися одну милю на захід від теперішнього Донвел, Саск. Тоді з того села приїхало багато людей і вони пробували поселюватися недалеко один другого. В тому році приїхало також кілька родин з Лемківщини, але вони перше заїхали до Америки на роботу а з відтам приїхали до Канади і через це люди називали їх американцями, що для мене спочатку було незрозумілим. Трохи пізніше приїхало багато людей з Буковини. Дві милі на схід від нас мешкав вже один українець, Теодор Олійник, який вже рік скоріше приїхав з Буковини.

До найближчого містечка Йорктону було від нас 30 миль. Ця околиця не була дуже лісиста, було багато чистого поля і в більшості дрібний ліс. Початки були тяжкі. В околиці не було заможніших фермерів, де було б можна заробити кілька доларів і мій батько мусів ходити по кілька сот миль на заробітки.

На початку 20 століття побудовано першу церковцю на фермі Ф. Іванюка, дві й пів милі на північний схід від нас. Вона була збудована українцями з Галичини і мій батько помагав їй будувати. Рік пізніше українці з Буковини будували церкву 1 милю на південь від нас на фермі Костя Склярука і ці обі церкви стоять ще сьогодні. Минулих Різдвяних Свят я поїхав в ту околицю і відвідував кожну першу народню будівлю, як рівнож відвідав цю місцевість де я виріс і ходив до школи. Школи вже не було, розібрали.

Кілька років потім як люди тут поселилися заложив один німець Фенський склеп яких 6 - 7 миль від нас на полудневий схід. Нераз як батька не було дома а мама мусіла йти до склепу то замикала нас самих в хаті і зав'язувала двері

знадвору. Ми нераз наплакалися добре заки мама вернулася, а вона не йшла а бігла, бо лишила малі діти самі в хаті. Я мав півтора року старшу сестру і почав лиш пізнавати світ, але пам'ятаю як нераз гірко плакав.

Коли в 1904 р. побудували залізничну дорогу з Вінніпегу на захід і заложилось містечко Канора, Саск., тоді ми мали лише 9 миль до міста. В 1910 р. збудували дорогу з Расел, Манітоба і получили з тією, що йшла через Канору, тоді ми мали лише 1 милю на схід до Денвелу. В 1907 році побудовано в нашій околиці школу, лише 3 й пів милі на північний схід від нас. Школу отворили з початком травня 1908 року і я почав ходити до школи. Було нас 50 дітей, всі українці і всі початківці, лише двох було що навчилися десь читати по англійськи. Ми мали доброго учителя, щирого українця п. Івана Геніка. По якімсь часі учитель сказав родичам, щоби дали гроші на українські букварі, він їх купить і буде вчити нас по українськи. Але чогось не всі діти лишались на українську науку, а з часом ми мусіли ховатися з українськими букварями, бо пішла чутка, що має приїхати інспектор і заборонити навчання української мови. Від тоді ми дальше вчилися по українському, але вже скривалися. В осени, коли наука кінчилася, то ми були вже поділені по клясах, хоч всі разом починали. Нас було кількох, що кінчили третю клясу. Та тоді було інакше як тепер. Хто вмів читати, писати, рахувати і "спелінг" то йшов вперед до двітри сторінки денно. Тоді школа провадилася лише літом і не була примусова. Коли прийшла друга весна я вже до школи не пішов, бо я був найстарший з хлопців дома і треба було помагати батькові на фермі. І так моя наука в школі закінчилася. Через літо я забув те що навчився, бо не було що читати в жадній мові.

В сусідстві жив молодий хлопець з родичами Ом. Охітва, який вмів читати

ще зі старого краю. Він тепер живе в Торонті. Мій батько любив ходити до нього, бо він багато читав, мав часописи і книжки і одного вечора сказав батькові що він може мене навчити ліпше читати по українськи і передав дві газети, щоб я вдома читав. Ті газети були "Канадійський Фармер" і "Ранок" опісля перезваний на "Канадійський Ранок". Отже я почав учитися читати по українському з "**Канадійського Фармера**", це було зимою 1909 - 1919 р. Від тоді я почав вчитися читати і читав, але більше зловився, бо не розумів що читав. І так тато носив від сусіда газети і книжки цілий рік. Як я вже навчився ліпше читати почав сам передплачувати газети і спроваджувати книжки. Вмів я читати друковане письмо, але писаного не знав. Тоді брав вечорами буквар і переписував віршички і байки з газети і так навчився писати. На другу зиму один сусідський хлопець учив мене кілька вечорів по польськи, я підписував під польські букви українські і так вчився. Тепер вмію добре читати і писати теж по польськи. Відтак ще пробував я вчитися латини і німецького, але тепер ті мови майже забув.

В 1910 році я був спровадив собі книжочки між котрими було також книжочка про "Луця Заливайка". На одній сторінці був малюнок, а на другій було описано про його п'яцьке життя, як нераз дружина і діти страждали, не мали що їсти, бо він все пропивов. Аж одного разу йдучи п'яний з корчми втопився в гноївці. Я перечитував ту книжочку багато разів і вона зробила на мене велике враження, так що я до 48 року життя не знав як відкривати двері до пивних сальонів. Також пізніше, коли я одружився, моя дружина була такої самої вдачі, то як ми запрошували гостей до себе на свята, або на інші okazji, в нас ніколи не було алкоголю. Ми святкували по християнськи, а не в поганський спосіб.

Заїхав я перший раз в околицю Донбури, де тепер живу в 1913 році до свого швагра Б. Босого і заізнався з деякими людьми, але тоді не думав, що буду жити в тій околиці. 1914 року була посуха коло Денвелу й наступило безробіття. Фармері косили збіжжя косаркою, зграбували і самі молотили. Безробіття почалося ще 1913 р., а коли прий-

шла посуха, то ще більше безробіття настало. Це було перед першою світовою війною. Багато людей ішло з Донбури в жнива за роботою до Расел, Манітоба і я пішов з ними, хоч батьки не були згідні, бо знали що тяжко дістати роботу. В місточку питало дуже багато людей за роботою, в день ми ходили по місті і шукали роботи, а на ніч ішли спати за місто в лісок. Кілька днів ми так походили, тоді наша група сіла на поїзд і поїхала домів. Я постановив іти пішки поміж фарми, думав, може щось знайду. На ніч пішов спати в корчі, але мені не спалося, я цілу ніч думав і звіршував тоді віршик про безробіття. Коли розвиднілося я записав цей віршик і в 1921 році він був поміщений в газеті. Тоді я пробував писати віршики і подавати до газети. На другий день знайшов я роботу і працював аж до осені.

Деся в 1916 році збудовано перший український Народний Дім в Денвел під проводом вище згаданого Омеляна Охитви. В той час він дуже цікавився освітою й українськими народними справами. Коли я був дома то завжди заходив до Народного Дому. З бесідників, які початково доїздили сподобався був мені бл. п. Т. Д. Ферлей. Він був гарної будови й носив борідку, що додавало йому більше поваги. Як лише збудовано Народний Дім то українські учителі з'їздилися двоколесниками в суботу по полудні з околиць віддалених на 20 миль. Я любив слухати їхні дискусії, найбільше учителя П. Жарого, який учительював в Орлик, на полудне від Гайс. Він умів дуже гарно виголошувати монолози. В початках околиця Канори була так як би столицею Саскачевану.

Коли в Йорктоні відчинилася Колегія Св. Йосифа, батько хотів дуже щоб я йшов вчитися, казав що шкода марнуватися на фармі, коли в мене є здібність до науки. Але я не хотів, був вже старший і не мав жадної школи, хоч читав добре вже в трьох мовах, однак чувся саомом. Пізніше я жалував, що не послушав батька.

В році 1916 перенісся я на зиму на свою фарму в Донбури, працював там і тут. В 1917 р. познайомився я з Іваном Щуром, який жив в Дорбен, Манітобі і ми пробували зорганізувати читальню, але нам це не вдалося. Тоді люди стави-

лися неприхильно до слова Україна і українець, а до того ми були молоді і ніхто не хотів нас слухати. Однак ми не втратили надії.

В листопаді 1922 р. я одружився з Домкою Завацькою. Її мама походила з Рудачиків, які були свідомі й активні українці. З її вуйком Ф. Рудачиком я зацікавився ще 1918 р., він любив політикувати й одного дня, коли він заїхав до мене, ми по кількох словах пізнали, що в нас ті самі погляди на українські справи і пересиділи довший час на розмові. Від того дня ми стали щирими приятелями аж до його смерті. Тоді я ще не знав, що увійду в їхню родину.

Був час в минулому, що я пренумерував кожне українське видання, яке виходило в Канаді. З польських видань мав "Газету Католицьку" і "Час", зі ЗДА українську "Народну Волю" й "Америку" і з польських "Америка-Ехо" і "Дзеннік Чикаговський". Також пренумерував я кілька англійських газет і журналів. Сьогодні маю багато річників різних видань за 40 років, бо я нічого не нищу і не викидаю газет. Також ховаю всі листи, навіть маю лист, що перший одержав на своє ім'я 50 літ тому. Колись я практикував таке, що кілька місяців перед кожними виборами запренумерував собі орган кожної партії, щоб знати програму кожної партії і її злі і добрі сторони. Тоді ви знаєте як встоятись в дискусії з противником і маєте аргументи, не робить різниці чи це на релігійному, національному чи політичному полі, тоді знаєте як підходити до справи. Преса це то саме що вікна у вашому домі. Коли маєте лиш одно вікно в хаті то можете побачити лиш стільки світа що через це вікно, хоч з других сторін світ може виглядати інакше. Тоді противник не одурить вас, бо ви знаєте що в нього діється і маєте сильні протиаргументи. Дехто може сказати, що це за коштовна річ. Але деякі мужчини заходять до державних чи 15-центових склепів і пускають п'ятку нараз і ще нароблять пакости осіб і другим, а я даю п'ятку за якусь газету і маю що читати цілий рік, ще й чогось навчуся. Принайменше я так задивляюся і тепер читаю 15 різних видань, включно з тими що діти передплачують.

По одруженню я став господарем і вже мав більшу повагу між людьми. Моя

дружина була вихована в українському дусі і ми розумілися взаємно. В 1923 р. я домовився з Семеном Костенюком щоби відограти представлення. Я розписав ролі і ми грали "Піщена дитина", а моя дружина грала головну роль. На Новий Рік 1924 о. П. Мельничук, священник Української Православної Церкви мав перший раз Службу Божу 17 миль від нас. Моя дружина не чула ще Богослуження в чистій українській мові і ми вибралися, хоч було досить морозно. Друге Богослуження мав вже 8 миль від нас в Лейк Гелен школі, в тій окрузі жила родина моєї жінки. Там опісля зорганізували громаду і я записався в члени. По засівах збудували ми церкву на фармі бл. п. Мик. Курковського. Це було 11 миль від нас, але я їздив помагати будувати. Ми їздили до тієї церкви через кілька років, хоч пізніше в Донбури заложилась громада, але тут рідко заїздив священник. Кожної неділі, коли ми їхали до церкви, заїздили до Курковського, заганяли коні до стайні, заходили до хати і пані Курковська (другий раз замужна Сеньків) гостила нас смачним обідом. Нераз було нас так багато, що не було де посадити, але вона була завжди рада нас приймати і я тепер в імені своєї пок. дружини і від себе складаю пані Сеньків щиросердечну подяку, бо таке діло ніколи не забувається. Пізніше, як коло нас побудували Народний Дім то моя дружина гостила обідом гостей, які приїздили по 15 - 20 миль з інших громад на Богослуження, бо це була далека дорога вертатися кінями. Наводжу цих кілька рядків на це, щоб сказати як колись люди цікавилися народними справами і не раз їхали зимовою порою по 20 миль. А як тепер цікавляться?

Широко не буду розводитися, бо це не є моя тема, але наведу малий приклад. 26 травня мин. року відбувався провінційний з'їзд СУМК коло Кристал Лейк, на північ від Канори. Ця околиця є найбільше заселена українцями, від Канори аж до Резерви майже самі українці. Рано була Служба Божа, а по обіді молодь мала програму. Програма була цікава, було багато молодих із Саскатуна і вони вив'язалися знаменито, говорили гарно і плинно по українському. Один молодий СУМКівець, що промовляв, сказав таке: "Сьогодні батьки винують нас, мо-

лодих, що ми цураємося української мови і не беремо участі в українських справах, а де сьогодні ми, батьки і ваші діти?" Так, він правду сказав, тих до кого це відносилось не було. Був гарний день, колись волами було б з'їхалося більше людей на таке торжество. Що найменше п'ять разів більше повинно було бути там гостей і учасників. Правда, бачив я багато сивоволосих бабусь і дідусів, бо ті що цікавилися колись, цікавляться і тепер.

Одного разу в 1925 році кажуть мені о. Мельничук і Ф. Рудачек, що вони не мають нічого проти, що я належу до цієї громади, але вони хочуть поширювати церковну роботу і zorganizувати церковну громаду в нашій околиці. Я порозумівся з С. Кеверігою і літом о. Мельничук мав перший раз Богослуження в Савт Поркюпайн Школі. Варт згадати, що в цій околиці треба було боротися з комунізмом, бо комуністичні шершені мали своє гніздо недалеко в околиці Гайс. Але вони й так вже зникли і добре, щоб про них пам'ять не залишалася. В тім році ми вписалися до товариства, яке zorganizувалося в Савт Поркюпайн Школі.

В жовтні 1926 р. народилась нам доня, але довго не жила, лиш 2 тижні. Дружина не могла віджалувати, але трудно, така Божа воля. На Різдво 1928 р. прийшов до нас новий колядник, якого ми назвали Богданом, а на Новий Рік 1934 прийшло двох сівачів, одного ми назвали Володимиром, а другого Мирославом. Тоді я багато писав до часописів на різні теми, але рідко підписувався своїм прізвищем. Переважно підписував Ігор Любенко, або лиш Любенко, часом навіть вживав жіночого імени Віра Смирна. В 1935 році їздив я на собор Української Православної Церкви до Саскатуна, хотів побачити, як він відбувається. Я бував на льокальних з'їздах Союзу Українців Самостійників в Йорктоні і Канорі і пробував брати участь в українських справах наскільки мені сил вистачало. В дійсності я любив громадську працю і в своїм описі згадую лиш ті ділянки, що є зв'язані з українськими справами, бо це найбільше мене цікавить.

Пізніше діти почали підростати і треба було думати про школу. Я мусів біль-

ше пильнувати господарки, треба було залишити громадську роботу, а подруге в нас є приповідка "той кінь що тягне, то ще його б'ють". Діти вчилися в школі добре. Найстарший працював при летунстві як "акавтер" через 10 років. Один з близнюків має закінчену середню школу і працює в банку як рахівник, другий скінчив 10 класу і пішов вчитися на механіка, бо любив це ще змалку. Відтак ми заложили гараж в Донбури і "бізнес" іде добре. Старший син залишив летунство і пристав до спілки. Дітям ведеться не зле, невістки, дякувати Богу добрі.

Ми з дружиною думали дати дітям забезпечення і тоді на старі літа зажити краще, кудись трохи виїхати і подивитися на світ. Але людина робить одні пляни, а Всевишній має інші. Почала люба дружина хорувати, возитись по лікарнях, а вони казали що все добре. Аж в березні 1961 р. завезли ми її до доктора і він сказав залишитись в шпиталі для ґрунтовної перевірки. Кілька днів опісля зателефонував, щоб я приїхав. Коли я приїхав, лікар сказав, що має не добру новину для мене. Сказав, що моя дружина має рака, але є надія, що все буде ще в порядку. Для мене вже почали насуватися чорні хмари, бо це хвороба, з якою тяжко боротися. Відвезли дружину до Саскатуна і зробили операцію. По операції заявили, що перед дружиною вже коротке життя. Я подумав, Боже, коли лікарі помиляються, то нехай цей раз помиляться. По операції дружина прийшла до здоров'я, приїхала додів, втішна і рада, що перебула таку тяжку операцію, ходила по городі, бавилася з внуками. За одну ніч захворіла знову, ми відвезли до шпиталю і вже з відтам не вернулася. В суботу 15 липня 1961 р. перед сходом сонця спокійно з'єдналася з Богом, не стало її між живими. Я зі старшим сином сиділи день і ніч через цілий тиждень коло неї, таке було її бажання. Це була найтяжча хвилина і найчорніший хрест, який я колинебудь переносив. Стратив вірну дружину, з якою прожив 40 років, укладав пляни, переживав зло і добро. Зразу я думав, що не переживу цього. Рівнож для дітей була це тяжка хвилина, бо вони втратили маму, котра їх дуже любила і так хотіла

ще побавитися з своїми внуками, однак воля Божа була інакша.

Тепер помагаю дітям в гаражі, коли вони дуже заняті, а як не маю що робити, то сідаю і пишу. Тоді забуваю своє горе, лиш стареча рука вже не служить добре, здригається. Закінчую ці свої спомини одним своїм віршиком, який був поміщений в часописі в 1921 році.

НЕ ЗАБУДУ

Ніколи я не забуду
Свою Неньку Україну,
Там родився, там прожив я
Першу веселу днину.

Та опісля мене взяли
Мої родичі в чужину
Та однакж пам'ятаю
Свою Неньку Україну.

Й не забуду! Там лишив я
Ближчу й дальшу родину.
Рідна Церква, рідні люди
Все те тягне на Україну.

Поможи мені, о Боже,
Ще вернутись на Україну,
Де побачив світло сонця
Нехай я там і загину!

Й. Г. Лозинський,

ПЕРША В СВІТІ БІБЛІОТЕКА

Як встановили вчені, першим у світі почав організовувати бібліотеку ассирійський цар Ашшурбаніпал. Це було в VII столітті до нашої ери. У своєму палаці цар зібрав безліч глиняних плиток, що зберігалися до того в месопотамських хмарах. Спеціально виділена група вчених розбирала стародавні "книги" і складала каталоги.

Під час археологічних розкопок, які провадилися в п'ятдесятих роках минулого століття, вдалося знайти кілька таких плиток-книжок. Цікаво, що вони, залежно від тематики, мали різний колір: на синіх записували медичні тексти, на червоних — історичні, на зелених — міфологічні тощо.

Написи, зроблені на плитках, надзвичайно дрібні. Їх неможливо прочитати без збільшувального скла. Тому вважають, що ассирійці, щоб написати текст, застосовували скляні кульки, наповнені водою.

ПЕРО ТА ЙОГО ПРЕДКИ

Скільки років металевому перу? Його винайшли півтора століття тому.

У давні часи греки й римляни писали на вкритих воском дерев'яних табличках спеціальним інструментом, що називався стил. Це була гостро застругана паличка. На другому кінці вона мала кульку чи лопаточку, якою при потребі стирали написане. Це слово "стиль", до речі, потім набуло зовсім іншого, ширшого значення.

В країнах Сходу тодішні писарі користувалися тростиною. Згодом, коли появився пергамент, для письма вживалися пера гусей, лебедів, павичів, круків тощо. Знавці надавали перевагу перу бекаса, яким можна провести найтоншу лінію. Перші сталеві пера набули поширення на початку XIX сторіччя.

КАМЕНІ, НАРОДЖЕНІ ВОДОЮ

Звичайно, не всяка вода здатна народжувати, тобто утворювати камені. Взяти, наприклад, зовсім чисту дистильовану воду. Вона не містить у собі розчинів ніяких хемічних елементів. Звідки ж можуть утворюватися в ній будь-які мінеральні речовини? В природній воді є найдрібніші часточки деяких хемічних елементів. З них могли б народитися камені. Проте насиченість скажімо, річкової води мінеральними сполуками настільки мала, що практично каменеутворення ніде не спостерігається.

І зовсім інші, сприятливі умови щодо цього в морській або океанській воді. Середня насиченість її хоч би сіллю — 3,5 процента. В лагунах, тобто напівзамкнених ділянках, де вода випаровується особливо швидко, різних солей ще більше. Найпоширенішими з них є хлористі, сульфатні та вуглекислі, а також солі калію, магнію, кальцію. Там, де вміст солей особливо великий, відбувається кристалізація. Кристали, що утворилися, випадають на дно у вигляді мулу. Згодом з них утворюються гірські породи і в тому числі вапняки, доломіти, кам'яна сіль, гіпс тощо.

Отак вода народжує камені.

Олекса Зінь

Під "Маланчин Вечір" 1919 р.

Усі ми, котрим Бог дозволив дожити старшого віку, маємо заховано у своїй пам'яті багато дечого з особистого і загально-народного переживання, що нераз переносить нас думкою у нашу молодість і пригадує нам нашу світлу і чорну минувшину.

До світлих днів переживань одної чоти Українських Січових Стрільців в часі визвольних змагань, можна зачислити день 13-го січня 1919 р.

Того дня, одна чота У.С.С. в складі 45 людей розбила польський батальйон (курінь) війська і відібрала від нього чотири тяжкі скоростріли, в селі Козельники, під Львовом.

В тому бою польський познанський батальйон стратив в убитих і ранених около 200 людей, котрі були дуже добре випосажені у німецьку зброю і убрання. Решта около шість соток врятували своє життя безвладною утечею, куди хто міг.

Не даром польські автори у своїх споминах з тих часів пишуть, що "українці воювали по артистичному". Це правда, що ми воювали по артистичному, та по мимо того ми програли війну, за що не можемо складати вину на тих, котрі проляли свою кров і віддали своє молоде життя, за волю свого поневоленого віками народу.

Ми всі дуже добре знаємо, котра верства допровадила нас до катастрофального кінця.

Щоб не збудити в декого сумніву, щоб так малою силою можна було доклати так велику перемогу над 16 разів сильнішим і краще озброєним ворогом, та признати польським авторам, що їх признання для наших бойових сил є вповні узасаднені і те, що вони на героїствах дуже добре розуміються, бо і у них не бракувало героїв, то я описую цей протиступ в скорочених деталях.

Ніч з 12-го на 13-го січня була для мене і моєї чоти дуже тяжкою. Зрадлива тиша на відтинку нашого фронту не ворожила нічого доброго, бо як звичайно, по такій тиші наступала буря.

Тієї ночі я зі своєю чотою робив службу на просторі поміж сихівським гостинцем, а Міськими Пасіками. Віддаль виносила приблизно один кілометр. Незавидна річ, коли одною чотою приходилося держати фронт на такому просторі у темну ніч і без жодної зміни.

Тиша, яка панувала на польському фронті свідчила, чи радше переконувала нас, що поляки приготуються до якоїсь несподіванки для нас, що промовляло за тим, щоб бути приготованими на всякий випадок.

Ніч була дуже темна і падав легкий мокрий сніг, та промочував наші убрання до тіла.

Набоїв до крісів ми мали ще подостатком, хоч багато з них було замокликх і ржавих, що не всі вистрілювали.

Ніч проминула, починало світати, для нас настала пора забратись з поля до сихівської цегольні, котра була на около чотириста кроків позаду нас.

Повернувшись до цегольні, хлопці розіклали вогонь і почали сушити промоклі плащі, а відтак принесли каву. Перебувши добу без сну, всі готовились до відпочинку, коли на раз рознісся голос: "Коломийський Курінь відступає до зубрецького ліса!"

Коломийський курінь лучився з нами на ліво до Козельник і займав село Козельники, а бойову позицію на північ від села вздовж залізничного шляху, де полки підсунулись над ранком, напали на стійкових і вдерлись до села, на неготований коломийський курінь, котрий дезорганізований відступив з Козельник.

В те, що коломийці відступають в першій хвилі я не вірив, а коли переконався на власні очі, що це правда, то в тій хвилі крикнув збірка, набої і кріси, без плащів!

В одній хвилині часу чота була готова і ми рушили бігцем до зубрецького лісу, щоб припинити відступ і дати їм поміч. Добігши до лісу, ми не застали

там коломийців, бо вони вже відступили через ліс аж до села Зубрі.

Пробігши около півтора кілометра простору, задихані і зігріті, ми зупинились на краю ліса.

Простір поміж лісом, а селом Козельниками виносив около 700 кроків, рівного терену, як стіл. В Козельниках польський батальйон в силі около 800 людей і поза ручними крісами і гранатами було у них чотири тяжкі скоростріли, а у нас у лісі одна чота 45 людей тільки з ручними крісами.

Мої стрільці почали сперечатись, одні були переконані, що поляки задовільняться Козельниками і дальше не підуть, а другі, що підуть далі і ще ми будемо утікати до Зубрі.

В такому випадку, то оба стрілець погляди були правдоподібними, але окрім того виринала третя можливість, а саме, що ворог не буде підходити до лісу повною силою, бо це було б самогубством і поминуло б всякі бойові засади.

В жодному випадку, невільно було провадити до ліса більшу силу війська, чи якийсь відділ, не переконавшись малою стежою, чи нема в лісі скритого ворога.

Отже тут була ця третя можливість, захопити, або знищити польську патрулю, тобто кілька людей.

Через ту третю можливість, я заборонив своїм стрільцям стріляти до польської патрулі, коли б така появилася. Патрулю ми мусимо захопити і щось від неї довідатися.

Ліс був молодий густий зруб, золоте схоронище від ворожого ока. Ми всі стояли скриті в корчах, курили жартували, та помимо того, що всі були перемучені, але настрої був дуже добрий.

Могло бути около пів години нашого побуту в лісі, і нараз ми побачили, що поляки виходять з села на чисте поле і формуються у густу лаву неначе на вправах, рукав при рукуві, а сформувавшись, почали вільним кроком іти до ліса. І це власне було польським самогубством.

Коли б ми були мали хоч два скоростріли, або коли б Коломийський курінь був би не відступив аж до Зубрі, а був разом з нами в лісі, то при такій ситуації, на протязі п'ятьох хвилин часу, був би

польський батальйон знищений в цілості.

Ще поляки були на около 500 кроків від нас, як я приказав лягати на беріг фоси, котрою був обкопаний ліс і не стріляти аж доки я не дам приказ, стріляти будемо сальвами, а не поодинокі і аж тоді, коли прийдуть на кільканадцять кроків до нас.

Напруження нервів велике. Поляки з кожною хвилиною найближаються до нас. Я стояв по середині своєї чоти і півголосом просив всіх, щоб добре ціяляли, а на голос мого свистка буде сальва.

Не більше як на віддал тридцять кроків, ми віддали до ворожої густої лави гри дуже цільні сальви, а опісля скорий вогонь. Наші стріли і зойки ранених і конаючих поляків, викликали таку паніку і хаос, що всі завернули і пішли в розтіч, одні на північ до Козельник, а другі на північний-захід до перестанку Перзонківки і ніхто з них не віддав в нашу сторону ані одного стрілу.

Нам нишилося одне: переслідувати огнем і доганяти тих, котрі утікають до Козельник і ми вирушили за ними. Кількох дігнали і зловили, а багатьох поранили і побили.

В двірському будинку ми відібрали від них два скоростріли. Перегнавши поляків через село на поле, ще нам бракувало може дві хвилини, щоб їх перегнати Perez залізну дорогу, де були становища коломийського куреня.

В тому моменті, на наше нещастя пригнався нам на поміч наш панцерний поїзд, котрий був озброєний однією гарматою і двома скорострілами, він відтяв полякам дорогу відвороту, та скорострільним вогнем завернув їх на нас до села, де ми звели з ними дуже завзятий бій.

Правдою є, що ми їх з села вигнали і загналися за ними аж на Перзонківку, де відібрали від них другі два скоростріли, але в тому кінцевому бою моя чота втратила сімох стрільців: п'ять ранених і двох убитих. Убитими були: Йосиф Бабій, з села Тростянець, пов. Бережани і Гриць Хомовий, з Мужилова, пов. Підгайці.

Вечором коломийці повернули на відбиті нами їх старі позиції, а ми вже не 45, а 38 повернули до сихівської цегольні, де нетерпеливо очікував нас наш всі-

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

СКОШІЯ БАНК шанує Тараса Шевченка — поета та національного героя. Він боровся проти несправедливості та гноблення. Т. Шевченко підтримував гуманність, гідність, справедливість та свободу. Для українців і тих усіх, що люблять свободу, Т. Шевченко є титаном між людьми.

Чи думаєте про подорож до Європи? П.С.П. допоможе Вам туди дістатись. Ощаджуйте у Скошія Банку, користаючи з забезпеченого на життя плану і знайдете відповідь. Назначіть собі П.С.П. мету. Осягайте її місячними депозитами. Питайте за П.С.П. сьогодні у Вашому приязному Скошія Банку.

Scotia **BANK**
THE BANK OF NOVA SCOTIA

БІЛЬШЕ АНІЖ 675 ВІДДІЛІВ В КАНАДІ І ПОЗА КАНАДОЮ

ми люблений наш сотник д-р Любомир Макарушка, про котрого як героя і дуже доброго коменданта станиславівського куреня, можна б багато доброго написати.

Тоді від сотника Макарушки я дістав новорічний дарунок 1,000 гривень, котрі для мене були і є дорогою пам'яткою.

Тих 1,000 гривень я не розміняв і не розтратив і сьогодні вони знаходяться

в одному дуже гарному канадійському музею, котрий кожного року відвідують десятки тисяч туристів різних національностей, то є в місті Амгерстбург, Онтеріо, 18 миль від великого міста Віндзора.

Я віру, що ще прийде той час і той тисячо-гривневий банкнот, ще буде у львівському музею враз зі своєю історією.

Бувший У.С.С-ус.

КОРИСНЕ І ЦІКАВЕ

ДОБА НА ВЕНЕРІ

Венера завжди оповита густим хмарним покривом, який ховає її поверхню. Через це про найближчу до нас планету ми знаємо менше, ніж про більш віддалені Уран і Нептун.

Донедавна не вдавалося навіть виявити, як швидко обертається Венера навколо своєї осі, тобто яка тривалість її доби. За даними спектральних спостережень період обертання Венери є більшим за 7 діб, якщо воно відбувається із заходу на схід, і понад 3,5 доби, якщо воно протилежне. Багато хто вважав, що період обертання дорівнює 225 добам, тобто часові обертання планети навколо Сонця. Але в такому разі Венера повинна бути обернута до світила завжди одним і тим же боком, отже світлий бік її має бути гарячіший, ніж темний. Проте цього не спостерігається.

Встановлено, що у верхніх шарах атмосфери температури світлої і темної півкуль Венери практично однакові.

ДВА БІДНЯКИ

(З казок народів Африки)

Жив собі бідний чоловік. Не було в нього ні їжі, ні одежини, нічогісінько, крім пов'язки на стегнах. Пішов він до царя і каже:

— Царю, стомився я жити, осіли мене злидні, краще вбий мене!

— Гаразд, — сказав цар і звелів своїм слугам убити бідняка. Та тут проходив другий бідняк, зовсім голісінький. Спинився він і каже: — Я хочу вас по-

просити явити мені ласку. Коли ви вб'єте цього чоловіка, віддайте мені його пов'язку на стегна.

Почувши такі слова, перший бідняк вигукнув — Спиніться, не вбивайте мене!

Повернули бідняка до царя. Тут він і каже: — Дозволь мені лишитись живим. Сьогодні я побачив чоловіка ще біднішого за мене. Я не хочу вмирати.

— Іди собі, чоловіче, куди тобі треба, — сказав цар, — та дякуй долі, що дала тобі побачити біднішого за себе.

КОРИСНІ ПОРАДИ

Щоб довго зберігати яйця, їх треба змастити жиром, загорнути в папір і тримати у прохолодному провітрюваному місці. Можна змастити яйця яечним білком і покласти у прохолодне місце після того, як білок висохне. Яйця можна зберігати пересипаними деревною золою або чистою сухою просіяною тирсою. Укладають їх так, щоб вони не прилягали одне до одного.

У ВАГОНІ

(Народні усмішки)

Увійшла баба у вагон з повним кошиком, сіла і сидить. Аж ось і квитки перевіряють.

— Бабусю, — каже провідник, — у вас є квиток?

— Є, — каже та, показуючи.

— Цей не годиться, — каже провідник, дивлячись на квиток.

— Як не годиться?! — дивується бабуся. — Сім день годився, а тепер не годиться?

А. Дідковський

НА ЕМІГРАЦІЮ

(Спомини про долю “Волинської Повстанчої Армії в 1922 р.)

В 1961 році була видана книжка “Земля Деревлянська”, де було коротко описано і про “Волинську Повстанчу Армію”, та про її розгром. Але там не згадано було про штаб тієї організації, який складався з біля 22 осіб і який в 1922 році перейшов кордон Польщі. Тепер варто коротенько розповісти про долю цієї групи, що її очолював, як отаман, Панас Петрик та Лукаш Косцюшко, — як його помічник та організатор; решта це були зв'язкові та командири окремих відділів цієї організації.

Як відомо з книжечки “Земля Деревлянська”, в лісі, між селами Дідковичі і В'язовка, відбулась нарада верхівки організації про те, що далі робити. На цій нараді був і агент ЧК Кивило й не в'ячено, як він продістався сюди, не відомо. Вирішили, що треба пробиратись до Польщі, до уряду УНР, там презимувати, а на весну повернути назад щоб, з можливою допомогою від уряду УНР розпочати далі якусь дію. Петрик сподівався порозумітись з урядом УНР й може, зацікавити цією справою самого Головного Отамана С. Петлюру. Не додумавсь бідолаха, що воювати вже ніхто не хотів. Можливо, як тоді гадалось він лелівав в думках стати ще славним повстанцем, на зразок Наливайка чи Залізняка. Петрик не усвідомлював, що прикордонна смуга з советського боку на 100 кілометрів, а то й більше вже в глибину була щільно обставлена червоною армією, яка складалась з обмосковлених “хохлів”, як дивізія Котовського та кінний корпус Безрука, штаб якого був у Житомирі. Петрик не міг не бачити що всі села й дороги пильно стереглися, бо, можливо большевики боялись, аби часом знов не вискочив десь з Польщі новий відділ і не наробив бешкету, як Тютюнник. Тож у декого з цієї групи виникло бажання перевірити й самого Петрика хоч він завзято твердив, що був у складі Армії УНР. Як потім виявилось він таки брехав і був провокатором від

більшовиків, хоч про це довідались дуже пізно. Через день після наради, жінки поприносили в ліс хліба та сала на дорогу й група лісами направились до кордонів Польщі. Дорогою приходилось петляти, як це роблять зайці коли за ними погоня собак, — така була погоня і за цією групою бо ЧК намагалась зліквідувати цю верхівку ще до кордонів Польщі. Однак, 22-го жовтня 1922 року групі вдалось перейти польський кордон біля невеличкого села Купель, що вже було на польській території. Було під вечір. Тут, при кордоні, доїли рештки харчів ще з домашніх запасів і, з великими надіями на допомогу, без гроша в кишені, група направила свої стопи до невеличкого будинку польської пограничної “пляцуфки”, або пограничної сторожки. Там застали сержанта та кількох польських вояків, що мирно доїдали вечерю. Побачивши стільки людей, хоч і в селянському одязі, що увійшли до сторожки, пограничники скаменіли від несподіванки.

Зброю, що мала група, чомусь, на зарядження Петрика, покидали між кущами села Купель, як рівнож порвали і всі персональні документи. Хвилин через п'ять, польські вояки отямались і почалась балачка хто та чого прийшли сюди. Спочатку нав'язались добрі відносини, але, коли на другий день поляки знайшли зброю, то напевно почали підозрівати, що це перейшла грабіжницька банда, щоб робити бешкети на терні Польщі. Ночувала та група в сільці Купель; бідні поліщуки нагодували чим могли, а на наступний день, під конвоєм група помашерувала до Пінська, до якого йшла два дні. В Пінську групу привели в староство, де знов розпитували хто вони, та чого прийшли сюди. Вечером перевезли до м. Луненця, помістили в бараках якоїсь допомогової організації, де під доглядом перетримали до трьох тижнів. За цей час поляки припускально збирали відомості й в Україні чи дійсно там щось сталось подібне. Через пару днів до бараку групи вкинено двох перебіж-

ів червоноармійців, які ніби походи з околиць Луненця, яких можливо які підослали, щоб вислухали про що мовляють в групі. Настрій в групі підупадає; ніхто не чекав такого кутування з боку поляків, — ніби соиків уряду УНР. Про те надія поити когось з своєї армії додавала охотримувати далі це нужденне життя. Нарешті нарешті групі збиратись. Конвоем направилась на залізничну нцію, а під вечір дійшли до Берестя Бузі. Тут, на ніч, вміщено до поліційно арешту; це була півземлянка: кімната середнього розміру, неймовірно тудна. В цьому арешті вже сиділо чоловік з 20 арештантів; по обличчях та поведінці можна було судити, що це були ніци, або злодійчуки. Спочатку арештанти думали, що прибула нова партія цього сорту. Коли діло дійшло до місцявання, то староста камери та його помічник (обидва здається походили з донських козаків) присудили групі лізти під ґри. Почалась суперечка, хтось штовпував одного з арештантів, той відштовпував і зав'язалась бійка. Повстанча група ремогла і всіх давніх мешканців арешта загнала під нари зі старостю та його помічником включно. Але крик та гуркіт зчула поліція; вислід був такий, що повстанчу групу вивели ночувати на ґір, хоч мороз доходив до 20 ступнів. А щастя, на дворі були складені метродрова, тож за ніч забракло їх напевно до 5 метрів, що пішли на багаття. Далі групу повезли до Ковля, тут знов арешт, і дали по куснику хліба та якоїсь чорної води. По дорозі довідались, що веде їх до Львова, було цікаво побачити це українське велике місто. Але й тут розаровання бо зараз таки на поліційній ганиці всіх попарно покували ланцюгами так, що одного ліва, а другого права руки були разом закуті. Це викликало ротест та люту з боку групи, але з'явивсь з десяток поліцаїв і прийшлося римиритись. Далі повели групу поліцаї не хідниками, а таки дорогою, де їздили возами і так провадили через місто до 2-го відділу Польського Генерального Штабу. Зітхали хлопці та шепотіли, оце тобі побували в українському місці". В штабі перебравли групу військовиків, поліція ще перед тим розкувала, заели в кімнату досить чисту, потім ви-

дали по три марки на душу аби купили їсти. Вечером почали по одному викликати до начальника, який розпитував про організацію. Всі відповідали так, як і раніш та вимагали побачення з урядом УНР. Ночували там же. Слідуючого дня з'явилась знов поліція та запровадила ночувати в якусь в'язницю. Стіни в тій камері, де була замкнена група, були дослівно записані іменами людей, що тут раніш перебували. Тут були й прохання, що коли хтось прочитає це прізвище то нехай сповістить його родичів, тут були й прокляття на поляків та й те, як катували та били, тут подавались і вирoki: на скільки й куди засуджено таку особу, — словом літопис людських нещастів. Майже все, що подавалось, — були політичні справи. Сидять хлопці з широко відкритими очима та тяжко зітхають і деколи котрийсь прошепоче: "оце так попався, з огню та в полум'я". Не спали цілу ніч, чекали катування, але на ранок знову з'явилась поліція, покувала та повела на залізничний двірець, а у вечері опинились в Лодзі, в слідчій в'язниці, де й перемучилась група цілий місяць. Тут допитували вже слідчі й майже те саме; хто ми та чого попали сюди, а група далі твердила одне й те саме та вимагала скоршого сконтактування з урядом УНР, або з військовима УНР, надіючись, що може свої допоможуть вилізти з цієї халепи. Годували так, як звичайно годують в'язнів: пайка хліба, трохи якоїсь юшки та й по всьому. Гірша біда була в тому, що ні один чоловік з групи не мав запасової сорочки, а лише те, що було на ньому, а це вже був початок грудня; два місяці з гаком, як вийшли з дому й без зміни одягу та від в'язничного бруду завелись воші; почалось уже нарікання, що так ні за що, ні про що доводилось терпіти. Поляки почали жививати різних підступів, аби довідатись щось більше він повстанської групи. Одного дня вкинули до камери якогось чоловіка, що вдавав з себе теж повстанця; добре розмовляв українською мовою, хоч з галицьким акцентом і все прислуховувався про що говорилось, але хлопці язиків не розпускали. Раз, в ночі, він украв чийось пайку хліба, його на цьому зловили, дали доброго прочухана і він десь на ранок зник, випустили. Минали дні, аж довідались, що групу вирішено направити до

Калішу. В початку грудня прибула група до Варшави; довго не затрималась, лише переночували й під вечір слідуючого дня були вже в Калішу. Каліш — місце розпачу Української Армії, місце мук, страждань і таємних гірких сліз людей за власну долю, а більше за долю батьківщини. Отже, група таких же страдників входила в подвір'я табору. Тут, по закінченні потрібних канцелярських операцій, приділено їй до бараку Мазепинського полку на три дні. В бараці оточили групу козаків та розпитували, що робилось на Україні, чого попали сюди, а коли довідались про повстанчу організацію, то в багатьох заблис вогник радості в очах, що ще не вмерла зовсім боротьба. Нагодували гарячою стравою, що було для зголоднілих повстанців великою втіхою та полягали спати на нарах, але встаючи рано, побачили, що поверх накриття лежала груба верства снігу і коли глянули на стіну бараку, то побачили щілини між дошками такі, що через них видно було небо. Отак жила Союзна Українська Армія, що допомагала своєю кров'ю здобувати полякам державу, а в нагороду дістала інтерновання в дірких бараках та нужденне життя.

Петрик бігав по табору, видно шукав знайомих, але його не дуже прихильно приймали, а за свою роботу по організації Повстанської Армії дістав нагану, бо на повстання тоді вже минув час. Повстанча група побачивши таке ставлення до Петрика та зорієнтувавшись у його забріханості, поставилась з недовірою до нього. Ще більше було нарікань, коли наступних днів ніхто нічого не запитав, — як з середнього так і з вищого українського командування, що то за люди, чого вони тут та яка доля чекає їх далі. Ніхто з генералів, не потурбувався навіть покликати кількох людей з групи аби довідатись правду, бо про перебування групи в таборі вони напевно знали.

Таке нехтування групи командування вплинуло деморалізуюче на повстанців доказом чого було те, що наступним літом повернулись до дому Шкляренко Д. та ще один. Звичайно, большевики використали їх, а зараз вони доживають віку десь в Казахстані. Тоді в Каліші чи Щипьорно перебували наші генерали, як небіжчик М. Безручко та інші, що мали

ВИРІЗУЮТЬСЯ ЗУБЧИКИ

Під час того, коли зубчики вирізуються, дитина завжди дратується через нерегулярність та біль в животику. Спробуйте "Baby's Own" таблетки. Ці малі, ніжні й солодкі таблетки дуже легко приймати, добре смакують і дають велику полегшу. Та-

кож діють проти обструкцій, нестерпності та інших дитячих захворювань.

На продаж у всіх аптеках і в усіх крамницях мішаних товарів, або посилайте свої замовлення до:

UKRAINSKA KNYHARNIA,

660 Main Street, Winnipeg 2, Manitoba

BABY'S OWN
TABLETS

у поляків якусь повагу й слово їхнє в захист групи повстанців мало б велике значення. То ж, можна було залишити групу в самому Каліші, але цього, на жаль, ні одним з них не було зроблено. Лише на третій день, коли група мала виходити з табору прибіг захекавшись полк. Чеботарів десь з села Щипьорне та нашвидку перекинувсь кількома словами, хто вони і що за люди та куди їх везуть. Він певно зорієнтувався, що треба щось робити для рятунку цих людей, але вже не було як, бо група виходила з табору аби їхати в невідоме далі. Правда, що він знов прибіг на залізничний двірць і через голови поліціантів крикнув, щоб не падали духом, бо він визволить і що зараз їде до Варшави до Головного Отамана з докладом в цій справі.

Тим часом поляки побачивши, що ніхто не робить заходів звільнити групу, вирішили викинути її назад до Сове-тів і для цього поділили групу на дві частини: в одній було шість чоловік, а решта в другій. Першу, головну частину направили знов до Берестя на Бузі, а другу в іншому напрямку до кордонів

ов. Союзу. Перша група, 6 осіб, уже спіла доїхати до Берестя, де почувала арешті та радилась куди діватись та до робити коли викинуть з Польщі. Та сь входить поліцай і каже, що мають хати назад до Варшави. Дійсно того ж дня увечері були вже у Варшаві, де зустріли й другу групу. Полковник Чеботарів додержав свого слова. Він дійсно Каліша поїхав до Варшави з докладом до Головного Отамана, який негайно вернувся до Пилсудського. Видано наказ авернути всіх назад та звільнити з арешту. Слідуючого дня прийшов урядовець і Варшавського Українського Комітету і перебрав від поліції всю групу та попровадив до площі (десь, де Уяздовські Алеї чи Новий Світ), куди поляки дозволили вози, ляфети від гармат та інше військоове попсуге приладдя, що залишилось після війни. Тут було кілька домів напів зруйнованих гарматними стрільнями, але в пивницях можна було сяк-так пережити де який час. Заходять групки в один дім, другий, а там уже кишить від людей; на щастя спіткали інших повстанців з Поділля, що сиділи тут уже пару тижнів і група примістилась разом з ними. Окрім повстанців, тут проживало чимало волоцюг з самої Варшави, бо тут ніхто не питав хто та чого живе в цих домах, про документи не згадували, а поліція туди не любила заглядати, й через те, ці мешкання прозвали "Варшавська Січ". Тепер треба було подбати про їжу, бо в групі ніхто не мав ані гроша при душі; почали шукати припідкової праці (але не крали). Доводилось раз у двох різати дрова цілий день у одного поляка за кілограм хліба, та ще й на Різдво. Незнання мови, звичаїв та міста утруднювало дістати й таку працю, тож доводилось більше голодувати. Частенько навідувались туди большевицькі агенти. Пригадується випадок, коли один з групи на ім'я К. познайомився з поручником армії УНР і той запросив К. до свого помешкання. Там почагував його чаркою та їжою і запропонував ще прийти з другими хлопцями з групи. Через пару днів пішло ще двох з К. до того поручника, знов чарка та балачки під п'яну голову, але той поручник, все навертав балачку про групу та організацію та чи не думають повертати до дому. Повернулись пізно та й передали

свою розмову з поручником Косцюшкови, а той пішов довідатись в Комітет, чи дійсно такий поручник є в армії УНР. В Комітеті сказали, що такий був, але зараз він працює в Українському Советському Посольстві, правдоподібно, як агент. Наступного дня, побігли до мешкання того поручника, але виявилось, що він того ж дня виїхав в Україну. Там він почав видавати себе, як зв'язковий Косцюшка, але його швидко розшифрували і покінчили його життя біля села В. Фосня.

Група перебула на "Січі" з тиждень, аж поки знов не виручив її той же полк. Чеботарів. Одного дня зібрав він усіх та повів до 1-го полку польських "Шволежерів" в "Лазенки". Там уже був на праці полковник Чорних Запоріжців П. Дяченко і групу причислили до них на працю. Видали по дві пари білизни та дещо з верхнього одягу хоч військового покрою, але вже можна було змінити хоч сорочку, бо в багатьох залишились самі рубці. Козаки полку Чорних Запоріжців ставились до групи згідливо, часто глузували, мов над чимось нижчим.

Весною, маленька група з Петриком та Косцюшком пішла в Україну, щоб переконатись, що залишилось від організації та наказати решткам сидіти тихо, бо на повстання, чи на малу партизанку вже минув час. З цієї групи повернувся лише один К. Петрика, десь на Волині, зловили большевики, а може він і сам зголосивсь. У 1926 році відбувся суд над ним у Житомирі. Його засуджено на 10 років зі всіма додатками за ніби нелегальний перехід кордону з метою повалення советської влади. У вирокі, про організацію нічого не було згадано. Таку відомість подала "Радянська Волинь" — часопис, що виходив у Житомирі, де й був надрукований вирок про нього. Власне цей засуд на 10 років і дав підставу твердити, що Петрик був провокатором, бо інакше його розстріляли б. Косцюшка було забито на Поділлі біля Збруча, коли він повертався до Польщі. Цю інформацію подола ЧК в Коростені, де показували його фотознімку, як він лежав уже забитий. Треба припускати, що він попав у засідку, яку ЧК розставило понад кордоном, а може видав його хтось із членів бувшої організації.

Решта людей, що була приділена на працю до польських “Шволежерів”, по пів року праці розбрелась по різних державах Європи. Дехто дістався до Америки та продовжує далі своє гірке та мізерне емігрантське життя. Пару чоловік залишилось на постійне життя в Польщі. Войовничий дух на теренах колись охоплених організацією потрохи вигас, але іскорка до самостійности та ненависть до режиму жевріє і зараз ще в серцях старших людей, які напевно передали своїм нащадкам все ними пережите.

А. Дідковський

Філядельфія, в квітні 1963 р.

Примітки:

Гарась — отой поліський Кармелюк, теж перейшов до Польщі в 1924 році. В містечку Рокітно (між Олевськом та Сарнами) був отруений в одній з харчівень, чи в корчмі.

Куляжко Петро — фершал, здібний чоловік, був арештований в 1925 році й до сьогодні невідомо, де подівся.

Шуштак Іван — п'ять років ховаючись працював на плотах по річці Прип'яті. Зайшов до дому в с. Сарновичі, був арештований, а потім розстріляний.

Жінку А. Дідковського — Єлену заставило Коростенське ЧК бути агенткою. Коли ж нічого не дала з відомостей про членів організації, засудили на 10 років концтабору в Іркутськ, Сибір.

РИБКИ, ЩО ГНІЗДУЮТЬСЯ

Це звучить майже так дивно як і вираз “пальто на риб'ячому хутрі”. Та його таки немає в природі, а риб'ячі гнізда є. Будують їх маленькі колюшки, що водяться в басейні Чорного й Азовського морів. Зеленовато-бурі малопримітні риби в травні наче перероджуються. В самця на черевці і щоках з'являється гарний малиновий диск, спина забарвлюється синюватим кольором, оченята світяться фосфоричними блакитними вогниками. Самиця ж переливається сріблом.

Вибравши затишне місце на дні, самець починає вити гніздечко. В цей час не знайдеш задерикуватішої за цю рибу. Не зважаючи на малий розмір, ко-

люшка кидається на велику плітку чи ляща, що наслідяться наблизитись до гнізда. Наче пташка, тягне вона сюди шматочки водоростей, листків і стебел.

Коли в круглому гніздечку зроблено вже два отвори, самець триголкової колюшки заганяє до нього самичку. Вона відкладає до сотні ікринок і зразу ж пливе собі геть. Самець, поливши ікру молоком, пильно стереже майбутніх нащадків. Він не тільки проганяє всіх риб, що наближаються, а й дбайливо, швидко рухаючи передніми плавниками, весь час освіжає воду в гніздечку. Коли ж з'являться малята, вони змушені тікати від батька, бо він їх поїсть.

М. В. Гоголь.

УКРАЇНСЬКА НІЧ

(Уривок з повісті “Майська ніч, або утоплена”)

Чи знаєте ви українську ніч? О, ви не знаєте української ночі! Пригляньтесь до неї: з середини неба дивиться місяць. Безмежне склепіння небесне розійшлося, розширилось іще безмежніш. Горить і дише воно. Земля вся в срібному світлі; і дивне повітря віє і теплом, і прохолодою, і дише млостю, і розливає океан пахощів. Божественна ніч! Чарівлива ніч! Нерухомо, натхненно стали гаї, виповнені темрявою, і кинули велетенську тінь од себе. Тихі та спокійні ці стави: холод і морок вод їх похмуро оточений темно-зеленими стінами садів . . . Увесь ландшафт спить. А вгорі все дише, все чудове, все урочисте. А на душі й безмежно, і дивно, і рої срібних видінь зграйно виникають у її глибині. Божественна ніч! Чарівлива ніч! І раптом усе ожило: і гаї, і стави, і степи. Котиться величний грім українського солов'я, і здається, що й місяць заслухався його посеред неба . . . Як зачароване, дрімає на пагорбі село. Ще біліше, ще краще блищать проти місяця гурти хат; ще сліпучіше вирізуються з темряви низькі їх стіни. Пісні замовкли. Скрізь тихо. Благодістиві люди вже сплять. Де-не-де тільки світяться вузенькі вікна.

Ю. Семенко

ДЕЩО ПРО ШАХИ

Існує чимало легенд про винахід шахів. Але безперечно одне: ця гра має близько двотисячелітню історію, протягом якої удосконалювалася і, нарешті, набрала сучасного вигляду.

Батьківщиною шахів є Індія, де вони мали назву “чатуранг” (чотирискладовий) і відображали чи символізували чотири види тодішнього війська. Гнали тоді в чотирьох. Згодом ця гра поширилася й у Середній Азії, де її дещо видозмінено й удосконалено, хоч тоді вона була ще відносно бідною на комбінації і млявою в першій частині (дебюті), бо пішаки ходили лише на одну клітку, фігури розвивалися повільно (королівка ходила по діагоналі на одну клітку, бігун скакав через клітку і т. д.), рокировки (рошадо) не було. Тодішня назва гри — шатрандж — в трохи зміненій формі залишилася дотепер.

У VIII - IX віці Середня Азія дала низку визначних шахістів. Рукописи їхніх підручників шахової гри, шахові композиції — задачі, етюди, що дійшли до нас, не позбавлені інтересу й тепер. Вони вказують на поширення шахів і майстерність тодішніх провідних шахістів, що своєю силою мабуть дорівнювали теперішнім міжнародним шаховим майстрам.

В Європу шахи були принесені купцями зі Сходу, що торгували в районі Середземномор'я. Але особливо поширили їх араби після завоювання Персії й Іспанії. На Україну ця гра прийшла або безпосередньо з Персії або з Візантії, де вони були дуже улюбленою грою ще в VI-му сторіччі при дворі короля Юстиніана (527 - 565).

В середні віки шахи набрали теперішнього вигляду. Вони були складовою частиною “семи мистецтв виховання лицаря” (кінна їзда, плавання, стрільба з лука, фехтування, полювання, віршування, шахи). І це не випадково, бо шахи, що поєднують властивості науки і мистецтва, являють собою необмежену сферу для художнього лету фантазії, а одночасно розвивають здібність логічно мислити, провадити цілковито вилучаючи при додержанні правил гри нездоровий газард, виробляють і гартують во-

лю до перемоги. Доба Відродження була також розквітом шахів. 1497 року з'являється перша на Заході книга про шахи еспанця Люсена, де подано понад 150 кінцівок з партій, типових позицій, задає. В ті часи було багато мандрівних шахістів, що виховували і розважали своєю грою шляхту. Купці різних країн, листуючись, грали в шахи. Тодішній стиль був різко-комбінаційний — за допомогою матеріальних жертв (фігур) прагнули досягти перемоги.

Від половини XVIII сторіччя центром шахового життя стала Англія. З розвитком торгівлі міцніють зв'язки шахістів. Так підручник шахової гри французького композитора Філідора, що вийшов у світ 1748 р., набув широкого поширення в усій Європі. Фелідор увів нові засади в гру, обґрунтував новий стиль — позиційну боротьбу, де “пішак — душа партії”, а отже не слід ним легковажити ради комбінації. Німець Бледов засновує в своїй батьківщині часопис “Дойче Шахцайтунг”, що поширювався по всій Європі і проіснував майже століття.

1851 р. в Лондоні відбувся перший міжнародний турнір, переможцем у якому вийшов блискучий комбінаційний грач німець Андерсен, учитель математики в Бреславі.

На Україні шахи користуються великою популярністю. Майже при кожній школі перед війною там були шахові гуртки, що влаштовували турніри. В Києві виходив часопис “Шахіст”. Теперішні творці “лібералізації” КПСС цей часопис похоронили. Шахова література видається тепер тільки по-російськи. Україна дала також визначних шахістів. Згадати хоча б киянина Боголюбова, міжнародного гротмайстра, що вирвався свого часу на Захід. Він відмовився повертатися під совети й оселився в Німеччині, кількаразовим чемпіоном якої він був. Доля поневоленого народу знайшла своє відображення і в шахах: українські шахісти вимушені виступати в чужих дружинах і захищати шахову честь чужих держав. Нема найменшого сумніву, що незалежна Україна мала б одну з найсильніших шахових дружин світу.

УСПІХ ВАШОГО ОСОБИСТОГО ПЛЯНУ ФІНАНСУВАННЯ

Залежить від:

- Вибору відповідного плану капіталовкладання
- Зробити свій план діяльним

Різноманітними планами Інвесторських Груп користуються тисячі канадійців, будуючи особисте фінансове забезпечення.

Зверніться до людини своїх капіталовкладів...
найкращий ваш друг фінансово

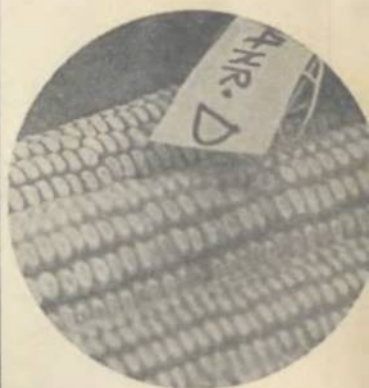
Investors
syndicate
of Canada Limited

Головне бюро в Вінніпегу.

Бюра в більших містах.

Imperial
робить більше
дослідів в Канаді
чим всі інші
нафтові компанії
взяті разом

Одна група з 330 дослідників в компанії "Imperial" переводить дуже багато часу в теплицях, в розшуках за дорогами допомоги у вирощуванні рослин. Це є частиною дослідів "Imperial", щоби винайти кращі способи вирощування харчевих рослин з застосуванням виробів петролеум, нафти. Інші зисву науковці є зайняті в більше чим 100 проектах в дослідчих лабораторіях "Imperial" в Сарнії та Келгарі. Р яни всі мають одну і ту саму ціль: знайти нові і кращі дороги в услугах для вас петролійними виробами.

Always look to Imperial for the best

